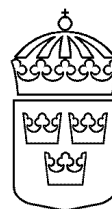

Riksdagens protokoll

1997/98:108

Torsdagen den 14 maj

Protokoll
1997/98:108

Kl. 12.00 – 18.00
19.00 – 22.36

1 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 8 maj.

2 § Anmälan om uteblivna svar på interpellationer

Till riksdagen hade inkommit följande skrivelser:

Interpellation 1997/98:280

Till riksdagen

Interpellation 1997/98:280 av Göte Jonsson om skogsindustrin.

Interpellationen kommer inte att besvaras.

Skälet till detta är en resa till Filippinerna och Kina under tiden den 6–15 maj och medverkan på LRF:s riksförbunds årsstämma i Skellefteå den 26 maj.

Stockholm den 29 april 1998

Anders Sundström

Interpellation 1997/98:311

Till riksdagen

Interpellation 1997/98:311 av Eva Goës om Polenkabeln.

Interpellationen kommer inte att besvaras.

Skälet till detta är en resa till Filippinerna och Kina under tiden den 6–15 maj och medverkan på LRF:s riksförbunds årsstämma i Skellefteå den 26 maj.

Stockholm den 29 april 1998

Anders Sundström

***Fel! Okänt
växelargument.***

Interpellation 1997/98:295

Till riksdagen

Interpellation 1997/98:295 av Kia Andreasson om lag som begränsar ljudnivån

Interpellationen kommer inte att besvaras.

Skälet till detta är att undertecknad är i Genève måndagen den 11 maj. Tisdag den 12 maj och tisdag den 26 maj ersätter jag statsminister Göran Persson.

Stockholm den 5 maj 1998

Margot Wallström

Interpellation 1997/98:297

Till riksdagen

Interpellation 1997/98:297 av Roland Larsson om livsviktiga mediciner.

Interpellationen kommer inte att besvaras.

Skälet till detta är att undertecknad är i Genève måndagen den 11 maj. Tisdag den 12 maj och tisdag den 26 maj ersätter jag statsminister Göran Persson.

Stockholm den 5 maj 1998

Margot Wallström

Interpellation 1997/98:299

Till riksdagen

Interpellation 1997/98:299 av Bo Könberg om vårdköerna.

Interpellationen kommer inte att besvaras.

Skälet till detta är att undertecknad är i Genève måndagen den 11 maj. Tisdag den 12 maj och tisdag den 26 maj ersätter jag statsminister Göran Persson.

Stockholm den 5 maj 1998

Margot Wallström

3 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades

Skrivelser

1997/98:125 till socialutskottet

1997/98:147 till utrikesutskottet

4 § Förnyad bordläggning

Föredrogs men bordlades åter

Försvarsutskottets betänkande 1997/98:FöU9

Kulturutskottets betänkande 1997/98:KrU15

Näringsutskottets betänkande 1997/98:NU13

SoU19 Ombildning av Handikappinstitutet

Mom. 1 (ombildningen av Handikappinstitutet)

1. utskottet

2. res. 1 (m)

Votering:

172 för utskottet

68 för res. 1

43 avstod

66 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 132 s, 3 c, 21 fp, 16 v

För res. 1: 68 m

Avstod: 18 c, 2 v, 14 mp, 9 kd

Frånvarande: 29 s, 12 m, 6 c, 5 fp, 4 v, 4 mp, 6 kd

Mom. 5 (s.k. osynliga handikapp)

1. utskottet

2. res. 4 (fp, kd)

Votering:

243 för utskottet

43 för res. 4

1 avstod

62 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 135 s, 69 m, 20 c, 18 v, 1 mp

För res. 4: 21 fp, 13 mp, 9 kd

Avstod: 1 c

Frånvarande: 26 s, 11 m, 6 c, 5 fp, 4 v, 4 mp, 6 kd

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

SoU21 Frysförvaring av befruktade ägg

1. utskottet

2. res. (kd)

Votering:

266 för utskottet

12 för res.

6 avstod

65 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 134 s, 66 m, 18 c, 18 fp, 17 v, 13 mp

För res.: 1 m, 1 c, 1 fp, 9 kd

Avstod: 1 s, 1 m, 1 c, 2 fp, 1 v

Frånvarande: 26 s, 12 m, 7 c, 5 fp, 4 v, 5 mp, 6 kd

*Fel! Okänt
växelargument.*

KrU14 Framtidsformer – Handlingsprogram för arkitektur, form-givning och design

Mom. 2 (ett miljömål m.m.)

1. utskottet

2. res. 1 (c, v, mp)

Votering:

234 för utskottet

53 för res. 1

62 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 135 s, 69 m, 21 fp, 9 kd

För res. 1: 21 c, 18 v, 14 mp

Frånvarande: 26 s, 11 m, 6 c, 5 fp, 4 v, 4 mp, 6 kd

Mom. 3 (ett tillgänglighetsmål)

1. utskottet

2. res. 2 (v, kd)

Votering:

259 för utskottet

28 för res. 2

62 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 135 s, 69 m, 21 c, 21 fp, 13 mp

För res. 2: 18 v, 1 mp, 9 kd

Frånvarande: 26 s, 11 m, 6 c, 5 fp, 4 v, 4 mp, 6 kd

Mom. 5 (väglagen)

1. utskottet

2. res. 3 i motsvarande del (m)

Votering:

219 för utskottet

68 för res. 3

62 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 135 s, 1 m, 21 c, 21 fp, 18 v, 14 mp, 9 kd

För res. 3: 68 m

Frånvarande: 26 s, 11 m, 6 c, 5 fp, 4 v, 4 mp, 6 kd

Mom. 9 (begreppet estetiskt tilltalande)

1. utskottet

2. res. 5 (v, kd)

Votering:

259 för utskottet

27 för res. 5

63 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 135 s, 68 m, 21 c, 21 fp, 14 mp

För res. 5: 18 v, 9 kd

Frånvarande: 26 s, 12 m, 6 c, 5 fp, 4 v, 4 mp, 6 kd

Prot. 1997/98:108

14 maj

Fel! Okänt

växelargument.

Mom. 13 (boendeplaneringsprogram, bygglovsansökan och bygganmälan vid byggstart)

1. utskottet

2. res. 8 (v)

Votering:

267 för utskottet

18 för res. 8

64 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 134 s, 69 m, 20 c, 21 fp, 14 mp, 9 kd

För res. 8: 18 v

Frånvarande: 27 s, 11 m, 7 c, 5 fp, 4 v, 4 mp, 6 kd

Mom. 18 (viss del av investeringskostnaden till konstnärlig och estetisk utsmyckning)

1. utskottet

2. res. 10 (mp)

Votering:

270 för utskottet

17 för res. 10

62 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 135 s, 69 m, 21 c, 21 fp, 15 v, 9 kd

För res. 10: 3 v, 14 mp

Frånvarande: 26 s, 11 m, 6 c, 5 fp, 4 v, 4 mp, 6 kd

Mom. 23 (samverkan mellan högskola och folkbildning m.m.)

1. utskottet

2. res. 13 (c, mp)

Votering:

251 för utskottet

35 för res. 13

63 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 134 s, 69 m, 21 fp, 18 v, 9 kd

För res. 13: 21 c, 14 mp

Frånvarande: 27 s, 11 m, 6 c, 5 fp, 4 v, 4 mp, 6 kd

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

KrU16 Filmpolitiken

Mom. 2 (filmproduktionsstödet konstruktion)

1. utskottet

2. res. 1 (v)

Votering:

251 för utskottet

32 för res. 1

66 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 134 s, 68 m, 20 c, 20 fp, 9 kd

För res. 1: 18 v, 14 mp

Frånvarande: 27 s, 12 m, 7 c, 6 fp, 4 v, 4 mp, 6 kd

Mom. 7 (långfilmsproduktion vid regionala resurscentrum)

1. utskottet

2. res. 4 (c)

Votering:

265 för utskottet

20 för res. 4

64 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 135 s, 69 m, 20 fp, 18 v, 14 mp, 9 kd

För res. 4: 20 c

Frånvarande: 26 s, 11 m, 7 c, 6 fp, 4 v, 4 mp, 6 kd

Mom. 8 (inrättande av en utvecklingsfond för filmproduktion)

1. utskottet

2. res. 5 (mp)

Votering:

271 för utskottet

14 för res. 5

64 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 135 s, 67 m, 21 c, 21 fp, 18 v, 9 kd

För res. 5: 14 mp

Frånvarande: 26 s, 13 m, 6 c, 5 fp, 4 v, 4 mp, 6 kd

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

6 § Översyn av förvaltningsprocessen, m.m.

Prot. 1997/98:108

14 maj

Föredrogs

Justitieutskottets betänkande 1997/98:JuU17

Översyn av förvaltningsprocessen, m.m. (prop. 1997/98:101)

Fel! Okänt

växelargument.

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 15 maj.)

7 § Behandlingen av häktade

Föredrogs

Justitieutskottets betänkande 1997/98:JuU22

Behandlingen av häktade (prop. 1997/98:104)

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 15 maj.)

8 § Processrättsliga frågor

Processrättsliga frågor

Föredrogs

Justitieutskottets betänkande 1997/98:JuU24

Processrättsliga frågor

Anf. 1 ANDERS G HÖGMARK (m):

Herr talman! I detta betänkande behandlas ett antal processrättsliga frågor. Till det har Moderata samlingspartiet fogat ett antal reservationer av vilka jag yrkar bifall till nr 1 och nr 2.

Processrätten har som sin främsta uppgift att säkerställa rättssäkerhet och krav på effektivitet i den rättsliga processen. Effektivitet kan ibland vara ett utomordentligt viktigt faktum för att säkerställa just rättssäkerheten. En process som inte är effektiv kan riskera rättssäkerheten för enskilda individer och att enskilda individer inte får sin rätt tillgodosedd. Det behöver definitivt inte finnas ett motsatsförhållande mellan effektivitet och rättssäkerhet.

En synpunkt som ofta återkommer i några av våra reservationer är en viss otålighet, om man får uttrycka det på det sättet. Majoriteten väljer att vid flera tillfällen hänvisa till ett pågående beredningsarbete i Regeringskansliet.

Med all respekt för noggrannhet och för att lagstiftningsarbete skall ta tid och inte skyndas på, tycker vi måhända att tempot i Regeringskansliet kunde öka något vid vissa tillfällen. Det är ju viktiga frågor som ligger där för beredning, och det är viktigt att de kommer till riksdagen så att lagar kan stiftas och sedan tillämpas i verkligheten.

Innan jag kommer in på våra avvikande meningar vill jag ta upp ett område som utskottet kunnat samlas kring, vilket är tillfredsställande. Frågan är föranledd av en motion från bl.a. Moderata samlingspartiet och handlar om hur tillsättningen av de höga domartjänsterna skall ske. De

**Fel! Okänt
växelargument.**

sker ju för närvarande via kallelseförfarande. Det systemet ligger ganska långt från det öppna system vi ibland kan se i andra länder. Där arrangerar man *hearings* av olika slag för att utröna om tänkta kandidater är lämpliga och har en god vandel.

Den här frågan har diskuterats många gånger, bl.a. i 1993 års domarutredning, där man hade vissa önskemål om en formaliserad process mellan Regeringskansliet å ena sidan och Högsta domstolen och Regeringsrätten å den andra sidan, när det gällde justitieråd och regeringsråd. Men man har ännu inte kommit till skott. Därför är utskottets åsikt mycket glädjande. Man säger där att tiden nu är mogen att ta sig an frågan om tillsättande av de högsta domartjänsterna i hela dess vidd.

Detta tycker jag är bra, och utskottet anser att regeringen nu bör få i uppdrag att se över rekryteringen av de domartjänster som i dag tillsätts via kallelsesystemet. Om man skulle kunna förverkliga detta och få en betydligt öppnare ordning, skulle det måhända skapa ett större förtroende för domarkåren. Den öppenhet vid tillsättningen som finns i andra länder skulle man kanske kunna ta till sig i tillämpliga delar. Men det får den här utredningen visa. Det är alltså glädjande att vi har kunnat samsas om detta.

Det finns också ett antal frågor där utskottet inte har kunnat nå någon enighet och där vi har fått reservera oss. Det gäller bl.a. domarnas bisysslor. Från moderat sida tycker vi att det finns anledning att göra en översyn av detta. För ett par år sedan nåddes vi av budskapet att man hade sett över justitierådets och regeringsrådets extraknäck, för att uttrycka det litet vanvördigt. Det var inte alla ledamöter, inte ens i justitieutskottet, som kände till att bisysslorna hade en sådan omfattning. En och annan undrade om man inte borde titta närmare på detta.

Någon har reagerat och trott att man måste sätta stopp för alla bisysslor för de allra högsta domartjänsterna. Jag tycker att saken reser frågor som *om* man över huvud taget skall ha några bisysslor som hög domare. Om man skall ha det bör det åtminstone diskuteras vilken typ och vilken omfattning av bisysslor man skall ha. Det är väl rimligt att tro att de högsta domarna har en ganska betydande arbetsbörda en normal arbetsdag. Då är det också ganska rimligt att anta att det kan uppstå en kollision mellan volymen bisysslor och de normala arbetsuppgifterna.

Självfallet är det också viktigt att reglera anmälan och tillstånd. Vem ger de höga domarna tillstånd att ha den ena eller andra typen av bisysslor – om man nu anser att domare skall få ha sådana? Det finns ju länder där det inte är tillåtet. För alla statstjänstemän är bisysslorna reglerade. Tanken bakom det är att man inte på något sätt skall kunna misstänka jäv av något slag hos den enskilde tjänstemannen, den myndighet eller verksamhet som han eller hon företräder.

Detta är speciellt viktigt för domarna, och tillståndet för att inneha någon form av bisysslor ges av regeringen. För de lägre domarna är det tjänsteförslagsnämnden vid Domstolsverket som ger tillstånd. I betänkandet finns en mycket bra redovisning av villkoren och av vad som reglerar dem. Även den frågan bereds av Regeringskansliet, men vi tycker att det finns skäl att snabba på arbetet och dessutom få en mer genomgripande översyn av om och i vilken omfattning bisysslor skall få förekomma.

Herr talman! Det finns också en annan fråga som gäller domstolarna och som har föranlett en moderat motion. Det är avvägningen mellan å ena sidan domstolarnas självständighet, oavhängighet, som regleras i regeringsformen, och å andra sidan vilken rätt regeringen – och de myndigheter som regeringen delegerat den rätten till, också enligt regeringsformen – har att föreskriva olika saker. Hur kommer oavhängigheten att ställas mot de regler och föreskrifter som finns? Vi har t.ex. tingsrättsinstruktionen och hovrättsinstruktionen, och motsvarande instruktioner finns för HD och Regeringsrätten.

Konstitutionsutskottet har i betänkandet 1996/97:KU26 behandlat frågan och pekar på att det är viktigt att uppmärksamma gränsdragningen mellan dömande och administrativ verksamhet. Vi tycker att detta är en central fråga som borde bli föremål för en översyn.

Vi tar också upp nämndemännens ställning. Det finns anledning att titta noggrant på den framöver. En hel del har gjorts på området, men det finns några frågeställningar som hela tiden är aktuella, bl.a. rekryteringen av nämndemän. Det är förvisso en ekonomisk fråga, och den har diskuterats och behandlats ett antal gånger här i kammaren. Det finns säkert betydligt mer att göra.

Men frågan är också hur man får en mer allsidigt sammansatt nämndemannakår, vad gäller såväl ålder som kön och yrkesbakgrund. Också där spelar de ekonomiska frågorna en ganska stor roll – det vill jag påpeka än en gång. Andra frågor som kan tas upp är nämndemännens position i hovrätten. Man kan också se närmare på röstreglerna för nämndemän framöver. Det är viktigt att dessa frågor får en långsiktig lösning, eftersom nämndemännens ställning i det svenska rättssamhället är djupt förankrad i den svenska folksjälén.

Som vi påpekar i reservation 4 finns det också anledning att göra en översyn av rättegångsbalken. Det finns en hel del saker där som borde kunna förändras i syfte att åstadkomma större effektivitet och därtill hörande ökad rättssäkerhet. Vår uppfattning om specialdomstolarna är välkänd, herr talman. Den behöver jag inte utveckla. Vi tycker i princip inte om specialdomstolar utan anser att dessa bör avföras från det svenska rättsväsendet så långt det över huvud taget är möjligt.

Det vore intressant och lockande att ge några synpunkter på reservation 7, som inte är vår egen. Den rör tingsmeriteringen, och den har avgetts av Miljöpartiet. Vi moderater tror att en utvecklad tingsmeriteringstjänstgöring är av utomordentligt stort värde. Den har varit, är och kan fortsätta att vara av stort värde. Jag vill gärna understryka att den inte är så bra att den inte kan bli bättre. Det stora problemet i dag är kanske att en alltför liten andel av de blivande juristerna får genomgå tingsmeritering. Det finns alltså ingen anledning att utifrån något slags konservativt perspektiv kasta ut barnet med badvattnet. Det finns saker som kan förändras och bli bättre i systemet, men det finns definitivt ingen anledning att slopa det systemet, något som framkommit i reservation 7.

I reservation 8 tar vi upp frågan om tvångsmedel i vår mycket medvetna politik för att bekämpa narkotika. Vi begär att det skall finnas en möjlighet för polis och sjukvårdspersonal i samverkan att tvångsmedicinera i syfte att avslöja knarkkurirer och knarkhandlare av olika slag. Vi är mycket väl medvetna om att detta är en mycket grannlaga avvägning mellan personlig integritet och det syfte man vill uppnå.

Majoriteten för bort den här frågan och anser att det inte finns skäl att göra något. Utskottet har behandlat frågan tidigare. Vi är väl medvetna om att det är ett utomordentligt stort ingrepp i den personliga integriteten. Men i avvägningen mellan det ingreppet och syftet att komma åt narkotikakurirer, tonar vi nog ned ”dödens kurirers” integritet litet grand, om man får spetsa till det på det sättet. Jag tror att det också här finns en uppfattning i rättsmedvetandet om att det goda, civila samhället i kampen mot narkotikan och i jakten på ”dödens kurirer” bör få använda medel som normalt sett aldrig skulle behöva användas.

Herr talman! Får jag avsluta med att notera att vi också tar upp frågan om återlämnande av stöldgods. Vi begär i en motion att lagstiftningen skall vara utformad så att den möjliggör att stöldgods som tagits i beslag snabbt kan återlämnas till sin rätta ägare. Det är nog ett ganska rimligt krav, om man får uttrycka det så. Det är också förmodligen väl förankrat i rättsmedvetandet.

Men frågan är inte så enkel som man kanske många gånger tror. Vi möter exempel på det i utskottet. Det finns en lång rad juridiska knäckfrågor. Polisrättsutredningen har tittat på detta och lagt fram vissa förslag. Förslagen bereds nu i Justitiedepartementet sedan tre år tillbaka. Beredningsprocessen är uppenbarligen mycket noggrann, men vi tycker att det finns anledning att snabba på den. Det är nämligen viktigt att man får en lagstiftning som står i god samklang med rättsmedvetandet. Att återfå och till rätt ägare återställa det som har stulits från honom eller henne framstår som utomordentligt väl förankrat i rättsmedvetandet.

Allra avslutningsvis, som kyrkoherden någon gång sade vid en lång predikan, har vi också frågan om hur vi kan säkerställa att framför allt utländska medborgare som gör sig skyldiga till förseelser av olika slag, t.ex. trafikbrott, också gör rätt för sig – enkelt uttryckt – om de åker fast. Det normala är att de bara försvinner ur landet, och sedan upplever att det inte är några problem att begå trafikbrott av olika slag i Sverige. Sedan länge har vi moderater framfört detta problem, och jag tycker att vi gradvis vinner ökad förståelse för det. Det har gjorts tillägg i lagstiftningen som gör det möjligt att belägga egendom med kvarstad för att säkra betalningen. Vi ser också att det finns fler än Moderaterna som motionerar om detta.

Uppenbarligen är lagstiftningen, oaktat de förändringar som har gjorts, måhända inte tillräckligt kraftfull. Det kan också vara så att den lagstiftning som vi har inte utnyttjas maximalt i verkligheten. Då finns det åtminstone skäl för att se över hur den nuvarande lagstiftningen utnyttjas. Det är vårt krav i reservation nr 11.

Herr talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till reservationerna nr 1 och 2.

Anf. 2 ALICE ÅSTRÖM (v):

Herr talman! Det här betänkandet är ett samlingsbetänkande med motioner från allmänna motionstiden som behandlar processrättsliga frågor.

Till Vänsterpartiets glädje finns det i betänkandet ett tillkännagivande när det gäller tillsättandet av de högsta domartjänsterna. Vi har under ett par år motionerat om detta. Det har blivit allt större samsyn i justitieutskottet om att det tillsättningsförfarande som finns i dag kan ifrågasättas. Nu har det blivit en majoritet i utskottet för ett tillkännagivande om att

man bör göra en utredning och se över tillsättandet av de högsta domartjänsterna.

I frågan om tillsättandet av dessa tjänster är det viktigt att påpeka att det inte har funnits något som har visat att tillsättningar skulle ha varit felaktiga. De utredningar som tidigare har tittat på frågan har inte haft någonting att erinra om sättet man tillsatt tjänsterna på.

Men för Vänsterpartiet är det otroligt viktigt att det finns ett starkt förtroende för rättsväsendet ute i samhället. Domarna och deras oberoende ställning skall inte på något sätt kunna ifrågasättas. Därför är det viktigt att man har ett tillsättningsförfarande där det finns en insyn och en möjlighet att se till att det finns en allsidig rekrytering och ett urvalsförfarande när tjänsterna tillsätts. Man måste kunna gå in och granska på vilka grunder människor har tillsatts. Detta ser vi i Vänsterpartiet som väldigt positivt.

Herr talman! När det gäller domarnas bisysslor måste jag tyvärr säga att det inte blev någon majoritet i justitieutskottet för att utreda om det är lämpligt att domarna har bisysslor i så hög grad som de har i dag. Som tidigare talare sade var vi nog ganska många i utskottet som blev förvånade över den granskning av domarnas bisysslor som gjordes för något år sedan. Vi blev förvånade över att detta förekom i så hög grad och att det rörde sig om så höga årsinkomster från bisysslor som det visade sig göra.

Precis som i den tidigare frågan, som gällde tillsättandet av domartjänster, är det också när det gäller bisysslorna viktigt att allmänheten har ett förtroende för våra domare. Därför bör denna fråga utredas. I vilken utsträckning skall domare få ha bisysslor? I vissa länder är det inte tillåtet att ha bisysslor. Men det är kanske att gå för långt att totalt förbjuda det. En utredning bör i alla fall se över på vilka grunder domarna skall kunna ha bisysslor, och vilka bisysslor som de definitivt inte bör åta sig.

Herr talman! Förhoppningsvis finns det kanske en möjlighet att få en majoritet även i denna fråga nästa gång som den kommer upp i justitieutskottet.

Herr talman! Jag tänkte också ta upp frågan om kroppsbesiktning och straffprocessuella tvångsmedel. Som tidigare talare tog upp har Moderaterna motionerat om att man skall få tvångsmedicinera vid de tillfällen som någon som man misstänker för att langa narkotika sväljer narkotikan. Man skulle då kunna tvångsmedicinera med kräkmedel för att på så sätt få en effektiv narkotikabekämpning. Att tvångsmedicinera är en oerhört integritetskränkande åtgärd. Det är ett oerhört stort steg man tar om man använder sig av tvångsmedicinering i brottsbekämpningen.

Herr talman! Det är nämligen inte så att polisen i dag står maktlös och inte kan göra någonting. Möjligheten man har i dag är att man plockar in den misstänkte och håller honom eller henne under övervakning till dess att narkotikan, om det finns någon, har kommit ut den vanliga vägen. Detta kan ses som omständligt. Det kräver resurser och det kräver tid. Det blir en avvägning mellan att gå in och använda tvångsmedel som tvångsmedicinering och att avvakta litet längre tid och få en litet högre kostnad. Man får ändå exakt samma resultat när det gäller brottsbekämpningen. Då anser vi från Vänsterpartiet att effektivitetsvinsten vid en tvångsmedicinering inte står i proportion till den vinst man kan göra.

Herr talman! Vi i Vänsterpartiet tycker att det är viktigt att bekämpa narkotika – men det är också viktigt att göra en avvägning mellan de

*Fel! Okänt
växelargument.*

medel man använder. Eftersom det finns möjligheter att uppnå precis samma resultat men med något längre tid och till något högre kostnad anser vi i Vänsterpartiet att det är rimligt att avslå motionen där detta tas upp.

Herr talman! Slutligen skall jag ta upp frågan om tilltalads kostnadsansvar för vittnesbevisning. I dag är systemet sådant att när man vid en rättegång vill ha en muntlig förhandling eller åberopa muntlig bevisning, t.ex. i form av ett vittnesförhör, är det den åtalade som, om hon eller han blir dömd, slutligen skall svara för kostnaden för vittnet.

Visserligen finns det bestämmelser som gör det möjligt för rätten att förordna att kostnaden skall betalas med allmänna medel oavsett utgången i målet om detta är skäligt med hänsyn till partens ekonomiska förhållanden. Vi i Vänsterpartiet anser att man ändå bör se över detta. Man måste undersöka om det finns något som gör att en tilltalad av kostnadsskäl avstår från att åberopa muntlig bevisning. I ett rättegångsförfarande är det nämligen otroligt viktigt att också den som står åtalad, och inte bara den som är brottsoffer, får möjlighet att använda sig av vittnen utan att fundera på kostnaderna. Detta är viktigt för att man skall kunna få de korrekta domarna.

Herr talman! Dessutom finns det ytterligare en sida av detta som vi inte har tagit upp i motionen men som också är viktig. Om en person som blir dömd åtar sig, utan att kräva någonting, att betala kostnaderna för vittnen som han eller hon själv har kallat och sedan inte fullföljer den betalningen – han eller hon kan ha dömts till fängelse eller något liknande – är det det enskilda vittnet som förlorar pengar. I rättegångsprocessen är det viktigt att människor inte avstår från att vittna, vare sig på den ena eller andra sidan, av kostnadsskäl. Det är viktigt att enskilda människor som är vittnen inte förlorar på att delta i den viktiga process som vi alla vill skall fungera.

Herr talman! Med detta vill jag yrka bifall till reservation 12. Jag står givetvis även bakom övriga reservationer från Vänsterpartiet.

Anf. 3 ANDERS G HÖGMARK (m) replik:

Herr talman! I grunden har Alice Åström och jag och glädjande nog alla partier i Sveriges riksdag en genuint tuff attityd gentemot narkotikan. Det är glädjande. Tyvärr är det inte så överallt ute i Europa.

Men i kampen mot narkotikan väljer Moderata samlingspartiet ändå detta, väl medvetna om att det är ett integritetskränkande instrument. Det redovisas klart i vår reservation. Vi väljer ändå att ta den skadan gentemot individen, därför att vi vill nå någonting annat. Alice Åström säger att man kan hitta andra metoder. Ja, dessa personer kan sitta på pottan, och det tar 3–5 dagar i sämsta fall. Det innebär säkert ett antal tusenlappar extra. Det är ju ett förfarande som inte är helt gratis. Den kostnaden hade kanske det offentliga kunnat klara av också, men ibland är tid värt mycket stora pengar. Det kan handla om spaningsinsatser för att kunna göra tillslag.

Om man kan belägga att vederbörande har burit narkotika kan man kanske också vinna mycket värdefulla dagar och timmar för att gå vidare och nysta upp stora härvor. Skall jag gå till föräldrarna till några tonåringar som har haft problem med narkotika och säga att vi tyvärr inte kunde spränga den ligan därför att vi tyckte att det var värdefullare att

”dödens kurirer”, som jag kallar dem, fick behålla den personliga integriteten? Tyvärr blev resultatet att vi inte kunde slå sönder den ligan.

Det leder då fram till att ett antal ungdomar kanske hamnar i detta träsk. I det valet, Alice Åström, väljer Moderata samlingspartiet att se till de många individernas väl och ve. Och det trodde jag nästan att det kunde finnas en större uppslutning kring. Vi vill hindra debuten och se till att spaningsarbetet kan fortsätta så snabbt som möjligt. Det är vårt val. Jag får väl respektera att andra partier gör andra val.

Anf. 4 ALICE ÅSTRÖM (v) replik:

Herr talman! Jag får också respektera Moderaternas val i den här frågan. Jag tror inte att det är avgörande för spaningsinsatserna och möjligheten att spränga hela ligor om man får använda det här tvångsmedlet. Jag är helt övertygad om att detta inte är det avgörande i polisens spaningsarbete. Jag har inte fått de uppgifterna och de känslorna när jag har varit ute och träffat dem som arbetar med frågan. Men jag vet att det finns ett önskemål även från polisen att kunna få använda detta för att snabba upp processen.

Men i avvägningen mellan att använda tvångsmedicinering och att avvakta den tidsrymd som det andra agerandet skulle ta, anser vi att vi bör avstå från att använda tvångsmedicinering, precis som jag sade i mitt anförande. Kampen mot narkotika och för att förhindra att våra ungdomar hamnar i missbruk måste givetvis föras på alla möjliga håll och kanter. Men vår avvägning är en annan än Moderaternas i denna fråga.

Anf. 5 ANDERS G HÖGMARK (m) replik:

Herr talman! Det är glädjande att i Alice Åströms replik få bekräftat att vår grundinställning i kampen mot narkotika ligger fast. Det är ytterst värdefullt att slå fast.

Varken Alice Åström eller jag kan säga att detta kommer att användas i x procent av fallen eller i ett antal fall. Men blotta möjligheten att man i någon given situation skulle kunna dra nytta av det här instrumentet får Moderata samlingspartiet att inta den här positionen. Låt oss ha den möjligheten och utnyttja den utomordentligt restriktivt! Vi är väl medvetna om de integritetskränkande inslagen i den. Men låt oss ändå ha med den möjligheten i kampen mot ”dödens kurirer”!

Anf. 6 KIA ANDREASSON (mp):

Herr talman! Jag skall ägna mitt anförande åt två reservationer. Jag börjar med att yrka bifall till reservation 1 som handlar om domares bisysslor.

Det förekommer alltså att domare i olika instanser åtar sig olika bisysslor som t.ex. skilje- och styrelseuppdrag. Miljöpartiet de gröna har därför ifrågasatt om inte domarnas extraknäck rubbar tilltron till rättssystemets yttersta funktioner. Vi har bl.a. pekat på förhållandet att våra justitieråd utför välavlönade uppdrag åt privata företag och att det kan leda till jävssituationer.

Det finns ju ett regelsystem i dag, men det finns luckor i det. Det står att arbetstagare hos bl.a. myndigheter under regeringen inte får ha någon anställning eller något uppdrag eller utöva någon verksamhet som kan

rubba förtroendet för hans eller hennes eller någon annans opartiskhet i arbetet eller som kan skada myndigheternas anseende.

När det gäller chefsavtalet är det emellertid upp till den enskilde domaren själv att avgöra om en bisyssla är förtroendeskadlig eller inte. Om domaren känner tveksamhet kan han eller hon begära besked från sin arbetsgivare, och i detta fall av regeringen. Men det här har tydligen inte fungerat tillfredsställande.

Därför anser Miljöpartiet att regelsystemet om domares bisysslor är otydligt och inkonsekvent. Vi anser att Sverige, liksom t.ex. USA, Kanada och Storbritannien, bör införa ett generellt förbud mot bisysslor. Ett sådant förbud skall givetvis inte gälla de domare som sitter med i statliga utredningar eller liknande. Det är vår syn på det hela. Miljöpartiet har valt att vara med på en reservation där flera partier redovisar tveksamheter. Vi går med på en utredning. Vi tycker att det är det bästa i det här läget. Det är beklagligt att vi inte kunde få en majoritet för detta, men det kanske kommer så småningom.

Den andra reservationen som jag vill prata om är nr 7. Den handlar om notariesystemet och tingsmeritering.

Notarietjänstgöring sker vid underrätt och omfattar två års tjänstgöring. Det är den officiella beskrivningen. I verkligheten får de nyutbildade juristerna undervisning genom praktiskt arbete. Under den senare delen av perioden kan de dessutom självständigt få utföra arbetsuppgifter. Tidigare, när antalet juridikstuderande var i ungefär balans med antalet notarieplatser och tingsrätterna inte hade lika komplicerade brottsfall som nu, fungerade systemet ypperligt.

Men omständigheterna och omvärlden förändras. Då måste, enligt min mening, även tidigare fungerande system förändras. Förr fick nästan alla jurister som ansökte om det en notarieplats. Utbildningen ansågs inte avslutad förrän denna ordinarie praktik utförts. För ansökan till andra juristarbeten krävdes, och krävs även nu, tingsmeritering. Men formellt är det från början endast yrken som domare, åklagare och tjänstemän inom kronofogdemyndigheten som kräver tingsmeritering. Det har alltså blivit kutym att kräva detta för de flesta juristyrken nu. De som har genomgått denna tingsmeritering har företräde, speciellt till tjänster på advokatkontoren.

Men i dag har antalet juridikstuderande ökat, och mindre än en tredjedel får notarieplats. Urvalet bland studenterna görs enbart utifrån betyg och inte utifrån några andra lämplighetskriterier. Eftersom ingen praktik ingår under utbildningstiden på universiteten och arbetsgivarna fortfarande vill ha jurister med praktik – som de i dag kan få genom tingsmeritering – blir betygshetsen stor.

Denna konkurrens och rena betygshets präglar studietiden. Det kan enligt min mening bidra till negativa yttringar i form av hälsoproblem. Studenterna mår inte särskilt bra när denna hets är över dem hela tiden.

Och vad händer med majoriteten av studenterna? Det är ju nästan 70 % som inte får notarieplats. De utesluts från vissa yrken och får dessutom sämre chans vid tillsättningen av andra tjänster eftersom de notariemeriterade går före.

Det är med andra ord enbart staten som ordnar praktikutbildning för hela rättsväsendet, när det ursprungligen var tänkt för vissa yrken. Men i tider av få juridikstuderande blir det som ett obligatorium.

En majoritet av partierna här anser att det från samhällets sida är värdefullt att även andra jurister än de som skall bli domare, åklagare och kronofogde ges möjlighet att genomgå en utbildning som ger god kännedom om domstolarna och de förutsättningar som domstolarna har för sitt arbete. Det skapar en gemensam syn på rätten och rättsväsendet – en rättskultur som förs vidare i samhället. Och de synpunkterna är värdefulla. Men det resonemanget håller inte längre i en tid då 70 % av de juridikstuderande hamnar utanför. Då blir det ändå inte denna allmänna rättskultur. Är det inte värdefullt att även dessa jurister får del av vår rättskultur?

I så fall borde det värdefulla utbildningsinslaget naturligtvis prioriteras och ingå i grundutbildningen. Det behövs en allmän praktik i juristutbildningen. De studerande som är intresserade av ett yrke som fordrar domstolspraktik kan då välja en sådan plats.

Det skulle vara en stor fördel för domstolarna att ha fast anställd och erfaren personal i stället för att vara beroende av praktikanter som när de lärt sig arbetet slutar för att ersättas av nya oerfarna personer. Detta system tar både resurser och tid från domstolarna.

Anders G Högmark sade att det behövs förändringar. Vad har Moderaterna för förslag till förändringar? De vill inte slopa systemet. Men hur skall det gå till när så många hamnar utanför? Vad skall det finnas för kriterium? Jag tycker att det är allvarligt. I mina samtal med juridikstuderande är detta ett trauma. Det måste ändras på något sätt. Vissa ställen i Sverige, t.ex. Uppsala, har nu en egen modell, vad jag förstår, med ett praktisksystem. Men det räcker som sagt inte.

När det gäller andra reservationer i betänkandet pratades det om nämndemännen och om att man behöver se över hela rekryteringen så att det blir en allsidig sammansättning. Miljöpartiet anser att det system som finns i dag, där de politiska partierna utser nämndemän, är bra. Men vi behöver ta till oss den kritik som har kommit och se till att det blir en allsidig sammansättning.

Jag vill för min del göra allt som stärker nämndemännens villkor och som underlättar så att systemet kan fortsätta. Det är oerhört värdefullt. Det finns andra åsikter i debatten. Man vill göra inskränkningar när det gäller nämndemännen. Det motsätter jag mig absolut. I stället måste alla politiska partier ta ansvar för att göra det bättre och se till att det blir en allsidig sammansättning.

När det gäller narkotika hade Moderata samlingspartiet tidigare en reservation i ett betänkande som Miljöpartiet stödde. Då gällde det en utredning om hur tvångsmedicinering går till. I Norge har man systemet, och det vore mycket intressant om det kunde göras en utredning. Narkotikapolisen har detta önskemål, och det är ett stort problem. Men man behöver mycket mer faktaunderlag för att kunna gå vidare.

Just denna reservation gäller ett tillkännagivande till regeringen. Jag tycker att det är att gå för snabbt fram. Jag behöver mycket mer fakta. Det är mycket inskränkande med tvångsmedicinering. Men Miljöpartiet är som sagt mycket öppet för en utredning. Vi vill också till varje pris bekämpa narkotikan.

Anf. 7 ANDERS G HÖGMARK (m) replik:

Herr talman! Jag vill ta upp tre saker.

När det gäller inställningen till tvångsmedel har jag tillräckligt klart uttalat våra motiv och att vi tycker att det är angeläget att detta sker fort. Men självfallet skall man kunna ta intryck och dra lärdomar av andra länder som har tillämpat detta i olika former.

När det gäller tingsmeritering är det ju alltid så att medaljen har en fram- och en baksida. Det finns många saker som är bra med det nuvarande systemet. Men det finns också en baksida. Kia Andreasson har pekat på några saker. Det kan finnas anledning att för att kunna slå vakt om grundtanken i tingsmeriteringssystemet utveckla detta. Det är bättre, som sagt, att ta ut badvattnet och låta barnet vara kvar och att försöka utveckla stommen i det som är bra.

Det är beklagligt att alltför få får denna tingsmeritering. Det har ändå visat sig vara en utomordentligt bra metod. Sedan finns det inslag av jakt och hets för att få betyg för att – som de sade i Lund när jag läste där och hade kompisar som var jurister – få tingsmeritera söder om Dalälven. Så uttrycktes det. Man skulle ha ett antal poäng, och det fanns en betygshets i det. Men det finns det på så många andra ställen. Det tillhör på något sätt livet.

Den tredje punkten gäller frågan om domarnas bisysslor. I den reservation som Kia Andreasson finns med på pekar vi ganska mycket på problemen. Men det finns också skäl att ta upp en annan fråga. De här höga domarna representerar ju ändå den yppersta sakkunskapen inom juridiken. Det måste vara viktigt att man gör en sådan översyn och att det rimligen borde ingå i direktiven. Vissa uttalanden som har gjorts tidigare av departementschefer har pekat på värdet av att på något sätt i lämpliga former kunna dra nytta av den utomordentligt stora kompetens som de här domarna besitter.

Att ha ett system där vi inte skulle kunna dra nytta av det i reglerade, ordnade former vore till stor skada både för rättsutvecklingen i landet och för enskilda individer och organisationer som skall få sin rätt prövad i olika situationer.

Anf. 8 KIA ANDREASSON (mp) replik:

Herr talman! Det är kanske grundsynen som inte är gemensam när det gäller betygshets. Vi i Miljöpartiet anser för vår del inte att betygen är det enda kriteriet, att det är ett bra instrument att mäta kunskaper på. Det finns andra värderingsgrunder som är viktigare. Jag tror inte att lämpligheten – om man nu vill fortsätta inom de yrken där tingsmeritering är obligatorisk – baseras endast på betygen. Det finns många andra kriterier som för oss är viktiga.

Anders G Högmärk svarade inte på min fråga om hur man har tänkt sig att förändra det system som man erkänner har brister. Vad finns det för förslag från Moderaternas håll på hur man kan göra systemet bättre? Det skulle vara intressant att få veta.

Anf. 9 ANDERS G HÖGMARK (m) replik:

Herr talman! Att på två minuter presentera sådana tankegångar är kanske litet för jobbigt.

Men jag känner gärna att man kan diskutera om vi t.ex., utan att gå för djupt in på det, faktiskt skulle ha kunnat markera i något särskilt yttrande behovet av vissa översyner. Vid flera tillfällen har vi gett uttryck för det i andra sammanhang. Jag är övertygad om att om man skall kunna behålla stommen i tingsmeriteringssystemet – som jag tror det finns en gedigen uppslutning kring här i kammaren – så finns det ett behov av översyner, förändringar och förbättringar. Det finns ett behov av detta om man skall kunna klara morgondagens krav.

Där är det viktigt, herr talman, att konstatera att om man lyssnar på dem som är ute på sin tingsmeritering är de utomordentligt tilltalade av systemet. Det gäller framför allt de som har förmånen att tingsmeritera i små tingsrätter.

Herr talman! Det ger mig god möjlighet att ytterligare markera behovet av att ha de små tingsrätterna kvar just i detta syfte också.

Anf. 10 KIA ANDREASSON (mp) replik:

Herr talman! Man diskuterar att vissa verksamheter skall försvinna från tingsrätterna. Det har inte fattats något beslut, men det finns indikationer om att det skulle bli så. Det gäller exempelvis inskrivningsverksamheten och andra verksamheter som dagens notarier till att börja med sysslar mycket med. Då finns det än mindre skäl för det behovet. Det behövs andra tjänster inom domstolarna för att göra det effektivt. Det behövs en förändring av den inre organisationen, som är oerhört viktig för att man skall klara dagens krav.

I det sammanhanget är det här institutet med det gamla systemet, som har fungerat, inte längre ändamålsenligt.

Anf. 11 ANN-MARIE FAGERSTRÖM (s):

Herr talman! Anders G Högmark framhöll inledningsvis och upprepande att det går trögt med beredningen i Justitiedepartementet. Jag kan inte avhålla mig från att kontra med att tempot inte var särskilt högt under den tid då Moderaterna hade regeringsmakten. Det gällde bl.a. barnpornografi frågan, kan vi konstatera.

I detta betänkande, JuU24, *Processrättsliga frågor*, behandlas motioner från den allmänna motionstiden 1997. Utskottet föreslår två tillkännagivanden till regeringen. I det första förordar utskottet att en parlamentarisk utredning får i uppdrag att se över tillsättningen till de högsta domartjänsterna, bl.a. i syfte att säkerställa en allsidig rekrytering där erfarenheten från t.ex. lagstiftande, dömande, rättsvetenskaplig eller praktisk verksamhet beaktas.

Det andra tillkännagivandet gäller indrivande av böter från utländska fordonsägare. Utskottet understryker här vikten av ett effektivt påföljdssystem för utländska förare och ger regeringen i uppdrag att se över frågan. Detta välkomna jag särskilt. Här finns också motioner från s-ledamöter.

För övrigt föreligger tolv reservationer samt ett särskilt yttrande som jag nu kommer att kommentera.

*Fel! Okänt
växelargument.*

I reservation 1, *Domares bisysslor*, vill reservanterna att regeringen tillsätter en utredning där utgångspunkten bör vara att bisysslor som innebär risk för jävsituationer inte bör få förekomma. Enligt 7 § Lagen om offentlig anställning gäller att en arbetstagare inte får ha anställning eller uppdrag eller utöva verksamhet som kan rubba förtroendet för hans, hennes eller någon annan arbetstagares opartiskhet i arbetet, eller som kan skada myndighetens anseende.

Det finns i dag ett antal lagbestämmelser där domare förbjuds att inneha vissa uppdrag, t.ex. konkursförvaltare.

För justitieråd och regeringsråd gäller enligt 3 kap. 4 § Rättegångsbalken respektive 3 § Lagen om allmänna förvaltningsdomstolar att de inte får inneha eller utöva något annat ämbete.

Utskottets uppfattning är att en bisyssla av mer kvalificerat slag bör vara till gagn för samhället. Det kan ge domaren värdefull inblick i olika sidor av samhällslivet och ge en vidgad erfarenhet som bör vara hans eller hennes arbete som domare till godo.

Denna fråga angående domares bisysslor övervägdes av 1993 års domarutredning. Där framgår av betänkandet *Domare i Sverige inför framtiden* att något generellt förbud för domare att inneha bisysslor inte borde införas, inte heller borde någon större förändring ske av den gällande gränsdragningen mellan vad som är tillåten eller otillåten bisyssla.

Utredningen ville dock väcka frågan om inte spörsmålen om vad som är otillåten bisyssla för en domare borde regleras i lag i större utsträckning än i dag. Vad särskilt gällde justitieråds och regeringsråds uppdrag som skiljeman ansåg utredningen att det fanns skäl som talade mot att de högsta domarna innehade skiljeuppdrag och att denna fråga borde utredas vidare.

Utredningens betänkande bereds för närvarande i Justitiedepartementet. Därav anser utskottet att den översyn av reglerna som för närvarande pågår inom Regeringskansliet inte bör förbises.

I reservation 2, *Domares arbetsordning*, anser reservanterna att regeringen bör tillsätta en parlamentarisk utredning med uppdrag att utreda hur domstolarnas konstitutionella ställning kan stärkas bl.a. genom att regeringsformen ger domstolarna ett normgivningsbemyndigande att besluta om sina arbetsordningar.

Vid riksmötet 1996/97 hade konstitutionsutskottet att ta ställning till motionsyrkanden av motsvarande innebörd. Konstitutionsutskottet ville då inte förorda en ytterligare utredning av frågan om att i grundlag bemyndiga domstolarna att besluta om sina arbetsordningar.

Enligt utskottets uppfattning fanns dock skäl att uppmärksamma gränsdragningen mellan dömande och administrativ verksamhet.

Regeringsformen upptar i 11 kap. 1–5 § bestämmelser till skydd för domstolarnas och domarnas oavhängighet. Hit hör den fundamentala bestämmelsen att ingen myndighet, ej heller riksdagen, får besluta hur en domstol skall döma i det enskilda fallet eller hur en domstol i övrigt skall tillämpa rättsregel i särskilt fall. Då de allmänna råd som Domstolsverket meddelar om domstolars arbetsordningar inte är bindande finner utskottet inte skäl att inta någon annan ståndpunkt än vad konstitutionsutskottet tidigare har gjort i frågan.

Vad gäller reservation 3, *Nämndemännens ställning*, hänvisar motionärerna i sin motion till regeringens tidigare proposition om domstolar-

nas framtida sammansättning där bl.a. Moderata samlingspartiet föreslog att frågan om nämndemännens rösträtt, rekrytering, framtida ställning m.m. borde bli föremål för utredning.

Redan vid behandling av nämnda proposition, *Domstols sammansättning*, kunde utskottet konstatera att nämndemannafrågorna nyligen hade varit föremål för en översyn som legat till grund för förslagen i den propositionen. Därav var inte utskottet berett att tillstyrka att ett nytt omfattande utredningsarbete inleddes. Tvärtom ansåg utskottet vid det tillfället att det var andra åtgärder som behövdes för att komma till rätta med de problem som fanns. De åtgärder som var gällande var en lösning av frågan om nämndemännens arvode samt insatser, i första hand på informationssidan, för att främja en mer allsidig rekrytering.

Utskottet har sedan dess behandlat dessa frågor i betänkandet JuU1 och finner ingen annan anledning än vid det tillfället, att i dagsläget inte utreda ytterligare frågor om nämndemännens situation.

Samtidigt som Moderaterna i reservation 4 välkomnar att regeringen aviserat två propositioner med förslag till reformer av rättegången i tingsrätt respektive hovrätt efterlyser de ytterligare förändringar av rättegångsbalken.

Moderaterna framför också i sin motion att rättegången enligt rättegångsbalken måste vara rättssäker och effektiv.

Utskottet har ingen annan uppfattning än motionärerna i den frågan. Eftersom rättegångsbalkens bestämmelser om rättegången i såväl hovrätt som tingsrätt nyligen varit föremål för översyn och aviserade propositioner kan väntas inom kort, finner utskottet inget skäl att förorda en förnyad översyn av balken.

Vad gäller reservation 5, herr talman, så lyfter Kristdemokraterna genom Rolf Åbjörnsson fram vikten av att regeringen låter utreda frågan om inrättande av sex nya domstolar, s.k. handelsrätter.

Samtidigt som Kristdemokraterna har tillstyrkt inrättandet av en särskild ekobrottsmyndighet framhåller de i sin motion att den nya myndigheten inte blir tillräcklig i kampen mot den ekonomiska brottsligheten. De anser att de svenska domstolarna inte har tillräckliga resurser att behandla näringsrättsliga mål och därmed inte kommer att lyckas pressa tillbaka antalet ekobrott.

Motionärerna framhåller vidare att många tvister i dag avgörs genom skiljeförfarande och att införandet av handelsrätter skulle erbjuda ett konkurrenskraftigt alternativ till skiljeförfarande. I reservationen hänvisas till Danmarks modell Sö- og Handelsrätten.

Frågan om att överföra en del av de tvister som avgörs av skiljenämnd till de allmänna domstolarna har övervägts av olika statliga utredningar alltsedan 1920-talet. Senast den behandlades var av Skiljedomsutredningen. Utredningen framhöll i sitt betänkande *Näringslivets tvistlösning* att en av dess huvuduppgifter varit att öka de allmänna domstolarnas konkurrenskraft vad avsåg näringslivets tvister. Utredningen föreslog vissa åtgärder för att stärka domstolarnas kompetens att avgöra näringslivstvister.

Enligt utredningen borde särskilda avdelningar för näringslivstvister inrättas vid tingsrätterna i Stockholm, Göteborg, Malmö, Norrköping, Sundsvall och Umeå. För den skull innebar dock inte förslaget någon begränsning i andra tingsrätters behörighet att handlägga näringslivsvis-

Prot. 1997/98:108
14 maj

*Fel! Okänt
växelargument.*

ter. Utöver detta föreslog utredningen även en del nya bestämmelser i bl.a. hovrätterna och vad gäller utbildningsinsatser i syfte att öka domarnas förtrogenhet med näringslivstvister. Skiljedomsutredningens slutbetänkande har remissbehandlats och bereds för närvarande i Justitiedepartementet.

Utskottet anser att det med hänsyn till behovet av prejudikatbildning på förmögenhetsrättens område vore önskvärt att åtgärder för att överföra åtminstone en del av de näringslivstvister som handläggs av skiljenämnd till de allmänna domstolarna kommer till stånd. Att realisera detta önskemål är, som erfarenheten visar, inte lätt, och vilka åtgärder som kan erfordras måste noga övervägas. Men för den skull anser jag inte att vi skall följa förslaget att inrätta fler specialdomstolar. Utskottet utgår från att regeringen i samband med beredningen av Skiljedomsutredningens förslag kommer att ta fram förslag till hur detta skall lösas och anser härmed att denna beredning inte bör föregripas.

Till skillnad mot Kristdemokraterna, som i reservation 5 har önskemål om att inrätta fler specialdomstolar, vill Moderata samlingspartiet i reservation 6 avveckla de specialdomstolar vi har i dag och att deras uppgifter skall övertas av de allmänna domstolarna, främst vad gäller Marknadsdomstolen.

De helt fristående specialdomstolar som finns i dag är Patentbesvärsrätten, Marknadsdomstolen och Arbetsdomstolen. De tre domstolarna är belägna i Stockholm, och deras domkretsar omfattar hela landet.

Vad som är utmärkande för de tre specialdomstolarna är att de inte ingår i ett instanssystem med en prejudikatinstans som tredje och sista instans. Såväl Arbetsdomstolen som Marknadsdomstolen är i vissa fall den enda prövningsinstansen. För de specialdomstolar som är slutinstanser tillkommer dessutom att deras avgöranden kan komma under Högsta domstolens eller Regeringsrättens prövning vid frågor om resning och återställande av försutten tid.

Under början av 1990-talet avvecklades flera specialdomstolar, nämligen försäkringsrätterna, Försäkringsöverdomstolen och Bostadsdomstolen. Utskottet har tidigare intagit en restriktiv hållning till specialdomstolar. Utskottet anser emellertid att de återstående specialdomstolarna besitter en särskild kompetens, som leder till att målen behandlas skickligt, snabbt och ekonomiskt effektivt och att de skall bedömas efter sina egna meriter och verksamheter och inte endast utifrån principiella ståndpunkter. Därför anser inte utskottet att det finns några skäl att förorda ett avskaffande av Marknadsdomstolen eller Arbetsdomstolen.

Enligt vad utskottet erfarit är frågan om Patentbesvärsrättens fortsatta verksamhet föremål för beredning i Justitiedepartementet, och därför anser vi att det pågående beredningsarbetet bör avvaktas.

Frågan om tingsmeritering har varit föremål för behandling i denna kammare vid ett flertal tillfällen. Miljöpartiet har i reservation 7 till detta betänkande framfört att systemet med notarietjänstgöring bör avskaffas. En utredning med uppgift att utforma en allmän praktiktjänstgöring i samband med juristutbildningen efterlyses. Detta skulle enligt reservanten innebära att domstolarna kunde hålla sig med fast anställd personal för att fullgöra de uppgifter som i dag ankommer på notarierna.

Utskottet har tidigare i betänkandet JuU8 redogjort för gällande regler om tingsjämnstjänstgöring och vilka direktiv som givits Domstolskommittén i

denna fråga. Efter hemställan av utskottet gjorde riksdagen ett tillkännagivande av innebörden att det var angeläget att, med bibehållande av kvalitetskraven, så många jurister som möjligt bereddes tillfälle till notarietjänstgöring.

Just nu pågår en försöksverksamhet vid vissa tingsrätter för att pröva olika former av beredningsorganisation i tingsrätt. Enligt förordningen får tingsrätter som omfattas av förordningen bl.a. för en sammanlagd tid av högst ett år för beredningsändamål anställa jurister som fullgjort notariemeritering. Förordningen är tidsbegränsad.

Med hänsyn till detta finner utskottet inget skäl att inta en annan inställning till tingsmeritering än den utskottet tidigare intagit.

I reservation 9 om återlämnande av stöldgods ger reservanterna regeringen kritik för den tid det tar att få fram ett förslag till riksdagen i ärendet och kräver att beredningsarbetet påskyndas. Jag vill instämma i att detta är ett problem som jag ofta har mött ute, och jag gläds åt att en lagrådsremiss ligger färdig inom kort.

Det sakliga innehållet är att regeringen anser att det inte skall vara möjligt att göra godtrosförvärv av föremål som stulits. En utredning skall därför få i uppdrag att ta fram ett lagförslag om detta. I avvaktan på utredningsförslaget och den fortsatta beredningen av detta föreslår regeringen att kraven för godtrosförvärv av lösöre skall skärpas. Regeringen föreslår också att en målsägande som har gjort anspråk på beslagtagna egendom skall få tid för att säkerställa sin rätt innan beslaget hävs. Lagändringarna föreslås träda i kraft i januari 1999.

I reservation 11 om åtgärder mot klotter ifrågasätter reservanterna bl.a. om inte reglerna i brottsbalken om kroppsvisitation tar för stor hänsyn till den misstänkte och vill därmed ge regeringen i uppdrag att se över dessa.

Utskottet har tidigare haft att ta ställning till motionsyrkanden om åtgärder mot klotter. Detta är ett problem som främst måste åtgärdas genom uppfostran och annan normöverföring. Föräldrarna eller annan vårdnadshavare är de som har det största ansvaret. Att skolan medverkar till denna normöverföring finner utskottet självklart.

Enligt 28 kap. 11 § rättegångsbalken får, om det finns anledning att anta att ett brott har begåtts på vilket fängelse kan följa, kroppsvisitation göras på den som skäligen kan misstänkas för brottet för att man skall kunna söka efter föremål som kan tas i beslag eller annars för att utröna omständigheter som kan vara av betydelse för utredning av brottet. Annan än den som misstänks för brottet får kroppsvisiteras om det finns synnerlig anledning att anta att det därigenom kommer att anträffas föremål som kan tas i beslag eller det annars är av betydelse för utredningen av brottet.

Av 12 kap. 1 § brottsbalken framgår att straffet för skadegörelse är böter eller fängelse i högst sex månader. Enligt 12 kap. 3 § i samma balk är straffet för grov skadegörelse fängelse i högst fyra år.

Vad gäller reglerna om kroppsvisitation följer av straffskalan för skadegörelsebrott att kroppsvisitation kan äga rum vid misstanke om sådant brott. Något skäl att nu överväga förändringar av de i 28 kap. 11 § rättegångsbalken uppställda förutsättningarna för att kroppsvisitation skall få äga rum kan utskottet inte finna.

Herr talman! I reservation 12 befarar reservanterna att då den tilltalade själv får svara för eventuella kostnader, t.ex. för vittnesförhör om han själv åberopat muntlig bevisning, kan det utgöra en alltför stor risk för att tilltalade av kostnadsskäl avstår från att åberopa muntlig bevisning, vilket i sin tur ökar faran för felaktiga domar.

Gällande lag innebär att tilltalad i brottmål kan få kostnaden för av honom åberopad muntlig bevisning betald av allmänna medel dels om åtalet mot honom ogillas, dels – oberoende av utgången i ansvarsdelen – om hans ekonomiska förhållanden är sådana att rätten beslutar att ersättningen skall betalas av allmänna medel. Döms den tilltalade för brottet får han själv svara för sina beviskostnader, såvida inte den sistnämnda kostnadsregeln är tillämplig. Enligt utskottets uppfattning är den gällande lagstiftningen väl avvägd i den del som avser den tilltalades kostnadsansvar.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan och avslag på alla reservationer.

Anf. 12 ANDERS G HÖGMARK (m) replik:

Herr talman! Jag skall ta upp några saker. Det första gäller arbetstempot i Regeringskansliet. Av barmhärtighetsskäl skall jag inte gå i polemik mot Ann-Marie Fagerström utifrån den argumentering som hon framförde. Den debatt som åberopades ägde rum i går. Jag lägger därför barmhärtighetens slöja över den typen av argument.

Det andra jag vill ta upp gäller trafikbrotten och möjligheten att beslagta fordon. Visserligen står det i skriften att de sista skola vara de främsta, och det verkar vara det som Ann-Marie Fagerström åberopar som ett sista nödargument.

Om man går tillbaka några år i hävderna visar det sig att just den här frågan har drivits i moderata kommittémotioner. Det är riktigt att det under årets riksmöte har väckts två motioner av enskilda socialdemokrater. Man skall inte underskatta enskilda individer, men när det gäller partier är det inget tvivel om att det är Moderata samlingspartiet som har drivit frågan i olika kommittémotioner. Glädjande nog, herr talman, har vi fått inte bara ett antal enskilda socialdemokrater med oss utan även de saktfärdiga socialdemokraterna. Det är roligt att även de sista kommer med i gänget. Det är bra, därför att detta är väl förankrat i rättsmedvetandet.

Sedan kommer vi till frågan om kroppsvisitation. Med ett otal argument som man ibland hör jurister åberopa anförde Ann-Marie Fagerström att det inte går och att det inte finns skäl att göra någonting. Jag har tidigare uttalat varför vi tycker att det finns skäl. Tonårsföräldrar kommer inte att åberopa en mängd skäl till att man inte skall kunna jaga dessa ”dödens kurirer”. Men en sann socialdemokrat, som talar om att politik är att vilja, åberopar tusen och en paragrafer som skäl till att man inte skall göra någonting nu. Det är anmärkningsvärt, herr talman.

Anf. 13 ANN-MARIE FAGERSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Anders G Högmark framhåller nästan att det är moderaterna allena som har motionerat. Jag vill påstå att jag har mött frågan om beslagtagning av fordon väldigt ofta under de år som jag har varit riks-

dagsledamot. Det är under denna mandatperiod. Jag måste säga att det är med glädje som jag har varit med om ett tillkännagivande till regeringen i frågan. Eftersom jag har den känslan vill jag vara tydlig och säga att det även har lagts fram s-motioner för det ändamålet.

Prot. 1997/98:108

14 maj

*Fel! Okänt
växelargument.*

Anf. 14 ANDERS G HÖGMARK (m) replik:

Herr talman! Jag förringar inte enskilda s-motionärers insatser. De har lyssnat till samma sak som Ann-Marie Fagerström uppenbarligen har gjort under ett halvår, eller kanske ännu längre. De har tagit till sig detta och motionerat. Vi har motionerat i kommitténs form under några år. Det fanns tillfällen då Ann-Marie Fagerström röstade emot våra motioner, men det var kanske innan Ann-Marie Fagerström upptäckte vilken folklig opinion som finns. Det är viktigt att lyssna till väljarna.

Anf. 15 ANN-MARIE FAGERSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Det är precis som Anders G Högmark säger. Det är viktigt att lyssna till väljarna. Det är det jag känner att jag gör i min politikerroll. Av den anledningen har jag en stark känsla för det tillkännagivande vi har gjort.

Anf. 16 ALICE ÅSTRÖM (v) replik:

Herr talman! Jag vill litet kort beröra frågan om tilltalads kostnadsansvar. Det gäller alltså reservation 12.

Precis som Ann-Marie Fagerström anförde, och som jag också sade i mitt anförande, finns det en möjlighet för det allmänna att gå in. Någon är dömd, och man har funnit att den dömde skall betala. När den som är dömd inte sköter inbetalningen av ersättningen till det vittne han eller hon själv har kallat är det vittnet som förlorar. Det förlorar den gemensamma domstolsprocessen på.

Precis lika viktigt som vi anser att det är att vi från samhällets sida skall kunna kalla vittnen som har sett någonting och som kan bidra till att fälla gärningsmän är det med vittnen som faktiskt också kan bevisa personens oskuld. Därför anser vi från Vänsterpartiet att det vore rimligt att detta är det allmännas ansvar, så att processerna kan bli fullständiga och så att man inte tappar någonting.

Anf. 17 ANN-MARIE FAGERSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Jag instämmer inte i det som Alice Åström anförde just nu, och det gjorde jag inte heller i mitt anförande. Jag tycker att det lagförslag som finns är bra. Jag tycker att den enskilde skall få ta ansvar så långt vederbörande kan. Det allmänna tar ansvar för det övriga.

Anf. 18 SIVERT CARLSSON (c):

Herr talman! Centerpartiet har med anknytning till propositionen om processrättsliga frågor motionerat om en särskild utredning för att stärka barnets rättssäkerhet. Det är säkert inte fel att påstå att ett samhälles stabilitet kan avläsas i barnens trygghet och rättssäkerhet. Jag tror att den värdemätaren är ganska oslagbar.

Dessutom befarar jag, delvis grundat på erfarenhet från många års egen barn- och ungdomsverksamhet, att antalet otrygga, okoncentrerade

*Fel! Okänt
växelargument.*

och stressade barn i vårt land ökar. Anledningarna är säkert många, men arbetslöshet och det ökande antalet familjesplittningar medverkar med stor sannolikhet till att det blir en stor mängd otrygga och utsatta barn – och därmed också till behovet av stärkt rättssäkerhet för just barnen.

Barn som är brottsoffer har en särskilt utsatt ställning. Längre, tror jag mig våga påstå, har det varit så att våra lagar och vår rättstillämpning till övervägande del har varit uppbyggda utifrån vuxnas fri- och rättigheter. Barnets integritet och ställning har ofta ställts i relation till den vuxne, vars integritet nästan aldrig får trädas för när. Idealet har nog oftast varit – och jag vågar påstå att det fortfarande är så – den färdiga vuxna människan. Barnet riskerar att försvinna i rättsprocessen.

I den barnkonvention som 1989 antogs av FN:s generalförsamling formuleras för första gången barnets rättigheter på ett samlat sätt i ett internationellt bindande avtal som Sverige glädjande nog var snabbt att ratificera. Enligt denna konvention, där barnet har en helt egen rättslig ställning, ses barnet som en fri individ med egen kraft och med egna individuella rättigheter när det gäller skydd och stöd. Det är den praktiska översättningen av detta synsätt – kunskapen om och tillämpningen av barnkonventionens anda – som vi genom vår motion vill medverka till att sprida och förankra.

Utskottet har i en omfattande skrivning – den tackar jag för – redogjort för de lagar, regler och bestämmelser som i dag gäller inom det straffprocessuella området avseende personer under 18 år. Men dessutom berättar utskottet att den barnkommitté som haft till uppgift att se över just förhållandet mellan barnkonvention och svensk rätt konstaterar att svensk lagstiftning i stort överensstämmer med barnkonventionens krav. Detta är glädjande. Än mer positiv är dock utskottets skrivning om att det är viktigt att barnkonventionen blir känd och att den ingår som ett vardagligt instrument i arbetet hos dem som arbetar med eller fattar beslut i frågor som rör barn. Denna skrivning gör, som vi uttrycker i ett särskilt yttrande, att motionens syfte kan anses vara tillgodosett. Därmed har vi inte heller någon reservation.

Slutligen, herr talman, vill jag bara instämma i och stryka under följande uttalande från utskottet: ”Utskottet kan i och för sig instämma i att barn som måste delta i en rättslig process, trots de skyddsregler som finns, i många fall utsätts för en hård press. – – – Det är enligt utskottets mening snarare så att dessa problem inte låter sig lösas inom ramen för den rättsliga processen. Här krävs i stället andra insatser, i första hand från barnets föräldrar och vid behov från socialtjänsten.” Föräldrar, herr talman, är alltid föräldrar.

Jag har, herr talman, inga centerreservationer att yrka bifall till, varför jag nöjer mig med att på detta sätt något utveckla vår syn på och vårt särskilda yttrande om barns rättssäkerhet. Det innebär också att jag yrkar bifall till hemställan i betänkande JuU24.

Anf. 19 SIW PERSSON (fp):

Herr talman! Folkpartiet liberalerna konstaterar som alla andra partier i justitieutskottet att det är glädjande att det nu äntligen finns ett tillkännagivande om att man i alla fall skall se över hur de högsta domstolarna tillsätts. Det skall, som vi nu vet, bli en parlamentarisk utredning. Måtte den få arbeta snabbt. Vi har ju kommit in på en diskussion om

senfärdighet och annat. Det är oerhört viktigt, ja, avgörande, för rättssäkerheten i detta fall att rekryteringen verkligen är allsidig och att det inte uppkommer diskussioner om hur en person har blivit tillsatt.

Vi har i utskottet också beslutat att det skall finnas ett effektivt påföljdssystem även för utländska förare. Jag kan inte låta bli att lämna en kommentar, herr talman. Det hade varit bra om vi hade haft ett effektivt påföljdssystem även för sådant som händer inom landet. Det brister i många delar.

Jag vill också säga, herr talman, att Folkpartiet inte finns med i reservationerna i betänkandet. Det beror på sjukdom, som gjorde att stolen tyvärr måste stå tom. Därför kunde vi inte bevaka reservationerna i utskottet. Därför vill jag här yrka bifall till reservation 1, under mom. 2, om domares bisysslor.

Det är oerhört viktigt att det aldrig uppkommer någon fråga om det finns risk för förtroendeskada när någon håller på med ett extraknäck. Jag tycker personligen att det har gått för långt när domare åtar sig uppdrag att arbeta åt t.ex. försäkringsbolag för att under hand lösa tvister där. För hur skall den domaren agera när samma fråga kommer upp i domstol? Därför är det viktigt att frågan om bisysslor över huvud taget ses över. Kanske – det finner jag inte för otroligt – kommer vi fram till att man inte alls skall ha några bisysslor. Man får se till att man får sådana löner att man kan leva bra på dem. En annan sak är att man skall delta i exempelvis statliga utredningar för att där delge andra sin kompetens och bevaka att utredningen lever upp till de krav som kan ställas.

Vi kommer då in på hur man jobbar inom regering och departement. Ann-Marie Fagerström sade att den borgerliga regeringen var så saktfärdig när det gäller barnpornografin. Det var en väldigt svårt fråga, som har med grundlagen att göra. Frågan om återlämnande av stöldgods spelar inte alls i samma division. Den frågan har man nu arbetat med i närmare tre år. Kanske arbetar man med den ett tag till, så att man säkert kan hålla på hela mandatperioden.

Vi tycker att det är viktigt att se över frågan om återvinnande av stöldgods, men för vinnande av tid yrkar vi inte bifall till den reservationen.

Låt mig också säga några ord om anlitaandet av psykologer inom rättsväsendet. Jag har motionerat i den frågan, men jag tänker inte yrka bifall till motionen. Jag vill bara understryka att det är oerhört viktigt att vi ser till att de psykologer som används inom rättsväsendet har en godtagbar, acceptabel kompetens, eftersom de får ett så väldigt stort inflytande.

Jag vill också säga några ord om barnkonventionen och den svenska barnkonventionsutredningen, en fråga där Centern har ett särskilt yttrande. Jag satt själv med i utredningen, och vi konstaterade att det inte är lätt för svenska barn att hamna i en rättslig process. Det räcker inte med att man ökar insatserna vad gäller barnens föräldrar. Vi måste också öka insatserna så att den personal inom socialtjänsten eller rättsväsendet eller hos polisen som möter barnen verkligen bättre lär sig att umgås med barn och ungdomar.

Tack, herr talman!

*Fel! Okänt
växelargument.*

Anf. 20 ANN-MARIE FAGERSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Jag vet inte om det framgick tillräckligt tydligt av mitt anförande att det skall komma en lagändring till stånd den 1 januari. Det tillkommer en utredning om godtroshetsförvärv. Jag vill tydliggöra det, om det inte framgick.

Anf. 21 SIW PERSSON (fp) replik:

Herr talman! Kan vi då få höra *när* utredningen kommer. Det går inte bara att säga att den skall komma. Det skulle vara intressant att få höra den exakta tiden, eftersom det inte hör till ovanligheterna att sådant här skjuts på framtiden.

Anf. 22 ANN-MARIE FAGERSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Man stärker ägarnas ställning den 1 januari 1999, och lagrådsremissen kommer inom en väldigt snar framtid.

Anf. 23 SIW PERSSON (fp) replik:

Herr talman! Efter vad jag har hört skulle den ha kommit den 5 maj. Vad beror det på att den har blivit så försenad? Ann-Marie Fagerström säger att den kommer inom en snar framtid. Innebär det att den är framskjuten en månad eller två, eller blir det den 5 maj nästa år? Årtalet står tydligen inte utsatt.

Anf. 24 LENNART HEDQUIST (m):

Herr talman! I betänkandet behandlas också en motion, nämligen min motion Ju804. Jag har där yrkat att riksdagen hos regeringen skall begära förslag till lagstiftning som dels kraftigare inskräper skyldigheten för parter i tvistemål att tala sanning, dels straffsanktionerar processbedrägeri i enlighet med vad jag har anfört i motionen. Jag väckte redan förra året en motsvarande motion, men jag kunde då inte bevaka behandlingen av den. Jag vill nu ge ett antal kommentarer till vad utskottet har anfört i ärendet.

Utskottet går på linjen att det inte behövs någon ändring av svensk lag i det här hänseendet. Jag finner det något otillfredsställande. Det innebär ju att man även i framtiden i tvistemål ostraffat kan föra fram uppenbart oriktiga uppgifter utan att något händer. Utskottet skriver att man redan i förberedande förhandlingar försöker förmå parterna att tala sanning vid förhör i bevissyfte. Redan förra året anförde utskottet "att utsagor av part ofta har ett begränsat bevisvärde och att ett utvidgat straffansvar sannolikt inte kunde medföra att större tilltro kunde sättas till parter uppgifter än vad fallet är i dag".

Innebörden av det uttalandet är något märklig. Jag finner uttalandet otillfredsställande. Vad utskottet i praktiken säger med detta är att gällande menedslagstiftning är onödig, eftersom man får räkna med att personerna kan tala osanning oavsett om de har gjort en sanningsförsäkran eller inte.

Syftet med min motion var framför allt att minska kostnaderna för rättsväsendet. I och med att man i grunden har en skyldighet att tala sanning i rätten torde väldigt många tvistemål över huvud taget inte komma upp till rättsbehandling. Det grundläggande är ju att man inte skall fresta

människor att gå till domstol med tvistefrågor t.ex. när den ena parten vet att han inte har något på fötterna utan kommer att framföra oriktiga uppgifter. I dag går väldigt många tvistemål till domstol, och man tycks resonera som så, att går det så går det.

Vad gäller rättsläget i andra länder är det straffsanktionerat med processbedrägeri och att lämna oriktiga uppgifter i rätten. Det har försports att man i ett antal mål i europeiska domstolar där Sverige har varit instämt har höjt något på ögonbrynen över att parter i Sverige kan lämna oriktiga eller ofullständiga uppgifter och att det tydligen är förenligt med svensk rättspraxis. Utskottet har över huvud taget inte kommenterat varför vi i det här hänseendet skall skilja ut oss från vad som är god europeisk rättsordning.

Herr talman! Det är inte så enkelt att i det här ärendet komma med något annat yrkande än det utskottet för fram. Jag står bakom min motion, men för tids vinnande yrkar jag formellt inte bifall till den. Jag kan ändå försäkra att jag vid tillfälle kommer att återkomma för att få till stånd en annans tingens ordning.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 15 maj.)

9 § Vårdnad, boende och umgänge

Föredrogs

Lagutskottets betänkande 1997/98:LU12

Vårdnad, boende och umgänge (prop. 1997/98:7 och 1997/98:134 delvis)

Anf. 25 AGNE HANSSON (c):

Herr talman! Vi skall nu behandla frågor om vårdnad, boende och umgänge. Det är ett ämne som rymmer svåra avväganden. Svårigheterna får dock inte verka hindrande på ansträngningarna att få till stånd ett så heltäckande och bra system som möjligt på det här området.

Barn skall ha rätt till båda sina föräldrar. Därför skall lagstiftningen utgå från vad som är bäst för barnen. Gemensam vårdnad skall vara utgångspunkten. Frågorna om vårdnad, boende och umgänge skall så långt det är möjligt lösas i samförstånd utanför domstol – det är Centerpartiets grundläggande inställning. Förslagen i det betänkande vi nu skall behandla går i den riktningen och har till övervägande del Centerpartiets stöd, men de når inte ända fram. Fortfarande bygger mycket i lagen på ett domstolsförfarande. Det vill vi bort ifrån.

Barnens bästa är ett uttryck som flitigt kommer att användas av många i dagens debatt. För Centerpartiet är det en självklar utgångspunkt. Vi ifrågasätter om de nu föreliggande förslagen alltid leder dit. Jag skall strax återkomma till det.

En andra central utgångspunkt för Centerpartiet är att frågor om vårdnad, boende och umgänge så långt det är möjligt skall behandlas utanför domstol, såsom jag tidigare sade. Först då kan nämligen barnens bästa bli verklighet. Sett ur barnens situation måste en tvist alltid ses som ett nederlag. Själva domstolsförfarandet är uppbyggt kring att två motparter

Prot. 1997/98:108

14 maj

*Fel! Okänt
växelargument.*

*Vårdnad, boende och
umgänge*

kämpar mot varandra för att vinna så mycket favör som möjligt vid utgången av ett mål. Resultatet av en sådan process har mycket dåliga förutsättningar att bli till den tredje partens bästa, nämligen barnets. Om vårdnads- och umgängesfrågor kan lösas i samförstånd, utanför domstol, minskar risken för försvårande låsningar och situationer som kan förstärka en konflikt, en konflikt som aldrig kan gynna någon av de inblandade parterna, allra minst barnen. För oss faller sig kravet på att samarbetsamtalen skall göras obligatoriska helt logiskt.

Ett viktigt steg åt rätt håll i förhållande till propositionen tas om riksdagen bifaller det tillkännagivande som utskottet föreslår med anledning av ett yrkande i Centerpartiets kommittémotion. Det gäller frågan om mer heltäckande samförståndsavtal. Det innebär att man så tidigt som möjligt bör ta upp också den ekonomiska ansvarsfördelningen som följer vid en separation, något som berör barnen och barnens bästa i allra högsta grad. Det gäller frågor om var barnet skall bo, umgängesavdrag och reskostnader. I många fall ger den ekonomiska ansvarsfördelningen upphov till konflikter som i förlängningen drabbar barnen. Det här tillkännagivandet är ett viktigt fall framåt för att tillgodose barnens bästa. Jag vill särskilt tacka ett enigt socialförsäkringsutskott, som med sitt yttrande till lagutskottet i lagutskottet har banat väg för ett tillkännagivande med anledning av Centerpartiets och Folkpartiets motionskrav i denna del.

Herr talman! Arbetet med att komma fram till dessa förändringar av den familjerättsliga lagstiftningen har varit en lång process – och en mycket viktig process, skulle jag vilja tillägga. Jag tror att själva berednings- och beslutsprocessen – med utredning, remissförfarande, propositionsskrivande, utskottsbehandling med offentlig utfrågning samt slutligen utformning av betänkande och lagförslag – är minst lika viktig som det ändrade lagförslaget. Jag har sällan mött ett så brett engagemang från allmänheten, framför allt från föräldrar som befinner sig i den situation som lagen skall reglera, som i det här fallet. Det har varit hela Sveriges studiecirkel, skulle jag vilja säga. Jag är imponerad av det breda engagemang som finns hos alla föräldrar – hur de har tagit del, läst och lärt och fört fram åsikter och förslag via brev, telefon, e-post och på annat sätt. Det är värdefullt och väsentligt.

Jag har erfarenheten att studiecirkelarbete leder fram till goda resultat och är en omistlig resurs i vår demokrati. I frågan om vårdnad, boende och umgänge gäller det inte minst att dra lärdom av erfarenheter, kanske dyrt förvärvade, att förändra attityder och syn på saker och ting till gagn för ökad förståelse och samförstånd i svåra frågor som dessa. Jag tror att denna beslutsprocess har fyllt en sådan funktion. Jag skulle gärna se, när besluten är fattade, att det startades en ny utvecklingsprocess, en ny studiecirkelomgång, med ett blankt papper i ordbehandlaren. Fortfarande finns det mer kvar att förändra innan vi har ett bra lagstiftningsförslag att leva efter. Det finns fortfarande mycket låsningar och gammalt tänkande i debatten som behöver tas bort.

Den som helt har fastnat i det traditionella enföräldratänkandet i den här frågan är förvånansvärt nog Vänsterpartiet, som vill avslå hela propositionens förslag. Jag är verkligen förvånad. Det är inte varje dag man får se Vänsterpartiet hamna till höger om Moderaterna, men i den här frågan har det skett, och mycket tydligt dessutom.

Vi måste komma bort från partsmotsättningarna i domstolsförfarandet och närma oss en total samförståndslösning med hjälp av kommunernas socialnämnder. Regeringens förslag om samarbetssamtalens tillgänglighet och kvalitet är inte tillräckligt, som jag sade tidigare. Ett samarbetssamtal skall enligt vår uppfattning ta upp och behandla alla frågor som i en skilsmässa berör barnen, vårdnaden, umgänget och boendet och det ekonomiska ansvaret, som jag tidigare nämnt. Gemensam vårdnad skall självfallet vara utgångspunkten. Samtalen skall tas upp så tidigt som möjligt vid en skilsmässa, helst före – då kan den kanske förebyggas. De skall ha som syfte att leda fram till ett avtal om vårdnad, boende och umgänge som fastställs av socialnämnden. Huvuddelen av ärendena skall sedan beträffande skilsmässan kunna passera domstolen som formella beslutsärenden. Endast i tvistiga fall behöver då domstolen behandla umgängesavtalen.

Av det jag nu sagt följer att samarbetssamtalen via socialtjänsten skall vara obligatoriska. Båda föräldrarna skall kunna känna förtroende för de personer som deltar vid samtalen. Därför bör det eftersträvas att både en kvinnlig och en manlig samtalsledare finns med vid samarbetssamtalen.

Delfrågan i den helhetslösning som Centerpartiet förordar, och som jag nu har beskrivit, om huruvida samarbetssamtalen skall vara obligatoriska eller ej har behandlats i betänkandet. Utskottsmajoriteten har avvisat den frågan. Jag tycker att det är beklagligt, därför att det styr mer mot fler tvistemål om vårdnad i domstol. Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation 3, som tar upp den här frågan.

Om ett fall blir tvistigt och måste avgöras i domstol skall ingen förälder ha vetorätt, utan man skall se till barnens bästa. Eftersom barn behöver båda sina föräldrar skall en domstol kunna döma till gemensam vårdnad mot en förälders vilja. Förekommer våld skall detta inte vara möjligt.

Kerstin Warnerbring kommer senare att beröra detta och utveckla lagförslaget utifrån barnens perspektiv.

Herr talman! I reservation 11, från Centerpartiet, Folkpartiet och Miljöpartiet, förordas gemensam vårdnad också för ogifta föräldrar. Jag har verkligen svårt att förstå varför majoriteten gör skillnad på gifta föräldrar och föräldrar som sammanbor men som inte är formellt gifta. Barn till sådana föräldrar behöver båda sina föräldrar lika mycket som barn till gifta föräldrar. Varför skall inte barnens bästa gälla för barn som inte har gifta föräldrar, Inger Segelström? Varför vill majoriteten diskriminera dessa barn?

Den här frågan bör snabbt utredas i den nya process som jag talade om, så att ett förslag kan läggas fram som innebär att gemensam vårdnad blir en given utgångspunkt när föräldrarna sammanbor och att den som regel inträder från det att ett faderskap har fastställts. Jag yrkar bifall till reservation nr 11.

Av vad jag tidigare sagt, att Centerpartiet anser att alla frågor skall behandlas vid ett tidigt obligatoriskt samarbetssamtal och leda till avtal mellan föräldrarna i samförstånd, följer att vi står bakom reservationerna 17 och 18. För att spara tid yrkar jag emellertid icke bifall till dessa reservationer.

Barnens folkbokföringsort styr mycket av ekonomiska mellanhavanden i en omvårdnadssituation. Det reglerar vem som skall uppbära bostadsbidraget och handha barnbidraget. Det har betydelse för underhålls-

*Fel! Okänt
växelargument.*

stödet och för var barnet skall ha daghemsplats. Det kan leda till tvister som inte är bra för barnet. Det bör därför finnas möjlighet för en av två vårdnadshavare att överklaga beslut som gäller barnets folkbokföringsort, eftersom det är så viktigt. Vi har i reservation 19 reagerat mot att majoriteten avvisat Centerpartiets motion med det kravet.

I reservation 22 hävdar vi från Centerpartiet tillsammans med Folkpartiet och Miljöpartiet att mor- och farföräldrar bör ha rätt att föra talan vid domstol i fall om umgänge med barnbarn. I dag har endast socialnämnden en sådan talerätt. Det har inte alltid visat sig lämpligt. Det bör tillkomma mor- och farföräldrarna direkt, som vi ser det. Barn kan behöva sina mor- och farföräldrar lika väl som båda sina föräldrar.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till reservationerna nr 3 och 11. I övriga moment, där det inte föreligger reservationer från Centerpartiets ledamöter, yrkar jag bifall till utskottets hemställan. (forts. 11 §)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 13.53 att ajournera förhandlingarna till kl. 14.00 då frågestunden skulle börja.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 14.00.

Frågestund

10 § Frågestund

Anf. 26 ANDRE VICE TALMANNEN:

Det är frågestund på dagordningen där följande statsråd deltar: Justitieminister Laila Freivalds, socialminister Margot Wallström, statsrådet Pierre Schori, inrikesminister Jörgen Andersson, arbetsmarknadsminister Margareta Winberg, försvarsminister Björn von Sydow och statsrådet Thomas Östros. Justitieministern besvarar såväl allmänpolitiska frågor som frågor inom sitt eget ansvarsområde inom regeringen, och frågorna till övriga statsråd förutsätts beröra deras ansvarsområden inom regeringen. Därmed hälsar vi regeringens företrädare välkomna.

Barsebäck

Anf. 27 LENNART DALÉUS (c):

Fru talman! I dag kom Regeringsrättens ganska odramatiska beslut om inhibition, dvs. uppskjuten verkställighet, av beslutet om avstängning av Barsebäck. Det är ett beslut som grundar sig på en lag som antagits tidigare i kammaren. Vi i Centerpartiet har deltagit i beslutet om en omställning av energisystemet, innebärande ganska snabba förändringar i dagens energiförsörjning, ett långsiktigt program för forskning och utveckling. I beslutet ingår också en avstängning av Barsebäck.

Vi i Centerpartiet står fast vid detta beslut, dvs. inriktningen av energipolitiken till en effektivare användning av energi och omställning till andra energikällor.

Är detta också regeringens fortsatta inriktning på energipolitiken, Laila Freivalds?

Prot. 1997/98:108

14 maj

Frågestund

Anf. 28 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Fru talman! Det finns ingenting som har inträffat som föranleder att regeringen skall ändra sin energipolitik eller frånga den energiuppgörelse som finns i riksdagen och som riksdagen har ställt sig bakom. Det beslut som Regeringsrätten i dag har fattat innebär ingenting annat än ett konstaterande av att det finns många och svåra rättsliga frågor att pröva i sammanhanget och att det behövs tid för det. Den tiden är för kort fram till den 1 juli.

Anf. 29 LENNART DALÉUS (c):

Fru talman! Jag är glad för svaret från Laila Freivalds. Det förtydligar just den odramatiska innebörden av den uppskjutna verkställigheten. Jag är glad över att Laila Freivalds förtydligat att detta inte bara är Centerpartiets utan alldeles uppenbarligen också regeringens fortsatta inriktning.

Svenskt bistånd

Anf. 30 INGRID NÄSLUND (kd):

Fru talman! Jag skulle vilja ställa en fråga till statsrådet Pierre Schori.

Kan vi vara överens om att när man i FN talar om 0,7 % som ett mått för biståndet menar man BNP? När vi i Sverige talar om 0,7 % menar vi BNI. Det betyder att vi faller under den gräns som FN menar med 0,7 % av BNP. Ser statsrådet Pierre Schori frågan så?

Anf. 31 Statsrådet PIERRE SCHORI (s):

Fru talman! Vi gick för ett antal år sedan över till att räkna i BNI. Vi är snart uppe i 0,72–0,73 %. Därmed är den reella skillnaden utsuddad. Kvar står att Sverige är bland de tre länderna i topp. Därefter kommer ingenting och ingenting. Det är vi nöjda med. Nu kan vi höja siffran i takt med att vår ekonomi förbättras.

Anf. 32 INGRID NÄSLUND (kd):

Fru talman! Vi är överens om att det är bra att det går åt rätt håll, även om vi inte har varit överens om takten i ökningen. Detta betyder att vi fram till år 1999 kommer att ligga under FN:s gräns på 0,7 %.

Anf. 33 Statsrådet PIERRE SCHORI (s):

Fru talman! Jag menar att det inte är så om vi ser på de utbetalningar och insatser Sverige gör i stort. Jag välkomnar Ingrid Näslunds engagemang. Vi behöver det. Det finns partier i riksdagen som är emot höjningen och den nuvarande höga nivån – bl.a. Moderaterna.

*Fel! Okänt
växelargument.*

Anf. 34 INGRID NÄSLUND (kd):
Fru talman! Det rör sig faktiskt om en skillnad på 500 miljoner kronor i dagens läge.

Fastighetsskatten på hus i skärgården

Anf. 35 KARL-GÖSTA SVENSON (m):
Fru talman! Jag har en fråga till statsrådet Östros. För någon vecka sedan besökte jag delar av Stockholms skärgård. Överallt möttes jag av budskapet att alltför många människor tvingas från hus och hem. Det är dels på grund av den höga fastighetsskatten, dels förmögenhetsskatten. Många tvingas därmed lämna sina rötter, att gå från hus och hem som har ägts av familjerna i generationer. Motsvarande synpunkter framkom vid den stora demonstrationen utanför riksdagen.

Varför vidtar statsrådet inte några åtgärder så att dessa människor får en chans att bo kvar?

Anf. 36 Statsrådet THOMAS ÖSTROS (s):
Fru talman! Fastighetsskatten är en viktig och stor intäktskälla för den välfärds politik vi bedriver. Den ger ungefär 25 miljarder till staten, som bl.a. används till vård, skola och omsorg. Det är en viktig del av skattesystemet, som vi måste ha kvar.

Vi har bjudit in riksdagens alla partier till en parlamentarisk utredning för att titta på de problem som K-G Svenson tar upp, nämligen att priserna i vissa områden i skärgården stiger snabbt. Vi är beredda att tillsammans med andra partier hitta en konstruktiv lösning.

Vid demonstrationen i går sade partiordföranden Carl Bildt att Moderaterna vill avskaffa fastighetsskatten. Det är ett helt nytt besked från Moderaterna. Det kostar 25 miljarder kronor. Plötsligt har Carl Bildt till de 95 miljarder han redan vill sänka skatten med lagt ytterligare drygt 20 miljarder. Varifrån, Karl-Gösta Svenson, skall de pengarna tas? Är det från vård, skola och omsorg? Är det från socialförsäkringarna? Det har inte kommit något ord från Carl Bildt om finansieringen av att ta bort hela fastighetsskatten.

Anf. 37 KARL-GÖSTA SVENSON (m):
Fru talman! Nu vill jag ha besked vad regeringen gör. Ni har haft fyra år på er, och ni har inte gjort någonting. Det har varit utredningar hit och dit, men inga svar till de människor som drabbas av den hårda beskattningen på fastigheter och förmögenheter och som tvingas lämna sina hem.

Ni har t.o.m. höjt skatten kraftigt under perioden och försvårat dessa människors möjligheter ytterligare. Det enda beskedet och rådet de har fått från statssekreterare Rexed är att låna upp pengar och sätta sig i skuld för att betala skatten. Är det rimligt? Varför vidtar ni inga åtgärder?

Anf. 38 Statsrådet THOMAS ÖSTROS (s):
Fru talman! Regeringen har bjudit in samtliga riksdagspartier. Alla riksdagspartier utom ett har tackat ja till att delta i arbetet att finna en bra lösning. Moderaterna har tackat nej. Varför? Jo, för att Moderaterna är

extrema i sin skattepolitik. Plötsligt, i går eftermiddag, sade den moderata partiordföranden att fastighetsskatten skall avskaffas. 25 miljarder kronor! Det finns inte med i det budgetförslag ni har lagt fram. Det är en ny politik. Det finns skäl för de andra borgerliga partierna som vill sitta med i en koalitionsregering att bli oroliga. Folkpartiet har talat om att det behövs ett veto mot Moderaternas skattepolitik.

Vad händer för villaägarna när underskotten stiger och räntorna stiger – kanske upp till 500 % – och när de skall betala lånen på kåken? Det är den situationen vi riskerar att hamna i när Moderaterna drivs av valrörelseyr.

Eller är det som Bo Lundgren brukar säga, nämligen att fastighets-skatten är ena sidan och avdragsrätten för skuldräntorna är andra sidan? När ni vill avskaffa fastighetsskatten, vill ni också avskaffa avdragsrätten för skuldräntorna? Det sade Carl Bildt inte heller någonting om under demonstrationen. Det behövs svar. Vi är beredda att föra en konstruktiv dialog med alla partier i riksdagen för att hitta en bra lösning för skärgården. Men det krävs svar från Moderaterna om var 25 miljarder skall tas från och vad som händer med avdragsrätten för räntorna och vad som händer med räntorna i Sverige när ni återigen vill sänka skatterna ”hej vilt” utan att ha löst frågan om finansiering.

Anf. 39 KARL-GÖSTA SVENSON (m):

Fru talman! Vem har regeringsansvaret? Är det sossarna eller något annat parti? Ni har haft fyra år på er men inte gjort någonting, bara hänvisat till en utredning. Var finns era förslag? Var finns era idéer om att åstadkomma en förändring *nu* innan man tvingas sälja sitt hem?

Anf. 40 Statsrådet THOMAS ÖSTROS (s):

Fru talman! Karl-Gösta Svenson säger att vi har regeringsansvaret, och det är riktigt. Vi har tagit det. Med väldigt många mycket svåra beslut har vi sanerat statsfinanserna och mer än halverat räntorna. Det regeringsansvaret har lett till att ett hushåll med en halv miljon i skuld på sin bostadsrätt eller sin villa har fått månadskostnaden sänkt med mellan 1 500 och 2 000 kr. Där har Karl-Gösta Svenson regeringsansvaret.

Nu får vi interiörerna från hur den borgerliga regeringen fungerade 1991–1994 när Folkpartiet berättat hur det var. Carl Bildt samlade de andra partiledarna i slutna rum och tvingade igenom skattesänkning efter skattesänkning, och de andra fick igenom utgiftsökning efter utgiftsökning. Det var då det blev 500 % och folk fick lämna hus och hem därför att man inte klarade av att betala räntorna på det livsverk, det hus som man hade skaffat sig. Den politiken finns det skäl för alla landets villaägare att vara mycket räddare för. Sunda statsfinanser måste gå före det partipolitiska intresset, landets väl före det partipolitiska intresset.

Anf. 41 KARL-GÖSTA SVENSON (m):

Fru talman! Jag konstaterar att jag inte får något svar från regeringens företrädare i det här fallet, utan bara angrepp på den borgerliga regeringen och vad den gjorde. Precis samma sak är det varje gång vi har frågestund här. Vi kan inte acceptera att statsråden gör på det här viset. Statsrådet Östros i synnerhet är en syndare i det avseendet. Vi vill ha svar på

*Fel! Okänt
växelargument.*

frågan vad regeringen vill och inte hänvisningar till utredningar. Människorna utanför vill veta vad regeringen vill åstadkomma för att skapa förutsättningar för dem att kunna bo kvar i sina hem trots den hårda beskattning som ni har varit mästare på att erbjuda.

Anf. 42 Statsrådet THOMAS ÖSTROS (s):

Fru talman! Vårt svar är tydligt. Vi har med sanerade statsfinanser äntligen fått näsan ovanför vattenytan. Det första vi skall göra kan inte vara att sänka fastighetsskatten. Vi vill satsa på vård, skola och omsorg i första hand.

Vi svarar också tydligt att vi skall se till att hålla låga räntor i Sverige. Vi skall se till att samarbeta med alla partier i denna riksdag, utom Moderaterna som säger nej, om att hitta ett system som löser skärgårdsbornas problem. Men vi kommer aldrig att lockas in i den typ av skattepopulism som Moderaterna står för och där man är beredd att sänka skatt efter skatt och t.o.m. en eftermiddag lägga på 20 miljarder till, som Carl Bildt gjorde i går. Det visar vad Carl Bildt är beredd att föra för en politik i en framtida regering. Det finns skäl för alla landets villaägare att vara mycket rädda inför detta.

Delegation för deltidsarbete

Anf. 43 INGER SEGELSTRÖM (s):

Fru talman! Jag har en fråga till arbetsmarknadsministern som gäller den delegation för deltidsarbete som presenterades på kommundagarna i går i Västerås. Jag skulle vilja veta vad en sådan delegation skall göra. Det är efterlängtat att vi får i gång en ordentlig diskussion om de deltidsarbetslösa. Statsministern var också ute i går och sade att om vi skall få några att arbeta inom den offentliga sektorn i framtiden måste vi komma till rätta med den ofrivilliga deltidsarbetslösheten. Vi s-kvinnor har också väckt en motion i denna fråga.

Jag skulle vilja att arbetsmarknadsministern berättar vad den här delegationen skall göra och hur snabbt vi får se resultat.

Anf. 44 Arbetsmarknadsminister MARGARETA WINBERG (s):

Fru talman! Bakgrunden är att vi har många ofrivilligt deltidsarbetslösa i Sverige, framför allt kvinnor. Av alla kvinnor som arbetar jobbar 40 % deltid. Den här siffran växer, och det är oroande. Man kan inte leva på en deltidslön. Vi vill att både kvinnor och män skall ha en lön som de kan leva på.

Därför har vi nu beslutat att en delegation skall utses som skall arbeta för att få fler heltidsjobb och, tror jag, därmed också högre löner. Det blir också ett opinionsbildande organ.

Det här presenterades i går. Vi har inte börjat arbeta än, men vi börjar inom kort. Jag föreställer mig att vi inom ett år skall ha klara förslag till hur det skall gå till. Vi arbetar, Margot Wallström och jag, i nära samarbete med Kommun- och Landstingsförbunden.

Anf. 45 INGER SEGELSTRÖM (s):

Fru talman! Kommer man också att titta på den privata sektorn? Det finns många kvinnor som jobbar t.ex. inom handeln och som har den ofrivilliga deltiden.

Prot. 1997/98:108

14 maj

*Fel! Okänt
växelargument.*

Anf. 46 Arbetsmarknadsminister MARGARETA WINBERG (s):

Fru talman! Bakgrunden är att vi inom just vård och omsorg ser oerhört stora rekryteringsproblem en bit in på 2000-talet. Skall vi få morgondagens unga män och kvinnor att vilja arbeta inom vård och omsorg måste det bli en bättre ordning vad gäller arbetstider och också lön. Den här delegationen ägnar sig inte specifikt åt t.ex. handeln, som förvisso har samma problem. Men jag föreställer mig att man också på det området har anledning att vara bekymrad för rekryteringen av personal i framtiden. Men den här delegationen skall ägna sig åt den offentliga sektorn.

Anf. 47 BENGT KRONBLAD (s):

Fru talman! Jag skulle vilja fråga arbetsmarknadsministern om man har för avsikt att ta med de visstidsanställda, dvs. de korttidsanställda, och se över även den delen. Man vet att flera kommuner och landsting har 20–25 % av den samlade personalstocken som visstidsanställda, som kanske arbetat i fem–tio år på samma ställe med vikariat. Avser man att arbeta med också den frågan?

Anf. 48 Arbetsmarknadsminister MARGARETA WINBERG (s):

Fru talman! Just den frågan är väldigt viktig. I den nya arbetsrätten togs den upp. Det betyder att arbetsgivare år 2000 skall ge de anställda som har haft den här typen av anställningar under tre år inom en ramtid på fem år fast anställning. Egentligen har denna riksdag fattat beslut i den frågan.

Anf. 49 STIG SANDSTRÖM (v):

Fru talman! Det utlovades också lönehöjningar till sjukvårdspersonalen, vilket jag tycker är helt nödvändigt och mycket välbefogat. Men jag undrar hur det skall gå till, för löneförhandlingarna är avslutade och avtalen slutna. Det skulle vara intressant att få reda på det.

Anf. 50 Arbetsmarknadsminister MARGARETA WINBERG (s):

Fru talman! Vi har ingen statlig lönepolitik i vårt land, den sköts av parterna. Vad statsministern uttalade var att det på sikt måste ske en löneförhöjning, men det är ingenting som omedelbart förestår. De pengar som vi till följd av att vi har sanerat budgeten har kunnat skrapa ihop och som i första hand skall gå till vård, skola och omsorg ackumulerat uppgår till 72 miljarder fram till år 2001. Det är möjligt att det där finns ett utrymme. Men om det kan jag inte uttala mig. Om inte, så får vi väl se hur den frågan kan lösas i framtiden. Men vi bedriver ingen statlig lönepolitik, utan det är parternas sak.

Anf. 51 ELISA ABASCAL REYES (mp):

Fru talman! Jag har en fråga till socialministern med anledning av de rapporter som inkommit efter studier som gjorts framför allt bland skolungdomar. Man kan se att skillnaderna när det gäller hälsa – både psykosociala problem och konkreta problem, t.ex. ätstörningar och psykosomatiska besvär – är väldigt stora mellan pojkar och flickor. Utifrån det perspektivet är det än viktigare i dag att anlägga ett könsperspektiv på hälsosituationen även vad gäller ungdomar. Är det här någonting som socialministern kan instämma i och ta initiativ till?

Anf. 52 Socialminister MARGOT WALLSTRÖM (s):

Fru talman! Det är lätt att svara på den frågan. Det är riktigt att vi i allt vad vi gör måste ha ett könsperspektiv, eller ett genusperspektiv som det ibland kallas med ett litet finare uttryck. Det jobbar vi med på Socialdepartementet i alla enskilda sakfrågor. Vi har haft utredningar som just tittat på detta. Vi har gjort det när vi sett på hur hälso- och sjukvården tar hand om kvinnor respektive män. Jag vet att den kommitté som jobbar med folkhälsofrågorna också kommer att ta upp denna fråga.

Det påminner mig om hur viktigt det är att vi också, när vi skriver direktiv till en utredning om hur skolhälsovården framöver skall fungera, betonar den här aspekten. Jag kan bara hålla med.

Anf. 53 ELISA ABASCAL REYES (mp):

Fru talman! Jag tackar för svaret. Det låter hoppfullt, men inte särskilt konkret. På vilket sätt kan vi se en konkret återspeglning av det här arbetet när det gäller just ungdomar och barn? Jag tycker inte jag fick något annat svar än en hänvisning till skolhälsovården. Finns det inget annat sätt att ingripa, t.ex. något slags förebyggande insatser mot anorexia och andra ätstörningar?

Anf. 54 Socialminister MARGOT WALLSTRÖM (s):

Fru talman! Också Folkhälsoinstitutet arbetar med den här frågan, och då inriktar man sig på det som är utpräglat könsbetonade problem. Man försöker att behandla de olika bekymren utifrån ett könsperspektiv.

Jag tycker nog att medvetenheten sprider sig. Men det är klart att det är långt till att alla förstår och kan tillämpa detta i sin vardag, till att alltifrån hälso- och sjukvårdspersonal på varenda vårdcentral till skolpersonalen kan göra det. Det kan vi bara åstadkomma genom att ge tydliga direktiv och att vi i vårt arbete med nationella folkhälsokommittén och med olika myndigheter ser till att göra detta tydligt. De måste också tala klarspråk i sina förslag och i sina direktiv.

Polisens insatser mot försäkringsbedrägerier

Anf. 55 BENGT HARDING OLSON (fp):

Fru talman! Försäkringsbedrägerierna är ett stort och växande problem. Kostnaderna pendlar mellan 1,2 och 1,6 miljarder kronor – detta enligt beräkningar av Leif G W Persson. Han är professor, men han var

tidigare sakkunnig hos justitieministern så jag utgår ifrån att siffrorna är korrekta och användbara.

Brottsutvecklingen är mycket intresseväckande. Den anmälda brottsligheten minskar medan den verkliga brottsligheten ökar. Den situationen har uppkommit därför att försäkringsbolagen anser att det inte lönar sig att göra polisanmälan, eftersom polisen har nedprioriterat bekämpningen av försäkringsbedrägerier. Detta är naturligtvis oroväckande.

Det är särskilt olyckligt eftersom polisen anser att man har stöd av självaste justitieministern. Hon har nämligen uttalat: I första hand måste emellertid försäkringsbedrägerierna bekämpas av försäkringsbolagen själva.

Mot denna bakgrund och av ren välvilja ställer jag följande fråga: Är justitieministern beredd att ompröva denna ståndpunkt för att öka polisens insatser mot det ökade antalet bedrägerier, och gärna då i samverkan med försäkringsbolagen?

Anf. 56 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Fru talman! Till att börja med en information: Leif G W Persson är professor vid Brottsförebyggande rådet, en myndighet under Justitiedepartementet. Det arbete som han utför där ligger till grund för de åtgärder som sedan vidtas av både regeringen och riksdagen för att på ett bättre sätt bekämpa brottslighet – brottslighet i allmänhet, men också bl.a. försäkringsbedrägerier.

Försäkringsbedrägerier är en svår problematik. Det vet nog försäkringsbolagen bättre än några andra. I samband med att jag uttalade mig om att de som drabbas av brott och har möjlighet att påverka förutsättningarna för att förhindra och förebygga brottslig verksamhet har ett eget ansvar uttalade jag samtidigt det stora behovet av att alla de som kan bidra till att förhindra och även uppdaga brottslighet måste samarbeta bättre. Båda dessa uttalanden måste ses i ett sammanhang.

När det gäller försäkringsbedrägerier är det en oerhört svår uppgift för polisen att utreda dessa bedrägerier om inte försäkringsbolagen kan medverka och ha rutiner och system som underlättar avslöjande och bevisförande i det sammanhanget. Det finns ingen polis som inte är intresserad av att kunna ingripa mot försäkringsbedrägerier, men man måste utveckla metoderna och det måste man göra tillsammans med försäkringsbolagen.

Anf. 57 BENGT HARDING OLSON (fp):

Fru talman! Tack så mycket, justitieministern. Jag delar helt den uppfattningen att det är i samverkan som man löser de flesta problem. Det gäller i politiken också.

Jag uppfattade det så att vi har fått en liten nyansering av justitieministerns inställning och framför allt klarare besked till polisen, så att polisen inte kan ta det gamla uttalandet som intäkt för att nedprioritera denna brottslighet.

Anf. 58 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Fru talman! Jag ser mitt uttalande närmare som en nyansering av vad Bengt Harding Olsson påstod att jag hade sagt, eftersom jag återgav vad jag tidigare redan har sagt.

Frågestund

Anf. 59 MAGGI MIKAELSSON (v):

Fru talman! Jag har en fråga till inrikesminister Jörgen Andersson. Det gäller kommunernas ekonomi.

Det är ju ingen hemlighet att kommunerna har drabbats väldigt hårt av besparingar under de senaste åren, och det har också drabbat kommunerna olika.

Jag vill ta min egen hemkommun Vännäs i Västerbotten som exempel. Där har man under de senaste fyra åren gått från ett överskott till ett ganska stort underskott i den kommunala ekonomin. Trots det har man under samma tid tvingats till ganska stora nedskärningar av skola, vård och omsorg. Samtidigt är kostnaden för dessa verksamheter lägre än genomsnittet i länet.

Nu står kommunen inför kravet på balans i ekonomin. Man får inte höja skatten. Pengarna som regeringen utlovade räcker inte. Så är det för flera kommuner i Sverige. Jag vill fråga inrikesministern: Vilket råd vill han ge till dessa kommuner – Vännäs och andra kommuner i liknande situation? Hur skall de klara att samtidigt få balans i ekonomin, klara skolan, vården och omsorgen samtidigt som verksamheternas kvalitet inte får försämrast?

Anf. 60 Inrikesminister JÖRGEN ANDERSSON (s):

Fru talman! Det är en riktig beskrivning att många kommuner befinner sig i en besvärlig ekonomisk situation. Men jag vänder mig emot talet om att vi har genomfört besparingar på kommunerna. Den enda sektor som undantogs vid budgetsaneringen var kommunsektorn. De generella statsbidragen hölls oförändrade. Eftersom vi också har varit framgångsrika med den ekonomiska politiken har vi knappt haft någon inflation. Så man kan verkligen tala om oförändrade statsbidrag.

Just för att kommuner och landsting skall få möjlighet att klara sina viktiga åtaganden inom vården, skolan och omsorgen har vi för 1998 föreslagit att de generella statsbidragen skall öka med ytterligare 4 miljoner, och den nivåhöjningen får man behålla. I stället för en ökning av statsbidragen år 2000 med 16 miljarder, blir det en ökning av de generella statsbidragen med 20 miljarder. Det förslaget har vi lagt fram och det finansierar vi också själva utan att låna pengar. Avsikten är att dessa pengar skall vara ett stöd för kommunerna så att de klarar av dessa verksamheter.

Anf. 61 MAGGI MIKAELSSON (v):

Fru talman! Jag fortsätter att använda mig av Vännäs som exempel. Vännäs utgör ungefär en promille av Sverige. Det betyder att de nya statsbidragen motsvarar ca 16 miljoner. Men underskottet är mycket större än så. För det närmaste året uppgår underskottet till över 18 miljoner medan statsbidraget uppgår till 4 miljoner. Att man går in med pengar är väldigt bra, men det slår väldigt olika i olika kommuner.

Med kravet på balans i ekonomin betyder det stora nedskärningar i Vännäs och i andra kommuner, trots att man får utökade statsbidrag. Detta är ett jättestort problem. Det finns inte något bra sätt att komma till

rätta med det när man inte får höja skatten om man inte har tillräckligt med pengar för den verksamhet som man måste bedriva.

Detta är också ett problem för kommuner som har en stor andel barn i skolåldern eller som har en stor andel gamla människor och där det behövs mycket av vård, skola och omsorg.

Det skall inte behöva vara så att man önskar att folk inte flyttar till dessa kommuner. Å andra sidan finns det gott om tomma lägenheter, så man vill ju att folk skall flytta dit.

Anf. 62 Inrikesminister JÖRGEN ANDERSSON (s):

Fru talman! Utöver de mycket kraftiga höjningar som dels föreslagits av regeringen, dels beslutats i riksdagen har vi avsatt 4,3 miljarder kronor till Inrikesdepartementets förfogande för att kunna göra särskilda insatser för de kommuner som är särskilt ekonomiskt utsatta. Som skäl kan anges skatteutjämnningssystemet, problem med kommunens bostadsbolag, högre flyktingkostnader än andra kommuner. Alla dessa skäl bedöms, och kommunerna får sedan besked om de kommer att få pengar ur det särskilda anslaget, till vilket vi har avsatt 4,3 miljarder för att utöver det generella statsbidraget också göra selektiva insatser.

Som gammal kommunalman – jag var tidigare kommunalråd i 15 år – måste jag säga att det ändå måste vara sunt att ha balans i sin ekonomi. Det kan ju inte vara rätt att finansiera löpande driftkostnader antingen med lånade pengar eller med förskott. Balans i kommunernas ekonomi är en viktig förutsättning för att man långsiktigt skall kunna ge medborgarna trygghet i deras respektive kommuner och landsting.

Anf. 63 DAN ERICSSON (kd):

Fru talman! Inrikesministern säger att man inte har gjort nedskärningar i kommunernas ekonomi. Verkligheten är ju den att man har dragit in skatteunderlag motsvarande 16 miljarder under den här perioden. Till detta kommer kommunernas ökade socialbidrag på grund av nedskärningar i socialsystem och a-kassa. Kommunerna har ju drabbats hårt under den här perioden.

Just i dag bekräftas bilden av att kommunerna inte kommer att kunna satsa på det som regeringen säger att man skall satsa på, dvs. vård, skola och omsorg, utan man kommer att satsa pengarna på att täcka de stora svarta hål som har uppstått på grund av regeringens politik.

I februari hade vi en frågestund om detta. Då sade inrikesministern att regeringens politik skulle leda till en positiv sysselsättningseffekt motsvarande 20 000 jobb. Vad är hans besked i dag vad gäller detta?

Anf. 64 Inrikesminister JÖRGEN ANDERSSON (s):

Fru talman! Det är på det sättet som jag sade: I den budgetsanering och den framgångsrika ekonomiska politik som regeringen har drivit höll vi kommunerna skadeslösa. Vi gjorde inga besparingar på de generella statsbidragen. När vi gick igenom alla andra områden i budgetsaneringen höll vi de generella statsbidragen oförändrade.

Sedan sprids det en massa myter om svarta hål. Det är helt felaktigt. Det finns underskott i vissa verksamheter. Dessa underskott finns i personalintensiva verksamheter, och dessa personalintensiva verksamheter

***Fel! Okänt
växelargument.***

finns inom vården, omsorgen och skolan. Går man in och rättar till under-skotten, betyder det ju att man slipper att vidta besparingar som går ut över personalen. Precis som vi sade kommer en del kommuner att använda pengarna för att inte säga upp personal, och en del kommuner kommer att nyanställa. Exempelvis meddelade Göteborg för tre veckor sedan att man har ett behov av att nyanställa 6 000 personer i kommunen. I Stockholms län har man nu i veckan satsat en miljard på vården. Stockholms kommun säger att man skall satsa en miljard på stadsdelsnämnderna för vård, omsorg och skola. Det kommer att betyda nya jobb, så det kommer att hålla.

Men förklara sedan för mig hur ni från kd skall kunna bibringas någon trovärdighet när ni är beredda att regera med ett parti som vill ge kommuner och landsting 18 miljarder mindre.

Anf. 65 DAN ERICSSON (kd):

Fru talman! Behoven är säkert stora ute i kommuner och landsting. Det är därför som vi kristdemokrater hela tiden har varit emot den politik som har inneburit att regeringen har dragit in 16 miljarder i skatteunderlag för kommuner och landsting under sin mandatperiod. Jörgen Andersson står här och försöker vilseleda när det gäller detta. Konkret har ni inte minskat bidragen till kommunerna, men effekten är ju densamma om ni på andra sidan drar in de här pengarna. Detta kan Jörgen Andersson inte bara vifta undan. Det är en av orsakerna till den rapport som vi fick i dag. Ekoredaktionen har gjort en kartläggning, som visar att nära hälften av kommunerna säger att detta inte kommer att gå till de angelägna verksamheterna vård, skola och omsorg, utan det kommer att gå till att täcka stora svarta hål, som regeringens politik har bidragit till.

Jörgen Andersson sade i april förra året att man under det året skulle ha en positiv sysselsättningseffekt motsvarande 40 000 jobb inom kommuner och landsting. Det blev negativt – minus 20 000. I februari i år sade ministern att det skulle bli en positiv sysselsättningseffekt motsvarande 20 000 jobb. Vad blir resultatet? Blir det minus 10 000 den här gången?

Anf. 66 Inrikesminister JÖRGEN ANDERSSON (s):

Fru talman! Det som hände när det gäller skatteunderlaget var att vi övertog en stor arbetslöshet från den tidigare, misslyckade regeringen. Det har bidragit till ett minskat skatteunderlag för kommunerna. Men även där börjar vi bli framgångsrika i arbetslöshetsbekämpningen, och nu minskar arbetslösheten ganska fort. Det kommer också att ha positiv inverkan på skatteunderlaget för kommunerna.

Det är ingen tvekan om att det kommer att ske rätt så omfattande nyanställningar i kommunerna. Jag nämnde bara en kommun, Göteborg, som har aviserat att man skall nyanställa 6 000 personer. Vi kommer så småningom att få stora ersättningsbehov i den offentliga sektorn.

Ni har ett trovärdighetsproblem. Vår politik är ju rak. Vi satsar 20 miljarder i nya generella statsbidrag, men ni är ju beredda att regera med ett parti som vill dra bort 18 miljarder från kommun- och landstingssektorerna. Hur kan det bli mer vård, omsorg och skola med 18 miljarder mindre? Det är ju ni som har trovärdighetsproblemen.

Anf. 67 DAN ERICSSON (kd):

Fru talman! Det är intressant att konstatera, som tidigare har gjorts i debatten, att regeringen inte svarar på frågor om den reella effekten av dess politik. Man försöker att bygga upp en tjusig fasad, en bild som inte stämmer överens med verkligheten. När verkligheten visar sig har regeringen inga svar. I stället kastar man sig över oppositionen.

Vi har lagt fram vårt förslag. Det innebär ökade resurser just till skola, vård och omsorg. Detta kommer vi att stå för och driva, precis som vi har gjort under hela den här mandatperioden i direkt opposition mot regeringens nedskärningspolitik.

Nordiskt försvarssamarbete

Anf. 68 GÖTHE KNUTSON (m):

Fru talman! Den här frågan ställer jag till försvarsministern. Den handlar om nordiskt samarbete på försvarsområdet.

Riksdagens försvarsutskott skall med början på söndag besöka Finland, den finska försvarsmakten och motsvarande utskott. Jag skulle vilja ställa en fråga beträffande gensvaret från Sverige på de önskemål om samarbete som den finska försvarsmakten, finska försvarspolitikern, Finlands regering osv. ofta har framfört till Sverige.

Då är mina korta frågor: Hur är gensvaret från Sverige och från försvarsminister von Sydow? Händer det någonting? Ställer vi upp på deras mycket konkreta förslag till samarbetsåtgärder?

Anf. 69 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s):

Fru talman! Finlands och Sveriges regeringar har fört diskussioner som syftar till att öka det försvarsrelaterade samarbetet mellan våra länder. Vi har haft samma utgångspunkter, och försvarsminister Anneli Taina och jag planerar att göra en offentlig deklaration om detta inom den närmaste tiden. Vi har verkligen en genuin samverkan och ett genuint samförstånd på de punkter det gäller.

En punkt vill jag nämna redan nu, för den har varit väl känd genom medierna och på annat sätt. Den har också uppmärksamats mycket i Finland. Det gäller möjligheten att gemensamt eller parallellt anskaffa transporthelikoptrar för våra två försvarsmakter. Min bedömning är att vi har alla förutsättningar för att genomföra ett sådant arrangemang under de kommande åren.

Anf. 70 GÖTHE KNUTSON (m):

Fru talman! Det var, som försvarsministern själv antydde, ett exempel som är väl känt. Finns det inte någonting mer som är brännande och verkligen spännande att få höra i just det här skedet? Är det så att man planerar en gemensam deklaration av något slag kanske?

Anf. 71 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s):

Fru talman! Det finns flera punkter, och dem vill jag gärna nämna även om min finländska kollega och jag ganska snart avser att göra en gemensam deklaration.

Prot. 1997/98:108

14 maj

*Fel! Okänt
växelargument.*

Ett samarbete som ligger oss mycket nära är en med utgångspunkt från Schengenavtalet ökad samverkan när det gäller övervakningen av våra gränser. Vi tror att det finns stora möjligheter att bl.a. öka samverkan när det gäller sjö- och luftövervakning kring Bottniska viken. Det finns också andra punkter som t.ex. har att göra med utbyte av officerare och andra befattningshavare, forskningsutbyte osv.

Kostnadsansvaret för polisövervakning vid stora evenemang

Anf. 72 KIA ANDREASSON (mp):

Fru talman! Min fråga riktar sig till justitieministern. Det gäller stora evenemang av t.ex. samma typ som det på Råsunda i går kväll, alltså fotbollsmatchen.

Den avlöpte ju utan stora skadliga incidenter vad jag förstår. Det var väl jättepositivt. Men det finns en baksida. Det gäller kostnadsansvaret. Det här drabbar ju polisbudgeten och vad jag förstår även overtidsreserven. Det urholkar budgeten till nackdel för det ordinarie polisarbetet. Då är min fråga: Är det inte dags, och finns det inte skäl för, att införa ett annat system, där kostnaderna fördelas även på dem som tar initiativ till de här stora evenemangen?

Anf. 73 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Fru talman! Att vi har stora evenemang i vårt land – och inte minst i huvudstaden – är naturligtvis något som vi är glada för och eftersträvar. Det gäller såväl i sportsammanhang och kulturella sammanhang som i fråga om andra stora evenemang som drar till sig mycket människor.

Att så sker är naturligtvis förutsatt när man t.ex. tar ställning till vilka resurser som krävs hos polisen. När det gäller Stockholmspolisen är det ju så att Rikspolisstyrelsen när den fördelar resurserna utgår från det faktum att här finns ett hov, en riksdag och en regering. Här finns också ambassader, och här sker väldigt mycket av stora evenemang. Det är alltså ingen nyhet på något vis att polisen har en uppgift i samband med den här typen av händelser.

När det gäller att fördela kostnaderna finns det ju principer. Man gör skillnad i olika fall. Det finns stora evenemang som bl.a. belastar polisens verksamhet där fördelningen av kostnaderna väldigt starkt ligger på dem som sköter evenemangen. Det finns också andra, där det finns en ideell verksamhet bakom och där det finns ett mer allmänt intresse. Då är det en annan kostnadsfördelning.

Trots detta svar vill jag säga till Kia Andreasson att jag tycker att frågan om hur fördelningen av kostnaderna skall ske alltid skall hållas levande. Det här skall inte bedömas utifrån någon enstaka händelse som är aktuell på något vis utan utifrån mer allmänna principiella utgångspunkter. Jag kommer därför att hålla den här frågan aktuell och levande. Jag kommer i lämpliga sammanhang att överväga om det finns anledning att ha andra fördelningar än de som har gällt hittills.

Anf. 74 KIA ANDREASSON (mp):

Fru talman! Jag tackar för svaret. Det var ju ett positivt slut på svaret. Men det här drabbar storstäderna, och inte bara Stockholm skulle jag

vilja lägga till. Det är ju alla de tre största städerna som får de här stora evenemangen. Jag tycker att man i så fall skulle se över om det kan finnas något försäkringssystem eller något betalningsansvar som kanske kunde läggas på biljettintäkterna. Det är kanske inte så svårt att hitta andra ordningar så att man kan få ett delat kostnadsansvar.

Prot. 1997/98:108

14 maj

*Fel! Okänt
växelargument.*

Anf. 75 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Fru talman! Det är ju mycket stora kostnader förenade med den här typen av evenemang. Bl.a. ingår i dessa kostnader åtgärder som syftar till att upprätthålla ordningen – inte minst inne på, i det här fallet, en sportarena. De kostnaderna tas naturligtvis ut på biljettpriset. Om man förändrar fördelningen mellan det allmännas och det enskildas ansvar, och om det skulle leda till ett ökat ansvar för det enskilda, kommer det naturligtvis att påverka biljettpriserna. Men det är utifrån bl.a. *den* aspekten som den här diskussionen förs. Vi är ju, det vill jag understryka, angelägna om att kunna ha den här typen av stora evenemang i Sverige.

Skatter och sysselsättning

Anf. 76 ISA HALVARSSON (fp):

Fru talman! Jag har en fråga till statsrådet Östros. Det är ju så att kommissionen nu har granskat medlemsländernas planer för att minska arbetslösheten. Tidningsrubrikerna säger att Sverige inte är något föredöme när det gäller jobb. Bara Sverige är mot skattesänkningar. Det är egentligen konstigt, för Sverige har ju industrivärldens högsta uttag av skatt på arbete. Enligt Eurostat är genomsnittet 42 % i EU, men Sverige är uppe i 56,2 %. Tittar man på tjänster kan man komma upp i 74 % – om inte mer.

Vi menar att det finns ett samband mellan kostnaden på arbete och efterfrågan på arbetskraft. Regeringen för ett väldigt resonemang i vårpropositionen om sambandet mellan pris och efterfrågan på cigaretter. Ju lägre skatt, desto fler legalt sålda cigaretter i Sverige. Det tror vi också är sant. Men varför envisas regeringen med att inte se att detsamma gäller skatten på arbete?

Anf. 77 Statsrådet THOMAS ÖSTROS (s):

Fru talman! Isa Halvarsson har rätt i att EU-kommissionen har en rad synpunkter på alla medlemsländer när det gäller sysselsättningspolitiken. Sverige får en del positiva omdömen, och så får Sverige också en del synpunkter på det man i kommissionen inte tycker är bra. Så skall det vara. Vi skall ju föra en diskussion med EU-kommissionen om detta.

Men det är inte så att EU-kommissionen besitter en absolut sanning när det gäller sambandet mellan skatter och sysselsättning. Vi har en annan uppfattning än kommissionen när det gäller de generella sambanden. Det är lätt att titta efter. Sverige och Danmark har Europas kanske högsta skatteuttag. Det är för att vi har en ganska välutvecklad välfärdspolitik. Sverige och Danmark har också Europas högsta andel av befolkningen i sysselsättning. Så enkelt är det alltså naturligtvis inte.

Kommissionen har en viktig ståndpunkt som är helt i överensstämmelse med den svenska regeringens. Det är att vi inte får sänka skatter i

ett läge där det inte finns statsfinansiellt utrymme för detta. Det är utgångspunkten för kommissionen och för alla medlemsländer egentligen. I det avseendet ligger Sverige väldigt väl till. Vi har sett till att finansiera det vi vill göra, och vi når nu statsfinansiell balans, t.o.m. ett litet överskott. Det finns inget utrymme att i det här läget sänka skatter i någon stor utsträckning.

Anf. 78 ISA HALVARSSON (fp):

Fru talman! Just Danmark är ju ett land som har gått långt när det gäller skattesänkningar i arbetet med de här handlingsplanerna. Statsminister Göran Persson var ju med och godkände riktlinjerna på det toppmöte i Luxemburg som just handlade om att minska skattetrycket på arbete.

Jag läste i en tidning om en avhandling från Uppsala. Det är Ann-Sofie Kolm som har skrivit en avhandling som huvudsakligen är teoretisk, men som ändå kommer fram med intressanta poänger. Hon visar att lägre arbetsgivaravgift på tjänstesektorn leder till högre sysselsättning. I en annan del av avhandlingen kommer hon fram till att lägre skatt på tjänstesektorn som konkurrerar med obeskattade hushållstjänster leder till lägre arbetslöshet. Jag tänker att statsrådet har nära till för att ta del av den avhandlingen.

Anf. 79 Statsrådet THOMAS ÖSTROS (s):

Fru talman! Det stämmer. Jag har bläddrat i den, och jag är villig att fortsätta att studera och läsa den. Jag rekommenderar också Isa Halvarsson kommande nummer av Ekonomisk debatt, där nämnda person och professor Bertil Holmlund skriver om det generella sambandet mellan skatter och sysselsättning. De kommer fram till att det inte är så enkelt som vi ibland hör här i kammaren; att det skulle finnas någon enkel simsalabim-lösning som går ut på att sänker vi skatterna ökar vi sysselsättningen.

Från regeringens sida har vi en klar prioritering. Först och främst gäller det att sanera statsfinanserna och få ned statsskulden. Tillsammans med detta skall vi satsa på vård, skola och omsorg. Det ger ju också sysselsättning om man ser till att inte spara mer utan i stället utveckla den sektorn.

Om vi sedan kommer i ett bättre ekonomiskt läge med överskott, och om sysselsättningen fortsätter att öka, så finns det en chans att resonera om skattesänkningar. Men där är vi inte än. Det som hotar sysselsättningen är ju det som Isa Halvarsson vill göra om man kombinerar ihop det med vad K-G Svenson vill göra och med vad Dan Ericsson sade att han vill göra: stopp på nedskärningspolitiken, gigantiska skattesänkningar och experiment i tjänstesektorn. Det kommer att leda till minskad sysselsättning. Det har vi ju brutala erfarenheter av i Sverige.

Anf. 80 HENRIK S JÄRREL (m):

Fru talman! Jag har med anledning av den här debatten en litet mer skattefilosofisk fråga till herr Östros. Kan statsrådet se några verksamma samband mellan å ena sidan ett högt totalt skattetryck, å den andra den enskilda individens ekonomiska självständighet och rörelsefrihet?

Om det är så att statsrådet kan se ett sådant samband, finns det i så fall någon gräns bortanför vilken den sammantagna beskattningen inte längre är funktionell, eller av skattebetalaren uppfattas som anständigt rimlig, utan där effekterna snarast blir kontraproduktiva?

Står vi i Sverige, Thomas Östros, långt hitom en sådan gräns eller nära en sådan gräns? Eller har vi rent av överskridit den? Och vad avser statsrådet i så fall att göra åt saken?

Anf. 81 Statsrådet THOMAS ÖSTROS (s):

Fru talman! Det var trevligt med ett filosofiskt inslag i frågestunden. Jag ser inte att skatter skulle ha något egenvärde i sig. Jag ser inte skatter som något frihetsprojekt över huvud taget. Jag ser det vi kan använda intäkterna till som en möjlighet att ge människor frihetsutrymme.

Ta hela uppbyggnaden av välfärdssamhället. Vad har det inneburit för hundratusentals, ja, miljontals, personer i Sverige i form av att få möjligheter att växa som människa, att fattiga människor har fått möjlighet till utbildning och att man har fått bra sjukvård och socialförsäkringssystem som gör att man kan känna sig någorlunda trygg när man råkar illa ut? Vi har alltså använt skatteintäkter för att öka människors frihet.

Man skall aldrig förledas att tro att skatter i sig har ett egenvärde för socialdemokratin; så är det absolut inte. Det är välfärdspolitiken som det handlar om och den kan bara kombineras med ett mycket starkt och blomstrande privat näringsliv. Det handlar alltså om en balans mellan de två. Nu när vi äntligen har sanerat är vi på väg mot ett läge där vi får en bättre kvalitet i vården, skolan och omsorgen. Vi får också en växt i det privata näringslivet. Det har vi kunnat se under de senaste fyra åren. För de senaste tolv månaderna ser vi en ökning av sysselsättningen med drygt 40 000 arbetstillfällen. Nu är vi återigen på väg tillbaka till det som är kännetecknande för den svenska modellen, dvs. detta med att kombinera friheten, solidariteten och ansvaret för varandra.

Anf. 82 HENRIK S JÄRREL (m):

Fru talman! Massarbetslösheten behåller, tyvärr, sitt järngrepp om Sverige trots att vi befinner oss i vad som kan kallas för en högkonjunktur.

Är det ett uttryck för välfärd att vi har vårdköer, att vi har gamla och sjuka som lider och att vi dagligen får bevis för hur illa ställt det är på somliga håll? Det kan man verkligen fråga sig. Är det välfärden som gör att vi faller i OECD:s välståndsliga? Är detta ett uttryck för välfärd?

Göran Johnsson, Metalls ordförande, menar att en vanlig jobbare inte skall behöva betala mer än 30 % i skatt och 50 % i marginalskaft. Det är socialt orättfärdigt att ha för höga skatter. Dessutom dämpar det tillväxten. Fler jobb breddar skatteunderlaget och ökar därigenom förutsättningarna för statens inkomster. Jag menar att Socialdemokraterna här hamnar i en skattepolitisk återvändsgränd om man fortsätter på den inslagna vägen.

Anf. 83 Statsrådet THOMAS ÖSTROS (s):

Fru talman! Jag känner respekt för Henrik S Järrels sociala engagemang när han talar om vårdköer och brister i välfärden. Där finns det i så

fall möjlighet till en dialog. Men Henrik S Järrel tror väl inte för ett ögonblick att de första 18 miljarderna som ni skall skära ned med inom vården, skolan och omsorgen gör det hela bättre eller att det blir bättre av att, som Carl Bill i går gjorde, plötsligt lägga ned 20 miljarder till i skattesänkningar – detta utan att, som det verkar, ha konfererat med partikamraterna i riksdagen. Jag har inte fått något svar på frågan om hur det skall finansieras.

Det är klart att välfärdspolitik måste betalas. Henrik S Järrel har kanske ett så starkt socialt engagemang att han sällar sig till de anständiga borgare som jag har hört en del folkpartister tala om och som ändå vill ta ett ansvar för välfärdspolitiken. I så fall, Henrik S Järrel, går det att diskutera.

Det är klart att skatter är viktiga men tillväxt är också viktigt. Skattebasen är viktig. Det handlar om att vi skall ha ett blomstrande näringsliv och en anständig vård, skola och omsorg. Jag tycker att vi är på väg att få en möjlighet att faktiskt ha det framför oss. Men då får man inte riskera det med den typ av skattepopulism som Moderaterna alltmör börjar närma sig.

Indiens kärnvapenprov

Anf. 84 EVA ZETTERBERG (v):

Fru talman! Jag har en fråga till hela regeringen men jag riktar den till Pierre Schori. Jag vill ställa frågan utifrån Indiens kärnvapenprov, som har ägt rum under de senaste dagarna. Hela världen har ju reagerat med starka fördömanden och med konkreta politiska åtgärder. Den svenska regeringen och Göran Persson, även Pierre Schori själv, har gått ut och klargjort att det svenska biståndet måste omprövas, avbrytas, vad gäller det statliga inslaget. Däremot kan det, förhoppningsvis, fortsätta vad gäller enskilda organisationer.

Pierre Schori har också sagt att det gäller att ompröva hela den svenska politiken och relationerna till Indien. För mig är det en självklarhet att då också ompröva möjligheten till fortsatt vapenexport till Indien. Jag vill därför fråga Pierre Schori om regeringen har vidtagit åtgärder, om beslut har fattats i riktning mot ett klargörande av att ingen form av fortsatt vapenexport, inklusive följdleveranser, till Indien är tänkbar framöver.

Anf. 85 Statsrådet PIERRE SCHORI (s):

Fru talman! Vi har trott att vi nu, när vi snart går in i 2000-talet, skulle vara på väg mot en kärnvapenfri värld. Men nu står vi inför ett hot. Halva jordens befolkning kan hotas av en kärnvapenkapprustning – därmed också alla vi här. Därför måste vi reagera oerhört starkt, som vi också i ett slags trestegsraket har gjort från svensk sida. Vi tog omedelbart upp frågan i FN för att kunna stävja den ödesmättade kapprustningsspiral som vi kanske har framför oss. Vidare kommer jag på måndag att i ministerrådet i EU ta upp frågan om relationerna till Indien. För svensk del har vi sagt upp vårt samarbetsavtal; detta som en markering gentemot den nya indiska regeringen, inte mot Indien som land eller Indien som folk. Där-

för kommer också enskilda organisationer att kunna fortsätta sitt samarbete.

Självfallet kommer den här oansvariga kärnvapenpokerpolitiken från den nya indiska regeringens sida att starkt påverka våra relationer i stort. Vi har mycket restriktiva regler vad gäller vapenexport, och de behöver inte ändras. De är så pass restriktiva att det när det sker en händelse som den som nu har ägt rum i Indien självklart påverkar bedömningen.

Anf. 86 EVA ZETTERBERG (v):

Fru talman! De åtgärder som regeringen redan har vidtagit och som den avser att vidta står jag helt bakom. Vi i Vänsterpartiet anser att de är helt befogade i den här situationen. Jag vet att reglerna om vapenexport är restriktiva men Pierre Schori, jag och alla andra vet att följdleveranser, enligt det regelsystem som vi har, fortfarande är möjliga. De har inte varit undantagna trots den restriktiva vapenpolitiken vad gäller exporten. Därför menar jag att i den situation som har uppstått måste även varje form av följdleverans av reservdelssystem osv. ingå i det utbud av åtgärder som Sverige nu vidtar vad gäller den svenska hållningen och som tas upp i EU och i andra internationella sammanhang. Den typen av återverkningar måste det också bli.

Beskattnings av veteranfordon

Anf. 87 LARS STJERNKVIST (s):

Fru talman! Jag har en, kan det synas, liten men för vissa i det här landet viktig fråga. Det finns nämligen ett utredningsdirektiv som gäller beskattning av veteranfordon. De som sysslar med den hobbyn i vårt land – ett gäng riktiga entusiaster – tolkar direktivet så att regeringen planerar att försämra villkoren för de här entusiasterna. Min konkreta fråga till skatteminister Thomas Östros är därför: Ligger det något i den oro som de här människorna känner?

Anf. 88 Statsrådet THOMAS ÖSTROS (s):

Fru talman! Jag hoppas att jag kan lugna de här entusiasterna genom att säga att det när det gäller de direktiv som avlämnats och som rör fordonbeskattning för veteranbilar handlar om att underlätta för de veteranlastbilar som råkade litet illa ut när Sverige gick med i det vägavgiftssystem som finns i det europeiska samarbetet. Direktiven handlar alltså snarare om att underlätta för de här entusiasterna än om att skärpa för dem.

Anf. 89 LARS STJERNKVIST (s):

Fru talman! Då tackar jag ministern. Jag känner faktiskt för de här människorna, som jag tycker, skulle jag nästan vilja säga, gör en viktig kulturinsats i och med att de faktiskt vårdar en viktig del av vårt kulturarv, som ju veteranbilarna utgör. Det känns därför bra att på förmodligen den sista frågan som jag får ställa här i kammaren få ett positivt svar.

Anf. 90 Statsrådet THOMAS ÖSTROS (s):

Prot. 1997/98:108

14 maj

*FelgOkänd
växelargument.*

Prot. 1997/98:108
14 maj

Fru talman! Får jag passa på att tacka Lars Stjernkvist och önska honom lycka till i sitt nya arbete.

11 § (forts. från 9 §) Vårdnad, boende och umgänge (forts. LU12)

*Vårdnad, boende och
umgänge*

Anf. 92 MARIETTA DE POURBAIX-LUNDIN (m):

Fru talman! Vem tänker eller vill tänka tanken att ett kärleks- och hoppfullt ja i nöd och lust på bröllopsdagen kan sluta i en domstolstvist om vårdnaden av barnen? Ändå är det ett faktum att 40 000–50 000 barn årligen berörs av detta genom att 30 000 gifta eller sammanboende par med barn separerar.

The winner takes it all.
The loser has to fall.
I played all my cards,
and that's what you have done, too.
No more ace to play.
Judges will decide.
Spectator is the child.

Anf. 93 ANDRE VICE TALMANNEN:

Jag vill erinra om att det som sägs på ett annat språk måste översättas till svenska.

Anf. 94 MARIETTA DE POURBAIX-LUNDIN (m):

Fru talman! Översättningen lyder:

Vinnaren tar allt.
Förloraren måste ge upp.
Jag har spelat ut alla mina kort,
och det har också du.
Inget mera ess att spela ut.
Domaren har avgörandet.
Åskådare är barnet.

Detta är några textrader från ABBA:s sång *The winner takes it all*, som för den som lyssnar på texten mycket väl beskriver de smärtsamma och våldsamma känslor en skilsmässa ofta ger upphov till.

Jag tror att alla här i dag önskar att vi skulle slippa att lagstifta om dessa mycket svåra frågor. De allra flesta föräldrar är visserligen mogna och klarar av att utan domstolsprocesser lösa sina konflikter. De ser därmed till att barnet inte blir en förlorare. Redan i dag beslutas om gemensam vårdnad i över 80 % av alla vårdnadsfall.

Det är dock huvudsakligen de barn vars föräldrar inte kommer överens som lagstiftningen egentligen gäller. Men man kan onekligen ställa sig ett antal frågor.

Går det att lagstifta om livet och om relationer mellan människor?

Räcker det att i domstol i namn av barnets bästa besluta om gemensam vårdnad?

Kommer föräldrar som är djupt oense att likt viljelösa dockor foga sig?

Är inte risken stor att konflikterna kanske t.o.m. förvärras till skada för barnet?

Enligt oss moderater är det viktigaste i vårdnadstvister därför inte att pressa fram beslut om gemensam vårdnad utan att försöka komma fram till vad som verkligen är barnets bästa. Jag återkommer till detta senare.

Jag tror inte att jag är ensam om att tycka att det hade varit intressant att diskutera hur skilsmässor och separationer kan förebyggas, men en sådan diskussion får vi kanske föra vid ett annat tillfälle.

Om en skilsmässa inte kan undvikas är det dock viktigt att föräldrar som så önskar får hjälp att lösa sina konflikter genom s.k. samarbetssamtal. Sådana bör genomföras under ledning av kompetenta samtalsledare, och syftet skall vara att hitta lösningar vad avser vårdnad, boende, umgänge, resor, ekonomi – ja allt som hänger ihop med en skilsmässa när gemensamma barn finns.

Vi moderater tycker att det är bra att utskottet ger regeringen till känna att det är viktigt med helhetslösningar, så att inte några frågor hänger olösta i luften för att senare skapa onödiga konflikter. Jag tänker då särskilt på ekonomiska frågor, som många gånger är orsak till uppslitande konflikter mellan föräldrar.

Samarbetssamtal är till för att föräldrarna skall komma överens utan att behöva gå till domstol, nämligen genom att enas om ett samarbetsavtal. Detta avtal skall enligt propositionen och utskottsmajoritetens förslag, efter godkännande av socialnämnden, gälla som en lagakraftvunnen dom.

Vi moderater tycker att det är bra att föräldrar ges en ökad möjlighet att avtala om frågor som rör barnet. Detta ger stöd och tyngd åt att det är föräldrarna som har ansvaret för barnet. I de allra flesta fall tas barnets bästa till vara i en lösning som föräldrarna själva kommer överens om. Men varför skall vi stanna på halva vägen? Varför måste avtalet godkännas av socialnämnden?

Ur ett föräldraperspektiv är det knappast någon skillnad om den instans som godkänner eller underkänner avtalet är socialnämnden i stället för som i dag tingsrätten. Enligt oss moderater bör det vara tillräckligt att föräldrarnas avtal undertecknas av båda parter och att det bevitnas och registreras, förslagsvis hos socialnämnden.

Detta förutsätter, som jag tidigare framhållit, att samarbetsamtalen leds av kompetenta och observanta samtalsledare. Dessa måste se till att eliminera risken att avtalet blir otydligt eller att en svag förälder utsätts för otillbörlig påtryckning från den andre föräldern.

Fru talman! Jag övergår nu till förslaget om domstolens möjlighet att döma till gemensam vårdnad mot en förälders vilja. Här gäller det de ca 18 % av föräldraparen som inte kan komma överens.

Samtidigt som regeringen antar att denna lagändring kommer att öka antalet som tilldöms gemensam vårdnad säger regeringen att avgörandet i vårdnadsfrågor många gånger kommer att bli detsamma som med nuvarande regler. Det är med regeringens egna ord i minnet svårt att se den föreslagna lagändringen som annat än vackra ord och som en symbol-

handling. Utskottets motivtext för att stödja regeringen vittnar om detta. Jag vill citera några stycken ur utskottsbetänkandet.

Först skriver lagutskottet: "Frågan om vem som har den rättsliga vårdnaden om barnet är, enligt utskottets mening, ur barnets perspektiv i och för sig inte ensamt avgörande för hur kontakten mellan barnet och dess föräldrar kommer att utvecklas. I stället är för de flesta barn det viktigaste att ha en bra kontakt med både sin mor och sin far och att slippa konflikter mellan föräldrarna."

Därefter skriver lagutskottet: "När det gäller tillämpningen av den föreslagna nya bestämmelsen om gemensam vårdnad vill lagutskottet därför särskilt understryka att lagändringen inte får medföra att det mer eller mindre schablonmässigt beslutas om gemensam vårdnad även mot en förälders önskemål."

Var och en kan själv höra eller läsa att lagutskottets slutsats mycket väl skulle ha kunnat bli avslag på regeringens förslag i denna del. Med samma eller liknande formuleringar skulle utskottet egentligen ha kunnat säga nej till möjligheten att döma till gemensam vårdnad mot en förälders vilja.

Socialutskottet har i sitt yttrande till lagutskottet varit mycket tydligt. "Gemensam vårdnad är i de flesta fall att föredra framför ensam vårdnad för ena föräldern. Det finns emellertid situationer då konflikten mellan föräldrarna är så svår och djup att de omöjligen kan samarbeta i frågor som rör barnet. När misshälligheterna utvecklats så långt är det ofta bäst för barnet att en av föräldrarna är ensam vårdnadshavare. Ur barnets perspektiv är det då viktigare att ha en bra kontakt med både sin mor och far och att slippa konflikter mellan föräldrarna än att föräldrarna har gemensam vårdnad."

Jag frågade inledningsvis om det går att genom myndighetsbeslut tvinga fram ett samarbete mellan djupt oeniga föräldrar. Är inte risken stor att den i sig goda föresatsen att båda föräldrarna skall ha ett vårdnadsansvar bli det godas fiende genom att man samtidigt hävdar att gemensam vårdnad alltid är till barnets bästa?

När vi moderater, efter många och långa diskussioner, bestämde oss i denna mycket svåra lagstiftningsfråga var vår tilltro till föräldrarnas förmåga att själva bedöma vad som är det bästa för barnet avgörande. Vi har svårt att se att det kan vara till gagn för barnet att döma till gemensam vårdnad när en förälder säger sig inte vilja komma i fråga. Det är självklart att varje sådan invändning skall prövas noga och att ingen t.ex. av bekvämlighetsskäl skall kunna dra sig undan sitt ansvar.

När den ena föräldern säger sig inte vilja dela vårdnaden med den andre, anser vi att det skall finnas mycket starka skäl för att på detta sätt "peta ut" den andre föräldern från gemensam vårdnad. Vi kan dock inte blunda för att det stundtals i bilden ingår misshandel av både fysisk och psykisk art gentemot en av föräldrarna – och då oftast mot mamman – och ibland även gentemot barnet. I dessa fall är givetvis gemensam vårdnad helt utesluten.

I debatten utanför kammaren hörs på var sin ytterkant två ganska högljudda grupper som står för två helt olika uppfattningar. Båda hävdar att just deras uppfattning är den bästa för barnet. ROKS, Riksorganisationen för kvinnojourer i Sverige, tycker att lagförslaget om att domstolen skall kunna döma till gemensam vårdnad mot en förälders vilja är förskräck-

*Fel! Okänt
växelargument.*

ligt. På andra sidan hävdar UFR, Umgängesföräldrarnas riksförening, att papporna i dag är diskriminerade och att den nya lagen kommer att rätta till detta.

Jag konstaterar att dessa två grupper representerar både mammor och pappor, men inte tillsammans utan just som två grupper mot varandra. Jag anser att det är mycket olyckligt att så svåra frågor som om vem som skall ha vårdnaden om barnet och var barnet skall bo uteslutande skall göras till en jämställdhetskamp. Det är i stället barnet och barnets bästa som skall vara den helt avgörande faktorn i vårdnadstvister.

Fru talman! Nu kommer jag till en annan del av betänkandet. Föräldrar som inte är vårdnadshavare måste tillåtas att ta sitt föräldraansvar. Detta försvåras avsevärt med nu gällande regler. I dag får t.ex. inte en förälder som inte har vårdnaden information om barnet skulle ha gjort sig skyldigt till brott och därmed inte heller information om tid och plats för en eventuell rättegång.

Även en förälder som inte har vårdnaden om barnet har självfallet ändå ett föräldraansvar och måste ges möjlighet att ta detta. Moderaterna vill därför att regeringen skyndsamt tar initiativ till en utredning för att undanröja lagliga hinder som försvårar eller omöjliggör för föräldrar att ta sitt föräldraansvar.

Fru talman! För oss moderater är det av största vikt att frågor kring vårdnad, boende och umgänge så långt det bara är möjligt kan lösas utan domstolsinblandning och av föräldrarna själva.

Det är för de allra flesta föräldrar naturligt att söka lösningar som utgår från barnets bästa, även om ett sådant begrepp ofta kan ge upphov till egna och personliga tolkningar. Vi inser svårigheten att lagstifta om relationer människor emellan, där ibland faktorer som irrationellt handlande och känslomässigt tänkande många gånger kan vara mer framträdande än rationalitet och logik. Samhällets främsta instans på detta område skall därför vara att på alla sätt underlätta för föräldrarna att komma överens.

Fru talman! Vi står naturligtvis bakom alla våra reservationer i detta utskottsbetänkande, men jag nöjer mig här med att yrka bifall till reservation 6.

Anf. 95 KERSTIN HEINEMANN (fp):

Fru talman! Folkpartiet står oreserverat bakom principen att barnets bästa skall sättas i främsta rummet och står därför bakom propositionens föreslagna nya portalparagraf om att barnets bästa skall vara avgörande i alla frågor som rör vårdnad, boende och umgänge. Den principen får dock inte innebära det som allmänt sätt är bra för barn utan vad som i det enskilda fallet är bäst för just det barnet. Här anser vi att det råder oklarhet i en rad av regeringens förslag.

Alla relationsproblem kan inte lösas genom lagstiftning. Det allra mesta måste lösas människor emellan. Alltför sällan tas dock barnens rätt till vara, eftersom de oftast inte har någon talan, och man frågar inte heller efter deras önsknings. Därför måste det finnas en lagstiftning som skyddar och tillvaratar den mest utsattes rätt, nämligen barnets. Med utgångspunkt från just detta har vi lagt fram förslagen i vår motion, som tyvärr inte har lett till ändringar, utan vi har nödgats avlämna ett stort antal reservationer.

*Fel! Okänt
växelargument.*

Fru talman! Innan jag går in på våra förslag vill jag dock konstatera att vi har fått gehör för ett av våra yrkanden, nämligen att ett helhetsgrepp måste tas när det gäller föräldrarnas ekonomiska förpliktelser gentemot barnen. Vi har redan tidigare i samband med att riksdagen fattade beslut om nya regler för underhållsbidrag fört fram att en helhetssyn måste införas när det gäller de olika bidragen och kostnaderna. Detta tillgodoses nu genom ett tillkännagivande. Sigge Godin kommer senare att närmare gå in på denna fråga.

En annan fråga som kommer att beröras senare av Bengt Harding Olsson är det som jag nämnde inledningsvis, att det finns många oklarheter i regeringens proposition vad gäller barnets bästa m.fl. olika begrepp som kan tolkas olika.

Fru talman! Jag vill nu beröra en del av Folkpartiets förslag. Gemensam vårdnad är för oss en självklarhet, och vi anser att det är bra att regeringen föreslår att detta skall vara huvudregeln. Men vi kan inte förstå varför inte detta skall gälla även ogifta föräldrar. De flesta föräldrar, 54 %, är i dag ogifta vid barnets födelse. Därför måste också huvudregeln för barnens skull vara gemensam vårdnad även för ogifta föräldrar. Regeringen framhåller att det finns goda skäl att överväga denna fråga och att den skall beredas vidare i Justitiedepartementet. Den här frågan har varit aktuell under lång tid.

Även om vår uppfattning är att det nu är dags att införa automatisk gemensam vårdnad även för ogifta, motsätter vi oss inte i dag att regeringen ytterligare belyser frågan. Men det är under förutsättning att regeringen snarast återkommer med förslag till riksdagen.

Enligt Folkpartiets uppfattning är det viktigt för barnet att en uttrycklig bestämmelse införs om att den vårdnadshavare som barnet bor tillsammans med ensam får besluta i de frågor som gäller den dagliga omsorgen om barnet. Detta är visserligen gällande rätt utan någon direkt lagregel, men vi menar dels att det är viktigt att klara ut gränserna för den ena förälderns ensambeslutanderätt vid gemensam vårdnad, dels att det är viktigt att en sådan fråga går att läsa ut av lagtexten.

Barnets faktiska boende är av mycket stor betydelse för alla parter, och vi menar att den frågan som huvudregel måste lösas såväl i föräldrarnas avtal, som skall godkännas av socialnämnden, som i tingsrättens eventuella beslut. Därför behöver lagtexten kompletteras med en sådan huvudregel. Det måste klart framgå var barnet faktiskt bor, för att man skall kunna förhindra stridigheter på denna punkt och undanröja problem för det enskilda barnet.

Fru talman! Det förekommer allt oftare att barn rövas bort från sin vårdnadshavare och förs till den andra förälderns hemland. Detta är ett allvarligt övergrepp på barnet. Enligt utskottets bedömning är det tillräckligt att man i Regeringskansliet arbetar med att få till stånd ytterligare internationella överenskommelser. Det anförde utskottet när frågan behandlades hösten 1995, och man vidhåller den uppfattningen nu, våren 1998, trots att antalet bortrövade barn ökar.

Vi kan inte acceptera sådan passivitet utan anser att det behövs snabba och kraftfulla åtgärder från regeringens sida för att få till stånd fler överenskommelser med andra länder som kan leda till att barnet återförs till vårdnadshavaren.

Problem med umgängestrassel eller umgängessabotage måste naturligtvis lösas, eftersom ett fungerande umgänge nästan alltid är bäst för barnet. Sociala myndigheter har givetvis det primära ansvaret att bistå föräldrarna i sådana situationer. I andra hand anser vi att vårdnadsfrågan eller boendefrågan måste få en omprövning. Om en förälder utan godtagbara skäl för sitt handlande motarbetar ett umgänge mellan barnet och den andra föräldern, kan det vara ett tecken på att vårdnaden eller boendet kan behöva ändras.

Folkpartiet anser att umgängessabotage måste straffsanktioneras. I 7 kap. 4 § brottsbalken straffläggs egenmäktighet med barn. Härmed skyddas främst en vårdnadshavare från brottsliga handlingar av en umgängesberättigad förälder eller annan person som innebär att den rättmätiga vårdnaden inte kan utövas. Något motsvarande skydd för umgängesberättigade föräldrar finns inte, ens vid totalt sabotage av umgängesrätten från vårdnadshavarens sida.

Vi inser naturligtvis att man inte kan straffa fram en god kontakt med barn. Men vi finner det rimligt, för barnens skull, att klara fall av umgängessabotage skall utgöra en form av egenmäktighet med barn och bör kunna föranleda även en straffrättslig reaktion.

Fru talman! Barn har ett behov av umgänge inte bara med föräldrarna utan även med andra personer som står dem nära, särskilt då far- och morföräldrar. Det är vårdnadshavarens skyldighet att se till att detta behov tillgodoses. Om vårdnadshavaren inte gör det är det regeringens uppfattning att det är socialnämndens ansvar att försöka få vårdnadshavaren att se till barnets behov.

Vi delar uppfattningen men vill tillägga att det måste finnas rätt för nära anhöriga, som far- och morföräldrar, att hos tingsrätten föra talan om umgänge i de fall socialnämnden inte tar sitt ansvar eller misslyckas. I dag är det endast föräldrar och socialnämnden som har talerätt. Enligt Folkpartiets mening bör talerätten alltså utvidgas till att också omfatta närmaste släktingar.

I vissa speciella situationer kan ett umgänge endast komma till stånd med hjälp av en kontaktperson. I dag förhindras umgänge på grund av att socialnämnder underlåter att förordna en kontaktperson eller anser att det är svårt att finna lämpliga personer. Vi finner detta mycket olyckligt sett utifrån barnens behov av umgänge med en förälder, och vi anser att socialnämnderna skall vara skyldiga att utse en kontaktperson. Mer arbete måste läggas ned på att finna lämpliga personer, och vi vill då peka på att kommunerna borde kunna ta kontakt med olika frivilligorganisationer för att hos dem kunna rekrytera lämpliga personer.

Folkpartiet anser att det finns mycket som talar för en lagfäst rätt för domstolen att fatta beslut om annan kontakt än direkt umgänge, t.ex. kontakt genom brev eller telefonsamtal. Vårdnadstvistutredningen föreslog detta, och sådan möjlighet finns i Danmark och Finland. Regeringen är inte i detta lagstiftningsärende beredd att föreslå en lagbestämmelse, eftersom man anser att det inte finns något underlag i Vårdnadstvistutredningen som visar hur den finländska regleringen har fungerat. Enligt Folkpartiets uppfattning bör ett sådant underlag tas fram av regeringen i det arbete som regeringen har aviserat skall påbörjas i Justitiedepartementet och därefter redovisas för riksdagen.

Fru talman! Vi har också ett förslag som gäller socialnämndernas möjlighet att delegera ett beslut om godkännande av avtal om vårdnad, boende och umgänge. Vi anser att avtalen har en sådan rättsverkan att det inte bör vara möjligt att delegera besluten.

Vi anser att det behövs särskild kompetens hos de domare som handlägger ärenden om vårdnad, boende och umgänge. Därför bör i princip endast ordinarie domare eller domare som vikarierar på en ordinarie domartjänst få besluta i denna typ av mål. Vi anser att regeringen bör lägga fram ett förslag om försöksverksamhet med denna inriktning.

Vi är också kritiska till att de interimistiska besluten ibland fattas utan att beslutsunderlagen är fullständiga – detta mot bakgrund av att de interimistiska besluten ofta verkar styrande på de slutliga besluten. Med anledning av detta bör yttranden från socialnämnden regelmässigt inhämtas innan domstolen fattar beslut. Risken är annars stor att värdefulla upplysningar undanhålls domstolen.

Slutligen, fru talman, vill vi uppmärksamma de ensamstående fränskilda männens situation. De drabbas oftast hårdast och förlorar ofta både föräldrarollen och anknytningen till familj, släkt och vänner. Männens klarar bevisligen i många fall denna relationskris mycket dåligt. Ohälsa och missbruksproblem kan uppstå. Det är också klarlagt att dessa män har en högre dödlighet än gifta män, bl.a. genom självmord. Detta drabbar ytterst barnen. Kunskaperna om de ensamstående fädernas svåra och utsatta situation är för närvarande otillräcklig. Vi anser att deras situation måste klarläggas för att lämpliga åtgärder skall kunna vidtas.

Fru talman! Jag står bakom Folkpartiets samtliga reservationer men yrkar nu bifall endast till reservationerna 11 och 16.

Anf. 96 TANJA LINDERBORG (v):

Fru talman! Det är få ärenden som har vållat så kraftiga reaktioner som det som vi skall debattera i dag. Otaliga är alla de mejl, telefonsamtal och brev som jag har fått. De har kommit från alltifrån pappor som inte fått träffa sina barn till mammor som misshandlats såväl fysiskt som psykiskt av sina f.d. män. Vi har också fått brev ifrån oroliga morföräldrar. Varje brev och mejl innehåller personliga, mycket tragiska upplevelser.

Det som har väckt de allra starkaste reaktionerna är förslaget om att domstol skall kunna döma till gemensam vårdnad även om en av föräldrarna motsätter sig det. De som bejakar förslaget tycker att papporna äntligen får sin chans, medan de som är emot är rädda för att barns skyddsbehov åsidosätts.

Jag är mycket förvånad över Agne Hanssons utfall mot Vänsterpartiet. Han anklagar oss för att ha hamnat till höger om moderaterna. Det är på något sätt typiskt att man alltid definierar verkligheten utifrån en höger-vänster-skala. I det här ärendet är det faktiskt inte relevant på något sätt. Barnens rätt gör sig gällande i alla samhällsgrupper.

Jag vill också passa på att säga att jag i huvudsak ansluter mig till det utmärkta anförande som Marietta de Pourbaix-Lundin höll. Det är väldigt sällan vi är överens, men jag vill ge henne en eloge för hennes anförande.

Sverige har ratificerat FN:s barnkonvention, som bl.a. innehåller krav på att barn skall ha rätt att växa upp i trygghet och med goda utvecklingsbetingelser. Ett led i att säkra barnens bästa är att lagstifta så att barnen

skyddas och deras utvecklingsbehov säkras. Men det goda får inte bli det godas fiende – ungefär som Marietta sade.

Vi i Vänsterpartiet anser att skyddet av barn mot misshandel och övergrepp inte betonas tillräckligt starkt i regeringens förslag. Detsamma gäller skyddet mot barn som tvingas bevittna våld mot sin mamma. Vi har också riktat kritik mot bristen på könsperspektiv, och mot att propositionen inte fokuserar på att skydda barn mot våld och övergrepp. Förslagen i propositionen löser inte heller problemet med föräldrar som inte vill träffa sina barn. Därför har vi yrkat avslag på propositionen. Men vi tycker ändå att ärendet är så viktigt att om riksdagen avslår vårt förstahandsyrkande vill vi ge konkreta förslag till förbättringar. Senare i debatten kommer Ulla Hoffmann att redogöra för Vänsterpartiets syn på umgängesavdrag m.m. Därför tänker jag inte beröra det i mitt anförande.

Fru talman! Barn tar nästan undantagslöst på sig skulden för vuxnas handlingar. Det gäller t.ex. i familjer där pappan misshandlar mamman, vid skilsmässor och när barnet utsätts för sexuella övergrepp. När barn försöker hitta förklaringar till det som skett ligger det nära till hands att de ser sig själva som orsaken. Ett annat skäl till att barn tar på sig skulden för föräldrars våld och övergrepp är att barn har behov av att se sina föräldrar som goda och kompetenta. När barn inte kan känna tillit till och respekt för dem som står dem allra närmast hotas deras känslomässiga utveckling.

I går fattade riksdagen ett mycket viktigt beslut till skydd för barnen, nämligen förbud mot innehav av barnpornografi. I den debatten uttryckte många talare att skyddet för barnen väger allra tyngst. Sveriges ratificering av FN:s barnkonvention har medfört en ökad medvetenhet om att barns bästa skall sättas i fokus. Därför ändras en mängd lagar som har sin utgångspunkt i barns bästa. Våra lagar skall nämligen spegla rådande samhällssyn.

Under lång tid hade pappan ensam bestämmanderätt över barn födda inom äktenskapet. Först 1920 fick den gifta modern rätt att vara vårdnadshavare tillsammans med honom. Senare har gemensam vårdnad blivit möjlig oberoende av äktenskap. Ända fram till 1972 var ensamstående kvinnor med barn tvungna att ha en förmyndare för sitt barn. Kvinnan var alltså inte betrodd att själv bestämma över sitt barn. 1977 kunde gemensam vårdnad fortsätta även efter en skilsmässa, och uppnås utan äktenskap för såväl sambor som särbor. 1992 markerades prioriteringen av gemensam vårdnad, så att domstolarna skall välja den vårdnadsformen så länge ingen av föräldrarna motsätter sig det.

Reformen har fått mycket stor genomslagskraft. Redan 1983 valdes gemensam vårdnad för 44 % av skilsmässobarnen. I början av 90-talet hade andelen nästan fördubblats, till 82 %. Statistiken visar också att barn till föräldrar med gemensam vårdnad huvudsakligen bor hos mamman. Andelen har ökat från 85 till 91 % under samma period. Fädernas andel har alltså minskat från 15 till 9 % trots att beslutet om var barnet skall bo har fattats tillsammans och i överenskommelse, dvs. utan inblandning av domstol. Tyvärr saknas det forskning om varför det är så här. Det finns hypoteser om att fäderna gärna vill ha del i den juridiska vårdnaden, som ger makt och medbestämmanderätt, medan den faktiska och tidskrävande omvårdnaden varit och oftast förblivit moderns ansvar.

Jag vill framhålla att det finns oerhört många schysta pappor. De är faktiskt i majoritet. Möjligtvis saknar jag en sak – jag hör dem inte i debatten till försvar för pappamånaden och de protesterar inte högljutt mot allt kvinnovåld. Låt mig en gång för alla slå fast att min och Vänsterpartiets uppfattning är att gemensam vårdnad är att föredra i perspektivet av barns bästa. Men i fall då övergrepp har förekommit inom familjen bör gemensam vårdnad vara utesluten.

Som jag nyss nämnde har i dag 82 % av föräldrarna gemensam vårdnad om barnen. Det är alltså för resterande 18 % av vårdnadstvisterna som det här lagförslaget kommer att få konsekvenser. Enligt min mening är det inte tillräckligt utrett om gemensam vårdnad verkligen skulle ha varit bäst för barnet i dessa fall. Man har heller inte utrett vad som ligger bakom domstolarnas beslut om enskild vårdnad. Det saknas uppgifter om i hur stor utsträckning våld och övergrepp mot kvinnor eller barn som förekommit.

I länder nära oss visar forskning att mannens våld är en bidragande orsak till många skilsmässor. I Danmark är det orsaken till var fjärde, och i England till var tredje skilsmässa. Svensk forskning är mycket begränsad på det här området, men inget talar för att förhållandena skulle vara markant annorlunda i Sverige. Vi vet att det finns ett klart samband mellan kvinno- och barnmisshandel. I en amerikansk undersökning av 146 barn till misshandlade kvinnor visade det sig att nästan hälften hade varit utsatta för våld från någon av föräldrarna – oftast fadern. En dansk undersökning visar att hälften av barnen till kvinnor som hade misshandlats hade varit utsatta för fysiskt våld.

Jag vet att många män känner sig provocerade av att sådana här siffror lyfts fram. Gör inte det! Ta hellre avstånd från dem som utför kränkande handlingar. Fortsätt att vara bra förebilder! Ni är faktiskt väldigt många män som är bra förebilder.

Fru talman! Ett vanligt argument för ökad andel gemensam vårdnad är att det i de flesta fall egentligen bara handlar om svartsjuka och hämndgiriga kvinnor. Självfallet går det inte att blunda för det faktum att det kan vara så i en del fall. När en konflikt mellan föräldrar blir tillräckligt djup och svår händer det att barnets intresse och behov kommer i andra hand. Men det får aldrig vara ett alibi för att underlåta att skydda de barn som verkligen blir utsatta.

Det som har fått mig och väldigt många andra att reagera mot regeringens förslag är att det i förarbetena till den nya lagen sägs:

”Därmed är inte sagt att övergrepp inom familjen alltid bör utesluta gemensam vårdnad.”

För mig är detta i alla lägen uteslutet.

Nu har dock utskottet klokt nog uttalat att i de fall där den ena föräldern utsätter en familjemedlem för våld, trakasserier eller annan kränkande handling skall gemensam vårdnad vara utesluten. Detta måste ses som en halv seger för den opinion som finns mot det ursprungliga förslaget. När nu utskottet har gått så långt – varför inte gå hela vägen och skriva in detta i lagen? Det är för mig obegripligt. Men det kanske går att få ett svar på den frågan här under resten av dagen.

Det som nu oroar mig är att statsrådet Pierre Schori i ett skriftligt svar härom veckan på en fråga från Ulla Hoffmann har sagt att förarbeten inte

***Fel! Okänt
växelargument.***

alltid gäller. Risken blir då att utskottets uttalande är av noll och intet värde. Men här hoppas jag verkligen att jag har fel.

Fru talman! Jag skall gå över till att kommentera samarbetsamtalen. Vi i Vänsterpartiet har föreslagit att det av lagtexten skall framgå att domstol inte skall kunna döma till samarbetsamtal mot en förälders vilja i det fall en av föräldrarna dömts för vålds- eller sexualbrott. I andra fall vill vi att domstolen skall göra en riskbedömning och särskilt beakta om barnet eller den som motsätter sig samtalen utsätts för brott eller andra trakasserier. Tyvärr har vi inte fått gehör för våra synpunkter.

Jag tror att samarbetsamtal i många fall kan leda till lösningar som är goda för barnen. Men efter att ha hört om misshandlade kvinnors upplevelser av samarbetsamtal är det min absoluta övertygelse att själva samtalen i sig känns som ännu ett övergrepp när kvinnorna tvingas konfronteras med våldsverkaren. I England har man rätt nyligen ändrat lagstiftningen på det här området sedan det visat sig att många kvinnor utsattes för ytterligare våld efter samarbetsamtalen.

Vårdnadstvistutredningen har redovisat att antalet samarbetsamtal mer än fördubblats mellan åren 1986 och 1993, och att detta har medfört att alltfler kommer överens i frågor om vårdnad och umgänge. Men statistiken visar på intet sätt kvalitetsfrågor som t.ex. utsatta barns situation och hur den har påverkats av samarbetsamtalen. Man vet inte heller i vilken utsträckning kvinnor är samarbetsvilliga enbart för att inte framstå som om de motverkar barnens rätt till sin far och riskerar att bli fråntagen vårdnaden och därmed all möjlighet att skydda sig själva och barnen.

Socialstyrelsens enkätundersökning visar att samtalsledarna anser att en av de största svårigheterna med vårdnads- och umgängesutredningar är att det allt oftare förekommer anklagelser om misshandel och sexuella övergrepp. Jag tycker att det är märkligt att det är just anklagelserna i sig som anses vara problemet och inte det faktum att våld och andra övergrepp förekommer i så många fall. Jag tycker att det är anmärkningsvärt att regeringen har övertagit den formuleringen.

När det gäller utövande av vårdnaden föreslog Vårdnadstvistutredningen att det skulle införas en bestämmelse i föräldrabalken om att den som barnet bor hos skall få bestämma i frågor som rör den dagliga omsorgen om barnet. Regeringen har valt att inte föreslå det i propositionen. Det är även utskottsmajoritetens åsikt att så inte skall ske. Jag tror däremot att det är bra för barnet om den förälder som barnet bor hos har en tydlig rätt och skyldighet att bestämma i frågor som rör den dagliga omsorgen. Det kan troligtvis förhindra risk för konflikter i förhållande till umgängesföräldern.

Fru talman! Umgängesrätten beskrivs sedan länge som barnets rätt. I nu gällande lag har vårdnadshavaren ansvaret för barnets umgänge med den andre föräldern. Umgängesföräldern har rätt att kräva information om barnet av vårdnadshavaren och kan också kräva rätt till umgänge i domstolsprocess. Vidare har umgängesföräldern möjlighet att få dom om umgängesrätt verkställd, främst genom vitesföreläggande mot vårdnadshavaren och ytterst genom polishämtning. En umgängesförälder har också stora möjligheter att få vårdnaden överflyttad till sig om umgängesrätten inte fungerar för att vårdnadshavaren motsätter sig det. Det brukar benämnas umgängessabotage.

Men motsvarande regler saknas för barnet eller för den förälder som är vårdnadshavare. Om umgängesföräldern sviker helt eller delvis vägrar att ha kontakt med barnet, s.k. umgängesvägran, erbjuds inga som helst rättsliga lösningar. Här öppnar sig i stället ett rättstomt rum. Därmed är det omöjligt att hävda att barnet har rätt till umgänge. Umgängesrätten är alltså en föräldrarätt.

Flera remissinstanser har aktualiserat vitessanktioner för den förälder som sviker barnet genom att undandra sig umgänge. Som svar på det skriver regeringen: "Det finns en risk att umgänge som måste tvingas fram med sanktioner verkar i fel riktning vad gäller relationerna". Den risken beaktas däremot inte när barn anses kunna tvingas att möta umgängesföräldern. För föräldern är umgänget frivilligt – för barnet en plikt.

Vi har godtagit regeringens slutsats att det inte bör införas ytterligare sanktioner. Men vi tycker att det är märkligt att regeringen anser att det finns skäl att inta en sträng hållning till s.k. umgängessabotage men förbigår existerande problem med umgängesvägran.

Fru talman! Enligt det nya lagförslaget skall föräldrarna kunna bestämma om vårdnad, boende och umgänge genom avtal. Dessa avtal skall sedan gälla om de godkänns av socialnämnden och kunna verkställas på precis samma sätt som domstols dom kan verkställas i dag. Det innebär att avtalen ligger till grund för länsrättens beslut om t.ex. polishämtning av barn.

Enligt min mening har regeringen inte heller här satt barnets bästa i fokus. Polishämtning av barn är en mycket stark och i de flesta fall traumatisk händelse för barn. För barnets bästa och av allmänna rättssäkerhetsskäl är det av absolut största vikt att det endast är domstols dom som skall kunna ligga till grund för sådana beslut. Därför har vi yrkat avslag på förslaget om ändring i 21 kap. 1 § föräldrabalken. Men vi vill ha ett tillägg i lagen om att barns bästa skall komma i främsta rummet och att rätten särskilt skall beakta risken för att barn förs bort, kvarhålls eller annars får illa.

När det gäller att verkställa en domstols dom om umgänge med kontaktperson stupar det ibland på att socialnämnden inte hittar någon lämplig person, precis som Kerstin Heinemann var inne på. Jag menar att detta inte är rimligt. Barn och förälder som försöker etablera en ny kontakt skall inte behöva hindras av att nämnden inte har utsett någon. Jag är övertygad om, precis som Kerstin Heinemann, att det går att hitta lösningar, kanske med hjälp av frivilliga organisationer som t.ex. Rädda Barnen och liknande. Om de inte finns på orten bör det kunna gå att lösa med hjälp av en annan person som åtnjuter förtroende. Jag stöder alltså folktopmotionen som innebär att regeringen snarast bör återkomma med ett lagförslag i den här riktningen.

Fru talman! Slutligen vill jag yrka bifall till reservationerna 1, 4 och 7, men står naturligtvis bakom samtliga mina andra reservationer också.

I detta anförande instämde Ulla Hoffmann (v).

Anf. 97 AGNE HANSSON (c) replik:

Fru talman! Jag har stor respekt för den ödmjuka attityd som Tanja Linderborg har i den här frågan. Jag känner ungefär likadant. Men det får inte innebära att man inte vågar diskutera frågeställningar för att de är

***Fel! Okänt
växelargument.***

svåra och inte heller vågar ta ställning. Jag tycker nu att Tanja Linderborg och Vänstern snart måste bestämma sig. Man kan inte hålla på och åka slalom hur mycket som helst. Därför har jag några frågor.

Har inte Tanja Linderborg tagit intryck av de brev som hon har fått från den andra sidan? Hon har ju pratat för den ena sidan.

Det andra är att Vänsterpartiet är det enda parti i Sveriges riksdag som vill avslå den proposition som vi nu behandlar. Det visar att jag bedömde läget rätt, även om vi är överens om detta med höger och vänster. Propositionen bygger på den grunden att det är barnens bästa som skall gälla. Då måste min nästa fråga bli: Är skyddet för barnen tillräckligt i den lagstiftning som vi har i dag? Vänsterpartiet har ju inte föreslagit något alternativ.

Vi är överens om detta med våld. Jag vill se den domstol och den regering som inte lyssnar på vad ett utskott nyanserat säger.

Fru talman! Slutligen skulle jag vilja fråga Vänsterpartiet om de inte står bakom FN:s barnkonvention. På s. 141 har utskottet citerat vad som står i artikel 18. Det står: ”— — — konventionsstaterna skall göra sitt bästa för att säkerställa erkännandet av principen att båda föräldrarna har ett gemensamt ansvar för barnens uppfostran och utveckling.”

Står Vänsterpartiet bakom det?

Anf. 98 TANJA LINDERBORG (v) replik:

Fru talman! Jag måste faktiskt säga att det sista var ganska vulgärt. Jag hade inte förväntat mig det från Agne Hansson. Det är självklart att vi står bakom FN:s barnkonvention. Det vet Agne Hansson mycket väl.

Agne Hansson sade att Vänsterpartiet åker slalom och inte vågar ta ställning. Det är det vi har gjort. Vi har alltså tagit ställning i det här ärendet.

Sedan gällde det om jag har tagit intryck från den andra sidan. Jag är inte riktigt säker på vad Agne Hansson menade med den andra sidan. Han delar återigen upp det i olika kategorier, vilket jag tycker är mycket olyckligt. Det är ju faktiskt ingen boxningsmatch. Jag tolkar att den andra sidan skulle vara de pappor som jag beskrev som inte får träffa sina barn. Jo, jag har tagit intryck av det. Jag tycker att det är beklagligt när det händer. Jag vet också att det händer. Men det får ändå inte vara ett alibi för de barn som faktiskt är utsatta.

Jag menar att dagens lagstiftning är fullt tillräcklig. Den bygger på att föräldrarna i huvudsak själva gör upp om vårdnad, umgänge och boende. Det visar statistiken. Om gemensam vårdnad bestäms mot den enas klart uttalade vilja kan det vara mycket svårt att få det att fungera i praktiken. Jag menar att det inte är till gagn för barnen.

Anf. 99 AGNE HANSSON (c) replik:

Fru talman! Egentligen har vi alla fått besked i den här repliken att den lagstiftning vi har är tillräcklig för att tillgodose barnens bästa enligt vad Tanja Linderborg och Vänstern menar.

Jag noterar bara att ni är ganska ensamma om det. Det har ni tydligen varit i hela beredningsprocessen fram till nu eftersom det just är detta att barn har rätt till båda sina föräldrar som har startat den här processen och som har lett fram till det här lagförslaget.

Slutligen, Tanja Linderborg: Jag har väldigt svårt att förstå hur ni kan tillstyrka barnkonventionen och barnets rätt till båda sina föräldrar när man i en domstolsprocess med nuvarande regler, som Vänsterpartiet vill ha kvar, ger vetorätt åt en av föräldrarna. Kan det vara att tillgodose barnets bästa och barnets rätt till båda sina föräldrar?

Prot. 1997/98:108

14 maj

*Vårdnad, boende och
umgänge*

Anf. 100 TANJA LINDERBORG (v) replik:

Fru talman! Jag skall inte ta upp tiden med att läsa hela artikel 9 i FN:s barnkonvention. Men där står det faktiskt att ett åtskiljande kan vara nödvändigt, att det kan vara till barnets bästa i vissa lägen.

Jag är fortfarande förvånad över att Agne Hansson på något sätt försöker anklaga Vänsterpartiet för att inte ställa upp på FN:s barnkonvention. Agne Hansson har suttit i riksdagen betydligt längre än jag och vet hur Eva Zetterberg har drivit de här frågorna.

Jag vill ställa en motfråga till Agne Hansson. En fråga till mig var ju om jag inte hade tagit intryck av den andra sidan. Då tycker jag att det är litet märkligt att inte Agne Hansson – jag skulle kunna ställa den frågan – har tagit intryck av det han kallar andra sidan, kvinnor som har beskrivit sin förtvivlan och vad de och deras barn har varit utsatta för.

Anf. 101 YVONNE RUWAIDA (mp):

Fru talman! Alla som lyssnar! Jag tror att det är många föräldrar som lyssnar i dag. Det har varit ett väldigt stort engagemang i den här frågan. Många föräldrar men även barn har hört av sig till alla oss i lagutskottet men även till de flesta här i riksdagen.

Jag tycker att en utgångspunkt, som är viktig i debatten, är att vi får ha respekt för att vi alla här nog har samma ambition. Vi vill alla se till att skydda de mest utsatta, människor som har blivit utsatta för misshandel eller hot.

Jag måste inledningsvis ändå säga att jag förstår när jag lyssnar på Tanja Linderborg från Vänsterpartiet att jag inte riktigt delar hennes världsbild. Då är det kanske inte heller så konstigt att jag inte riktigt kommer fram till samma slutsats.

Tanja Linderborg tog här i debatten upp misshandel av kvinnor och barn. Det är ett allvarligt problem i samhället, ett problem som vi måste åtgärda på många olika plan, och det tänker jag återkomma till. Men det Tanja Linderborg inte tog upp är att det även förekommer misshandel av män – inte i lika stor utsträckning, men det förekommer. Det är till större del psykisk misshandel.

Sedan sade Tanja Linderborg att det är få män som i praktiken tar hand om omvårdnaden av barnen. Då vill jag ge en verklighetsbild. Jag har många i min omgivning – jag är i den åldern – som precis har fått barn. Tyvärr ser jag även bland mina vänner hur kvinnor tar ett för stort ansvar för barnen och kanske inte alltid släpper in männen i den direkta omvårdnaden av barnen. Det kan gälla småsaker, som att kvinnan anser att mannen inte vet hur varm nappflaskan skall vara och därför själv vill ta hand om det.

Det här är något som förekommer och som vi vill motverka. Jag vill att både män och kvinnor tar ett ansvar. Föräldraskap är ett ansvar, och jag förordar ett gemensamt ansvar. Men om man ser verkligheten utifrån

***Fel! Okänt
växelargument.***

att det är kvinnor som är mest utsatta – jag säger inte att kvinnor inte är utsatta, för det är de – och att det inte någonsin är männen som får en sämre situation så kan jag förstå att man kommer fram till den slutsatsen. Men därmed delar jag inte Tanja Linderborgs världsbild.

Jag tänker börja med att yrka bifall till vårt yrkande nr 9, men jag kommer att stödja alla yrkanden.

När man diskuterar frågan om vårdnad, boende och umgänge måste man också se det här utifrån ett samhällsperspektiv. De strukturer samhället har påverkar både barn och föräldrar. Det är verkligen oroande att se hur de senaste årens nedskärningar har drabbat just barnfamiljer.

Det är en utveckling som vi från Miljöpartiet anser är oacceptabel, då bl.a. ekonomisk stress är en faktor som skapar konflikter i familjer och mellan föräldrar. Vi tycker att samhället också skall ta ett ansvar för att underlätta föräldraskap, t.ex. genom att erbjuda föräldrautbildning. Det är också nödvändigt att de människor som i dag lever under psykisk stress eller befinner sig i en utsatt situation snabbt kan få hjälp. Det är ingen verklighet i dag. Människor som är under psykisk stress kan i dag få vänta tre–sex månader innan de får hjälp. Det är ingen bra grund för att hjälpa föräldrar som är under stress.

Jag tror att vi alla har en dröm om ett lyckligt liv och att lycka i livet innebär att ha bra, livslånga relationer. Jag tror också att vi även har en vilja att vara goda föräldrar. Men tyvärr är livet mer komplext. Ibland växer människor ifrån varandra utan att kanske tycka illa om varandra eller skapa konflikter. Men ibland skapas konflikter, speciellt därför att vi i dag i samhället upplever både ekonomisk och social stress. Det tär på människor, och det påverkar deras relationer till andra.

Vi politiker kan inte lagstifta om känslor, vilket är bra. Däremot skall vi skapa ett samhälle som ger de bästa förutsättningarna för att vi skall fungera som människor. Det vi tycker saknas i propositionen om vårdnad, boende och umgänge är en analys av hur t.ex. nedskärningarna har påverkat barnfamiljer och föräldraskap, av hur olika strukturer i samhället har påverkat föräldraskapet. Vi vill att man skall minska den sociala och ekonomiska stressen genom att bl.a. minska arbetstiden och minska de ökande klassklyftorna. Vi vill t.ex. höja barnbidraget och ge mer pengar till underhållsstöd och resebidrag. Vi vill öka människors makt i samhället.

Vid en skilsmässa klarar många föräldrar av sin separation på ett sätt som är någorlunda bra för de inblandade, både föräldrar och barn. Tyvärr kan en separation ta fram de sämsta och minst goda egenskaperna hos föräldrarna.

Det absolut bästa, för både föräldrar och barn, är att man löser konflikter utanför domstol, att man löser dem genom samarbetsamtal eller genom att komma överens. Att man inleder en domstolsprocess ser vi som en allvarlig upptrappning av en konflikt mellan föräldrar. Vi anser att man i samhället skall försöka motverka det på olika sätt.

I princip anser vi att samarbetsamtal skall ha förekommit för att talan om enskild vårdnad skall få väckas. Modellen har prövats i Norge med gott resultat. En möjlighet att undvika samarbetsamtal måste finnas i de fall där sådana samtal inte går att genomföra, bl.a. därför att en förälder befinner sig utomlands eller därför att en av föräldrarna anses vara uppenbart olämplig som vårdnadshavare på grund av missbruk, övergrepp

mot barn eller liknande. Vi föreslår att regeringen återkommer med förslag till riksdagen om obligatoriska samarbetssamtal.

Vi tycker också att det är viktigt att personer av bägge könen är närvarande i samarbetssamtalen så att man kan identifiera sig med någon av sitt eget kön.

Det centrala förslaget i propositionen, nämligen det om gemensam vårdnad mot föräldrarnas vilja, innebär att gemensam vårdnad skall vara huvudregel när en domstol slutgiltigt avgör en vårdnadsfråga och att domstolen i domen även skall kunna ge order om barnets boende.

Domstolen skall vara förhindrad att besluta om gemensam vårdnad endast om bägge föräldrarna motsätter sig sådan vårdnad eller om man anser att gemensam vårdnad är till skada för barnet.

Innebörden är att man skall försöka se till att utgå från barnens bästa i de här frågorna. Reglerna om vårdnad och umgänge har utformats med barnens bästa för ögonen. Det är barnens bästa, inte föräldrarnas intressen, som rätten skall beakta när man bedömer både vårdnads- och umgägesfrågor.

Det är många som har kommit med synpunkter i frågan om gemensam vårdnad. Jag har samtalat med människor som är rädda att det nya lagförslaget kommer att innebära att domstolen dömer till gemensam vårdnad i fall där det har förekommit psykisk eller fysisk misshandel eller hot.

I alla de fall där det har förekommit psykisk eller fysisk misshandel eller hot skall domstolen inte döma till gemensam vårdnad med det nya lagförslaget. Däremot skall en förälder inte kunna ha vetorätt mot gemensam vårdnad. Det är domstolarna och socialförvaltningarna som kommer att bedöma detta. Vi anser därför att man behöver satsa mer på att öka deras kompetens. Man behöver också satsa mer på de skyddsnät som finns i samhället för att hjälpa människor som är utsatta för misshandel eller hot.

Jag har även samtalat med människor som kunnat berätta om hur den lag som finns i dag har använts som ett verktyg, antingen för att hämnas eller för att få mer pengar, dvs. underhållsbidrag, i fall där bägge föräldrarna är lämpliga som föräldrar.

Den psykologiska effekten av att man inte får vårdnad om sitt barn är oerhört viktig. Vi vill utgå från barnens bästa, nämligen att bägge föräldrarna har ett ansvar för vårdnaden och ett ansvar för barnen. Utifrån barnens perspektiv är det i de allra flesta fall bäst att barnen får rätt till sina bägge föräldrar.

Ibland måste vi sätta ett foto på barnet mellan oss. Ibland kan det finnas en konflikt, som t.o.m. är svår, mellan föräldrarna, men trots detta kan bägge föräldrarna vara lämpliga som vårdnadshavare.

Dagens lagstiftning, där en förälder kan fräntas vårdnaden mot sin vilja, även om bägge föräldrarna är lämpliga som föräldrar, slår mot barnen allra mest. Vi ser dagens lagstiftning som ett slagträ som kan förvärra konflikten mellan mamman och pappan. Vi tycker att regeringens förslag är ett steg framåt för barnens bästa och en viktig signal från samhället.

Vi anser också att lagen bör förändras så att domstolens möjlighet att döma till enskild vårdnad, i de fall detta är nödvändigt och bäst för barnen, ökar. Vi föreslår en förändring av 6 kap. § 2a andra stycket till en förstärkning där slutmeningen lyder: Risker för att barnen utsätts för

***Fel! Okänt
växelargument.***

övergrepp, olovligt förs bort eller hålls kvar eller annars far illa skall särskilt beaktas.

Vi vill alltså förstärka lagtexten för att öka domstolens möjligheter att göra en individuell bedömning från fall till fall. Vi anser att man skall ta det faktum att en förälder motsätter sig gemensam vårdnad på allvar och att man särskilt skall beakta vad en sådan vårdnadsform innebär för barnen. Men vi anser inte att en förälder skall ha veto rätt.

I likhet med Barnombudsmannen anser vi att regeringen skall utvärdera reformen inom två år i synnerhet med tanke på alla dem som är oroliga för reformen. Vi har, tyvärr, en ensam reservation på detta område.

Det finns många fler frågor som tas upp i betänkandet. Vi har reservationer på dessa områden. Slutligen skall jag bara ta upp en sak, nämligen att vi i en förlängning vill ha gemensam vårdnad även för ogifta. Det borde vara nästa steg, som vi borde ta väldigt snabbt. De ogifta par som sammanbor och där faderskapet har fastställts borde ha en automatisk gemensam vårdnad. Jag tror att om man skulle göra en undersökning bland dem som tillhör min generation, nämligen de som får barn, skulle det vara något som många skulle se som positivt.

Anf. 102 TANJA LINDERBORG (v) replik:

Tack, fru talman! Nej, Yvonne Ruwaida delar inte min världsbild. Om så vore fallet skulle också Yvonne Ruwaida vara vänsterpartist.

Yvonne Ruwaida säger att kvinnorna inte släpper in männen. Jag skulle vilja fråga vad Yvonne Ruwaida tror att det beror på att pappornas andel av föräldraförsäkringsuttaget har minskat. Har Yvonne Ruwaida någon teori om det?

Anf. 103 YVONNE RUWAIDA (mp) replik:

Fru talman! Nej, jag är inte vänsterpartist. Vad jag menade med att jag inte delar Tanja Linderborgs världsbild är att jag ser världen mer komplex. Jag ser att det även finns män som utsätts för misshandel, både psykisk och fysisk. Jag ser att det är en komplex fråga där man t.ex. även måste inräkna de skilda föräldrarnas nya partner och hur detta påverkar barnen.

När det gäller föräldrauttaget tror jag att de som vill vara aktiva föräldrar påverkas av vilka möjligheter man har från den dagen barnet föds. Jag tycker att det är sorgligt att se hur många kvinnor tror att de är den bästa föräldern och att de vet vad som är bäst för barnen när barnen är väldigt små. Jag tror att det minskar männens intresse för att verkligen delta. Jag säger inte att alla kvinnor agerar på detta sätt. Men jag tycker ändå att det ger en mer komplex världsbild än den Tanja Linderborg har.

Anf. 104 TANJA LINDERBORG (v) replik:

Tack, fru talman! Jag konstaterar att Yvonne Ruwaida återigen lägger den största skulden på kvinnorna.

Jag fick ett e-brev när jag i morse slog på min dator. Det är daterat kl. 00.15. Det är en kvinna som alltså har skrivit mitt i natten. Hon skriver så här: Själv sitter jag i en ganska jobbig situation som ensamstående vårdnadshavare. Mitt problem är kanske motsatt det skräckscenario en miss-

handlad ensamstående med barn är utsatt för. Jag skulle nämligen vilja att min dotters far träffade henne mer, något som jag tror skulle vara väldigt bra för henne. Men jag kan inte ställa några krav; har bara skyldigheter och han endast rättigheter. Han bedömer att hans arbete är viktigare än att umgås med sin dotter. Sorgligt, men sant. Jag har vänt mig till socialförvaltningen för att via dem få honom att ta sitt ansvar. Där anser man, precis som jag, att det är faderns skyldighet. Dock finns ingen lagtext som jag kan luta mig mot för att förverkliga detta. Jag kan be. Det är allt.

Hon avslutar: Är det barnets eller faderns rätt som skall tillgodoses med en lagändring? Jag tycker att det är viktigt att man frågar sig det innan man fattar beslut.

Vad tycker Yvonne Ruwaida att vi skall svara den kvinnan?

Anf. 105 YVONNE RUWAIDA (mp) replik:

Fru talman! Jag måste först bara säga att jag ser misshandel av kvinnor och barn som någonting oerhört allvarligt som vi i samhället på många olika sätt måste motverka.

Jag vill ändå säga att man inte kan utgå enbart från detta när man tittar på familjerätten. Vi har lagstiftning som är väldigt komplex, vi har brottsbalken och annan lagstiftning som är viktig, vi har samhällets ekonomi och hur vi behandlar barnfamiljer i vår ekonomiska politik som påverkar den här typen av frågor.

När det gäller vårdnadsfrågan är huvudprincipen att vi skall utgå från barnens bästa. Barnens bästa är, det säger Tanja Linderborg indirekt, att de får umgås med bägge sina föräldrar.

I dag har vi en veto rätt. Den kan av en förälder användas som ett slagträ, självfallet både av mannen och kvinnan, i en vårdnadstvist där man måste välja en vinnare – någon som får vårdnadsrätten. Då utgår man inte från sakskalet. Man utgår inte från om det förekommer misshandel eller finns andra sakskalet som gör att det är olämpligt att bägge föräldrarna är vårdnadshavare. Vi måste ha en lagstiftning som utgår från hur barnen behandlas och hur barnens situation kommer att vara. En veto rätt och en möjlighet att säga ”jag vill inte” kan man ha av många olika skäl.

Vi vill alltså förändra och ge domstolen möjlighet att se till barnens bästa och litet grand tvinga föräldrarna att ibland samarbeta när man inte vill fast man kanske borde.

Anf. 106 ROSE-MARIE FREBRAN (kd):

Fru talman! Grundtanken med det betänkande vi behandlar är främst att bana väg för en ökad användning av gemensam vårdnad och underlätta för föräldrar att komma överens för barnets skull. I allt skall barnets bästa vara den självklara utgångspunkten. Det är bra.

Som en övergripande tanke vill vi kristdemokrater särskilt betona det man oftast glider över snabbt, nämligen vikten av de förebyggande åtgärder som man kan vidta för att främja varaktiga och stabila relationer. Men i de fall där relationer inte går att rädda, och det finns barn med i bilden, gäller det att göra avslutet så mjukt och smärtfritt som det bara går. Vad som än händer mellan de vuxna, kommer de alltid att vara föräldrar till sina barn.

Fru talman! Föräldrar är viktiga förebilder för sina barn. Genom vårt sätt att vara mot varandra förmedlar vi roller och mönster som får betydelse för hur våra barn kommer att bete sig som vuxna. Vi vet exempelvis att separationer är vanligare hos dem som själva upplevt att deras föräldrar separerat.

Genom att underlätta för föräldrar att hålla ihop gör vi ofta de största insatserna för barnen – inte alltid, men oftast. Om föräldrarna lyckas bevara sitt förhållande är barnen de största vinnarna. Även när förhållanden spricker är det av stor betydelse att föräldrarnas relation är så bra som möjligt. Med förebyggande insatser och tidig hjälp vid problem kan samhället bidra till att stärka familjestabiliteten.

Vi kristdemokrater anser att det är viktigt att bryta den ökande skilsmässotrenden och skapa förutsättningar för fungerande familjemiljöer. Det är en viktig politisk uppgift. Enligt vår uppfattning görs det för litet. De insatser som erbjuds kommer dessvärre ofta för sent.

Det finns i dag kunskap och forskning om orsaker och verkan av bristande familjestabilitet ur olika teoretiska perspektiv, som också borde få omsättas i praktiska konsekvenser. Det finns pedagogiska redskap för s.k. äktenskapsberikning.

Fru talman! Ett kristdemokratiskt krav är att samhället erkänner och lyfter fram att stabila, trofasta relationer har stort värde. Det förutsätter, på det ideologiska planet, att vi överger en neutralitetsdoktrin på familjeområdet.

I Sverige har vi en stark folkbildningstradition. Lika naturligt som att den seglingsintresserade går på kurs och tar skepparexamen kunde det vara att vi utbildar oss för att klara av den värdefullaste uppgift vi har i livet: våra nära relationer. På det praktiska planet kan det exempelvis innebära att par som skall gifta sig eller flytta ihop erbjuds utbildning om hur man ger förhållandet en bra start, om övergången mellan olika livsfaser och om hur man undviker att kriser leder till splittring.

Fru talman! En av de viktigaste principerna när det gäller barns behov är att barn behöver båda sina föräldrar. Därför är det högst otillfredsställande att så många barn, särskilt vid skilsmässor, förlorar vardagskontakten med den ena föräldern. Alla tjänar på om man kan upprätthålla den kontakten.

När en skilsmässa har inträffat kan de allra flesta föräldrar lösa frågor om vårdnad, boende och umgänge och få till stånd en fungerande vardag. Det gäller tyvärr inte alla.

Den föreslagna möjligheten att besluta om gemensam vårdnad mot en förälders vilja är en svår fråga. Regeringen har gjort överväganden i propositionen vad gäller detta. Socialutskottet har gjort sina ytterligare överväganden. I beredningen i socialutskottet har vår ledamot deltagit och står bakom det eniga yttrandet. I lagutskottet har vi inte haft den möjligheten, då vi saknar ledamot där. Men slutresultatet tycker jag har blivit bra.

Det gamla ordspråket ”ju fler kockar, desto sämre soppa” har kommit på skam. I stället har det blivit bättre. Båda utskotten har tillfört viktiga överväganden. Det känns bra att vara delaktig i ett beslut här i dag som alltså bara har blivit bättre under beredningens gång och som får bred uppslutning – alltsammans grundat på principen om barnets bästa.

Fru talman! Det föreslås att någon ny bestämmelse inte skall införas i föräldrabalken om rätten för en förälder som inte bor tillsammans med

sitt barn att få upplysningar om barnet. Vi stöder reservation 25, där det begärs en utredning i syfte att undanröja lagliga hinder som försvårar eller omöjliggör för föräldrar att ta föräldraansvar.

Fru talman! Jag vill också understryka att vi stöder reservation 3 om obligatoriska samarbetsamtal. Det föreslås alltså inte i vare sig propositionen eller utskottsbetänkandet. Dessa samtal är mycket viktiga. Att få till överenskommelser på ett tidigt stadium och undvika utdragna processer är viktigt. Samarbetsamtal måste därför bli praxis och accepteras som något naturligt.

Vi kristdemokrater förordar dessutom familjenämnder inom de sociala myndigheterna, med speciell sammansättning och kompetens. Syftet med vårt motionsförslag när det gäller detta har varit att i möjligaste mån undvika långdragna konflikter i domstol. Vi avstår från att yrka bifall till motionskravet, vilket underlättar kammarens arbete. Anledningen till det är att det finns ett enigt tillkännagivande till regeringen om samförståndsavtal. Vi tror att detta kan vara en framkomlig väg. Man skall aldrig ha prestige. Målet är viktigare än medlet.

Fru talman! Lagen om medling mellan sammanlevande föreslås upphävas. En anledning anges vara att med utbyggd familjerådgivning har medlingsinstitutet förlorat sin betydelse. Vi delar inte den uppfattningen och anser inte att lagen skall upphävas, men vi avstår från att yrka bifall till motionen.

I övriga delar av betänkandet, som rör umgängesavdrag och resekostnader, står vi bakom majoritetens förslag, vilket framgår av socialförsäkringsutskottets yttrande.

Slutligen vill jag, fru talman, understryka vikten av att den utvärdering som det talas om i propositionen kommer till stånd så snabbt som möjligt, helst inom två år.

Vi kristdemokrater stöder reservationerna 3, 11, 18, 22 och 25, men vi nöjer oss med att yrka bifall till reservationerna 3 och 25.

Anf. 107 INGER SEGELSTRÖM (s):

Fru talman! Ledamöter! Åhörare! Vi behandlar propositionen *Vårdnad, boende och umgänge* och lagutskottets betänkande LU12. Med anledning av propositionen har det lagts fram åtta motioner. 26 motioner kommer från allmänna motionstiden 1996 och 1997. Vi har haft sammanlagt 109 motionsyrkanden, och till betänkandet har det fogats 39 reservationer. Både socialutskottet och socialförsäkringsutskottet har yttrat sig. Utskottet har anordnat en hearing, varit i bl.a. Finland och träffat Barnombudsmannen m.fl.

Utskottet tillstyrker samtliga lagförslag förutom det som gäller ikraftträdandet, som vi föreslår till den 1 oktober, och avstyrker samtliga motioner. Utskottet har också förordat ett tillkännagivande med anledning av två motioner av Centerpartiet och Folkpartiet.

Jag yrkar alltså bifall till hemställan i betänkandet och avslag på samtliga reservationer. Jag vill också passa på att tacka utskottet för ett mycket bra och konstruktivt arbete.

Äntligen kan vi säga att vi tar FN:s barnkonvention på allvar och gör något konkret för att ge alla skilsmässobarn en så bra start som möjligt när det gäller att behålla bage sina föräldrar hela livet inte bara i föräldrarollen, som är en rättighet för alla barn, utan också som vuxna förebil-

***Fel! Okänt
växelargument.***

der. Min pappa och min mamma är bara till för mig. Vår relation är speciell. Vi skall som politiker göra allt för att den skall kunna fortsätta hela livet.

När vi socialdemokrater började arbeta med denna lagstiftning sade vi att det är dags att vi nu synliggör de barn vars föräldrar inte vill eller kan leva ihop längre. Vi skall se till att vi får en lagstiftning där barnens rätt sätts före allt annat utan att styra över den gamla familjen. Det har för mig som s-kvinna och riksdagsledamot varit viktigt att hitta lösningar både för barnens framtid och för de misshandlade kvinnorna. Denna proposition löser inte allt, men vi tar ett viktigt steg framåt.

Jag vill kommentera några saker som jag tycker är viktiga i debatten i dag innan jag går in på reservationerna. Det första är pappornas roll i framtiden. Vi stärker nu de bra och ansvarsfulla pappornas roll. Pappor som inte kan skilja mellan sin papparoll och den avslutade relationen till mamman får problem. Om den gruppen pappor inte förstår de signaler som vi här vill ge kommer den att bli varse vad vi menar i den debatt som kommer om två veckor och som handlar om kvinnofrid.

En faktor som talar emot papporna i dag är just det som tidigare har debatterats, dvs. att allt färre pappor enligt Riksförsäkringsverkets beräkningar nu tar ut sin pappaledighet. Mellan 1996 och 1997 har andelen sjunkit från 31,3 % till 30,9 %. Här måste papporna ta ett ansvar. Det tror jag att både de själva, barnen och relationen mår bra av. Jag hoppas att alla pappor fortsättningsvis tar ett större ansvar för barnen när vi nu tar ett steg till i och med betänkandet. Det hjälper också till vid en eventuell skilsmässa. Barnen har man ju hela livet.

Det andra jag vill ta upp är det som tas upp i Kvinnomaktutredningen och som kort går ut på att dagens unga tjejer och killar klarar sin jämställda relation ganska bra tills första barnet kommer. Då är man simsalabim tillbaka i de gamla kvinno- och mansrollerna. Det gagnar inte barnen. Det gagnar inte relationen eller ett jämställt samhälle. Nuvarande lagstiftning räcker inte, Tanja Linderborg. Vi behöver både kvinnofridspropositionen och denna proposition.

Syftet med propositionen är alltså att betona vikten av samförstånds lösningar och att underlätta för föräldrar att i så stor utsträckning som möjligt komma överens om hur frågorna om vårdnad, boende och umgänge skall lösas. Lösningen tror vi kommer via samarbetssamtal som fastställs av socialnämnden. Studier visar att det handlar om 80–85 % av alla skilsmässor. Redan i dag kan man gå till domstol med en förstärkt rätt att se frågan ur barnets synpunkt.

Detta system har man i Finland. Där tycker man att det fungerar bra, eftersom det är i kommunerna – på dagis och i skolan – som man vet hur barnen har det. De flesta barn upplever en domstol som otäck.

Det som rönt störst uppmärksamhet är den felaktiga bild som sprids av att vi i riksdagen här i dag antar en lag om obligatorisk gemensam vårdnad. Det är helt fel. Den andra stora diskussionsfrågan gäller våld i familjen. Uppfattningen att lagen skulle försvaga kvinnors och barns skydd och rätt sprids. Det är också helt fel.

Grunden är naturligtvis att män inte skall misshandla kvinnor och barn alls. Riksdagen kommer att besluta om en totalt ny lagstiftning om kvinnofrid och mot kvinnovåld, våldtäkt och prostitution den 28 maj.

Propositionen *Vårdnad, boende och umgänge* och betänkandet lägger extra stor vikt just vid familjevåldet. Jag citerar från sjätte kapitlet, där en ny lagtext tas in som förstärker barnens rätt och som ger en bild av lagstiftarens syn på frågan: "Barnets bästa skall komma i främsta rummet vid avgörande enligt detta kapitel av alla frågor som rör vårdnad, boende och umgänge. Vid bedömningen av vad som är bäst för barnet skall det fästas avseende särskilt vid barnets behov av en nära och god kontakt med båda föräldrarna. Risken för att barnet utsätts för övergrepp, olovligen förs bort eller hålls kvar eller annars far illa skall beaktas."

Här säger man att det räcker med en risk för att man skall åtgärda. Det är ett mycket förstärkt skydd för barnet i lagtexten.

Vad gäller våld i familjen är det i propositionen inskrivet följande på s. 49: "Det kan inte komma i fråga att helt utmönstra möjligheterna till ensam vårdnad. Det finns fall där en förälder är olämplig som vårdnadshavare. Så kan vara fallet om föräldern har gjort sig skyldig till våld mot barnet eller den andra föräldern. Det kan också vara så att konflikten mellan föräldrarna är så svår och djup att det är omöjligt för dem att samarbeta i frågor som rör barnet. Ofta är det då bäst för barnet att en av föräldrarna är ensam vårdnadshavare." Här finns alltså möjligheten att stoppa de farliga papporna, och det är också meningen med den lagstiftning vi nu antar.

Utöver dessa skrivningar i propositionen har utskottet tagit ytterligare ett steg och lämnat följande tolkningsstöd för rättstillämpningen. Jag citerar från s. 30 i betänkandet: "Därtill vill utskottet som sin mening framhålla att i de fall där den ena föräldern utsätter en familjemedlem för våld, trakasserier eller annan kränkande behandling, gemensam vårdnad mot en förälders vilja bör vara utesluten." Det kan inte råda något missförstånd om hur vi i riksdagen i fortsättningen uppdrar åt domstolarna att döma. Det är det här som är förarbetena, som någon frågade om tidigare.

Jag var med och startade kvinnojourrörelsen i Sverige för snart 20 år sedan. Jag var också med och startade Alla Kvinnors Hus i Stockholm 1979. Jag skulle aldrig medverka till en lagstiftning om jag trodde att den inte var bra för barnen och för kvinnorna. Med denna lag försöker vi för första gången sätta barnen i centrum, som vi har lovat när vi antog FN:s barnkonvention.

Fru talman! Jag går då över till reservationerna. I min inledning bemötte jag reservation 1 av Tanja Linderborg från Vänsterpartiet om avslag på propositionen när det gäller skydd vid familjevåld. Reservation 2 av Yvonne Ruwaida från Miljöpartiet och reservationerna 17 och 18 av Agne Hansson och Birgitta Carlsson från Centerpartiet bemötte jag också i min inledning. Jag sade att syftet är att man skall komma överens under samarbetssamtal.

Jag tycker också att jag har bemött reservationerna 3 och 4 av Centern, Vänsterpartiet och Miljöpartiet om obligatorisk gemensam vårdnad tydligt både i min inledning och i betänkandet. Jag anser inte att det går att tvinga en förälder till samtal om han eller hon absolut inte vill eller inte dyker upp. Här tycker jag också att hoten mot familjen är helt avgörande. Alla studier som är gjorda säger att risken är mycket stor att hoten ökar om man tvingar någon. Jag anser att samtalen är en möjlighet och ett hjälpmedel. Jag tror inte att man hjälper med tvångssamtal i de svåra fallen. Vänsterpartiet har också en helt annan åsikt.

Också invändningarna när det gäller samarbetsamtal och familjerådgivning, som kommer upp i reservation 5 av Yvonne Ruwaida från Miljöpartiet, bemöts tydligt i betänkandet. Vi skriver att det är samtalets art och användning som får bli avgörande för vilken sekretess som skall gälla.

I reservationerna 6, 7 och 8 av Tanja Linderborg från Vänsterpartiet tas frågan om gemensam vårdnad mot en förälders vilja och familjevåldet upp. Det har jag redan svarat på.

I reservation 9 tar Yvonne Ruwaida från Miljöpartiet upp familjevåldet som jag tror att jag redan svarat på.

Reservation 10 av Yvonne Ruwaida handlar om utvärdering vid gemensam vårdnad. Både i propositionen och i betänkandet finns en särskild text just om utvärdering. Självklart gäller det för hela lagstiftningen och tillämpningen men också fyra redan nu angivna områden, nämligen informationen om den dagliga omsorgen som flera varit inne på, folkbokföringen, mor- och farföräldrars rättigheter och familjedomstolar. Det här är de områden som man särskilt har pekat ut och där vi återkommer i en utvärdering.

Därmed har jag alltså bemött reservationerna 13, 14, 15, 16, 19, 22, 23 och 25.

Beträffande reservationerna 11 och 12 från Centern, Miljöpartiet, Folkpartiet och Vänsterpartiet om ogifta vill jag hänvisa till att frågan behandlas just nu på departementet. Vi tar ett steg i taget. Det är den tradition vi har i svensk rättstillämpning. Jag tror inte att det behöver ta så lång tid innan det kommer ett förslag när vi väl fått igenom den här propositionen.

Jag går då vidare till reservation 20 av Yvonne Ruwaida från Miljöpartiet och Kerstin Heinemann från Folkpartiet om olovligt bortförande av barn. Här har vi i betänkandet en mycket stark skrivning om internationellt arbete, där vi behöver både gränsöverskridande regler och konventioner mellan länder, som vi redan har i ett par fall.

Beträffande reservation 21 av Kerstin Heinemann från Folkpartiet om umgängessabotage tycker jag att vi behandlat frågan bra i utskottet. Vi säger att om umgänget inte fungerar är det umgängesformen man får se på och kanske ändra eller justera. Vi behöver inte göra det ännu svårare för föräldrar att komma överens. De har det tillräckligt besvärligt ändå.

Reservation 24 om kontaktperson av Tanja Linderborg från Vänsterpartiet och Kerstin Heinemann från Folkpartiet vill jag uppehålla mig litet extra vid. Här har vi från utskottet gjort en särskild skrivning, där vi säger att det enligt utskottets mening är önskvärt att kommunerna kan tillhandahålla kontaktpersoner så att umgänge kan komma till stånd i den omfattning som domstolen beslutar. Det har vi sagt därför att vi vet att det är den enda form som många mammor kan acceptera för att låta barnet träffa sin pappa. Det är därför jag särskilt vill lyfta fram det i debatten.

Vad gäller reservation 26 av Tanja Linderborg från Vänsterpartiet om umgängesavdrag vill jag hänvisa till det tillkännagivande som utskottet har gjort, efter det att vi lyssnat på socialförsäkringsutskottet och debatten där. Det handlar om motionerna L6 yrkande 8 och L7 yrkandena 5 och 6. Utskottet säger att ett system där man eftersträvar samförstånd mellan föräldrarna, även när det gäller föräldrarnas gemensamma underhållsskyldighet gentemot barnen och inte enbart i frågor som rör vårdnad,

boende och umgänge, är enligt utskottets mening tilltalande och bör inom en inte alltför avlägsen framtid övervägas tillsammans med de frågor som rör insatser från samhällets sida och som kan vara lämpliga för att hjälpa föräldrar att nå en sådan överenskommelse som här beskrivits. I det sammanhanget bör även undersökas vilka förutsättningar som finns att med förändrade dygnsberäkningsmetoder bl.a. i fråga om villkoren för avdragsrätten och dygnsberäkningen vid umgängesavdrag åstadkomma förenklingar i tillämpnings- och administrativt hänseende.

Det här tillkännagivandet känns väldigt bra.

Reservation 27 av Kerstin Heinemann Folkpartiet, och reservation 28 av Tanja Linderborg, Vänsterpartiet, och Yvonne Ruwaida, Miljöpartiet gäller umgängesresor. Anledningen till att vi nu för första gången tar med resekostnader i diskussioner om umgänge är att vi vill visa att vi menar allvar med att vardagskontakten skall fungera. Alla måste vi försöka att medverka och hjälpa till så att det blir möjligt. Socialförsäkringsutskottet säger att man ser med tillfredsställelse att frågan nu löses. Självklart är det de ekonomiska förutsättningarna och rättvisa som blir avgörande.

Socialförsäkringsutskottet säger också att man delar regeringens uppfattning att något finansiellt stöd inte kan komma i fråga. Det här blir en fråga för kommunerna att lösa. Vi vet redan i dag att tillämpningen är olika.

Reservation 29 av Rolf Dahlberg m.fl. från Moderaterna och reservation 30 av Kerstin Heinemann från Folkpartiet handlar om socialnämndens kompetens. I moderatmotionen vill man inte att det är socialnämnden som skall godkänna samarbetssamtalet. Jag delar inte den uppfattningen. För barnens skull och för föräldrarna som båda är i kris tror jag att det kan hjälpa att veta att det hela är godkänt och granskat. Det kan därför utgöra ett stöd bl.a. för den svagare parten. Det kan också visa att man på allvar vill ta ansvar för barnen även om man inte kan leva ihop. Frågan om delegationsmöjligheten tycker jag inte bör särregleras.

Reservationerna 31 av Yvonne Ruwaida och 32 av Kerstin Heinemann handlar om utbildning. Jag tycker att det är starka texter både i propositionen och i betänkandet.

Återstående reservationer och motioner från den allmänna motionstiden tycker jag att jag bemött, och vi har skrivit väldigt bra svar i betänkandet. Därmed har jag svarat på alla frågor som kommit upp.

Slutligen, fru talman, är en helt avgörande faktor för den socialdemokratiska gruppens ställningstagande för propositionen i lagutskottet att BRIS och Barnombudsmannen tillstyrkt propositionen. De om några är väl auktoriteterna på området barn. Tack för ordet!

Anf. 108 AGNE HANSSON (c) replik:

Fru talman! Inger Segelström har talat mycket vackert, bra och vältaligt om hur viktigt det är att lyfta fram barnen och den process som vi haft fram till beslut, där många har deltagit och där vi fått en bred enighet. Det är väldigt viktigt. Jag hoppas att vi snart kan göra om processen för att göra det ännu bättre.

Varför vill ni inte, när ni vill lyfta fram barnen, att barnen till ogifta föräldrar skall ha samma rätt till sina föräldrar som barn till gifta föräldrar? Jag har respekt för att man ibland tar ett steg i taget, även om jag tycker att det då går långsamt. Finns det något argument för att man vill

**Fel! Okänt
växelargument.**

diskriminera dessa barn? Jag har inte kunnat upptäcka något annat argument än att det pågår ett arbete på departementet. Vad är skälet till att man inte vill lyfta fram barnen i de här situationerna, för de är lika viktiga? Jag tycker att vi kunde ha tagit det steget också.

Vi har yrkat på att mor- och farföräldrar skall få talerätt. Då vill jag peka på en inkonsekvens i argumenteringen från utskottet. I motiveringen på avslag säger socialdemokraterna att man inte vill få för många ärenden till domstol. Samtidigt har vi sagt att vi vill ha obligatoriska samarbetsamtal så tidigt som möjligt för att undvika domstolsprocesser. Då säger socialdemokraterna nej. Varför säger ni nej i båda fallen? Borde ni inte säga ja i båda fallen för att undvika domstolsprocesser så långt som möjligt?

Anf. 109 INGER SEGELSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Vad gäller den första frågan om ogifta har vi inte tagit ställning, utan den håller på att beredas inom Regeringskansliet. Agne Hansson, som har suttit längre i riksdagen än vad jag har gjort, borde veta att den vanliga hanteringen när det gäller lagstiftning är att man tar det i olika etapper. Jag tror inte att Agne Hansson behöver vara orolig, frågan kommer så småningom.

Vad gäller mor- och farföräldrars talerätt sade jag i mitt anförande att det är en av de fyra frågor där regeringen angett i propositionen, och som vi tagit upp i betänkandet, att regeringen avser att återkomma. Det är alltså samma sak där. Det är inte så att det är något slags motsatsförhållande.

Avslutningsvis: Orsaken till att vi inte vill ha obligatoriska samarbetsamtal är att vi inte tror att man kan tvinga föräldrar som inte vill. Om man i stället kan uppmuntra fler till det här tror vi att man har kommit en lång bit på väg. Det gör man också när man nu ser skilsmässorna också ur barnens synpunkt.

Anf. 110 AGNE HANSSON (c) replik:

Fru talman! Jag har väldigt svårt att se någon skillnad mellan barn till gifta föräldrar och barn till ogifta föräldrar i den här situationen. Jag tycker att detta skall gälla lika för alla barn när ett faderskap har fastställts. Jag ser inga motiv till att göra den här skillnaden. Det finns inget sakligt motiv, vad jag kan förstå. Jag har inte heller fått något sådant svar från Inger Segelström på den punkten.

Den andra punkten var obligatoriska samarbetssamtal. Vårt huvudskäl för det är att man, precis som Rose-Marie Frebran sade, vid en skilsmässa bäst förebygger de här tvistsituationerna och slitningarna genom att börja så tidigt som möjligt. Då borde man rimligtvis börja med obligatoriska samarbetssamtal på socialtjänstnivå. Varför skall man till domstol och vända med ett ärende för att sedan ta samarbetssamtal i socialtjänsten? Då har man ju redan kommit in i ett tvåpartsförhållande, och det är detta man bör undvika för att få så stort samförstånd som möjligt här.

Anf. 111 INGER SEGELSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Vi gör ingen skillnad på barn till föräldrar som är gifta och barn till föräldrar som inte är gifta. Däremot gör svensk lagstiftning

en sådan skillnad. Vi har olika lagstiftning för barn som lever tillsammans med föräldrar som är gifta respektive inte gifta. Jag tycker att det här är mycket av en lagteknisk fråga, och som jag sade tidigare tror jag inte att Agne Hansson behöver vara orolig: Det här kommer.

När det återigen gäller frågan om tvånget till obligatoriska samarbetsamtal har kvinnor berättat för mig att de är oroliga över att bli tvingade till detta, eftersom man då ökar risken för våld. Om man tvingas att träffas blir det ytterligare ett tillfälle då mannen kan ge sig på kvinnan. Det tycker jag också är en orsak till att vi inte skall göra detta obligatoriskt. Jag tror dessutom inte på tvång, till skillnad från Agne Hansson.

Anf. 112 TANJA LINDERBORG (v) replik:

Fru talman! Jag skulle kunna haka på där: Ni tror inte på tvång, och det gör inte jag heller. Ändå verkar ni tycka att det är okej att domstol skall kunna döma till samarbetssamtal, vilket vi från Vänsterpartiet inte tycker.

Inger Segelström trodde att lagen är bra för barn och för kvinnor. Jag hoppas att det är Inger Segelström som har rätt i det här fallet och inte jag. Det skulle i så fall verkligen vara en seger för barnen. Men vad tror Inger Segelström att det beror på att så oerhört många kvinnor har reagerat starkt mot det här lagförslaget? Jag tror att vi har fått in minst ett par tusen namnunderskrifter som protest mot lagförslaget.

Jag kan hålla med Rose-Marie Frebran om att många kockar här har gjort en bättre soppa och att texterna nu är mycket bättre. Men jag skulle gärna vilja veta: Varför vill ni inte gå längre, Inger Segelström, och också skriva in i lagen att gemensam vårdnad skall vara utesluten i de fall där det förekommer trakasserier eller kränkande handlingar? Varför vill ni inte göra det?

Anf. 113 INGER SEGELSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Den proposition som vi nu diskuterar är inriktad på barnens rätt. Om två veckor förstärker vi den här propositionen med hela kvinnofridspropositionen. Då menar jag att vi sammantaget kommer ett bra steg framåt vad gäller synen på kvinnovåld. Vi behöver en kombination av flera lagar.

Vad gäller frågan om gemensam vårdnad mot ens vilja har ju socialutskottet, precis som Rose-Marie Frebran tog upp, sagt ja till det här. Även om vi kanske ibland tycker att vi i lagutskottet är de som kan sakfrågan tycker jag ändå att vi måste lyssna på det fackutskott som har huvudansvaret här. När socialutskottet säger att detta är bra har det varit vägledande åtminstone för mig. Det som också har varit vägledande för den socialdemokratiska gruppen är att både BRIS och Barnombudsmanen, som jag sade, har sagt att detta är bra. Vi säger dock, och här har vi gjort en extra stark skrivning i utskottet, att gemensam vårdnad mot en förälders vilja är uteslutet om det förekommer våld, trakasserier eller något sådant mot en familjemedlem. Det tycker jag är en tydlig förstärkning gentemot propositionen. Jag menar att detta blir lika tungt i rättstillämpningen som själva lagstiftningen.

Anf. 114 TANJA LINDERBORG (v) replik:

Fru talman! Det är alldeles riktigt att det är en förstärkning. Men kan inte Inger Segelström känna en viss oro, vilket jag gör, över vad statsrådet Pierre Schori säger i ett svar till Ulla Hoffmann? Han säger så här: Förarbetsuttalanden är förvisso av stor betydelse vid tolkningen av skilda lagrum men är på intet sätt bindande för de rättstillämpande myndigheterna.

Detta väcker naturligtvis oro. Anledningen till att jag vill gå längre och skriva in detta i lagen är dock att det är först då som barnen verkligen får ett klart rättsskydd. Men det är uppenbart att vi skiljer oss åt på den här punkten. Jag kan bara beklaga det, men samtidigt vill jag innerligt hoppas att det är Inger Segelström och företrädarna för hennes linje som har rätt.

Anf. 115 INGER SEGELSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Det är möjligt att jag är litet skadad eftersom jag är jurist i botten, men vad som ingår i förarbetena är ganska klart. När vi hade en hearing i utskottet frågade en riksdagsledamot representanterna från domstolsmyndigheten om de tyckte att de fick tillräckligt starka signaler om vad vi i riksdagen menar med det här med våld mot kvinnor och att vi inte kan acceptera det. Alla svarade: Ja, budskapet är väldigt klart. När vi sedan har skrivit in detta med att det är uteslutet med gemensam vårdnad tycker jag att vi har gått så långt vi kan.

Självklart känner jag oro över varenda kvinna som blir misshandlad och vartenda barn som får stryk. Men jag tycker ändå att vi, när vi antar den här lagen som Vänsterpartiet är emot, tar ett steg framåt. Vi klargör nämligen att nu är barnen ytterligare en part i det här. Det handlar inte bara om föräldrarna.

Anf. 116 MARIETTA DE POURBAIX-LUNDIN (m) replik:

Fru talman! De här frågorna är väldigt svåra, såsom många har framhållit. Jag tycker att det är viktigt att vi respekterar varandras åsikter och ståndpunkter.

Jag har en liten fråga till Inger Segelström om detta med gemensam vårdnad mot en förälders vilja. Regeringen säger själv att man inte tror att det kommer att bli speciellt annorlunda än vad det är i dag med de nuvarande reglerna. En utomstående som sätter sig och läser de sidor i lagutskottets betänkande där man kommer fram till att man skall stödja regeringen skulle innan han kom fram dit lika väl kunna tro att utskottet tänkte avstyrka propositionen i den här delen.

När det gäller socialutskottets yttrande, som Inger Segelström använder som argument för gemensam vårdnad mot en förälders vilja, tycker jag att Inger Segelström har *tolkat* yttrandet medan vi har *läst* vad socialutskottet har skrivit. Jag återger bara en liten bit, eftersom jag inte har så lång tid på mig: "Ur barnets perspektiv är det då viktigare att ha en bra kontakt med både sin mor och far och att slippa konflikter mellan föräldrarna än att föräldrarna har gemensam vårdnad." Dessförinnan har man inte pratat om våld och sådant, utan man har pratat om en oenighet som är väldigt djup.

Min fråga är: Blir då inte det man håller på att göra bara en symbolhandling? Även ert förslag i utskottets betänkande, som vi tycker är bra, är ju omgärdat av väldigt många ”om” och ”men” i fråga om när det skall kunna bli gemensam vårdnad mot en förälders vilja. Då blir det för mig bara en symbolhandling.

Sedan har jag ytterligare en fråga till Inger Segelström. Vad är det för skillnad mellan att socialnämnden respektive tingsrätten kan godkänna eller underkänna ett avtal? Det är ju ingen skillnad för föräldrarna. Är det då inte bättre att föräldrarna får stå för detta helt och hållet, om man nu inte vill att de skall gå till domstol?

Anf. 117 INGER SEGELSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Jag hoppas att jag även med mitt anförande visade att jag har full respekt för riksdagen och alla ledamöter. Om jag har felat på något sätt ber jag om ursäkt. Jag försöker att visa min respekt.

Det som gemensam vårdnad och en parts vilja handlar om och som socialutskottet, socialförsäkringsutskottet, Barnombudsmannen och BRIS har velat visa på är att vi nu inför en ny syn på barnen. Det här är ett nytt sätt att tänka som jag tror skulle ha varit helt främmande för tio år sedan. Menar vi verkligen allvar med att vi skall sätta barnen i första hand och att de skall gå före föräldrarnas intresse, måste vi också våga fatta en del av de här svåra besluten.

Det vi har sagt i utskottet, som skiljer sig från det som regeringen har skrivit i propositionen, är att vi måste förtydliga ett område i det som är socialutskottets skrivning, och det gäller våldet. Det har vi också gjort i utskottet, därför att vi kände en oro och tyckte att skrivningarna inte var tillräckligt tydliga.

Den andra frågan gällde vad det är för skillnad mellan att det är socialnämnden som fastställer avtalet och att det är tingsrätten. Jo, det är stor skillnad. Skall tingsrätterna fastställa det här betyder det att vi är tillbaka i det gamla systemet, där man måste gå till domstol med ärendet. Vi kommer aldrig att kunna få tingsrätter att fastställa detta om de inte har haft en process. Det har de inte behörighet till, och då är vi tillbaka i det gamla sättet. Däremot betyder samarbetsavtal som fastställs av socialnämnden att vi undviker just processen, som många barn tycker är så besvärlig.

Anf. 118 MARIETTA DE POURBAIX-LUNDIN (m) replik:

Fru talman! För mig blir det fortfarande en symbolhandling. Den har inte blivit mindre av texten i utskottsbetänkandet, där man lägger in ännu fler om och men för när det kan tänkas bli gemensam vårdnad.

Jag upprepar igen att regeringen redan har sagt att man inte tror att fler fall kommer att dömas till gemensam vårdnad än i dag. Med ännu fler om och men blir det färre. Därför har jag en rak fråga till Inger Segelström: Tror Inger Segelström verkligen att det kommer att bli så många fler fall?

De flesta har ändå gemensam vårdnad i dag. De få som inte har det redan i dag har ofta något av de problem som har diskuterats ganska mycket den senaste timmen. Vad är det i detta beslut som skall göra att så

många fler får gemensam vårdnad? För mig är det fortfarande en symbol-handling.

Jag måste säga att det är synd att vi inte kunde komma överens och säga att just den här delen av lagstiftningen behöver vi inte, utan det räcker med den som redan finns.

Sedan finns det andra delar i propositionen som är bra. Skälet till att vi moderater bara har tre reservationer är att vi står bakom många andra saker.

Anf. 119 INGER SEGELSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Jag tycker att en del av den uppgift som vi har här i riksdagen är att fastställa vilka normer vi vill skall gälla i samhället. I dag diskuterar vi vilken norm vi tycker skall gälla för skilsmässobarnen. Ibland handlar det om att man måste ta ett steg till för att försöka styra den utvecklingen. Det gör vi med den här propositionen.

Det jag hoppas är att vi får fler pappor som blir mer engagerade i barnens vardagsliv och som tar ett tidigare ansvar. Jag hoppas att vi skall bryta den trend som jag berättade om, att Riksförsäkringsverket säger att det är färre män som tar ut sin pappamånad i dag än tidigare. Jag hoppas att den här lagstiftningen och den diskussion vi har fått skall betyda att männen tar ett större ansvar. Det är en av mina förhoppningar på den här lagstiftningen.

Anf. 120 KERSTIN HEINEMANN (fp) replik:

Fru talman! Precis som Agne Hansson har jag svårt att förstå att det enda skälet till att inte automatiskt ge ogifta föräldrar gemensam vårdnad är att vi i Sverige tar ett steg i taget och att det är tradition i svensk lagstiftning. Det gäller tydligen också talerätten för mor- och farföräldrar. Jag tycker att det skälet är mycket tunt.

Jag skulle vilja ställa en fråga till Inger Segelström. Umgängessabotage anser vi i Folkpartiet är en form av egenmäktighet med barn. Vi tycker också att det borde vara möjligt att ha en straffrättslig reaktion på detta. Men det är tydligen så att man inte tycker att det här skadar barnen tillräckligt för att man skulle vara beredd att ställa sig bakom det förslaget. Tycker inte Inger Segelström att ett agerande för att se till att ett barn inte får träffa den andre föräldern är att jämföra med egenmäktighet med barn?

Anf. 121 INGER SEGELSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Jag skulle önska att Kerstin Heinemann inte pratade om automatisk gemensam vårdnad. Det tror jag är en av problemmyterna vi har haft under hela detta arbetes gång. Det är inget obligatorium, och det är ingen automatisk gemensam vårdnad. Här handlar det om att vi inför en förstärkt gemensam vårdnad, men vi kommer också att behålla den enskilda vårdnaden. Jag skulle önska att vi alla här tar ansvaret för vilket språk vi använder.

Vad gäller frågan om umgängessabotage så tror inte jag att det går att tvinga de pappor som inte vill. Jag tror heller inte att barnen blir lyckligare av att man tvingar på dem en pappa som inte vill. Jag tror också,

som jag har sagt i tidigare replikskiften, att risken att det blir våld i familjen ökar.

Jag önskar att det var så att papporna ville. Jag hoppas att vi med den här propositionen, med den information som vi kommer att bedriva fortsättningsvis, med den livliga debatten om papparollen och med barnkonventionen skall komma en bit framåt. Men jag tror inte att man kan tvinga någon att bli pappa mot hans vilja. Framför allt tror inte jag att det barnet skulle må särskilt bra av det här. Dessutom tror jag att mammorna skulle vara väldigt oroliga.

Anf. 122 KERSTIN HEINEMANN (fp) replik:

Fru talman! Nu handlade det tydligen om språket som skäl för att de ogifta föräldrarna inte skulle ha möjlighet att få gemensam vårdnad. Jag tycker fortfarande att skälen är mycket grumliga.

Umgångessabotage, som vi har ett yrkande om, handlar inte om det Inger Segelström säger. Det handlar om när vårdnadshavaren vägrar att låta den andre föräldern träffa barnet. Det är det vi talar om. Det är det som är det felaktiga handlandet mot barnet. Man har rätt till umgänge men vårdnadshavaren förvägrar den rätten och gör allt för att se till att barnet inte får träffa den andre föräldern. Det är det vi kallar egenmaktighet med barn.

Anf. 123 INGER SEGELSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Ett av de problem som jag har haft i debatten har gällt begreppet automatisk gemensam vårdnad, alla de här mammorna som nu tror att vi inför en obligatorisk gemensam vårdnad. Det tycker jag är olyckligt.

Vad gäller diskussionen om ogifta kan jag svara Kerstin Heinemann på precis samma sätt som jag har svarat Agne Hansson: Detta är det sätt vi har att jobba med lagstiftning på i Sverige. Vi har olika lagregler för gifta och för ogifta. Jag tror inte att vi behöver oroa oss för att den diskussionen inte kommer.

Både vid umgångessabotage och vägran att lämna ut sina barn finns det i dag möjlighet att använda sig av vite. Jag tror inte att det är lyckligt för någon part. Det som är nytt i det här betänkandet är att man nu för första gången skall se detta ur barnens synpunkt. Det är det som är det allra viktigaste. Vad är viktigast för barnet?

Anf. 124 BENGT HARDING OLSON (fp):

Fru talman! Att Folkpartiet är missnöjt med regeringsförslaget har väl framgått tydligt av vår motion, där vi har 17 stycken förbättringsförslag.

Kerstin Heinemann har på ett föredömligt sätt behandlat de flesta. Sigge Godin kommer att på ett klarläggande sätt analysera den ekonomiska problematiken vid familjesplittring.

Min uppgift är att belysa förslaget ur barnkonventionens synvinkel. Det passar utomordentlig bra, eftersom Inger Segelström alldeles nyss sade att hon efterlyste en debatt om barnkonventionen. Den kommer nu.

Barnkonventionen är ett dokument av högsta dignitet. Det framhålls också i propositionen av regeringen. Den tillkom efter ett synnerligen aktivt svenskt arbete, och jag tycker att det kan passa att här ge Ingvar

Carlsson en eloge för det arbete han lade ned i det sammanhanget. Den fick också ett brett universellt stöd när den ratificerades. Men en ratificering måste följas av en tillämpning i praktiken. Det är milt sagt ett rimligt krav att ställa, särskilt på Sverige.

Som jag ser det, utan att nedvärdera alla andra frågor som har diskuterats här, är dagens huvudfråga om regeringsförslaget står i överensstämmelse med barnkonventionen. Svaret är enligt många uppfattning otvetydigt nej. Förutom jag själv – men det kanske inte är helt avgörande vad jag tycker – är det barnens främste företrädare, Barnombudsmannen, som tycker på det sättet.

Det är lindrigt sagt ett tvivelaktigt sätt att använda sanningen att ständigt åberopa Barnombudsmannen som stöd för regeringspropositionen, när Barnombudsmannen upprepade gånger till lagutskottet har sagt att propositionen inte stämmer överens med barnkonventionen. Advokatsamfundet instämmer i det. Det var alldeles tydligt under den hearing vi hade. Vi kan också särskilt nämna att Lagrådet på ett otvetydigt sätt har pekat på problemet i samband med sitt yttrande över propositionen.

Fru talman! Problembilden är den här: Portalparagrafen i föräldrabalken, 6 kap. 2 a §, säger att barnets bästa skall sättas i främsta rummet vid alla åtgärder som rör barn. Detta är i överensstämmelse med såväl barnkonventionen som regeringsförslaget. Problemet är att flera av de föreslagna lagarna – och delvis även de existerande – strider mot portalparagrafen. Jag skall här ta upp några stycken. Jag skall inte ta upp alla utan nöja mig med ett antal exempel.

För det första: Avtal om gemensam vårdnad skall godkännas oavsett om det är enligt barnets bästa eller inte, bara det inte är uppenbart oförenligt med barnets bästa. Detta står i 6 kap. 6 § andra stycket.

För det andra: Vårdnaden skall ändras om förälder brister i omsorg om barnet, men det räcker då inte med att det är enligt barnets bästa, utan det krävs att den aktuella situationen ”medför bestående fara för barnets hälsa eller utveckling”. Detta står att läsa i 6 kap. 7 § föräldrabalken, för den som är intresserad.

För det tredje: Vårdnaden skall vid bristande omsorg kunna överflyttas till särskilt förordnad vårdnadshavare – inte om det är enligt barnets bästa, utan om det är ”lämpligare”. Detta står i 6 kap. 7 § tredje stycket.

För det fjärde: Vårdnaden skall vid ensamvårdnadshavarens död kunna överflyttas till särskilt förordnad vårdnadshavare – inte om det är enligt barnets bästa, utan om det är ”lämpligare”. Detta står i 6 kap. 9 § andra stycket.

För det femte: Viss person skall förordnas till vårdnadshavare – inte om det är enligt barnets bästa, utan det räcker med att det inte är olämpligt. Detta står i 6 kap. 10 a §.

För det sjätte: Barnets behov av umgänge skall tillgodoses – inte enligt barnets bästa, utan ”så långt möjligt”. Detta står i 6 kap. 15 § andra stycket.

För det sjunde: Föräldrars upplysningsskyldighet i fråga om barnet skall fullgöras om inte särskilda skäl talar däremot, och inte enligt barnet bästa. Detta finns i 6 kap. 15 § fjärde stycket.

För det åttonde: Hämtning får i vårdnadsfall ske om det är nödvändigt för att undvika att barnet lider allvarlig skada – inte endast om det är enligt barnets bästa. Detta står i 21 kap. 3 § andra stycket.

För det nionde: Hämtning får i umgängesfall ske om barnet har ett särskilt starkt behov av umgänge – inte endast för att det är enligt barnets bästa. Detta finns i 21 kap. 3 § tredje stycket.

Den här uppräknningen visar att grundbegreppet ”barnet bästa” urholkas på ett antal punkter – jag har nöjt mig med att nämna dessa. Rättstillämpningen blir självfallet väldigt osäker. Det gäller t.ex. spännvidden mellan FB 6:2 a och FB 6:7 första stycket. Å ena sidan är det krav på barnets bästa, men man är å andra sidan ibland beredd att acceptera bestående fara för barnet. Det är ljusårs skillnad i betydelse.

Slutresultatet är alltså att regeringsförslaget står i strid med barnkonventionen till både innehåll och syfte. Det framgår tydligt inte bara för jurister utan även för vanliga människor.

Fru talman! Lösningen på det här problemet ligger i att man åstadkommer en harmonisering mellan svensk lag och barnkonventionen, som vi står bakom. En sådan harmonisering är nödvändig. Den borde ha gjorts tidigare, helst från början. Åtminstone borde regeringen ha tagit åt sig av lagrådskritiken, särskilt då det alldeles tydligt framgår av propositionen att regeringen själv erkänner bristerna. I sista hand borde i varje fall utskottet ha ingripit, inte minst efter larm från Barnombudsmannen vid två olika tillfällen, särskilt vid vår mycket uppmärksammade och nyttiga hearing. Då hade utskottet haft en möjlighet att rätta till i varje fall de grövsta felen.

Jag påstår alldeles bestämt att det är en helt otillräcklig åtgärd när nu regeringen säger sig vilja göra en språklig översyn för att i en oviss framtid återkomma till riksdagen. Det här är ingen lösning alls, enligt min uppfattning.

Det är sammanfattningsvis beklagligt om det rätta beslutet om barns bästa i en svår livssituation med familjesplittring skall riskera att äventyras på grund av att vår lag, just vår svenska lag, är i disharmoni med den barnkonvention som vi envist har kämpat för att hela världen skall anta.

Jag avvaktar med spänning vad Inger Segelström har att säga om barnkonventionen, särskilt som hon inledningsvis i sitt anförande uttryckligen påstod att man tog barnkonventionen på allvar. Jag lyssnade spänt under hela Inger Segelströms anförande. Hon berörde föredömligt reservation efter reservation, men inte med ett enda ord reservation 37 – som just handlar om barnkonventionen. Men, Inger Segelström, problemet med disharmonin mellan svensk rätt och barnkonventionen får inte tigas ihjäl.

Avslutningsvis yrkar jag – om det inte har framgått alldeles glasklart – för Folkpartiets del bifall till reservation nr 37.

(forts.)

Fel! Okänt

växelargument.

Beslut om uppskjuten votering

På förslag av talmannen medgav kammaren att tidigare debatterade ärenden, pågående ärende samt återstående ärenden på dagens föredragningslista fick avgöras i ett sammanhang vid arbetsplenum fredagen den 15 maj.

Anf. 125 INGER SEGELSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Att jag både under mitt inledningsanförande och fortsättningsvis har åberopat Barnombudsmannen beror på att Barnombudsmannen har tillstyrkt propositionen. Det har varit viktigt. I andra sammanhang lyssnar vi på pappornas organisationer, vi lyssnar på kvinnoorganisationer, vi lyssnar på kvinnojourer, vi lyssnar på riksorganisationerna för kvinnojourer. Det är viktigt att vi lyssnar på den grupp som skall företräda barnen. BRIS och Barnombudsmannen är de grupperingar som finns.

Vi kan naturligtvis önska att vi skulle ha kommit längre. Men precis som Bengt Harding Olson sade om barnkonventionen, är det fråga om en harmonisering. Det är en specificering och en anpassning efter svensk lagstiftning. Eftersom utskottet har ställt sig bakom detta, finns det inte så stor anledning att gå in på bakomliggande fakta som barnkonventionen utgör. Svaret i utskottsbetänkandet är bra.

Anf. 126 BENGT HARDING OLSON (fp) replik:

Fru talman! Låt mig ställa några enkla frågor. Står det svenska lagförslaget i propositionen i strid mot barnkonventionen? Ja eller nej, Inger Segelström. Kom gärna ihåg vad Lagrådet och Barnombudsmannen sade. Lyssna på vad Barnombudsmannen säger även när det gäller barnkonventionen. Det råder en disharmoni mellan de två lagstiftningarna. Det är ett mycket allvarligare problem än ett språkligt problem. Det handlar om barn av kött och blod. Ingen minsta oklarhet får gå ut över barnen.

Sedan var det översynen. När kommer den? Blir den snabb, eller ligger den i den ovissa framtiden? Kan Inger Segelström ge ett löfte när den kommer?

Vidare är det rättstillämpningen. Nu anförde Inger Segelström att hon är jurist. Jag råkar också vara det. Då passar det bra att jag tar upp frågan om rättstillämpningen. Det är ett problem, och det är uppenbart för alla – även för den som inte är rättslig expert. Vad har Inger Segelström för vägledning att ge till rättstillämpande myndigheter? Detta kräver ingen juridisk kompetens, men det är en viktig vägledning. Den är möjlig att ge, och det är fullt rimligt att den ges i lagens förarbeten. Vi talar om nationell rätt och inte EG-rätt.

Anf. 127 INGER SEGELSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Jag tror att Barnombudsmannen, som har tillstyrkt propositionen, har gjort precis samma bedömning som vi har gjort i utskottet. Man har tittat på helheten.

Den hearing som hölls gav slutsatsen att man var glad över att riksdagen antar propositionen. Det är ett första steg, och självklart går det att gå längre.

Det handlar om att se ett övergripande sammanhang. Därför är detta inte en proposition som går i strid med barnkonventionen. Den hade kanske kunnat gå längre.

Anf. 128 BENGT HARDING OLSON (fp) replik:

Fru talman! Det är uppenbart att propositionen strider mot barnkonventionen. Jag kräver inte att Inger Segelström skall acceptera detta bara för att jag säger så. Men Lagrådet har sagt så. Vi nöjer oss med att Lagrådet tydligt har pekat på detta. Det räcker med att läsa innantill.

Det som är viktigt här och nu är att kunna ge besked. Helheten är självfallet viktig. Inger Segelström säger att det går att gå längre. En nationell svensk lagstiftning kan aldrig bli hel om den inte står på barnkonventionens fasta tydliga grund.

Fru talman! Riksdagens vägledning för rättstillämpande myndigheter är, enligt min uppfattning, glasklar. Låt oss säga det i kammaren: I portalparagrafen framgår det att det är barnets bästa som skall sättas i främsta rummet. Det är överordnat alla andra dåliga skrivningar som sedan språkligt skall överarbetas.

Barnen skall inte lida i avvaktan på någon s.k. språklig överarbetning. Låt portalparagrafen styra för barnens skull, för barnens bästa.

Anf. 129 KERSTIN WARNERBRING (c):

Fru talman! Barn är sårbara och har speciella behov av skydd och stöd. Barnen har egna rättigheter, och framför allt har barnen ett eget människovärde. De är individer med egna unika behov. Barns tillvaro måste präglas av trygghet. De måste bemötas med respekt och få känna gemenskap, delaktighet och tillit. Då formas barnet till en människa med de bästa tänkbara förutsättningar för att klara livets alla påfrestningar.

Sättet att behandla barn speglar graden av humanitet och rättvisa i vårt samhälle. Det är också avgörande för hur barnen i sin tur kommer att forma det framtida samhället. Alla barn behöver vuxna som har tid och ork att möta deras behov. Vi vuxna har alla ett ansvar för att ge barnen goda levnads- och uppväxtvillkor, eller för att citera ett afrikanskt ord-språk: "It takes a village to raise a child." Det behövs en hel by för att fostra ett barn.

Fru talman! Men mest av allt behöver barn båda sina föräldrar. Barn har behov av ett varaktigt och stabilt förhållande till sina föräldrar. Kontinuitet i relationen till föräldrarna är ett av barns allra mest grundläggande behov. Därom är forskare eniga.

Föräldrar måste ta ansvar för barnen också om de vuxnas relation bryts på grund av t.ex. skilsmässa. Det finns alltför många barn som, förutom att skilsmässan innebär en konflikt som är svår för dem, också tappar kontakten med en av föräldrarna. Det är barnet som har rätt till båda sina föräldrar och absolut inte tvärtom. En förälder har inte ovillkorlig rätt till sitt barn. Det rätten måste anses förverkad om föräldern genom fysisk eller psykisk misshandel skadar sitt barn.

I barnkonventionen slås fast att barnet har rätt till omvårdnad av bägge sina föräldrar och att konventionsstaterna är skyldiga att se till att barn inte skiljs från sina föräldrar mot deras vilja, utom om det nödvändigt för att tillgodose barnets bästa, t.ex. vid övergrepp eller vanvård. Konventionsstaterna skall också göra sitt bästa för att säkerställa erkännandet av principen att båda föräldrarna har ett gemensamt ansvar för barnets uppföstran och utveckling.

Prot. 1997/98:108

14 maj

*Fel! Okänt
växelargument.*

Lagstiftningens uppgift måste vara att uppmuntra och stödja föräldrans ansvar för en nära och vardaglig kontakt med barnet och att skydda barnet från att bli utnyttjat i en konflikt mellan vuxna.

Våra lagar och vår rättstillämpning är till övervägande del uppbyggda utifrån vuxnas fri- och rättigheter. Det innebär att barns utsatthet bedöms i förhållande till de vuxnas fri- och rättigheter, dvs. utifrån de starkares perspektiv. De vuxnas integritet får nästan aldrig trädas för när medan barnets integritet och ställning ofta ställs i relation till en vuxen.

I rättsprocesser som gäller fall där barn har blivit utsatta för övergrepp fixeras intresset på förövaren som får komma till tals och som analyseras som människa. Barnet, däremot, är ett offer, och ett mycket litet sådant, som inte har alla rättigheter som förövaren har. Barnet försvinner ofta i skuggan av de vuxna i rättsprocessen. Det är de vuxnas perspektiv som genomsyrar alltför många områden.

Fru talman! Den lag om vårdnad, boende och umgänge som riksdagen nu skall fatta beslut om vänder på hela rättsprocessen och utgår från barnets rätt och från barnets perspektiv. Det är alltid barnets bästa som skall vara utgångspunkten när föräldrar skils eller när sambor flyttar isär. Barnet har rätt till båda sina föräldrar. Gemensam vårdnad är därför en viktig grundprincip både för barnet och för föräldrarnas delaktighet.

Tyvärr har propagandan mot detta lagförslag fått många människor att tro att domstolarna nu skall bli tvungna att utse hustru- och barnmiss-handlare till vårdnadshavare. Naturligtvis är så inte fallet. Det här lagförslaget knyter nära an till barnkonventionen och ger barnen rätt till goda föräldrar men också rätt till skydd mot dåliga.

Utskottet har också klart och tydligt markerat att i de fall där den ena föräldern utsätter en familjemedlem för våld, trakasserier eller annan kränkande behandling bör gemensam vårdnad mot en förälders vilja vara utesluten. Även från socialutskottets sida har vi starkt understrukt betydelsen av att domstolarna noga beaktar risken för att barn utsätts för övergrepp eller på annat sätt får illa. Vi har också pekat på att det finns situationer då konflikten mellan föräldrarna är så svår och djup att de omöjligen kan samarbeta i frågor som rör barnet. Då är det ofta bäst att en förälder blir ensam vårdnadshavare.

Att det lagförslag som vi debatterar i dag och som vi står i begrepp att fatta beslut om nu mer än i tidigare lagstiftning betonar en lösning som innebär gemensam vårdnad är att se som en utveckling mot en starkare markering av barnets intresse och barnets bästa – helt i enlighet med barnkonventionens intentioner.

Precis som Agne Hansson och Kerstin Heinemann tidigare har sagt finns det en brist i lagförslaget, och det är att det inte slås fast att barnets rätt till bägge föräldrar måste gälla även barn i samboförhållanden. En modern familjerättslagstiftning anpassad till de föränderliga familjerelationerna i dagens samhälle måste därför som utgångspunkt ha att gemensam vårdnad skall gälla både då samboförhållanden upphör och vid skilsmässa. Barnets möjlighet till närhet till båda föräldrarna skall inte påverkas av vilken samlevnadsform som föräldrarna har valt.

En annan brist är – vilket också flera här har tagit upp – att regeringen och utskottets majoritet valt att inte införa obligatoriska samarbetsamtal. Det är ur barnets perspektiv mycket värdefullt om tvister kan undvikas och man kan finna varaktiga lösningar då föräldrar som separerar har att

lösa frågor rörande vårdnad och umgänge. Obligatoriska samarbetssamtal via socialtjänsten, med erfaren och i barnfrågor kunnig personal, skulle innebära att det alltid finns en oberoende part som kan tillvarata barnets intressen. Även i fall då föräldrarna är överens i vårdnadsfrågan förekommer lösningar som inte är bra ur barnets perspektiv. Genom samarbetssamtalen och den erfarna vägledning som där skulle kunna ges skulle föräldrar sannolikt uppnå mer genomarbetade uppgörelser som utgår från barnets perspektiv.

Fru talman! Kunskaperna om barnkonventionen och intentionerna bakom den och kompetens i frågor som gäller barn och deras verklighet måste förbättras bland alla beslutsfattare och tjänstemän. Det är det som barnen ser, hör, upplever och känner som är deras verklighet. Det är detta barnperspektiv alla som arbetar med barn behöver tillägna sig.

Särskilt höga krav på denna kompetens måste ställas på dem som handlägger och dömer i ärenden och mål om vårdnad, boende eller umgänge. Det gäller såväl jurister som poliser, åklagare och domare. De som tillämpar lagar och regler har inte alltid tillräcklig insikt i vad det innebär att tillgodose det enskilda barnets rättigheter och behov. Utbildning är därför en av de viktigaste faktorerna i arbetet med barns rättigheter. Domstolar och andra myndigheter får med den nya lagstiftningen ett bra verktyg för att agera för barnets bästa. Samhället får nu inte svika utan måste se till att de också kan använda sig av detta verktyg. Först då kan vi så långt möjligt garantera barnen deras självklara rätt till stöd och skydd.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservationerna nr 3 och 11. Jag står också bakom övriga reservationer där Centerpartiets representanter finns med. I övrigt yrkar jag bifall till hemställan i betänkandet.

Anf. 130 ULLA HOFFMANN (v):

Fru talman! Jag skulle kunna hålla ett långt anförande om hur det känns som mamma att se sina söner varannan lördag sitta i köksfönstret en timme innan avtalat och vänta på att pappas bil ska dyka upp på parkeringsplatsen. Jag har sett deras besvikelse när pappa en kvart efter det han skulle ha varit där ringer och säger att han kommer om ett par timmar. Och när de timmarna gått ringer han och säger att han kommer i morgon. Och dagen därpå ringer han och säger: Jag kommer inte alls.

Varannan helg satt de där, tysta, bleka och allvarliga med sina små väskor med snuttefiltar och fotbollen under armen. Varannan helg delade jag deras smärta och sorg. Varannan helg fick jag lägga band på mig och inte säga vad jag tyckte. Varannan helg fick jag trösta dem, ursäkta deras pappa och förklara att han hade mycket att göra. För det var inte deras skilsmässa, det var min. Det var jag som valt att inte leva med deras pappa, inte de. Men efter några år hade de också tagit ut en mental skilsmässa från sin pappa. De orkade inte med hans umgängesvägran. Det var inte de som vägrade, det var deras pappa. Det var inte deras mamma som vägrade, det var deras pappa.

Mina söners och andra skilsmässobarns sorg berör regeringen nästan inte med ett ord. Regeringen anser att man inte kan tvinga fram umgänge. Det behövs inga påtryckningar, säger regeringen. Jag skulle önskat att regeringen frågat alla dessa barn som varannan helg sitter och väntar på sin pappa om de hade önskat att regeringen utfärdat påtryckningar. Jag är övertygad om att svaret skulle ha blivit ja.

Prot. 1997/98:108

14 maj

*Fel! Okänt
växelargument.*

*Fel! Okänt
växelargument.*

Fru talman! Innan jag går vidare vill jag litet grand kommentera Yvonne Ruwaidas världsbild. Yvonne Ruwaida anser att hon har en annan världsbild än vad Vänsterpartiet har, eftersom vi inte tar hänsyn till de män som misshandlas av kvinnor.

6 875 män misshandlades 1996. 319 av dem misshandlades av kvinnor, ca 4 %. 4 071 kvinnor misshandlades 1996. 3 516 av dem misshandlades av män, dvs. 86 %. Detta kan Yvonne Ruwaida lägga till sin världsbild.

Fru talman! Jag var Vänsterpartiets representant i den parlamentariska utredning som skulle arbeta fram ett förslag om nytt underhållsstöd. Bakgrunden till utredningen var att samhället varje år förskottade bidragsförskott på ca 4 miljarder till barn till ensamstående föräldrar, de flesta kvinnor. Bidragsförskottet är, enligt Vänsterpartiet, en av de viktigaste reformer som gjorts för kvinnors oberoende. Genom den höga kostnaden var reformen i fara. När vi samtidigt får siffror som visar att samhället endast får tillbaka en miljard, dvs. 25 %, måste någonting göras.

Syftet från vår sida var att se till att bidragsförskottet skulle leva vidare och att återbetalningsfrekvensen skulle höjas. I förlängningen innebär detta att de återbetalningsskyldiga skulle tvingas ta större del av det ekonomiska ansvaret för sina barn. Då är det självklart att vi samtidigt måste behandla frågor som umgängesavdrag och umgängesresor. Detta drev också Vänsterpartiet i den parlamentariska utredningen.

Av ekonomiska skäl ansåg regeringen att man först måste göra förändringar i undershållsstödet och utlovade att frågan om umgängesavdrag och umgängesresor skulle lösas med högsta prioritet. Vi accepterade det. Med facit i hand är det bara att erkänna att det tog längre tid att komma med förslag till lösningar än vad som är acceptabelt – allra helst då det nya underhållsstödet går back med en miljard.

När så regeringen, efter att ha haft så lång tid på sig, kom med förslag till lösningar vad gäller umgängesavdrag och umgängesresor måste jag säga att jag blev gruvligt besviken. Vad gäller umgängesavdragen föreslår regeringen att ett sådant får göras när umgängesföräldern haft barnet hos sig i fem sammanhängande dygn eller i sex dygn under en kalendermånad.

Så långt skulle jag kunna ställa upp på förslaget. Men när regeringen vidhåller att dygnsberäkningen skall ske från kl. 00.00 till 24.00, anser jag att det är fullständigt barockt och definitivt inte i överensstämmelse med hur den moderna umgängesföräldern träffar sitt barn. Jag känner inte till någon pappa som rusar in i sin före detta frus eller sambos hem mitt i natten, rycker upp barnen ur sängarna och lämnar tillbaka dem mitt i natten ett par dygn senare. En sådan umgängesförälder skulle säkert bli anmäld till socialtjänsten.

De umgängesföräldrar som jag har talat med, alla män, hämtar sina barn på dagis på fredag vid femtiden och lämnar dem förmodligen till mamma på söndag klockan fem. Varje normal människa skulle räkna det som två dygn. Men sett ur utskottsmajoritetens synpunkt är det ett dygn – från lördag kl. 00.00 till lördag kl. 24.00. Den andra tiden räknas inte. Normalt umgänge är också varannan helg. Med utskottsmajoritetens sätt att räkna ger det två dygn i månaden. Om pappan bor i närheten och kan träffa sina barn under veckan får han inte tillgodoräkna sig någon tid alls.

Självklart är det bäst om föräldrarna kan komma överens och att de kan samarbeta. Det är det som är bäst för barnet. Men det kommer alltid att finnas föräldrar som inte kan samarbeta.

Lagutskottet skriver i sitt betänkande att frågan om umgängesavdrag kan vålla konflikter och minska samarbetsviljan mellan föräldrarna. Utskottet säger vidare att man inte är säker på att Vänsterpartiets förslag, att räkna 24 timmar som ett dygn, oavsett vilken tid dygnet startar, skulle leda till mer vardagsumgänge. Det är inte jag heller, men jag är däremot helt övertygad om att det är mer rättvist och att det definitivt skulle leda till färre konflikter och öka samarbetsviljan hos föräldrarna. Detta vågar jag påstå efter alla de samtal jag haft i just denna fråga. Umgängesföräldrarna upplever kalenderdygnsberäkningen som djupt orättvis, och just därför skapar den konflikter.

Fru talman! Ett annat bekymmer för både föräldrar och barn är om en av föräldrarna av en eller annan orsak flyttar. Regeringen föreslår att båda föräldrarna skall vara med och dela på reskostnaderna i dessa fall. Återigen är det bra att regeringen betonar föräldrarnas ansvar för att barnen skall få träffa båda sina föräldrar. Men vad gör utskottsmajoriteten med de föräldrar som inte har ekonomisk förmåga att betala sin del av reskostnaderna? Det är som om alla föräldrar vore stadda vid kassa och att de av ren snålhet inte har betalat reskostnaderna tidigare. Jag vet att så inte alltid är fallet.

Utskottet beskriver i betänkandet mycket insiktsfullt alla de kostnader som kan vara förenade med att utöva umgänge på distans. Det handlar om kostnader för resa för barnen eller, om barnen är små, kostnader för både resa och övernattningar. Man säger t.o.m. att kostnaderna kan vara så höga att de hindrar barnet från att umgås med den särlevande föräldern.

Den slutsats som regeringen och utskottet drar är att man löser problemet med att räkna kvotdelar: låg inkomst – lågt antal kvotdelar, hög inkomst – högt antal kvotdelar. Men fortfarande skall reskostnaden på t.ex. 1 000 kr delas mellan föräldrarna.

Om en umgängesförälder lever precis på socialbidragsnormen eller strax över blir även en enda liten ynka kvotdel fullständigt oöverstiglig. Visserligen kan denna förälder söka bistånd enligt 6 § socialtjänstlagen, men genom den lagändring som trädde i kraft den 1 januari 1998 kan inte svaret, om det blir nej, överklagas.

Varför skall fattigas barn inte ha rätt att träffa sina föräldrar? Utskottsmajoriteten har ett svar även på detta. Ibland kan man fördela reskostnaderna på ett annat sätt än genom den föreslagna kvotdelningen, säger man. Man skriver på s. 51: "Utrymme bör sålunda finnas för att ta hänsyn även till annat än föräldrarnas ekonomiska förhållanden, även om det innebär att barnets intresse av att träffa en förälder i vissa fall får underordnas andra intressen."

Liknande skrivningar finns, kan jag upplysa kammarens ledamöter om, i utlänningslagen där man säger att barnets bästa ibland får underordnas samhällets intressen.

Vänsterpartiets stöd för barnkonventionen har ifrågasatts. Man har menat att vi inte stöder barnens rätt till båda deras föräldrar. Jag skulle vilja att de representanter för utskottsmajoriteten som är ansvariga för de här frågorna besvarar min fråga: Vad menas med att barnets önskan att få träffa en av sina föräldrar i vissa fall får underordnas andra intressen? Är

inte detta i strid med barnkonventionen, där vi säger att alla barn skall ha rätt att träffa sina föräldrar? Vilka är dessa intressen?

Fru talman! Jag står bakom alla Vänsterpartiets reservationer, men för tids vinnande yrkar jag endast bifall till reservation 26, mom. 34 och reservation 28, mom. 36.

Jag vill också tala om att vi kommer att stödja Folkpartiets reservation 37.

I detta anförande instämde Tanja Linderborg (v).

Anf. 131 INGER SEGELSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Jag vill börja med att säga att den världsbild som Tanja Linderborg och Ulla Hoffmann presenterar är en världsbild som jag delar. Jag hade inte tänkt att gå in i den debatten men kände att det var viktigt att få säga detta.

Vad gäller de andra frågorna som Ulla Hoffmann tog upp är det så att vi i utskottet inte är säkra på frågorna om umgängesavdrag. Vi är inte säkra på hur det skall beräknas. Det är just därför som utskottet har begärt ett tillkännagivande. Vi har diskuterat frågan med socialförsäkringsutskottet och fått deras synpunkter. Just därför säger vi att detta är en fråga som vi måste arbeta vidare med.

Efter att vi i riksdagen bestämde att pappor skall betala lika mycket för alla barnen, oavsett om det är det första eller det fjärde barnet och oavsett om de bor tillsammans med barnet eller inte, har vi märkt att detta system har lyckats ganska bra. Men det har inte lyckats fullt ut, trots att det finns sanktionsmöjligheter. Det finns möjlighet att driva in pengarna genom införsel på lön och annat. Vi måste nog återkomma i den här frågan, framför allt då den inte hör till lagutskottets ansvarsområde utan till socialförsäkringsutskottets.

Anf. 132 ULLA HOFFMANN (v) replik:

Fru talman! Jag tvivlade inte en sekund på att Inger Segelström skulle dela Tanja Linderborgs och min världsbild när det gäller just misshandel av kvinnor och de förhållanden där män blir misshandlade av kvinnor.

Jag vill säga att det är alldeles riktigt att vi har diskuterat den här frågan om umgängesavdrag och umgängesresor ganska noggrant i socialförsäkringsutskottet. Vi har alla ställt oss bakom den idé om avtal som Centern har kommit fram med. Men dessa avtal, och det är det som är min poäng, löser ändå inte frågan för de låginkomsttagare som inte har råd. Därför kan jag säga att jag tycker att det är en ren klasslagstiftning som vi nu håller på med.

Det står faktiskt också i betänkandet att det kommer att bli alldeles för dyrt med ett särskilt stöd från det allmänna till de här föräldrarna. Det måste ju i konsekvensens namn innebära att vi inte kommer att se till att alla barn har rätt att träffa båda sina föräldrar.

Anf. 133 INGER SEGELSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Jag förutsätter med anledning av det här tillkännagivandet att frågan inte, tror jag, kommer att hamna hos lagutskottet fortsättningsvis. Frågan går väl tillbaka till socialförsäkringsutskottet. Då räknar vi i

utskottet med att man skall titta på de här frågorna. Det kommer väl tillbaka ett förslag till riksdagen så småningom.

Prot. 1997/98:108
14 maj

Anf. 134 ULLA HOFFMANN (v) replik:

Fru talman! Vi *har* ju tittat på frågorna i socialförsäkringsutskottet. Det är det som finns med i det särskilda yttrandet från lagutskottet. Jag vet inte om det kommer att tillföra något att frågan går tillbaka till socialförsäkringsutskottet. Där har man ju behandlat frågan om umgängesresorna för låginkomsttagare på samma sätt som man gör i lagutskottet. Det är inte någon större skillnad. Är det så att Inger Segelström är av en annan uppfattning och tycker att detta är viktigt, skulle jag uppskatta om Inger Segelström ser till att utöva påtryckningar eller tala med sina kollegor i socialförsäkringsutskottet.

*Fel! Okänt
växelargument.*

Anf. 135 INGER SEGELSTRÖM (s) replik:

Fru talman! När utskottet har behandlat den här frågan har vi sagt att vi inte har anledning att tycka något annat än vad som sägs i det yttrande som socialförsäkringsutskottet har ställt sig bakom.

Anf. 136 ULLA HOFFMANN (v) replik:

Fru talman! Då är det bara så att Inger Segelström har ställt sig bakom precis den text som står i både lagutskottets betänkande och socialförsäkringsutskottets betänkande. Det innebär att barn till föräldrar med låg inkomst inte kommer att kunna träffa sina föräldrar.

Anf. 137 AGNE HANSSON (c) replik:

Fru talman! Jag kan i långa stycken instämma i vad Ulla Hoffmann sade utan att för den skulle resa mig och instämma i allt. Men mycket av det Ulla Hoffmann sade talar ju för den lösning som vi i Centerpartiet vill se. Vi vill att man får till stånd samarbetssamtal på ett mycket tidigt stadium som också tar in en heltäckande lösning med samförståndsavtal föräldrarna emellan. Det skulle lösa mycket av det här.

Sedan förstod jag att det var mig Ulla Hoffmann åsyftade för att jag hade ifrågasatt Vänsterpartiets tro på barnkonventionen och att ni står bakom den. Min tid i det förra replikskiftet med Tanja Linderborg började ta slut, så jag skall nansera mig något. Jag vet att Vänsterpartiet arbetar för barnkonventionen varmt och ärligt. Men vad jag ville ifrågasätta är hur detta arbete rimmar med det ställningstagande som ni har gjort i denna fråga – som just handlar om barnens rätt till båda sina föräldrar. Ni avstyrker hela propositionen. Ni måler alltså ut er mot de andra, som i bred enighet som står bakom just detta att det är barnens rätt till båda sina föräldrar som skall gälla. Det var egentligen *den* frågan jag ville ha belyst.

Anf. 138 ULLA HOFFMANN (v) replik:

Fru talman! Det är alldeles riktigt att vi ställer oss bakom den diskussion som har varit om samarbetsavtalen. Vi tycker att det är en bra lösning om man kan sätta sig ned och diskutera hur umgänget skall se ut och hur man skall fördela kostnader och inkomster osv. Men det går inte för de föräldrar där samarbetet inte fungerar.

Vi menar, och det tycker jag att Tanja Linderborg var ganska klar över, att nuvarande lagstiftning räcker. Vi menar att man inte behöver gå in och lagstifta om gemensam vårdnad med tvångsmetoder på det sätt som lagutskottet föreslår. Vi menar att den utveckling vi ser vad gäller utövandet av gemensam vårdnad räcker. Vi borde vänta och se.

Vi kan diskutera det här. Agne Hansson hade alldeles rätt i slutsatsen att det var honom jag vände mig till när det gäller det här att han ifrågasatte vårt engagemang för barnkonventionen. Då skulle jag faktiskt väldigt gärna vilja höra Agne Hanssons synpunkter på det här med resorna och hur man skall klara det.

Låginkomstföräldrar klarar kanske inte att se till att barnet får rätt. Det står nämligen i punkt tre om rätten för det barn som är skilt från den ena föräldern eller båda att regelbundet upprätthålla ett personligt förhållande till, och direkt kontakt med, båda föräldrarna. Där det inte finns ekonomiska förutsättningar att resa är det omöjligt.

Anf. 139 AGNE HANSSON (c) replik:

Fru talman! Först till det här med att få fram båda föräldrarnas ansvar för att uppfylla sin plikt när det gäller umgänget. Där är inte det här förslaget heltäckande på något sätt. Men jag tycker ändå att det har kommit ett steg på vägen. Man kan alltså tvinga fram det här mot föräldrarnas vilja om föräldern vägrar umgänge. Man kan döma ut en sådan plikt, även om det naturligtvis inte är en bra lösning att tvinga någon.

Den andra frågan gällde de ekonomiska förutsättningarna. Där är det ju, som Inger Segelström sade, så att lagutskottet inte har tagit ställning till de formella reglerna om hur det skall gå till. Vi har bara fattat beslut om principerna att man också skall ta delat ansvar när det gäller t.ex. umgängesresor.

Där ligger sedan utformningen av vilket system det skall vara – tider och annat – på socialförsäkringsutskottet. Det kommer att beredas och tas fram beslut i särskild ordning såvitt jag kan förstå. I alla fall har det inte varit utskottets mening att i *de* delarna gå in i detalj. Det måste lösas i annat sammanhang. Det är naturligtvis självklart att när de ekonomiska förutsättningarna inte finns måste andra förutsättningar ges så att också sådana föräldrar har möjligheter att umgås med sina barn – båda lika.

Anf. 140 ULLA HOFFMANN (v) replik:

Fru talman! Agne Hansson pratar egentligen, låter det som, om umgängesvägran. Det låter också som att Agne Hansson säger att det är bra att man kan tvinga fram umgänge när någon vägrar. Det skulle egentligen kunna tala för det som jag sade i talarstolen; att Agne Hansson delar min uppfattning att man skulle kunna utöva påtryckningar mot de föräldrar som vägrar att umgås med sina barn.

Om så är fallet tycker jag att det är väldigt positivt. För det är det som är det stora antalet, alltså de barn där den ena föräldern vägrar att träffa barnet.

Jag tror också att det är viktigt att man skiljer på det som vi nu håller på att göra. Vad Agne Hansson talar sig varm för är det mänskliga umgänget, barnets rätt till ett mänskligt umgänge. Det stöder vi. Det tror jag att alla i kammaren vill ha. Men vad vi också diskuterar är den juridiska

bestämmanderätten. Det är ju det som nu kommer; att den andra föräldern skall få den juridiska rätten att bestämma över sitt barn.

Jag vill återigen gå in på det här med resorna. Lagutskottet har inte tagit ställning, säger Agne Hansson, Nej, det är alldeles riktigt. Det har kanske inte lagutskottet gjort. Men jag tycker ändå att det framgår ganska klart vad lagutskottet menar. Inget hade hindrat lagutskottet från att tala om att det anser att denna fråga borde få en lösning även för de barn där det finns dåligt med ekonomiska resurser. För det är ju så att om föräldrarna till de här barnen inte har råd, så blir det inga resor för barnen.

Anf. 141 RAGNHILD POHANKA (mp):

Fru talman! Först yrkar jag bifall till reservationerna 4 och 7. Den röstförklaring som här följer avviker från majoritetens i vårt parti. Det gäller fler i partiet än jag. Vidare yrkar jag bifall till reservation 37, som jag däremot förutsätter är en partireservation.

Både i den här debatten och i förarbetena till denna har alla, och har också haft det – det är jag övertygad om – barnens bästa för ögonen. Men vi har dragit olika slutsatser. Umgängesrätten beskrivs ofta som barnens rätt. Men vad innehåller den? Jo, den innehåller bara rättigheter för den förälder som inte har barnet boende hos sig. Barnet nämns över huvud taget inte.

Om umgängesföräldern vägrar att umgås kan boendeföräldern ej åberopa något som skulle kunna kallas för umgängesrätt. Barnet har alltså ingen rätt till umgänge. Umgängesrätten är oftast en papparrätt – men en föräldrarätt i alla fall. Det är en rätt för föräldrarna. Man talar knappt om barnet i det här sammanhanget. Jag anser att barnet skall ha umgängesrätten. För föräldrarna är umgänget frivilligt men för barnet är det en plikt. Umgängesrätten är alltså huvudsakligen en rätt för föräldern.

I de länder nära oss där saken har undersökts visar forskning och undersökningar att våld, oftast från mannens sida, bidrar till var fjärde skilsmässa – i Danmark och England så mycket som till var tredje. Det är troligen likadant i Sverige.

Umgängesrätten skall värnas men inte som ett självändamål. Miljöpartiet satsar i budgen 300 miljoner kronor att användas till en höjning av grundavdraget. Tidigare gällde, som det står i den här propositionen, 100 kr till umgängesresor. I VÅP:en är det ändrat.

Vi vet att i över 80 % av fallen kommer man överens om gemensam vårdnad. Men hur ser det ut i de återstående fallen, där det kan bli fråga om gemensam vårdnad mot den ena förälderns vilja? Det är med all säkerhet så att där finns en mycket stor del av fallen med fysisk och psykisk misshandel samt andra övergrepp. I hälften av fallen drabbar våldet också barnen. Regeringen har inte tagit till sig Kvinnovåldskommissionens kapitel om kvinnofrid. Denna tas inte på allvar av regeringen.

De förändringar i rättssystemet som förbättrat kvinnors rättsskydd och underlättat deras uppbrott från en besvärlig situation som innefattar våld tillintetgörs om mannen genom sin inblandning tillåts fortsätta att utgöra ett konkret hot mot både kvinnan och barnet.

Att växa upp i våldets närhet, som Katarina Weinehalls avhandling heter, är en skakande läsning. Vid minsta misstanke om våld borde man *aldrig* döma till gemensam vårdnad. Även i fråga om umgängesrätten

borde man låta den försiktighetsprincip gälla som gäller inom miljöområdet – varför inte när det gäller barn?

Det finns också en bok av Barbro Hindberg, *Barnmisshandel*, som även den är en mycket skakande läsning. Minst tio barn utsätts varje år för så svår misshandel att de dör. När det gäller kvinnorna kan det växla mellan 30 och 50 om året som dör. Det här är alltså allvarliga saker.

Det som nu händer anser jag vara en tillbakagång. Barnets århundrade slutar inte speciellt bra. Regeringen borde ha uppmärksammat behoven av att förstärka både barnets rätt och barnets behov av skydd. Det gör man inte. Det gäller också kvinnokonventionen, som är tio år äldre än barnkonventionen, men den är inte så känd. Det står att ”män och kvinnor har ett gemensamt ansvar för sina barns uppfostran och utveckling, varvid barnets bästa alltid skall komma i första hand”. Reformförslaget ger varken barnet rätt till umgänge med en efterlängtd förälder eller skydd mot farliga föräldrar – bådadera i kontrast till kvinnokonventionen och barnkonventionen.

I Danmark, Nya Zeeland och Australien är chanserna till gemensam vårdnad små vid varje misstanke om våld. Den nya lagen kan öka våldet mot kvinnor och barn. Misshandlade kvinnor har inte en sådan styrka att de vågar sätta sig upp mot sin misshandlare inför rätta eller inför socialnämnden. Man måste kanske själv bekosta rättegången om man har en månadslön på över 17 000 kr. Män har ju ofta bättre ekonomi. Lagen *kan mycket väl bli* – jag säger alltså inte att det blir så – ett nytt vapen för män som slår. Där tycker jag att försiktighetsprincipen skall gälla, alltså barnets bästa.

De nya förslagen ger inte barnet rätt till umgänge med umgängesföräldern – oftast fadern, som det vill träffa. Det får heller inte skydd mot en farlig förälder.

Kvinnojourernas erfarenheter måste vi ta till oss, för där ser man botenskiktet i de här fallen. I ett sammanhang inbjöd vi folk från kvinnojourerna att komma, men man sade: Vi är inte så intresserade av att gå till Miljöpartiet, för vi vet var ni står. Nej, det vet ni inte, sade jag, för vi är några som faktiskt inte står på samma sida som majoriteten i vår riksdagsgrupp, utan vi stöder regeringens förslag.

Om domstolen dömer till gemensam vårdnad mot den ena förälderns vilja är risken stor att det går ut över barnen. Det gäller de familjer där skilsmässan är mest problematisk. Många barn i de här familjerna lever i utkanten av samhället.

Johanna Schiratzki är forskare och lärare vid Juridiska institutionen på Stockholms universitet. Forska först – stifta sedan lagar, är budskapet. Egentligen har vi i Sverige ingen forskning på det här området, men det är Johanna Schiratzkis önskan att vi lagstiftare skall arbeta efter det. Det har vi inte gjort.

I det nya lagförslaget är det fortfarande så att barnet inte har rätt till det här umgänget. Också rätten till skydd saknas. Jag upprepar detta eftersom det är så viktigt.

Många har blandat ihop umgängesrätten och den gemensamma vårdnaden. Gång på gång hör jag även riksdagsledamöter fråga: Skall man inte få träffa sina barn? Det handlar dock inte om det, utan det handlar om ifall man skall ha gemensam vårdnad. Detta är väldigt viktigt.

*Fel! Okänt
växelargument.*

Inger Segelström säger, och jag tycker att ett sådant beslut kan tas, att man inte skall tvinga människor till samarbetssamtal. Det håller jag med om, men jag tycker inte att man skall kunna döma till gemensam vårdnad. Detta är en mycket viktig sak. Jag hörde flera personer bara under förra veckan säga: Tack gode Gud att jag fått klart det här innan den nya lagen kommer. Det hade aldrig gått igenom senare, utan vi hade blivit dömda till gemensam vårdnad.

Ingenting har fungerat under två tre år därför att den andra parten sätter sig emot allt som boendeföräldern försökt göra. Sedan är frågan om socialtjänsten skall fatta juridiskt bindande beslut. Också där känner jag tveksamhet men jag kan inte avgöra den saken. Jag är inte jurist men jag tycker att man inte skall göra så, utan då kanske det hela måste gå till domstol.

Mörkertalet är stort i detta sammanhang, framför allt beroende på att den människa som utsatts för våld inte vågar handla. Det är detta som de våldsbenägna männen – det är oftast fråga om män – använder sig av. De får kvinnan att tystna. Kvinnan vågar inte be om hjälp vare sig hos sin familj eller hos socialnämnden. Att be om hjälp hos en domstol är nästan oöverstigligt för de här människorna. Dessutom har de kanske erfarenhet av ett misshandelsmål där de fick stryka på foten och inte fick detta rätt bedömt.

Birgitta Mellander, en garvad advokat i otaliga vårdnadstvister, säger: Jag tror inte att gemensam vårdnad är lösningen. Det kräver att man kan tala med varandra, och det går ju inte att tvinga föräldrar till det.

Barbro Sjöqvist säger att de här parterna inte är jämställda i de fall som jag talar om. Således kan det bli en fullständig katastrof. Misshandeln har ofta ökat efter en dom om gemensam vårdnad eller efter en skilsmässa. Misshandeln blir ännu värre därför att mannen känner sig ännu mer förfördelad än han tidigare gjorde. Han har ju inte kvar den beroende kvinnan men han passar på vid hämtning av barnen.

Jag har talat med en kvinna vars pappa hade misshandlat sin hustru – inte barnen, konstigt nog. Det har följt den här kvinnan hela livet att mamman, som hon litade på och älskade, blev misshandlad av pappan, som hon också tyckte om. Det är ju det som är så svårt.

När det gäller lagstiftning kring barn undrar jag vem som tillvaratar barnens intressen. Vem utvärderar hur det går för barnen? Vuxna barn vågar ibland tala. Kanske skulle man försöka samla barn som i sin barn-dom upplevt detta och som nu är vuxna men inte så gamla att de har glömt vad de upplevt. Kanske är de i 20- eller 30-årsåldern. Det är ett förslag från mig att göra på det viset. Tack för ordet!

I detta anförande instämde Kia Andreasson (mp).

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 18.00 att ajournera förhandlingarna till kl. 19.00 för middagsuppehåll.

11 § (forts.) Vårdnad, boende och umgänge (forts. LU12)

Anf. 142 INGER SEGELSTRÖM (s) replik:

Herr talman! När jag lyssnade på Ragnhild Pohanka undrade jag om vi talar om samma proposition när det gäller förändringar. Jag vill kort läsa upp vad som står i 15 § i ändringar i föräldrabalken om att det faktiskt är stora förändringar jämfört med det som varit tidigare. Den tidigare lydelsen var: Barnets vårdnadshavare har ett ansvar för att barnets behov av umgänge med en förälder som inte är vårdnadshavare eller någon annan som står barnet särskilt nära så långt möjligt tillgodoses.

Det var den gamla texten.

Den nya texten är helt annorlunda. Den säger så här: Barnet skall ha rätt till umgänge med en förälder som det inte bor tillsammans med. Barnets föräldrar har ett gemensamt ansvar för att barnets behov av umgänge med en förälder som barnet inte bor tillsammans med så långt möjligt tillgodoses, m.m.

Jag undrar om det är samma proposition vi pratar om.

Ragnhild Pohanka säger att lagen kan öka våldet mot kvinnorna. Jag tror inte att det är lagen i sig som får våldet mot kvinnor att öka, utan det är nog värre än så. Vad den här lagen handlar om är ju att vi lyfter fram barnen, och framför allt lyfter vi fram den väldigt stora majoriteten föräldrar som kan komma överens. Det är dem vi ger ett instrument.

Vi skriver också väldigt klart att det är uteslutet med gemensam vårdnad mot en förälders vilja om det förekommer våld eller trakasserier.

Jag förstår inte riktigt vad Ragnhild Pohanka menar. Det vi gör nu är väl just att vi flyttar fram positionerna för barnen och klargör att vi inte accepterar våld vare sig mot kvinnor eller mot barn.

Anf. 143 RAGNHILD POHANKA (mp) replik:

Herr talman! Det är samma betänkande vi talar om. Jag menar att mörkertalet är stort. Hur kan en domstol se in genom väggarna i husen? Det mesta sker i skymundan. De flesta är så rädda att de inte vågar tala ens med sina närmaste. Hur skall man då kunna hävda sin rätt inför en domstol eller inför socialtjänsten?

Vi vet att våld är inblandat i så oerhört stor procent av skilsmässorna och att man inte kan ha gemensam vårdnad. Jag förespråkar också gemensam vårdnad i första hand. Det blir ett mörkertal. Det är ett för stort ansvar vi som lagstiftare lägger på domarna att bedöma detta. Har det varit en dom eller anmäld misshandel kan man naturligtvis få reda på det, men det mesta av detta försiggår mellan fyra väggar.

Man kan inte gå emot den ena förälderns vilja när det gäller gemensam vårdnad. Det är det viktigaste. Det behöver inte ens vara misshandel för att det skall bli tokigt.

Jag hörde, herr talman, att Inger Segelström sade att man inte ville använda tvång till samtal ens. Den åsikten delar jag. Men hur skall man

då kunna tvinga till gemensam vårdnad? Det är en mycket ologisk och underlig inställning.

Man skulle möjligen säga att man trots det skulle vilja kunna döma till gemensam vårdnad.

Jag tycker att det är helt ologiskt att inte kunna tvinga i det ena fallet, men i det andra kunna tvinga till mycket värre saker.

Anf. 144 INGER SEGELSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Jag tycker inte att det är en liten grupp som får stöd med den här lagstiftningen. Vi beräknar att det är ungefär 80 % av föräldrarna som vi tror skall kunna komma överens, och fler därtill, med det här stödet av samarbetsavtal som socialnämnden sedan kan fastställa. Det tycker jag inte är en liten grupp. Jag tycker att det är en ganska stor grupp.

Precis som både socialutskottet och socialförsäkringsutskottet har skrivit om de här frågorna fastställer vi mycket klart vår syn på våld. Jag tycker inte att det råder någon tvekan om vad utskottets syn är när det gäller att det inte skall förekomma något våld eller trakasserier i familjen om man skall döma till gemensam vårdnad. Det trodde jag att vi hade klarat ut under timmarna före middagsuppehållet.

Anf. 145 RAGNHILD POHANKA (mp) replik:

Herr talman! Jag har stort förtroende för Inger Segelströms inställning till våld mot kvinnor. Jag tvivlar inte på att uppsåtet är gott.

Men vi talar ju inte om den grupp där man kommer överens själv. De 82 procenten av skilsmässor där man kommer överens själv är ju inte något problem. Dem behöver vi inte tala om. Dem skall vi bara stödja. Men resten av gruppen, som vi enligt Inger Segelström inte kan tvinga till samarbetsamtal, skall man ändå kunna döma till gemensam vårdnad. Det är helt barockt. Det går inte ihop. Man kan inte göra det ena och inte det andra.

Dessutom anser jag att om man gör detta mot den ena förälderns vilja är det barnen som får sitta emellan.

Jag har en helt annan uppfattning när det gäller barnens bästa. Att vi båda vill barnens bästa, är en annan sak.

Jag tror naturligtvis att det här är en mycket farlig väg att gå.

Anf. 146 MARGARETA ISRAELSSON (s):

Herr talman! Låt mig inledningsvis deklarera – jag tror att det finns skäl till det efter dagens debatt – att även jag har samma världsuppfattning som Ulla Hoffmann i frågan om hur det ser ut med våld mellan kvinnor och män.

Den här propositionen som har föranlett så mycken debatt rör ju frågan om vårdnad, boende och umgänge. I socialförsäkringsutskottet har vi av den anledningen haft möjlighet att yttra oss i de frågor som vanligtvis ligger under våra domäner, nämligen frågorna om umgängesavdrag och umgängesresor. Det är av det skälet jag har begärt ordet här i dag.

Jag vill inleda med att säga, och jag tror att det kan vara bra att påpeka, att från socialförsäkringsutskottets sida beklagade vi i samband med behandlingen av underhållsstödet att vi inte fick möjlighet att vid

***Fel! Okänt
växelargument.***

samma tillfälle också behandla frågor om vårdnad, boende och umgänge. Det här är ju – det har man också märkt av dagens diskussion – frågor som är intimt förknippade med varandra.

När vi nu har fastställt nya regler för underhållsstöd och i dag behandlar frågorna om vårdnad, boende och umgänge hackar de litet i varandra. Det kan kännas som om frågorna är litet i otakt. Det kan finnas skäl att beklaga detta.

Vi tycker ändå, från socialförsäkringsutskottet, att det är bra att vi nu har fått en behandling av frågorna om resekostnader, vilket vi efterlyste i propositionen om underhållsstöd. I likhet med lagutskottet anser vi inte att det just nu finns utrymme för ett finansiellt stöd, inte heller i den utsträckning som Vänsterpartiet i sin reservation har förordat.

Vi har gjort påpekandet att vi naturligtvis ser problematiken i den ekonomiskt svåra situationen när den ena parten inte har ekonomiska möjligheter att bidra till kostnaderna för umgängesresorna, som framgår av betänkandet.

Det finns skäl att också understryka det vi sade i vårt yttrande, nämligen att det inom de samarbetsamtal som kan föras kan finnas skäl att väga in en helhetssyn på frågan om vårdnad och umgänge.

Med det kan man på ett sätt säga att det tangerar frågan om ett helhetsgrepp som Folkpartiet berör i sin reservation, även om utgångspunkten för den är önskemålet om en annan beräkning av underhållsstödet.

När det sedan gäller frågan om umgängesavdrag hade vi väldigt många och ingående diskussioner om detta i utskottet. Frågan är svår, och det har berörts av flera motionärer och också i debatten här i dag. Hur skall man beräkna umgänget? Hur skall man möjliggöra avdraget? Hur skall man möjliggöra ett umgängesavdrag som inte ytterligare späder på konflikten mellan föräldrarna? Det har det också varit en stor diskussion om här i dag.

Frågan är problematisk. Det är naturligtvis så, som bl.a. Vänsterpartiet har berört, att vardagsumgänget i dag ofta handlar om att umgänget inleds vid hämtning på dagis och avslutas med lämning på dagis.

Vad vi ändå har kunnat se i rapporterna om hur de här frågorna handläggs – vi har haft anledning att vara ute på många försäkringskassor och diskutera de här frågorna med handläggare – är att det här är ett område där det skapas många konflikter. Det gäller t.ex.: Hur dags hämtades barnet? Hur dags lämnades barnet? Var det kanske farmor som hämtade? Var det någon annan som lämnade? Var har barnet varit? Skall det verkligen vara ett avdrag för den helg när barnet egentligen har varit hos någon annan part? Osv.

Av den anledningen tycker vi att det är mycket positivt att lagutskottet har lyssnat på våra synpunkter om att det här behöver vägas in i en bättre helhetsbild av behovet av något slags avtal kring umgänget, som i den faktorn också berör umgängesavdraget. Vi fortsätter diskussionerna i utskottet och i partierna där. Vi vet också att man på departementet nu fortsätter översynen av underhållsstödet.

Jag vill gärna säga att jag är glad över betänkandet, som ger ett tillkännagivande till regeringen med önskan om en översyn i, som man snällt uttrycker det, en inte alltför avlägsen framtid. Där skall vi titta närmare på hur man kan träffa ett avtal som bättre tar hänsyn till vilken form av um-

gänge det är, hur stort umgänget är och hur det är utformat för att finna en metod som minimerar de konflikter som är berörda av just detta område.

Prot. 1997/98:108
14 maj

Anf. 147 RAGNHILD POHANKA (mp) replik:

Herr talman! Jag instämmer i stort i det Margareta Israelsson sade. Jag tycker att det är viktigt att vi gör en översyn. Riksförsäkringsverket har ju varit väldigt missnöjt med förbehållsbeloppet på 24 000 kr. Det behöver alltså vara minst 48 000, som det var tidigare, för att de som är särlevande föräldrar skall få några pengar att röra sig med.

Förut hade vi 100 miljoner till reseersättning, och vi har nu ändrat det för att försöka stärka förbehållsbeloppet i stället, därför att vi tror att det har en större effekt. Vi tycker att det är viktigt att man har möjlighet att träffa sina barn. Man kan ju inte mäta hur mycket de har umgåtts under den här tiden, när vi vet att 43 000 ärenden ligger hos kronofogden på grund av att föräldrar – mest pappor – inte har kunnat betala avgifterna till barnen. Sedan staplar de sin skuld på hög.

Jag hoppas att det görs någonting åt det här, inte bara en översyn utan också att förbehållsbeloppet snabbt ändras. Det är en ganska enkel sak, såvitt jag förstår. Det gick i alla fall väldigt snabbt att minska det till hälften – det var gjort på någon månad.

Anf. 148 MARGARETA ISRAELSSON (s) replik:

Herr talman! För klarhetens skull kanske det finns skäl att säga att riksdagen aldrig har beslutat om ett förbehållsbelopp på 48 000 kr. Där- emot var det från början en ambition att propositionen skulle kunna ut- formas så, men det statsfinansiella läget möjliggjorde då inte detta.

Den översyn som föreslås i det betänkande som vi nu diskuterar rör närmast frågan om umgängesavdrag och den delen av underhållsstödet. Den andra översynen kan säkert komma att tangera frågan om förbehålls- beloppets storlek.

Eftersom Ragnhild Pohanka nu begär replik vill jag ställa en fråga till henne om något som är litet förvånande. Precis som Ragnhild Pohanka redogjorde för här, har Miljöpartiet tidigare hävdad att umgängesresor var det som man ville skapa utrymme för. Men sedan har man bestämt sig för att pengarna i stället skall gå till att öka förbehållsbeloppet. I det här betänkandet från lagutskottet har ju Miljöpartiet bestämt sig för att stödja den motion från Vänsterpartiet där man vill ge två umgängesresor. Då undrar jag: Vilken ståndpunkt är Miljöpartiets? Är det den som har häv- dats i socialförsäkringsutskottet, eller är det den som ligger här i lagut- skottets betänkande?

Anf. 149 RAGNHILD POHANKA (mp) replik:

Herr talman! Med anledning av propositionen i höstas lade vi 100 miljoner kronor till resor. Efter vårpropositionen har vi nu ökat det till 300 miljoner kronor. Det är där skillnaden ligger. Det som står i detta betänkande är alldeles riktigt. Det är bara det att vi ökar bidraget när tilläggspropositionen kommer. Vårt förslag är nu att pengarna skall läg- gas på förbehållsbeloppet. Man kan naturligtvis diskutera det, och vi är öppna för en sådan diskussion. Om vi hade haft 100 miljoner till hade vi lagt det så.

*Fel! Okänt
växelargument.*

Anf. 150 MARGARETA ISRAELSSON (s) replik:

Herr talman! Låt mig då för klarhetens skull fråga en gång till: Är det då så att de 300 miljoner kronor som är lagda på området underhållsstöd för att öka beloppet där skall gå till att öka förbehållsbeloppet? Eller skall det, som ni har yrkat här i reservation 28, gå till två fria umgängesresor per månad?

Anf. 151 ULLA HOFFMANN (v) replik:

Herr talman! Det är alltid litet lättare att debattera med en kamrat från utskottet, därför att vi vet ju vad vi har sagt i debatterna tidigare. Men när Margareta Israelsson säger att det är så besvärligt att ändra kalenderdygnsberäkningen, från att det är den faktiska tiden som gäller, vill jag ändå påstå att diskussionen om huruvida det var farmor som hämtade, när barnet hämtades osv. förekommer redan i dag med gällande regler. Det kan inte vara en orsak till att man inte skall ändra beräkningen. Däremot kan en orsak vara att det blir administrativt dyrt. Jag skulle då vilja hävda att mot de administrativa kostnaderna står rättvisedraget, som jag tog upp tidigare.

Vad gäller umgängesresorna är det alldeles riktigt att samarbetsavtalet, som vi enades om i utskottet på initiativ av Centern – jag säger det igen trots att Agne Hansson inte är här – är utomordentligt. Men det löser bara de problem där man kommer överens och inte problemen för de föräldrar som inte har pengar, där det inte blir några resor för barnen.

Därför skulle jag vilja höra hur Margareta Israelsson ser på just det som lagutskottet har skrivit, som inte vårt utskott har skrivit, nämligen att det ibland kan innebära att barnets intresse av att träffa en förälder i vissa fall får underordnas andra intressen. Hur ser Margareta Israelsson på den skrivningen?

Anf. 152 MARGARETA ISRAELSSON (s) replik:

Herr talman! Det är riktigt att de administrativa aspekterna inte förändras om man ändrar kalenderdygnsberäkningen. Jag uttryckte mig säkert dåligt om det. Men det är diskussionerna över huvud taget om att ha den här typen av avdrag som vi vill komma ifrån. Vi har i utskottet haft någon form av samsyn om att det här skulle kunna vara, som Ulla Hoffmann säger, en väg för att finna en bättre lösning på hur man utformar umgängesavdraget, så att det kan bli tydligare om det är ett umgänge eller inte.

När det sedan gäller resorna vill jag säga att vi efter de mycket viktiga påpekandena i vänstermotionen var väldigt klara över att det är ett problem om den ena parten inte kan bidra. Vi tyckte att det var viktigt att vi markerade det i vårt yttrande.

Vad vi i övrigt har sagt är att vi inte i dag anser att vi har ekonomiska medel att lägga på umgängesresorna.

Det kanske finns skäl för mig att också säga att jag tycker att det är synd att vi inte i vänstermotionen får en närmare redogörelse för hur utformningen är tänkt. Det är klart att man som parti måste ha möjligheten att vara något vag när man antyder en ny modell.

Jag kan också se problem med att generellt säga att de fria resorna skall inkomstprövas. Då blir det genast diskussion om vilka inkomster det

gäller, vilka avstånd det gäller, om det gäller flyg eller tåg och om det gäller inrikesresor eller utrikesresor. Den diskussionen är ju faktiskt avhängig av kostnaderna.

Prot. 1997/98:108
14 maj

*Fel! Okänt
växelargument.*

Anf. 153 ULLA HOFFMANN (v) replik:

Herr talman! Margareta Israelsson och jag är helt överens om att det är ett problem. Vi har ett problem. Vi har i vår motion pekat på en väg. Vi har i en tidigare motion pekat på en annan väg. Vi försöker se möjligheterna till en lösning. Vi börjar inte med att sätta oss ned och diskutera hur många mil det skall gälla och om det skall gälla tåg, buss eller flygplan. Vi ser bara att det är ett problem som vi måste lösa.

Det drabbar de barn vars föräldrar inte har möjlighet att se till att barnen får träffa den andra föräldern. Det står i strid med barnkonventionen, där det sägs att alla barn skall ha rätt att träffa sina föräldrar.

Jag skulle önska att Margareta Israelsson kunde säga så här: Vi tar upp denna fråga. Vi skall fortsätta att diskutera därför att jag som socialdemokrat ser att det är ett problem.

Anf. 154 MARGARETA ISRAELSSON (s) replik:

Herr talman! Jag tror att vi alla kan vara överens om att detta är ett problem. Men om vi skall gå in och göra förändringar och anslå medel för umgängesresor måste vi också först ha bestämt oss för att vi inte hittar en annan väg ur problemet. Jag vill nog gärna först och främst se om det finns en möjlighet att lösa frågan under de resonemang som vi för om stödet i övrigt.

När det gäller resorna har vi nu också markerat att vi i första hand skall se vart vi när genom den nya beräkningen av gemensamt ansvar. Vi måste se ett utfall av detta för att kunna föra en diskussion om hur det i övrigt skulle vara möjligt att komma vidare.

I dag har vi inte inställningen att det finns skäl att anslå medel till dessa resor.

Anf. 155 SIGGE GODIN (fp):

Herr talman! Det har fallit på min lott att ta upp en del av de ekonomiska frågorna. De är, som vi hörde här senast, väldigt väsentliga i detta betänkande.

Låt mig säga att barnets bästa är utgångspunkten för Folkpartiets syn på propositionen om vårdnad, boende och umgänge. Så var det också när det gällde ställningstagandet till underhållsstödets utformning. Alla barn har rätt till båda sina föräldrar. Lagutskottet beskriver på många ställen bra vad som är viktigt för att skapa en lagstiftning som så långt som möjligt ger barnen denna rätt, men det räcker inte.

Herr talman! Margareta Israelsson tar upp dessa frågor och diskuterar dem med mina kamrater i socialförsäkringsutskottet. Det är inte så enkelt att man bara kan diskutera hur kalenderdygnsutformningen skall beräknas, hur umgängesresorna skall beräknas osv. Det räcker inte. Regeringen tänkte spara 1 miljard på underhållsstödet, men vi vet i dag att det inte blev så. Vi vet att det, precis som Ragnhild Pohanka säger, finns ett stort antal ärenden hos kronofogden gällande föräldrar som inte har kunnat

*Fel! Okänt
växelargument.*

betala sina underhåll. Kronofogdarna gör heller inget åt det. Det är en mycket vidare fråga.

Det är sant som det har sagts att socialförsäkringsutskottet har behandlat frågorna om underhållsstödets utformning. Folkpartiet har haft och har fortfarande en annan uppfattning än majoriteten, inte minst därför att den beslutade utformningen är orättvis, skapar ett antal konflikter mellan föräldrarna och ökar administrationen hos försäkringskassorna. Den ger kronofogdemyndigheterna en uppsjö av ärenden som enligt denna lag skall leda till indrivning, men som kommer att ligga som passiva ärenden därför att kronofogdarna utgår från ett existensminimum som är högre än många av de belopp som försäkringskassorna har beslutat skall drivas in.

Otaliga är de brev som vi i socialförsäkringsutskottet fått från såväl kvinnor som män om de problem som det nya underhållsstödet har skapat, och otaliga är kontakterna. Herr talman! Finns det någon i denna kammare som tror att ett system som både av de underhållsskyldiga och av försäkringskassorna anses orättvist, och som dessutom gör att människor som inte har ekonomiska möjligheter att betala beslutat underhåll beläggs med betalningsanmärkningar i årtal, gagnar barnen? Det är givetvis inte så. Det gagnar inte barnen.

Vi kan vara helt överens om att alla föräldrar har ett gemensamt ekonomiskt ansvar för sina barn. Men då måste man ha en lagstiftning – det gäller både den lag vi har och den vi tänker fatta beslut om här – som är så förankrad i verkligheten att den tar hänsyn till de andra lagar och regler som vi har i vårt samhälle.

I regeringens förslag, som behandlas i dag, föreslås att den förälder som barnet bor hos skall ta del i de resekostnader som kan uppkomma i samband med att barnet umgås med den andra föräldern. Herr talman! Det är upplagt för ytterligare tvister mellan föräldrarna, och det går också ut över barnen. Som ni har sett i betänkandet säger Folkpartiet nej till den modellen. Vi anser att hänsyn till resekostnader skall tas i samband med att föräldrarnas ekonomiska skyldigheter gentemot barnet fastställs. Därmed tas ett helhetsgrepp om de samlade kostnaderna.

I betänkandet behandlar utskottet, som har sagts, socialförsäkringsutskottets synpunkter om de fördelar som kan ligga i att mer heltäckande avtal mellan föräldrarna kan åstadkommas. Utskottet ger med anledning av bl.a. folkpartimotionen och centermotionen regeringen detta till känna. Man påpekar också beträffande en översyn av reglerna om underhållsstöd att utskottet förutsätter att regeringen återkommer till riksdagen med erforderliga förslag om det vid beredning av Riksförsäkringsverkets rapporter framkommer omständigheter som visar att det föreligger ett behov av att åstadkomma förändringar.

Jag vill, herr talman, fråga utskottets talesman om tillkännagivandet med anledning av bl.a. folkpartimotionen innebär att våra krav kommer att tillgodoses fullt ut. Blir det en översyn om Riksförsäkringsverkets tredje rapport visar att det har skapats ett orimligt system? Det är orättvist och administrativt tungt, det ger betalningsanmärkningar i passiva ärenden som ligger hos kronofogden osv. Det finns en lång serie skäl.

Vi som finns här från socialförsäkringsutskottet, och flera med oss, ser med oro på utvecklingen av underhållsstödet och därtill kommande

lösningar vad gäller umgängesresorna, på hur kalenderdygnsberäkningen skall göras osv.

Jag har vid ett flertal tillfällen gjort klart för socialförsäkringsministern att något måste göras. Riksförsäkringsverket har pekat på ett stort antal åtgärder som måste vidtas, vissa kan göras omgående, andra måste skjutas på framtiden. Försäkringskassorna är oroliga för att ingenting sker. Jag hälsar därför med tillfredsställelse att lagutskottet nu, som jag ser det, tar ett helhetsgrepp på det här problemet.

Barnets bästa får inte spolieras av att lagstiftningen är orimlig och skapar onödiga kontroverser. Barnet har alltid rätt till båda sina föräldrar. Måtte regeringen nu samla sig till en genomgripande översyn av detta. Folkpartiets enkla filosofi är att när regeringen inte vill erkänna att den rättvisare modell som Folkpartiet krävde hade varit till större gagn för barnen kanske vi i stället får gå den här vägen, via de synpunkter som lagutskottet har fört fram. Jag förutsätter att man tar det på mycket stort allvar. Margareta Israelsson antydde att man möjligen kan göra det här. Vi har i alla fall ett önskemål om att man gör en sådan översyn och kommer med förslag till förändringar ganska omgående.

Herr talman! Jag har inget yrkande utöver det som Kerstin Heinemann har framfört, utan jag noterar bara med glädje att lagutskottet har tagit detta initiativ, som jag förutsätter kommer att leda till ett gott resultat.

Anf. 156 MARGARETA ISRAELSSON (s) replik:

Herr talman! Det bär mig egentligen emot att fresta på kammarens tålmod genom att förlänga diskussionen i socialförsäkringsutskottets behandling av ett annat ärende, som nu inte är uppe till behandling.

Jag vill ändå säga till Sigge Godin att vi i utskottet har varit överens om – och också markerat det i flera betänkanden – att i frågan om underhållsstöd invänta de rapporter som Riksförsäkringsverket har avgett och den översyn som nu sker på departementet. Detta är också precis vad lagutskottet har uttalat. Därvidlag finns inga skillnader i synsätt mellan socialförsäkringsutskottet och lagutskottet, tvärtom. Lagutskottet har gjort samma sak som vi. Vi har dessutom markerat och fattat beslut om förändringar, och vi inväntar besked från departementet om hur dessa skall genomföras.

Jag skall avslutningsvis också närmare beröra den fråga vi diskuterar i dag, dvs. vårdnad, boende och umgänge. Det är litet konstigt att Sigge Godin och Folkpartiet säger att det blir ett problem när man inför umgängesresorna skall ta hänsyn till båda parternas inkomster, eftersom det då är upplagt för nya tvister. Som jag har läst Folkpartiets motioner är er önskan att hela frågan om underhållsstöd skall bygga på bägge parternas inkomster. För mig hade det därför närmast varit naturligt att Folkpartiet hade uttryckt sin tillfredsställelse med att det kommit ett förslag som går i den riktning ni önskar.

Anf. 157 SIGGE GODIN (fp) replik:

Herr talman! Jag tror att Margareta Israelsson har missförstått mig. Vad Folkpartiet säger är att hela beräkningen, inte bara vad gäller umgängesresorna utan underhållsstödet som helhet, skall göras vid ett och samma tillfälle. Det är det som är Folkpartiets finess. Då slipper man

Prot. 1997/98:108

14 maj

*Fel! Okänt
växelargument.*

***Fel! Okänt
växelargument.***

kontroverser ett antal gånger. Precis som Ulla Hoffmann har konstaterat finns det dessutom ett stort antal människor som över huvud taget inte klarar av detta rent ekonomiskt. Om man har som huvudinriktning att det är barnens bästa som är avgörande totalt sett, kan man inte göra det enkelt för sig och tala om en sak i dag och en annan sak en annan dag, utan man måste se helheten.

Försäkringskassan i Göteborg säger att 75 % av dem som begär anstånd tjänar under 150 000 kr per år. Det är alltså inga höginkomsttagare vi talar om, utan vi talar om människor som på grund av arbetslöshet och annat sitter väldigt illa till ekonomiskt. Då måste man klara av det här vid ett och samma tillfälle. Det är Folkpartiets modell.

Anf. 158 MARGARETA ISRAELSSON (s) replik:

Herr talman! Jag tar gärna en debatt med Sigge Godin kring många andra frågor i den intressanta rapporten från Göteborgskassan, som ju också tar upp en hel del andra frågor.

Tillbaka till just frågan om resorna. Det lagutskottet skriver är ju just att det skall vara fråga om en helhetslösning när det gäller umgängesresorna. Det var det vi från socialförsäkringsutskottet yttrade oss om.

Låt mig, herr talman, för klarhets skull läsa innantill på s. 52 i betänkandet. Efter konstaterandet av det problem som uppstår om en förälder inte ekonomiskt kan bidra skriver lagutskottet: "Socialförsäkringsutskottet delar emellertid regeringens uppfattning att något finansiellt stöd inte kan komma i fråga. I socialförsäkringsutskottets yttrande påpekas vidare att man inom ramen för samarbetssamtalen" – det handlar väl om helhetssynen – "kan låta denna fråga vägas in i ett avtal med beaktande av alla övriga frågor."

Anf. 159 SIGGE GODIN (fp) replik:

Herr talman! Vi har i vår reservation i den här frågan väldigt klart redovisat hur vi ser på det här. Det är bara att läsa innantill i reservationen i betänkandet eller i Folkpartiets motion, där det också klargörs vad det hela handlar om. Samarbetssamtalen är faktiskt en åtgärd som kommer efter det att försäkringskassan har reglerat vilket underhållsstöd som skall betalas och på vilket sätt det skall gå till. Det ena är alltså inte på något sätt kopplat till det andra. Det är därför vi vill ha en helhetssyn på det här, för annars blir det slitningar gång efter annan. Det drabbar barnen, och det vill vi inte vara med om.

Anf. 160 INGER SEGELSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Sigge Godin har frågat mig vad jag tycker om det resultat som kommer att komma fram av tillkännagivandet. Men, herr talman, om vi i lagutskottet redan nu hade resultatet av de analyser vi efterfrågar i tillkännagivandet, då hade vi behandlat det i lagutskottet. I dag har vi inte det resultatet, och det är ju därför vi tar det här initiativet.

Anf. 161 SIGGE GODIN (fp) replik:

Herr talman! Inger Segelström gör det litet lätt för sig. Utskottet tycker någonting, och sedan gör man ett tillkännagivande. Det är ändå regeringen som måste komma med ett förslag. Då skall man skriva vad man

tycker och hur man tycker att helheten skall hanteras. Ni skriver i texten att Folkpartiet tillgodoses – texten är faktiskt litet grumlig, och det är inte så himla lätt att förstå vad som sägs. Innebär det ni skriver att hela det krav som Folkpartiet ställer kommer att tillgodoses, eller är detta bara en dimridå ni lägger ut för att komma undan? Eller är det så att ni helt och fullt ställer upp på Centerns och Folkpartiets krav och begär ett nytt förslag om helheten från regeringen?

Prot. 1997/98:108

14 maj

*Fel! Okänt
växelargument.*

Anf. 162 INGER SEGELSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Jag vet inte om jag en gång till skall upprepa det jag sade. Om vi visste vad resultatet av ett tillkännagivande skulle bli, hade vi behandlat det, men vi vet det ju inte. Vi har tittat på det yttrande vi har fått från socialförsäkringsutskottet. Med utgångspunkt i den kompetens vi har i lagutskottet har vi sedan sagt att det här inte är vårt område men att vi inte är nöjda med det förslag som har kommit. Vi har därför lyssnat på sakutskottet, socialförsäkringsutskottet, och sagt att vi vill att man ytterligare tittar på den här frågan. Om vi i lagutskottet redan hade alla svaren på bordet skulle vi inte behöva göra det här.

Anf. 163 SIGGE GODIN (fp) replik:

Herr talman! Om Inger Segelström ville besvara min fråga! Tillgodoser ni yrkande 8 i Folkpartiets motion, som kräver ett tillkännagivande om att ett annat system för kostnadsfördelning mellan särlevande föräldrar bör komma till stånd? Tillgodoser ni detta? Jag behöver bara ha ett svar, ja eller nej, så är jag nöjd.

Anf. 164 LENNART ROHDIN (fp):

Herr talman! Låt mig börja med att välkomna dagens beslut. Det är ett viktigt steg framåt för barnets bästa. Och det måste alltid vara detta, vilket både propositionen och utskottet framhåller, som styr frågor om vårdnad, boende och umgänge.

Som Dagens Nyheter skrev i en ledare i förrgår är det föräldrarna – den ene eller båda – som bestämmer om en familjs upplösning. Barnet kan ofta inte hävda sin rätt, om den skulle gå på tvärs med föräldrarnas vilja. Därför kan barnets rätt, när föräldrar inte kan komma överens och samhället måste ta ställning för barnets skull, göra ont för den ene eller för båda föräldrarna. Ändå kan det fortfarande handla om barnets rätt, eller just då vara precis barnets rätt.

Jag tror ingen här blundar inför att det kan finnas mycket elände i en parrelation. Då gäller det att på olika sätt stötta de inblandade – inte minst för barnens skull. I bästa fall kan det förhindra att förhållandet utvecklas dit där separation är den enda utvägen.

Det förekommer också våld i parrelationer, inte minst när något börjar gå snett. Kanske beror det på att så starka känslor ofta är invävd i en parrelation. När det gäller fysiskt och sexuellt våld, vilket allra oftast drabbar kvinnan i relationen, måste samhället vara tydligt och beslutsamt i sin reaktion – också, och inte minst, för barnens bästa.

Emotionellt våld, känslökyla eller isande tystnad kan lämna minst lika svåra sår, både hos partnern och hos barnen. Här är det inte lika självklart att kvinnor drabbas till lika dominerande del. Här är av naturliga skäl

*Fel! Okänt
växelargument.*

samhällets möjligheter att reagera mycket mer begränsade. Resultatet kan dock lika ofta vara att parrelationen spricker.

Att bryta upp en relation är sällan smärtfritt. Det är något som går sönder. Sällan är man som människa mer sårbar och sårad än då. Det gäller kvinna som man. Det är knappast att förvänta att alla ställningstaganden eller reaktioner skall vara rationella eller objektiva, inte minst gentemot den andre partnern.

Därför är bilden av situationen, bilden av de egna motiven och partnernas, inte densamma som partnernas, utan att vare sig den ene eller den andre har vare sig fel eller rätt. Detta gäller naturligtvis också i många fall där föräldrarna tillsammans klarar av att sköta brytningen på ett sätt som tar hänsyn till barnets bästa.

Verkligheten är således inte alltid så vacker som vi skulle önska. Därför måste barnets bästa stå i samhällets fokus, inte rättvisa gentemot föräldrar. Men eftersom ett barn har rätt till både pappa och mamma måste samhällets grundregel och presumtion vara gemensam vårdnad, och där detta inte är lämpligt för barnets bästa måste samhället ta särskild ställning. Det kan inte vara tvärtom, när man skall reglera hur det normalt sett skall vara.

För barnet och dess rätt till både pappa och mamma är det naturligtvis ointressant om pappa och mamma varit gifta, samboende eller aldrig levit tillsammans. Nej, det är inte ens intressant vem som gått upp på natten när barnet gråter, vem som sköter disken eller vem som hämtar på dagis – hur mycket synpunkter vi än kan ha på det från jämställdhetssynpunkt.

Detta kan givetvis ha sin betydelse för relationen mellan pappa och mamma och i sin tur för barnets välbefinnande. Men för barnets rätt har det ingen betydelse. Det är ingen belöning åt en skitstövel – det är barnets rätt! Därför bör naturligtvis regeln alltid vara gemensam vårdnad, så snart frågan om faderskap är fastställd. Här återstår det flera steg för majoriteten att ta – för barnens skull. Och de stegen lär dröja – det står klart när man lyssnar till Inger Segelström i dagens debatt.

Herr talman! Vänsterpartiet följer i sin partimotion upp den försåtliga retorik som bl.a. ROKS försökt använda för att få regeringen att inte lägga fram det här lagförslaget. Förstår man den fulla innebörden av detta? Inser man signalen som ges? I ett sådant könsperspektiv gör sig en mycket stor del av papporna skyldiga till fysiskt och sexuellt våld, vilket gör dem olämpliga att dela vårdnaden – här tvekar man inte att komma med svepande uttalanden. Umgångessabotage mot separerade pappor är däremot något som bara ”sägs” utövas.

Det vore mig fjärran att förneka eller förtiga det fysiska eller sexuella våld som drabbar kvinnor och barn, inte minst inom familjen. I min motion med anledning av kvinnofridspropositionen föreslår jag ytterligare stöd till drabbade kvinnor. Men det är inte hela verkligheten. Det finns fler sätt på vilka människor beter sig oacceptabelt mot varandra, och det drabbar ibland faktiskt också män. Ett jämställdhetsperspektiv leder därför rimligtvis inte till att samhället alltid tar ställning eller konstruerar lagstiftningen till kvinnans fördel. Det är i varje fall inte givet för barnets bästa.

Herr talman! Även om jag delar uppfattningen att lagstiftningen inte skall styras av jämställdhetsskäl utan av barnets bästa, finner jag det inte orimligt att titta på hur lagstiftning och tillämpning fungerar också i ett

sådant perspektiv. Där det inte sker till barnets nackdel kan det vara bra för såväl mamma som pappa.

Lika litet som någon annanstans i samhället tror jag att jämställdhet här betyder exakt lika fördelning. Men att vi i dag har så många fler manliga professorer än kvinnliga är nog enligt de flesta bedömare ett utslag av det gamla manssamhällets kvardröjande värderingar och mekanismer. På samma sätt är det knappast en tillfällighet att män i så många färre fall tilldöms vårdnad i vårdnadstvister – när de över huvud taget finner det lönt att utmana gängse föreställningar om mammans företräde.

I så känsliga frågor, som har att göra med samlevnad och separation, måste de inblandade ges största möjliga trygghet och tilltro till dem som skall hjälpa dem igenom processen. I många sammanhang anses det i dag vara en självklar rättighet – jag anser det – för kvinnor att ha tillgång till kvinnliga samhällsföreträdare i utsatta situationer. I dag anses det inte heller orimligt att en kvinna begär det. I de sammanhang där familje- och vårdnadsfrågor hanteras råder det en kvinnlig värld. Många män uppfattar sig som slagna på förhand i den situationen och avstår ibland t.o.m. från att köra ett förlorat *race*.

Hade det varit kvinnor som befunnit sig i ett sådant underläge i vårdnadstvister skulle utskottet med stor sannolikhet inte ha gått förbi dessa frågor med lika allmänna skrivningar i mom. 13. Så långt har vi ändå kommit i kampen för jämställdhet, även om det är långt kvar. Och hade kvinnor i en så utsatt situation som separation och vårdnadsproblem varit tvungna att möta en så dominerande enkönad manlig miljö skulle vi ha krävt krafttag. Det gör inte utskottet i mom. 4.

De män det rör finner det inte mödan värt att väcka löje eller besvär med att begära också en manlig samtalsledare när sådan inte finns. Att vi har långt kvar tills dess att samhället också ser brister i jämställdhet för män visar utskottet tydligt när det i sina skrivningar lämnar folkparti- och miljöpartimotioner i dessa avseenden utan större intresse. Precis som hittills när det gäller kvinnor är det inte illvilja utan brist på insikt.

Herr talman! I fråga om vårdnad skall barnets bästa stå i fokus. Utskottets förslag är viktiga om än inte tillräckliga. Vänsterpartiets könsmaktsperspektiv är kanske i god tro. Men vad är det för signaler som samhället skulle sända ut till pappor, mammor och barn med detta perspektiv? Det finns goda skäl att uppmåna många pappor att ta ett större ansvar för barn, familj och hem än vad de gör i dag och för samhället att underlätta och understödja detta. Men med detta könsmaktsperspektiv ligger det faktiskt inte så långt bort att fråga sig om samhället över huvud taget kan ta på sig att medverka till att män i så stor utsträckning lämnas ensamma med barn och kvinnor.

Herr talman! Jag sade tidigare efter att ha lyssnat på Inger Segelström att det här nog är vad regeringen orkar med, trots att hon hänvisar till en stegvis reformering. I varje inlägg i dag har hon med skärpa visat vilken världsbild hon egentligen företräder. Jag har noterat följande uttryck:

Om man är en bra och ansvarsfull pappa. Visst – är alla mammor det?

Om alla pappor tar ett större ansvar. Visst – gäller det bara dem?

Grunden är att män inte skall misshandla kvinnor. Självklart – vad gäller för kvinnor som misshandlar?

Det skall bli möjligt att stoppa de farliga papporna. Självklart – och farliga mammor, då?

***Fel! Okänt
växelargument.***

Jag känner oro inför varje kvinna som blir misshandlad. Jag med – också för varje man.

Jag hoppas vi får fler män som deltar i vardagslivet. Tänk vad bra det vore – gör alla kvinnor det?

Jag hoppas papporna ville ställa upp mer. Visst.

Inger Segelström säger att hon delar Vänsterns världsbild, och det står helt klart. Men finns det något mer i den världsbilden? Är det bara männen som förbryter sig och som försummar? Inte en gång har Inger Segelström ansett det befogat att uttala sig om de män – och de finns – som också råkar illa ut i parrelationer, vårdnadstvister och umgängessabotage och som går under. De finns inte i hennes världsbild. Hon delar egentligen den skräckbild som i vintras, med ekonomiskt stöd från regeringen, spreds av de mest uttalade motståndarna till dagens beslut. Där verkar kraften ha tagit slut.

Jag tror inte Yvonne Ruwaidas världsbild saknar något av det som har framgått i den här debatten. Men den innehåller mycket mer. Jag delar hennes världsbild.

Herr talman! Jag avstår för tids vinnande från att yrka bifall till motionsyrkandena under mom. 4 och 13 och nöjer mig med att yrka bifall till reservationerna 21 och 38.

Anf. 165 ULLA HOFFMANN (v) replik:

Herr talman! Det var ett mycket intressant anförande av Lennart Rohdin. Det hade han redan i hissen talat om att det skulle bli, så jag visste det.

Lennart Rohdin tar upp många olika delar i sitt anförande, men jag skulle vilja säga att huvudstråket i det är att vi i Vänsterpartiet och även Inger Segelström inte har lyssnat på rätt sida. Vi har alltså vänt oss åt fel håll. För Vänsterpartiets del handlar det om att vi har lyssnat för mycket på ROKS och därför har vi tagit ställning på det sätt som vi har gjort. Eller också har vi handlat i god tro, som Lennart Rohdin också sade. Att det skulle vara på det viset att vi har olika politiska åsikter om hur saker och ting skall lösas har inte fallit Lennart Rohdin in. Han tror att vi har tagit ställning för det ena eller det andra. Vi har bestämt oss för att vi skall sätta barnens bästa i centrum.

Vi har kommit så långt att det i 82 % av alla förhållanden är gemensam vårdnad. Föräldrarna löser tillsammans detta på ett bra sätt. Det är 18 % det handlar om nu. Där skall vi kunna tvinga en förälder att mot sin vilja dela vårdnaden med en människa som hon kanske är livrädd för. Jag pratar om våld. Vi har just konstaterat att det är 4 % av männen som misshandlas av kvinnor, medan det är 86 % av kvinnorna som misshandlas av män. Sådan är misshandelsfrekvensen. Vi talade ju om Yvonne Ruwaidas världsbild.

Jag får en känsla av att det Lennart Rohdin gör är att han blandar ihop den juridiska gemensamma vårdnaden med barnens rätt till båda sina föräldrar. Jag har ingen annan åsikt än att barn har rätt till båda sina föräldrar. Men man skall inte blanda ihop det med den juridiska gemensamma vårdnaden.

Anf. 166 LENNART ROHDIN (fp) replik:

Herr talman! Det kan alltid diskuteras vem man har lyssnat till. Men jag kan konstatera att Yvonne Ruwaida och jag mycket tydligt påpekar att det förekommer väldigt mycket oacceptabelt fysiskt och sexuellt våld mot kvinnor och barn i familjerna. Det förekommer också män som råkar illa ut i de här sammanhangen.

När jag lyssnade, inte minst på regeringspartiets företrädare i den här debatten, hörde jag att det var den ena bilden av de två bilder som vi har redovisat som presenterades. När det gäller de problem som män möter i de här situationerna – kvinnliga samtalsledare, att väldigt sällan få vårdnaden när vi har vårdnadstvister, ungefär samma sneda fördelning som kvinnor drabbas av i många andra sammanhang – nämns inte detta. Det är inte intressant att ta upp.

Vi vet att väldigt många parrelationer och äktenskap upplöses. Om man sprider bilden att en väldigt stor del av de relationer som upplöses beror på mannens missbruk, fysiska och sexuella våld mot kvinna och barn – jag tror alltså inte på detta – och man menar att det skulle vara på det sättet, måste man ju fråga sig om man över huvud taget kan ta risken att i så stor utsträckning låta män vara ensamma med barn och även med kvinnor i de här sammanhangen. Jag menar att verkligheten tyvärr är sådan att människor far illa av olika skäl, både män och kvinnor. Män och kvinnor gör sina partner illa. Det är den helheten som är min världsbild, inte att det bara är män som förbryter sig och försummar.

Anf. 167 ULLA HOFFMANN (v) replik:

Herr talman! Låt mig då säga att jag inte tror att det är någon i den här kammaren som har bidragit till att sprida en bild av att det i alla de fall där kvinnor och män skiljer sig beror på att kvinnorna är utsatta för sexuella övergrepp eller misshandel. Det vi talar om här är 18 % av de skilsmässor som finns. Vi pratar inte om 100 %. I 82 %, jag upprepar det, har man gemensam vårdnad. Men i 18 % av fallen, och det är dem vi talar om, förekommer det enligt den forskning som föreligger misshandel av kvinnan. Det är en av anledningarna till att kvinnorna inte vill ha gemensam vårdnad.

Jag tror inte att Lennart Rohdin egentligen går emot det, utan det Lennart Rohdin saknar är att vi andra kanske skulle ha lyft fram pappornas roll som mycket viktigare än vi har gjort i dag. Men det handlar inte om papporna. Det handlar egentligen inte om mammorna heller. Det vi diskuterar i dag är barnens rätt till båda sina föräldrar och hur vi bäst skall kunna lösa det. Då är frågan: Löser vi det bäst med en obligatorisk gemensam vårdnad, alltså en gemensam vårdnad mot en förälders vilja, eller kan vi klara det med den lagstiftning vi har i dag?

Lennart Rohdin hävdade också att vi hade mycket svepande formuleringar när det gällde umgängessabotage. Vi har det i vår motion, det är alldeles riktigt. Vi har gjort det som en motvikt till det som jag tog upp i min inledning tidigare, nämligen umgängesvägran. Det är en ännu större fråga. Alla de barn som väntar på att deras, i de allra flesta fall pappor skall utöva sin rätt att umgås med sina barn tycker vi är viktiga. Det har inte Lennart Rohdin berört med ett enda ord.

*Fel! Okänt
växelargument.*

***Fel! Okänt
växelargument.***

Anf. 168 LENNART ROHDIN (fp) replik:

Herr talman! När det gäller umgängesvägran är det tyvärr på det sättet att man inte kan lagstifta fram t.ex. kärlek, som bekant. Men man kan förhindra sabotage mot umgänge.

Det finns många begränsningar i vad vi kan göra med lagstiftning i de här frågorna, därför att verkligheten för de inblandade människorna är så invecklad och besvärlig.

Även om det skulle vara så illa att det i 90 % av fallen är män, pappor, som vägrar att umgås med sina barn kan vi naturligtvis inte ha en lagstiftning som av det skälet inte tar de 10 % på allvar som förvägras rätten till umgänge, de som verkligen vill ha detta. Umgängesvägran kan aldrig vara ett argument mot att ta itu med umgängessabotage, som, vare sig man vill det eller ej, är lättare för lagstiftaren att hantera, att hitta en lösning på och att sanktionera.

När det sedan gäller de svepande formuleringarna har det sagts att 25 % av de äktenskap som upplöses kan vara en följd av fysiskt och sexuellt våld. Det är mer än 18 %. Är det däremot så att det kanske är 25 % av 18 % är det faktiskt ännu mer märkligt om man tycker att det är fel att samhället skall se det som ett normalfall att gemensam vårdnad skall gälla även bland de 18 procenten.

Anf. 169 INGER SEGELSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Lennart Rohdin frågar vad jag har för världsbild av relationer mellan kvinnor och män. En bild som jag har, och den kommer från den statistik som vi kan läsa om i dag, är att det dör en kvinna var tionde dag i Sverige, ihjälslagen av den man som hon har haft en relation med. Såvitt jag vet dör det inte en man var tionde dag på grund av att den kvinna han har en relation med slår ihjäl honom. Det är litet grand de proportionerna det handlar om.

Det jag också sade inledningsvis för fyra och en halv timme sedan, när vi startade den här debatten, var att jag ville avliva en av de myter som jag tyckte att vi hade haft under arbetets gång med den här propositionen. Det var just att förslagen i propositionen skulle skada kvinnorna och barnen, att vi skulle försvaga kvinnornas och barnens rätt. Då svarade jag att jag inte anser att vi gör det. När vi nu lyfter fram barnens rätt lyfter vi också fram kvinnornas rätt.

Så talade jag om frågan om våldet och att det är uteslutet med gemensam vårdnad.

Jag sade också att lagförslaget i propositionen flyttar fram pappornas rätt. Det är litet grand det som sker när vi lyfter fram barnens rätt. Jag har vid flera tillfällen under debatten pratat mer om pappornas roll än tidigare.

Lennart Rohdin hävdade att jag har sagt att det lär dröja innan vi får en proposition vad gäller de ogifta. Jag har i debatten med Agne Hansson och Kerstin Heinemann sagt att det här är första steget. Jag tror inte att det tar så lång tid. Tvärtom.

Anf. 170 LENNART ROHDIN (fp) replik:

Herr talman! Jag har ett antal gånger mycket uppmärksamhet hört Inger Segelström säga det hon just sade. Anledningen till att jag inte sätter så

stor tilltro till det är ju att den övriga retoriken i dagens debatt alldeles uppenbart är riktad mot att lugna den opinion som har framställt det som att fältet lämnas fritt för de pappor som är fysiska och sexuella våldsverkare.

Visst, Inger Segelström har pratat om pappornas roll, vad papporna skulle kunna göra bättre och mer. På de punkterna håller jag med till hundra procent. Jag har också pratat om de som far illa och de som kommer att fortsätta att fara illa för att det fortfarande finns brister i de beslut vi skall fatta i dag. Detta har Inger Segelström inte sagt någonting om.

Inger Segelström säger att en kvinna dödas av sin man var tionde dag. Det vet jag också, och det är oerhört allvarligt. Ännu allvarligare är att många fler kvinnor misshandlas, även om det inte går så långt att de avlider. Ännu värre är att ännu fler människor far illa, misshandlas, fysiskt, psykiskt och emotionellt, får sår som fördärvar relationer för barn osv. Det är den breddade bilden som är min verklighet – inte den begränsade. Vi har inga delade uppfattningar om att verkligheten ser så illa ut. Det finns mer i den världsbilden, som Yvonne Ruwaida och även jag tidigare har redogjort för. Det är den helheten som skall debatteras i ett nyanserat tonläge – med tanke på vad som har förevarit i den tidigare allmänna debatten.

Anf. 171 INGER SEGELSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Lennart Rohdin sade något helt annat nu, nämligen att han inte har tilltro till det jag säger. Jag kan inte göra så mycket om Lennart Rohdin inte har tilltro till det jag säger. Jag har försökt att klargöra vad vi i utskottet har kommit fram till. Jag klargör ytterligare en gång att jag inte har sagt att det lär dröja innan vi får ett förslag vad gäller de ogifta.

Anf. 172 LENNART ROHDIN (fp) replik:

Herr talman! I samtliga framträdanden i kammaren i dag har man talat om vad man förväntar sig att män skall göra mer och bättre. Vidare har en oro lyfts fram om att lagförslaget skall leda till att det blir fritt fram för sexuella och fysiska våldsverkare. Man är alltså ganska trängd, och jag har svårt att tro på hastigheten i det fortsatta reformarbetet.

Anf. 173 EWA LARSSON (mp):

Herr talman! Jag instämmer i det tidigare anförandet av Ragnhild Pohanka.

Herr talman! Betänkandet är väl genomarbetat av lagutskottet, i jämförelse med den proposition som lades fram. Det märks att ni har slitit med det. Det har blivit bättre. Men jag tycker inte om att utskottet föreslår att någon skall kunna dömas mot sin vilja. Fokus är fel ställd. Ni betonar föräldrarnas rätt för mycket på barnens bekostnad.

Jag skall ge er några minuter av mina tidigare erfarenheter från en tid då jag var politiskt förtroendevald i en social nämnd i en av huvudstadens söderförorter – den som har högst andel blandmissbrukare av alla. I sex år har jag där följt olika ärenden där barn har slitits mellan föräldrar som inte bara har tyckt illa om varandra utan faktiskt har gett uttryck för hat.

I början hade vi i nämnden ekonomiska resurser att stödja både barnet under föräldrarnas olika sammandrabbningar och föräldrarna mer långsiktigt med individuell och dyrbar behandling, t.ex. terapi. För varje år under de sex åren drogs den ekonomiska snaran åt, och det blev även en politisk attitydförändring gentemot samhällets skyldighet att ge vård och stöd. Toleransen och möjligheter att hjälpa till vid djupgående konflikter minskade och är nu nere på ett minimum. I stället får, anser jag, barnet sitta emellan medan konflikten pågår. Samhället går ofta inte in förrän direkt våld förekommer och anmälan föreligger.

Vi har tidigare pratat om de 17 % av skilsmässorna där föräldrarna inte kommer överens om vård och umgänge med barnen. Vi vet inte så mycket om det eftersom det inte finns någon forskning. Jag tror inte att hot om eller faktisk dom gentemot föräldrars vilja på något sätt förändrar eller förbättrar deras situation gentemot barnen. Barnens värld blir inte bättre, inte heller deras önskan om kärlek från båda föräldrarna.

Min politiska ambition är att samhället skall ge stöd och hjälp till utsatta – små som stora. Kraften måste få verka på mer lång sikt.

Herr talman! Är ni inte oroliga för att allt färre mammor utnyttjar möjligheten att vara hemma med sina små full tid ut? Är ni inte oroliga för att endast en tredjedel av alla pappor utnyttjar samhällets resurser som ger dem möjlighet att vara med sina små? Jag påstår att det är en EU-attityd gentemot föräldraskapet som håller på att smyga sig in bakvägen.

När mina barn var små var det fint och progressivt att både mamma och pappa utnyttjade föräldraledigheten. Jag har ett förslag till hur vi skall kunna förändra attityden och nå tillbaka dit. I en motion i höstas föreslog jag en föräldraförsäkring för barnets bästa. Den lyder: Alltför undersökningar visar hur viktigt det är för barnet med nära kontakt med sina föräldrar, i synnerhet under de första levnadsåren. Undersökningar visar att pappor som delat ansvaret när barnet är litet mer sällan släpper ansvaret för barnet när det växer upp. En av punkterna i konventionen om barnets rätt är just barnets rätt till båda föräldrarna. Trots olika reformer om föräldraförsäkring, kvoterad föräldraförsäkring, kontaktdagar för barn upp till 12 år – en nu avskaffad reform – har det visat sig att endast ett fåtal pappor har utnyttjat de olika förmånerna.

Det finns naturligtvis inga enkla lösningar på vägen till det samhälle där barn självklart anses ha två föräldrar som delar ansvaret lika, oavsett om föräldrarna bor tillsammans eller inte. Förändringsarbetet måste ske på flera plan samtidigt. Med tanke på den utomordentligt allvarliga arbetsmarknadssituationen i dag vill jag föreslå ett försök med utökad föräldraförsäkring till två år. Det skulle kunna vara ett verksamt sätt för en attitydförändring för barnets bästa. Försäkringen skall självklart kvoterats mellan båda föräldrarna. Försöksperioden kunde vara fem år. Förslaget torde inte bara öka viljan till att föda barn och ge barnet bättre förutsättningar till nära kontakt med båda föräldrarna, utan ge fler möjlighet att komma in på arbetsmarknaden eftersom fler vikarier måste anställas. Finansieringen under försöksperioden kan ske genom att arbetslöshetspengar styrs över till föräldraförsäkringen.

Herr talman! Till sist: Förslaget får faktiskt till konsekvens att även pappor blir med barn.

Ja, det finns inga enkla vägar, men det finns några snedsteg i det här betänkandet.

Anf. 174 ANITA PERSSON (s):

Herr talman! Jag skall vara kort och inte förlänga debatten.

Jag blev upprörd när Bengt Harding Olson tidigare här sade att Lagrådet hade uttalat att propositionen stred mot barnkonventionen.

Det står ingenstans i Lagrådets yttrande att lagförslaget strider mot barnkonventionen. Det är oförskämt att påstå något sådant. Lagrådet har lämnat synpunkter och regeringen har bemött dessa på s. 30 i propositionen. Regeringen har i stor utsträckningen tagit hänsyn till dessa synpunkter. Barnkonventionen är ett rättesnöre när vi lagstiftar om barn och deras rätt. Barnkonventionen skall vara ett rättesnöre för staten och kommunerna vid beslut om barn.

Bengt Harding Olson borde veta att Sverige aldrig har tagit in konventionen i dess helhet i den svenska lagstiftningen, utan den implementeras efter hand.

Det var vår förre statsminister Ingvar Carlsson som var initiativtagare till barnkonventionen i syfte att förbättra situationen för barn i hela världen. Den följs också upp med jämna mellanrum för att man skall kontrollera hur länderna efterlever den.

Det är väl magstarkt att då påstå att den svenska regeringen 1998 skulle lägga fram ett lagförslag som skulle stå i strid mot barnkonventionen och som den svenska riksdagen skall anta i morgon. Det har framgått av dagens debatt att morgondagens beslut är till för barnens bästa.

Anf. 175 RAGNHILD POHANKA (mp):

Herr talman! Detta är bara en mycket kort replik.

Socialdemokraterna vill anslå 4 miljarder extra till kommunerna. Det tycker jag är bra. Jag ifrågasätter inte rättigheten att dela ut dessa pengar. Jag förstår inte att Margareta Israelsson kan ha någonting emot att Miljöpartiet i anslutning till vårpropositionen vill öka sitt anslag till 300 miljoner kronor för umgängesföräldrar. Jag förstår inte det. Det som står i den här propositionen är alldeles riktigt. Det ursprungliga förslaget är från i höstas, och nu har vi lagt till ytterligare 200 miljoner kronor.

Anf. 176 ULLA HOFFMANN (v):

Herr talman! Lennart Rohdin talade om Vänsterpartiets svepande formuleringar om umgängessabotage. Jag replikerade med att vi ville väga upp den bristen på diskussion kring umgängesvägran som finns i betänkandet och tidigare i propositionen, och detta eftersom umgängesvägran är mycket vanligare än vad umgängessabotage är.

På detta svarade Lennart Rohdin: Man kan inte lagstifta fram kärlek.

Det är en signal till de barn som sitter hemma och väntar på att deras umgängesförälder skall komma och hämta dem. Det är en direkt signal om att din pappa eller din mamma har slutat att älska dig.

Det är lättare, säger Lennart Rohdin, att lagstifta kring umgängessabotage.

Jag vill med denna replik ge Lennart Rohdin en möjlighet att klargöra vad han menade, om han verkligen menade att umgängesvägran innebär att föräldern har slutat upp med att älska sina barn.

*Fel! Okänt
växelargument.*

Anf. 177 LENNART ROHDIN (fp):

Herr talman! Vad jag försökte att säga till Ulla Hoffmann i mitt svar på hennes tidigare replik till mig var naturligtvis att det går för samhället att hantera om den ena föräldern saboterar möjligheten för ett barn att umgås med den andre föräldern. Men det är mycket svårare att tvinga människor till en aktiv insats som de av olika skäl inte vill eller inte kan göra. Jag är övertygad om att det förekommer både ”inte vill” och ”inte kan”.

Jag hade möjligen trott att Ulla Hoffmann i sitt anförande skulle ta upp spåret om att det rådde oklarhet när det gällde siffror och liknande beträffande i vilka sammanhang det förekommer våld. Jag har slagit upp Vänsterpartiets partimotion och där skriver man så här i sin kritik mot propositionen: Våld mot kvinnor i nära relationer behandlas i utredningen och propositionen som undantagsfall, trots att internationell forskning pekar på att våld från mannen mot kvinnan förekommer i var fjärde till var tredje skilsmässa.

Det finns ingen definition på vilka skilsmässor det rör sig om. Man har inte sagt att det är på det sättet i Sverige. Men det är den enda uppgift som ligger bakom skälet till att man är bekymrad över regeringens förslag. Så står det i Vänsterpartiets motion.

Anf. 178 ULLA HOFFMANN (v):

Herr talman! Om det är någonting som jag kan är det Vänsterpartiets motioner.

Låt mig bara säga att Lennart Rohdin drar en alldeles riktigt slutsats: Det är precis det som står i motionen, och det är baserat på forskning.

Vad vi här i dag har diskuterat är de 18 % av fallen där det inte finns gemensam vårdnad och vad anledningen kan vara till det. Vi har inte diskuterat den forskningen, men jag tar gärna den diskussionen med Lennart Rohdin vid ett senare tillfälle.

Jag ville ge Lennart Rohdin en möjlighet att klargöra för de barn som sitter och väntar på att deras umgängesförälder skall komma och hämta dem, att det inte är av brist på kärlek utan att det beror på någonting annat.

När det gäller umgängessabotage, Lennart Rohdin, finns det redan en lagstiftning kring det och hur man skall handskas med detta. Såvitt jag förstår efter att ha talat med en del av lagutskottets ledamöter går det faktiskt att lagstifta om påtryckningar så att det inte skall finnas denna utbreddhet i fråga om umgängesvägran.

Anf. 179 LENNART ROHDIN (fp):

Herr talman! Oavsett hur Ulla Hoffmann formulerar frågan till mig kommer jag att vidhålla min uppfattning, att det finns olika skäl, såväl vilja som kunnande och säkerligen något annat också bakom det faktum att många föräldrar vägrar att umgås med sina barn.

Precis som när det gäller allt annat som vi har diskuterat under den här dagen är bilden mångfacetterad. Så illa är det.

När man hävdar att internationell forskning visar att 25–33 % av alla skilsmässor beror på fysiskt och sexuellt våld mot kvinnan från mannen och att det bara är i 18 % av fallen där det inte finns gemensam vårdnad i

dag, då ligger det väldigt nära till hands att dra den slutsatsen att det beror just på detta. Men det har man faktiskt inget fog för.

Prot. 1997/98:108
14 maj

Anf. 180 ULLA HOFFMANN (v):

Herr talman! Jag vill bara beklaga att inte Lennart Rohdin utnyttjade möjligheten att tillrättalägga det som han sade tidigare, nämligen att umgängesvägran beror på att föräldrarna inte älskar sina barn. Det är en felaktig signal, både till de pappor som inte hämtar sina barn och till de barn som sitter och väntar.

Jag tror att Lennart Rohdin kommer att bli ledsen och förtvivlad i morgon när han läser referatet från den här debatten.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 15 maj.)

*Fältoend och
vängument.*

12 § Sveriges tillträde till Brysselkonventionen

Föredrogs

Lagutskottets betänkande 1997/98:LU24

Sveriges tillträde till Brysselkonventionen (prop. 1997/98:102)

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 15 maj.)

13 § Pensionsrättigheter och bodelning

Föredrogs

Lagutskottets betänkande 1997/98:LU25

Pensionsrättigheter och bodelning (prop. 1997/98:106)

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 15 maj.)

14 § Verksamheten inom OSSE under 1997

Föredrogs

Utrikesutskottets betänkande 1997/98:UU21

Verksamheten inom OSSE under 1997 (skr. 1997/98:88)

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 15 maj.)

15 § Verksamheten i Europarådet 1997

Föredrogs
Utrikesutskottets betänkande 1997/98:UU22
Verksamheten i Europarådet 1997 (skr. 1997/98:85 och redog.
1997/98:ER1)

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 15 maj.)

16 § Transport av farligt gods

Föredrogs
Försvarsutskottets betänkande 1997/98:FöU8
Transport av farligt gods (skr. 1997/98:78)

Anf. 181 ANNIKA NORDGREN (mp):

Herr talman! Frågan om myndighetsansvaret för transport av miljöfarligt gods har stötts och blötts under väldigt lång tid.

I ett delbetänkande som kom ganska nyligen, SOU 1997:109 *Myndighetsansvaret för transport av farligt gods*, kom dock utredaren fram till att man bör samla myndighetsansvaret till en myndighet, nämligen Räddningsverket. Utredaren föreslår att Sjöfartsverket och Luftfartsverket bör ha det övergripande trafiksäkerhetsansvaret för respektive transportslag. Därmed trodde jag att det skulle vara klart och att regeringen skulle gå på denna linje, men icke, visade det sig. Sjöfartsverket och Luftfartsverket var nämligen kritiska till att Räddningsverket skulle få detta samlade myndighetsansvar. Regeringen valde därför att inte ta ställning utan föreslog i stället något slags kompromiss, som går ut på att Räddningsverkets samordnade roll förstärks genom att ett särskilt råd för transport av farligt gods knyts till Räddningsverket. I detta skall ledamöter från Sjöfartsverket och Luftfartsverket ingå.

Rådets uppgift blir att samordna transportmyndigheternas arbete inom området transport av farligt gods. Utredaren har dock pekat på att ett utvidgat mandat för Räddningsverket med en starkare betoning av samordningsansvaret inte är någon lösning.

Miljöpartiet har tidigare motionerat om att ge myndighetsansvaret till Räddningsverket. Vi vidhåller detta, och vi delar många av de argument som utredaren har kommit fram till i delbetänkandet. Vi menar att en enhetlig myndighetsorganisation bl.a. gynnar samordningen inom verksamhetsområdet och att informationsförmedlingen förenklas och förbättras. Jag tror att vi måste se litet längre än till respektive myndighets vilja att kontrollera de befogenheter man har i dag. Därmed yrkar jag bifall till reservationen i betänkandet.

I regeringens skrivelse, som ligger till grund för det betänkande som vi debatterar i dag, står det mycket om det internationella arbetet och om vikten av utbildning, forskning och utveckling samt statistik. Regeringen undviker nogsamt att ta itu med konkreta förslag som kan bidra till säkerheten både på kort och lång sikt.

Enligt Miljöpartiet måste man bygga in säkerhet och robusthet i samhällsplaneringen redan innan man t.ex. bygger en väg. Innan investeringar i strukturer görs måste ett sårbarhetsperspektiv läggas in. De åtgärder som kan vidtas redan på planerings- och genomförandestadiet i olika projekt blir framför allt bättre men också billigare i det långa loppet. Regeringen bör enligt Miljöpartiets mening utarbeta riktlinjer för hur ett sårbarhetsperspektiv skall anläggas inför investeringar som påverkar området transport av farligt gods.

I det korta perspektivet finns en hel rad åtgärder som regeringen borde genomföra väldigt snart. En sak som jag vill peka på i dag är vikten av bromskontroller. Tyngre fordon inom åkerinäringen slits hårt, det vet vi. Av ekonomiska skäl är investeringsnivån vad gäller nya fordon ganska låg. Det innebär att tunga fordon inom näringen utgör en ganska gammal fordonspark. Anmärkningsfrekvensen för tunga fordon vid de obligatoriska fordonsbesiktningarna är hög. För några år sedan offentliggjordes statistik som visade att omkring 40 % av de tunga fordonen hade anmärkningar på bromsarna. Eftersom väl fungerande bromsar naturligtvis har en stor betydelse för trafiksäkerheten, borde det enligt vår mening vara obligatoriskt med bromskontroller halvårsvis för tunga fordon som skall utföra de speciellt känsliga frakterna. Regeringen bör återkomma till riksdagen med ett förslag angående bromskontroller av tunga fordon.

Herr talman! Regeringen redogör i skrivelsen för en utredning med uppdrag att göra en utvärdering av gällande regler för ingripanden som kan bli aktuella när ett oljeutsläpp har skett till sjöss. Man säger att utredningen är på gång, att utredaren skall göra en översyn av de författningar som finns på området samt föreslå åtgärder för att effektivisera det rättsliga beivrandet av dessa utsläpp. Utredningen kommer inom kort. Resultatet skall redovisas den 30 september 1998.

Miljöpartiet har under denna mandatperiod skrivit många motioner om just oljeutsläpp. Vi liksom utskottet avvaktar utredningen som kommer i höst innan vi följer upp frågan i reservationer. Vi bevakar alltså detta område väldigt noga och återkommer definitivt när vi ser resultatet av utredningen om oljeutsläpp.

Anf. 182 ÅKE CARNERÖ (kd):

Herr talman! Arbetet med att öka säkerheten vid transporter av farligt gods är en viktig del av trafiksäkerhetsarbetet i vårt land. De risker som följer med den tekniska utvecklingen ställer stora krav på dem som arbetar med verksamhet som har samband med hanteringen av farliga ämnen.

Det finns många exempel på att först när en olycka har inträffat skapas det intresse att vidta åtgärder för att förhindra den skada som redan har skett. Aristoteles lär ha sagt: Det är sannolikt att något osannolikt inträffar.

Det är därför viktigt att förebygga olyckor genom en god och genomtänkt samhällsplanering i stället för att åtgärda i efterhand. Därför måste vi ställa tydliga krav på säkerhet när det gäller transporter av farligt gods. Allt säkerhetsarbete måste utformas med sikte på att transport av farligt gods skall kunna ske på bästa tänkbara sätt, oavsett transportslag.

Herr talman! Kristdemokraterna stod bakom Hot- och riskutredningens förslag att det inom företagen skall finnas säkerhetsansvariga för transport av farligt gods. Den säkerhetsansvariges uppgifter skulle bestå i

att verka för att farligt-gods-transporter följde gällande bestämmelser avseende lastning, lossning och lagring. Olyckor och tillbud skulle rapporteras, och den säkerhetsansvarige skulle uppmärksamma företagsledningen när extra säkerhetsåtgärder måste vidtas.

Kristdemokraterna menar att EU:s direktiv om säkerhetsrådgivare bör inlemmas i svensk lagstiftning. Denna åtgärd, kombinerad med att en säkerhetsansvarig person utses vid företag som hanterar farligt gods, skulle minimera de risker som är förknippade med transporter av farligt gods.

Olycksförebyggande arbete handlar om kunskap om de risker som är förknippade med farligt-gods-transporter. I vår motion tog vi bl.a. upp en konkret sak, nämligen hanteringen av fraktsedlar.

Det har i en undersökning framkommit att många slarvar med de frakthandlingar som utmärker farligt gods. Vid en olycka behöver korrekt information snabbt finnas tillgänglig för att räddningspersonalen från början skall kunna vidta rätt åtgärder. Senast vid olyckan i Borlänge i mars mellan två tågsätt, där det rann ut sju ton koncentrerad salpetersyra på bangården, visade det sig att fraktsedlarna var obegripligt skrivna.

Räddningsverket förbereder nu utbildningsåtgärder inför införandet av EU:s säkerhetsrådgivardirektiv i Sverige, som skall omfatta samtliga transportslag. Då får vi säkerhetsrådgivare med erforderliga kunskaper som bekräftas med ett utbildningsintyg. Detta bör bli en god komplettering till den utbildning som Räddningsverket bedriver för förare och personal inom järnvägen samt tillsynspersonal.

Herr talman! Tågurspårningen i Kälarne i Jämtland sommaren 1997 visar att arbetet för ett säkrare samhälle ständigt måste pågå. Olyckan är en av de största olyckorna med farligt gods i Sverige och visar bl.a. vikten av att till olycksplatsen snabbt få fram räddningspersonal med kemikalieinsats som specialitet.

Omkring 60 000 kemiska ämnen används i samhället. Tillbuden är många, och därför är det mycket värdefullt med specialistkunskap vad gäller insatser vid kemikalieolyckor. Kristdemokraterna har därför föreslagit att en nationell kemikalieberedskapsstyrka för snabbinsatser inrättas utifrån de lärdomar som dragits av tågurspårningen vid Kälarne.

Räddningsverket menar att det finns behov av både materiella och personella resurser och föreslår att sju regionala resursbaser inrättas jämnt fördelade över landet. Detta kommer att förstärka beredskapen inför svåra olyckor.

Kristdemokraterna har vid flera tillfällen betonat också länsstyrelsernas förmåga att fullfölja sina uppgifter inom beredskapsplaneringen. Eftersom länsstyrelsen är tillsynsmyndighet är det viktigt att länsstyrelserna får de personella resurser som krävs för att tillse att räddningstjänsten får god beredskap för olyckor, inte minst i samband med farliga transporter. Den betydelsefulla specialkompetens som således finns hos länsstyrelserna måste bibehållas för att tillgodose en utökad och förbättrad tillsyn av den kommunala räddningstjänsten. Utskottet förutsätter att regeringen ser till att länsstyrelsernas kompetens upprätthålls.

Herr talman! Kristdemokraterna vill också utreda hur ett system med satellitövervakning skulle kunna användas vid farligt-gods-transport. Modern teknik gör det i dag möjligt att övervaka transporter via satellitsändare. Ett larm från ett fordon med denna utrustning kan automatiskt

överförs till en larmcentral, där man med hjälp av en dator med kartprogram kan se fordonets exakta position.

Räddningsverket har ett intressant projekt på gång för hur en integration av telekommunikationer och informationsteknik skulle kunna utnyttjas när det gäller farligt gods. Ett utbyggt system med satellitövervakning skulle öka säkerheten och tryggheten för berörd personal och dess omgivning. Räddningstjänstens krav på snabb larmning och information om gods skulle därigenom tillgodoses vid en olycka.

Herr talman! Många fartyg med miljöfarlig last trafikerar farvattnen runt Sveriges kuster och vattenvägar inne i landet. Hur säkert detta transportsätt än fungerar kan olyckor med svåra följder för människor och miljö inträffa. Stora oljemängder fraktas in Skagerrak och Kattegatt varje år. Det är viktigt att dessa och andra miljöfarliga laster transporteras under så säkra betingelser som möjligt.

Under riksmötet 1996/97 behandlade försvarsutskottet frågan om transponderar på fartyg. Försvarsutskottet betonade då liksom nu att det är ett angeläget arbete som Sverige driver i syfte att få till stånd en internationell överenskommelse om krav på transponderar på fartyg. Detta gäller i synnerhet för den omfattande fartygstrafiken i Öresund, Kattegatt och Skagerrak. Om det internationella samarbetet inte skulle leda till resultat i närtid menade försvarsutskottet att regeringen borde skapa möjligheter till förbättringar i våra farvatten, t.ex. inom Östersjösamarbetet och det nordiska samarbetet.

För att öka tryggheten, säkerheten och beredskapen kring sjötransporter i västerhavet och i Östersjön när det gäller oljekatastrofer och andra miljöfarliga utsläpp, har jag därför motionerat om att någon form av anmälningsplikt för fartyg borde införas vid infarten till Skagerrak. Fartygslast, storlek och destination skulle meddelas kustbevakningen, som svarar för övervakning, miljöskydd och säkerhet till sjöss. Om det fanns ett trafikupplysningsystem skulle vi kanske helt slippa anonyma oljeutsläpp med många och långa utredningar för att söka fastställa skuldfrågan.

Utskottet har flera gånger behandlat den civila havsövervakningen när det gäller säkerheten vid sjötransporter och efterlyser nu en redogörelse för sjösäkerhetsarbetet. Det finns i dag, som jag sagt, teknik att tillgå. Därför är det viktigt att Sjöfartsverket driver på arbetet med transponderar inom FN:s sjöfartsorganisation. På sikt skulle ett globalt system med transponderar på alla fartyg bli ett effektivt sätt att förebygga och bekämpa miljöfarliga utsläpp.

Herr talman! I försvarsutskottets betänkande *Beredskap mot svåra påfrestningar på samhället i fred* (1996/97:FöU5) förra våren, påpekades att olika myndigheter kan komma fram till skilda bedömningar om risker, och att det finns skäl att sträva efter enhetligare prioriteringar för att tillgodose säkerhetskraven. Kristdemokraterna menar att det är av stor vikt att samarbetet mellan alla berörda myndigheter förbättras så att tydliga och enhetliga regler för säkerhet i samband med transporter av farligt gods kan utarbetas. Bättre samordning, en helhetssyn på frågan om farligt gods samt användarvänliga regler underlättar säkerhetsarbetet.

Utskottet hänvisar nu till det särskilda råd för transporter av farligt gods som regeringen vill inrätta med ledamöter från Räddningsverket, Sjöfartsverket och Luftfartsverket. Kristdemokraterna välkomnar ökad

***Fel! Okänt
växelargument.***

samordning. Det är ett steg i rätt riktning. Men när det gäller själva myndighetsansvaret borde regeringen ha tagit steget fullt ut. Jag skall här redogöra för vår hållning.

Enligt förordningen om transport av farligt gods (1982:923) är Räddningsverket transportmyndighet för landtransporter, Luftfartsverket för lufttransporter och Sjöfartsverket för sjötransporter. Frågor som inte kan hänföras till bestämt transportslag handhas av Räddningsverket.

Försvarsutskottet framhöll i ett betänkande 1993/94:FöU1 att en av de viktigare frågorna är ”att ge samordningsuppgiften för Statens räddningsverk ett sådant innehåll att verket kan agera på likartat sätt över samtliga myndighetsområden när det gäller beredskapen mot kemikalieolyckor och vid transport av farligt gods.”

Frågan om myndighetsansvaret för transport av farligt gods har utretts flera gånger. Den parlamentariska Hot- och riskutredningen, i vilken Kristdemokraterna deltog, föreslog enhälligt i sitt betänkande *Ett säkrare samhälle* att Räddningsverket skulle få ett sammanhållet ansvar som transportmyndighet för transport av farligt gods med undantag för bulktransporter till sjöss. Utredningen betonade dock vikten av nära samverkan mellan Räddningsverket, Luftfartsverket och Sjöfartsverket samt pekade på att andra myndigheter, företag och organisationer genom förslaget skulle få en kontaktpunkt för i huvudsak samtliga frågor om transport av farligt gods. Hot- och riskutredningen menade att förslaget skulle uppnå den samordning som riksdagen tidigare uttalat sig för inom området transport av farligt gods.

Herr talman! Vi kristdemokrater menar därför att det är logiskt att samla myndighetsansvaret för transport av farligt gods till Räddningsverket med hänsyn till verkets uppgifter i fråga om såväl räddningstjänst som olycks- och skadeförebyggande arbete. Det är ju ingen tillfällighet att jag i mitt anförande nämner denna myndighet tolv gånger. Räddningsverkets samlade resurser kan därmed utnyttjas mer effektivt. Andra myndigheter – och näringslivet – kan lättare få tillgång till gällande regler från en och samma myndighet avseende samtliga transportslag. Jag yrkar bifall till reservationen.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 15 maj.)

17 § Reformerad m.m.	för-	<i>Reformerad förtids- pension, m.m.</i>	tidspension,
---------------------------------	-------------	--	---------------------

Föredrogs
Socialförsäkringsutskottets betänkande 1997/98:SfU11
Reformerad förtidspension, m.m. (prop. 1997/98:111 och 1996/97:63 delvis)

Anf. 183 MARGIT GENNSER (m):

Herr talman! Att förtidspensioneringen länge varit mogen för stora förändringar är helt uppenbart. Orsakerna har varit många.

1. Kostnaderna redovisades inte ursprungligen separat. Det har inte gjorts hittills för förtids- och ålderspensionerna. De betalades ur samma kassa, och därför såg man inte riktigt utvecklingen direkt. Sedan accelererade utvecklingen, och först då började man bli oroad – efter en stor fördröjning.
2. När utvecklingen sedan blev helt uppenbar gjordes förtidspensioneringen i första hand till en arbetsmiljöfråga. Denna aspekt överbetonades. Visst hade vissa nya problem på arbetsmiljöområdet vuxit fram. Å andra sidan hade andra brister rättats till med stor framgång.
3. Den solidariska lönepolitiken som kom att bedrivas inte minst i början av 70-talet ökade snabbt utslagningen av vissa grupper inom arbetskraften. Förtidspensionering, som användes för att hjälpa dessa långtidsarbetslösa, ökade då. Först hade man rätt beteckning. Sedan, när reglerna ändrades, gjorde man de medicinska diagnoserna mer elastiska. När sedan antalet förtidspensioneringar snabbt blev stort var man tvungen att ha en restriktiv tillämpning.
4. Denna utveckling ledde till mycket långsiktigt negativa konsekvenser. Intresset för arbetsmarknadsrehabilitering och medicinsk rehabilitering eftersattes. Det är ofta svårt i praktiken att skilja på vad som är medicinsk rehabilitering och vad som är arbetsmarknadsrehabilitering.
5. Sverige kännetecknas i dag av stor arbetslöshet och en reglerad arbetsmarknad. Resultatet har blivit att arbetssökande med medicinska arbetsmarknadsproblem har fått det allt svårare att få nytt jobb. De regler som vi har på arbetsmarknaden lägger ytterligare en konkurrenssnackdel på deras axlar.

Den utveckling som jag har beskrivit har skapat negativa psykologiska låsningar som hindrar nytänkande när det gäller reformeringen av förtidspensionssystemet. Och det är inte så konstigt.

Reglerna för förtidspensioneringen har visserligen ändrats vid flera tillfällen under det senaste decenniet. Frekventa regeländringar är förkastliga ur många synpunkter. Över partigränserna har det sedan början av 90-talet rått enighet om att förtidspensioneringen måste reformeras, men inte om *hur* den skulle reformeras. Frågan har utretts, men någon samsyn har man inte uppnått. Därför har också konstruktiva förslag uteblivit.

Det förslag som riksdagen i dag skall ta ställning till är i princip innehållslöst. Det enda konkreta förslaget är förändringen av kravet på arbetsförmågens nedsättning för rätt till förtidspension. Ett av skälen till förändringen är enligt propositionen och utskottet att det har funnits risk för godtycklighet vid bedömningen av helt nedsatt arbetsförmåga. Detta är nog riktigt, men det kommer att bli likadant med det nya förslaget.

Vi har biträtt förslaget men kräver att regeringen noga följer utvecklingen. Detta krav på tillkännagivande återfinns i reservation 13.

I reservation 2 konstaterar vi moderater att regeringen skyndsamt måste återkomma till riksdagen med ett fullödigt förslag om framtidens förtidspensioner. Det är inte acceptabelt med långvariga *moratorium* – *interregnum* på förtidspensionsområdet.

Förtidspensionssystemet måste kännetecknats av stabilitet och långsiktighet. En möjlighet att uppnå detta mål är att skapa ett fonderat system skilt från statsbudgeten. Ett sådant system kan leda till att arbetsgivaravgifterna på sikt inte behöver vara lika höga som i ett icke fonderat

system. Det är bråttom att konstruktivt ta itu med frågan. Jag tillstyrker bifall till reservation 2.

Att behandla företagare och löntagare exakt lika inom socialförsäkringssystemet är svårt – helt enkelt för att villkoren för företagare och löntagare är så olika och ofta inte jämförbara. Av olika skäl har företagare med restarbetsförmåga och rehabiliteringsbehov kommit att behandlas sämre än andra. I utredningen om företagare med restarbetsförmåga finns ett godtagbart förslag om ändrade regler. Detta bör snarast bli föremål för lagstiftning. Jag yrkar bifall till reservation 13.

Slutligen till en av de kanske viktigaste frågorna på förtidspensionsområdet, nämligen den om att rehabiliteringen måste bli bättre. Här kräver vi att det i lag skall anges att huvudmännen inom vårdområdet – kommunerna, landstingen och försäkringskassorna – skall samarbeta vid rehabiliteringen. Jag yrkar bifall till reservation 19.

Om vi dessutom kunde få sjukvården att fungera bättre – här har den av oss i annat sammanhang föreslagna vårdgarantin stor betydelse – skulle människor mycket snabbare kunna komma tillbaka till arbetsmarknaden. Vi skulle inte bara snabbare rehabilitera dem medicinskt utan också minska riskerna vad gäller arbetsmässig rehabilitering. I reservation 20 pekas det på företagshälsovårdens betydelse i sammanhanget.

Vidare behandlas i betänkandet vissa frågor om sjukpenningen. Återigen stöter vi på problem som gäller egenföretagare. Regelsystemet är inte neutralt. Företagsformen får inte påverka sjukpenningen. Jag tillstyrker reservation 22.

Regler för periodisering av intäkter i småföretag, i enskild firma, ställer allt som oftast till problem, inte minst i socialförsäkringssystemet. Detta gäller bl.a. expansionsmedlen, som behandlas olika i lagen om allmän försäkring och lagen om bostadsbidrag. Sådant får inte förekomma. Regeringen bör skyndsamt ändra på detta missförhållande, vilket påtalas i reservation 23.

Anf. 184 KARIN ISRAELSSON (c):

Herr talman! Att ta ett beslut om ett förslag som är så ofullständigt känns naturligtvis inte bra. Det enda som man från regeringens sida kan ha vunnit är väl att man genom våra motioner i ärendet vet var de andra partierna står i frågan.

Från olika partier, inte minst gäller det Centerpartiet och vår motion, har allmänna principer för ett reformerat förtidspensionssystem lagts fast. Det är ingen nyhet för kammaren att vi vill ha ett grundtrygghetssystem med en samordnad trygghetsförsäkring som är arbetslivs- och ohälsorelaterad och som bygger på grundtrygghetstanken. Litet grand av detta kan vi se i det förslag till pensionssystem som nu behandlas i utskottet. För ungefär tio år sedan lade Centerpartiet fram ett liknande principförslag. Vad vi då inte kände till var väl att det skulle bli så komplicerat som det har blivit. Det beror naturligtvis delvis på att det finns olika politiska inriktningar i sättet att hantera de här frågorna.

När förändringar skall göras måste de vara till det bättre för att det skall vara meningsfullt att ändra. Våra transfereringssystem har egenskapen att de är något komplicerade. De är inte direkt samordnade och leder kanske inte heller alla gånger till det bästa resultatet för den enskilde. Om man åstadkommer ett grundtrygghetssystem som är grundat

på frånvaro från arbetet av olika orsaker slipper man många av de svagheter som dagens transfereringssystem innehåller. Det kommer att finnas bättre förutsättningar för att rehabilitera människor och man hamnar inte mellan stolarna, som man i dag lätt kan göra. I reservation 3, som jag yrkar bifall till, ger vi uttryck för dessa tankegångar.

Det är synd att man inte i samband med att den stora pensionsreformen tas mera precist kan besluta om förtidspensionen. Det kan vara ett visst skydd för Riksförsäkringsverket, med tanke på millennieskiftet, att inte alltför många system sätts i sjön. Men det här har ju utretts under ett antal år, så det borde ha kunnat leda till ett bättre resultat än det vi ser här i dag.

Vi i Centerpartiet har några synpunkter på förslaget; detta grundat på erfarenheter av sättet att hantera förtidspensionärer. Jag tycker emellertid inte att det är särskilt meningsfullt att ompröva förtidspensionen när den enskilde personen har uppnått en ålder som i det kommande pensionssystemet innebär att det går att välja att ta ut sin pension. Har man förtidspension och har passerat 61-årsgränsen borde man kunna få behålla förtidspensionen utan att detta leder till att samhället satsar stora resurser på rehabiliteringsåtgärder o.d. Enligt uppgift gör man ändå inte det. Därför kan det vara lika bra att detta finns på papperet.

Frågan om företagare med restarbetsförmåga har varit ett bekymmer i det nya systemet med de regler som nu finns när det gäller att bedöma möjligheten att återgå till arbete i stället för att få någon sorts ersättning i form av förtidspension. Där är egenföretagarna den grupp som har haft den mest utsatta situationen. Nu föreligger en utredning med ett förslag. Vi i Centerpartiet tycker nog att det skulle ha varit bra om detta hade kunnat genomföras i samband med det beslut som fattas i och med morgondagens val. I en reservation har vi utvecklat detta tillsammans med de andra partierna. Jag yrkar inte bifall till den reservationen men naturligtvis står vi bakom den.

Sedan gäller det sjukpenningreglerna för egenföretagare. Ofta när vi talar om möjligheterna att starta företag är det ju det som skall rädda Sverige från den kris som vi har på arbetslöshetens område. Då är det viktigt att också renodla systemen så att de inte är till hinder för människor som vill starta företag. Ett sådant hinder är sjukpenningreglerna för egenföretagare. Det är viktigt att man vågar starta eget och att man då har ett skydd, precis som man har ett skydd om man är arbetstagare. Detta ger vi uttryck för i en av våra reservationer.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till reservation 3.

Anf. 185 SIGGE GODIN (fp):

Herr talman! Frågan om hur en reformerad förtidspension skall utformas har utretts såväl av Sjuk- och arbetsskadekommittén som av Förtidspensionsutredningen. Båda har föreslagit en sammanhållen ohälsöförsäkring som skall baseras på en s.k. antagandeinkomst. Det innebär att förtidspensionen skall frikopplas från ålderspensionssystemet och i stället sammanföras med sjukförsäkringen. Folkpartiet delar den uppfattningen.

Förtidspensionsutredningen har kommit med ett antal förslag som regeringen i propositionen inte har velat ta ställning till. Kvar blir någon form av principproposition, som efter år av utredande – precis som Karin Israelsson sade – nu skall utredas vidare. Frågan måste ställas om rege-

*Fel! Okänt
växelargument.*

ringen inte vill eller inte vågar ta ställning till detta före valet eller om problematiken fortfarande är för svår.

Herr talman! Då varje parti har sin principskiss är det inte särskilt meningsfullt att polemisera om vad regeringen vill och inte vill. I stället föredrar jag att redovisa var vi i Folkpartiet står.

Folkpartiet har, som jag inledde med att säga, principiellt mycket klart tagit ställning för den modell som Sjuk- och arbetsskadekommittén utrett. Eftersom regeringen, trots två utredningar, inte har kommit fram till hur det nya förtidspensionssystemet skall vara konstruerat finner jag inte skäl att närmare gå in på den saken. Jag nöjer mig med att ta upp den modell som vi i Folkpartiet har skissat på. Vi säger att försäkringsmässigheten måste upprätthållas inom socialförsäkringarna. Det skall finnas ett direkt samband mellan inbetalda avgifter och förmåner. Där inga förmåner finns, skall inga avgifter heller tas ut. Vi i Folkpartiet beklagar att vi inte nådde ända fram när det gäller sambandet mellan avgifter och förmåner i det nya pensionssystemet.

Vi anser att fördelningspolitiken skall ske genom skattesystemet, inte genom socialförsäkringssystemet. Socialförsäkringarna skall vara utformade på ett sådant sätt att rehabilitering gynnas och utslagning motverkas.

Det skall löna sig att arbeta. Försäkringarna skall innehålla en självrisk som motverkar överutnyttjande och som stimulerar till arbete och till en så kort försäkringsperiod som möjligt. Genom en försäkringsmässig koppling mellan avgifter och förmåner minskar de s.k. skattekilarna. Dessutom lönar det sig bättre att arbeta. Om skattekilarna minskar, ökar även möjligheterna för fler att få arbete.

Försäkringarna skall vara autonoma och finansieras med avgifter och direkta statsbidrag för fördelningspolitiska inslag. Försäkringssystemen skall huvudsakligen finansieras med egenavgifter. Det gynnar tydligheten att det är försäkringar som vi talar om.

Genom att försäkringarna lyfts ut ur statsbudgeten och särredovisas ökar försäkringarnas legitimitet. Det är viktigt att taket i socialförsäkringarna sätts så att det stora flertalet inkomsttagares inkomster ligger under taket.

Eftersom inga avgifter skall tas ut där inga förmåner finns måste förmånstak och avgiftstak vara desamma. Vi föreslår att taket i den nya ohälsöförsäkringen skall vara detsamma, 7 ½ lönebasbelopp, som i det reformerade pensionssystemet.

Herr talman! Folkpartiet vill alltså se förtidspensionssystemet som en del av sjukförsäkringen, och det samlade namnet bör vara ohälsöförsäkring. Den skall innefatta ersättning för korta och långa sjukdomsfall inklusive förtidspension på grund av sjukdom.

Arbetsolycksfallsförsäkringen skall ligga separat vid sidan av ohälsöförsäkringen.

Den autonoma ohälsöförsäkringen skall ledas av en självständig styrelse som inte skall bestå av riksdagsledamöter och som skall ha längre mandatperiod än riksdagen.

Även om riksdagen skall fastställa ramarna för avgifter och förmåner skall styrelsen ha det operativa ansvaret för att försäkringens buffertfondering varken går under eller över fastställda ramar. Regering och riksdag skall utforma ramarna och ersättningsnivåerna. Inkomsterna och utgifter-

na skall harmoniera, och därmed får även den samlade ohälsöförsäkring-
en ett större mått av försäkringsmässighet.

Egenavgifterna skall stå för finansieringen av förtidspensionsdelen av
ohälsöförsäkringen, precis som sjukförsäkringsdelen. Dessa skall utgå
upp till taket på 7 ½ lönebasbelopp. Kostnaderna för de personer som får
ersättning på grund av att de skadats före yrkeslivet eller fötts med oför-
måga att arbeta skall finansieras med skattemedel.

Herr talman! Förutom reservation 4, som redovisar de allmänna prin-
ciperna för ohälsöförsäkringen, tar Folkpartiet, Moderaterna och Krist-
demokraterna upp frågan om att företagare så långt möjligt bör jämföras
med arbetstagare vid prövning av arbetsförmåga och rehabiliteringsbe-
hov.

I reservation 19 tas åter upp våra krav om att finansiell samordning
skall genomföras i hela landet samt att kostnaderna för sjukpenningen bör
ingå i denna finansiella samordning. En aktivering av sjukförsäkrings-
pengarna skulle kraftfullt bidra till att köerna i vården kan avskaffas.

I reservation 22 tar vi upp frågan om att sjukpenningsreglerna för
småföretagare måste förenklas för att skapa ett bättre klimat för företa-
gande. Regelsystemen måste vara förutsebara och utformas så att de inte
hindrar investeringar och nyanställningar.

Vid beräkningen av inkomstunderlaget för beräkning av sjukpenning,
föräldrapenning och pension görs avdrag för avsatta expensionsmedel
medan den inkomst som ligger till grund för beräkning av bostadsbidrag
räknas före sådan avsättning. Vi anser att ett och samma inkomstbegrepp
bör användas.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till reservation 4 och reservat-
ion 19, men står självklart bakom samtliga reservationer där Folkpartiet
finns med.

Anf. 186 ULLA HOFFMANN (v):

Herr talman! Det betänkande vi skall debattera handlar om ett refor-
merat system för förtidspensioner. Frågan har utretts ett antal gånger, så
egentligen hade väl de flesta av oss hoppats på att regeringen när man väl
lägger fram en proposition skulle ha kommit till skott. Det socialdemo-
kratiska rådsrådet om det nya pensionssystemet visade på tre viktiga
frågor: premiererservsystemet, avgiftsväxlingen och det faktum att förtids-
pensionen i förhållande till det nya pensionssystemet inte var löst.

Då blir det nästan tvunget att i samband med förslaget till nytt pens-
ionssystem lägga fram ett förslag till nytt förtidspensionssystem. Jag har
faktiskt en viss förståelse för regeringens dilemma, men det betyder inte
att jag accepterar det.

I propositionen utfärdar regeringen i princip endast riktlinjer för hur
en ny förtidspension skall utformas och tillsätter en expertutredning för
att fylla riktlinjerna med innehåll. Vi har på vårt bord en ny princippropo-
sition. Vänsterpartiet ställer sig i princip bakom de riktlinjer som rege-
ringen skissat i propositionen. Men med tanke på hur principproposition-
en för det nya pensionssystemet har förändrats sedan riksdagens beslut
våren 1994 känns det mycket vanskligt att ta ställning till regeringens
riktlinjer. I propositionerna om det nya pensionssystemet behandlas t.ex.
även förtidspensionen, eftersom de båda systemen, trots att de skall skil-
jas åt, är beroende av varandra.

Regeringen föreslår att en försäkrad skall kunna få hel förtidspension vid i det närmaste helt nedsatt arbetsförmåga. Det tycker vi är bra, och vi ställer oss bakom förslaget. Vi tror att lagändringarna kommer att underlätta fastställandet av nivån på arbetsförmågan.

Kravet på att arbetsförmågan skall vara nedsatt med 100 % har lett till ibland helt orimliga konsekvenser. Det har hänt att försäkringskassan meddelat förtidspensionärer att om de ertappas med att bära mer än en kasse från Konsum kan förtidspensionen dras in. Skall jag spetsa till det skulle jag kunna hävda att det vore bättre för axlarna på förtidspensionären att han eller hon fördelade innehållet i en kasse på två kassar. Men då kan pensionen enligt kassan ryka. Det är faktiskt helt absurt.

Både lagstiftningen och myndigheterna bör inse att även förtidspensionärerna måste äta för att leva. Dessutom var detta en regel som mest drabbade kvinnor.

Den senaste förtidspensionsutredningen föreslog därför att särregeln om hushållsarbete skall tas bort. Det tycker jag är ett mycket bra förslag. I och för sig är väl lagen om allmän försäkring den enda lag vi har i Sverige som lyfter fram kvinnors matlagning som hushållsarbete, men eftersom paragrafen inte inneburit någon fördel för kvinnor utan snarare varit ett moment 22 är det bra att utredningen vill slopa den. Jag tar för givet att regeringen med sitt förslag om en mildring av lagtexten också menar att denna särregel skall tas bort.

Herr talman! Förtidspensionen har lyfts ur pensionssystemet eftersom det nya pensionssystemet skall vara ett renodlat ålderspensionssystem. Det tycker Vänsterpartiet är bra. Det går dock inte att undvika att de båda systemen även i framtiden kommer att ha en viss koppling till varandra. Kopplingen mellan förtidspensionen och det reformerade pensionssystemet blir särskilt tydlig vad gäller förslaget att vi i framtiden skall kunna gå i pension vid 61 års ålder. Beräkningar som utredningstjänsten tagit fram visar att det, precis som i delpensionen, är de med relativt hög inkomst som kan utnyttja erbjudandet att gå i pension tidigare. De med förslitande arbetsuppgifter, som ofta är kopplade till låg lön och därmed lågt pensionsunderlag, kommer med stor sannolikhet inte att kunna anta erbjudandet.

Regeringen skriver i propositionen: Försäkringen är inte heller avsedd att täcka mindre variationer i fråga om fysisk eller psykisk prestationsförmåga som kan följa av exempelvis naturligt åldrande.

Denna skrivning oroar mig. Det räcker inte med att utskottsmajoriteten försäkrar att förtidspension även fortsättningsvis kommer att kunna beviljas efter 61 år. Vem kan avgöra om en förslitningsskada till viss del beror på åldrande eller enbart på arbete?

Det finns en risk att en sådan skrivning leder till liknande bedömningar som gjordes vad gäller kvinnors förslitningsskador. Eftersom de burit barn och matkassar under hela sitt liv berodde förslitningsskadan delvis på det och inte enbart på arbetsuppgifterna. Då fanns det inget klart samband och förtidspension beviljades inte.

Tidigare fanns en äldreregel i förtidspensionen som innebar att man vid prövningen av om förtidspension skulle beviljas tog hänsyn till den sökandes ålder och arbetsmarknadsläget. Den regeln vill Vänsterpartiet ha kvar, eftersom vi menar att den ger försäkringskassan möjlighet att ta

hänsyn till sådana variationer i fysisk och psykisk prestationsförmåga som naturligt åldrande kan leda till.

Låginkomsttagare med förslitande arbetsuppgifter skulle på så sätt få en möjlighet att ekonomiskt klara sig fram till ålderspensionen utan att ålderspensionens nivå skulle bli lidande.

Herr talman! Generellt sett drabbas kvinnor av arbetssjukdomar och män av olycksfall i arbetet. Anledningen till det är att kvinnor oftare arbetar inom vård- och serviceyrken där förslitningsskador är mycket vanliga. De förändringar som gjorts av arbetsskadebegreppet i lagen har gjort att det är svårt för kvinnor att få sina förslitningsskador godkända som arbetsskada. Med skärpningen definierade man bort kvinnors arbetsskador, vilket också påpekades av JämO som var mycket kritisk mot skärpningen.

Att definiera bort halva befolkningen löser inte problemet med det stora antalet arbetsskador. Arbetsmiljön inom vård och omsorg blir inte bättre för att vi stoppar huvudet i sanden och säger att detta inte är en arbetsskada. Vi vill därför att arbetsskadebegreppet och bevisregeln återställs till vad som tidigare gällde.

Den expertgrupp som nu skall tillsättas måste enligt min mening se lösningen av detta problem som en av sina huvuduppgifter.

Herr talman! Så till sist vill jag säga några ord om begreppet restarbetsförmåga. En försäkrad som anses ha en viss restarbetsförmåga skall stå till arbetsmarknadens förfogande på den arbetsförmåga han eller hon har kvar. Det kanske är okej för den som i botten har ett arbete, men för den som inte har ett arbete är det värre. För vilken arbetsgivare anställer en människa som är förtidspensionär till 75 % och som har 25 % arbetsförmåga kvar, och var finns det sådana arbetstillfällen? Vi anser att den arbetsskadade måste ha fast anknytning till arbetsmarknaden för att det över huvud taget skall kunna göras en bedömning av restarbetsförmågan.

Att bedöma arbetshandikappade som av olika skäl lämnat arbetsmarknaden utifrån deras restarbetsförmåga i förhållande till de fem olika stegen är i nuvarande försäkring inte relevant och orsakar stort mänskligt lidande. Vi anser därför att reglerna för denna grupp, dvs. de som inte har fast anknytning till arbetsmarknaden, måste mildras. Arbetsmarknadsministern berättade i dag på frågestunden om den deltidsdelegation som nu skall börja arbeta. Jag tycker att problemet med förtidspension i förhållande till restarbetsförmågan även bör diskuteras i denna delegation.

Herr talman! Jag står självklart bakom Vänsterpartiets reservationer, men för tids vinnande yrkar jag endast bifall till reservation 16, under mom. 10, reservation 17, under mom. 11 och reservation 21, under mom. 15.

Anf. 187 RAGNHILD POHANKA (mp):

Herr talman! Vi debatterar nu reformerad förtidspension. Vi i socialförsäkringsutskottet brottas understundom med stora problem, och vi har under 90-talet i riksdagen ständigt lappat och lagat bit efter bit av socialförsäkringssystemen utan att lyckas åstadkomma någon helhetssyn.

I dag skall vi fortsätta med detta enögda tänkande genom att prata om den reformerade förtidspensionen och inget annat. Det borde förresten egentligen heta "den kringskurna förtidspensionen". Vi borde sluta upp med att hymla om att det egentligen är en försämring vi genomfört. Att

***Fel! Okänt
växelargument.***

renodla en förtidspension på det sätt som riksdagen förmodligen kommer att besluta i morgon innebär att möjligheterna till en rimlighetsbedömning minskar, ja, nästan helt upphör.

En rimlighetsbedömning innebär att man är human och att den bedömande läkaren och handläggaren på försäkringskassan har rätt att vara det. Det skall inte behöva vara upp till vars och ens personliga kurage att bedöma om man vill ge en äldre, långtidsarbetslös hel eller halvsjuk människa litet andrum. Det är andrum vi talar om när vi diskuterar i form av principer som kallas renodling eller helhetsbedömning.

Vi måste börja ta hänsyn till människors *hela* situation när vi utformar våra trygghetssystem. Det går inte att dela upp människan i en del som är sjuk, en annan som är arbetslös och en tredje som kanske har sociala problem. Begrepp som helhetssyn och grundtrygghet är vad som genomgående präglar Miljöpartiets syn på socialförsäkringar. Därför accepterar vi inte den nuvarande inriktningen mot renodling som en metod att reformera socialförsäkringarna. Vi vill i stället gå den andra vägen och samordna dagens alla olika system.

För att uppnå en helhetssyn är det nödvändigt att man genomför en radikal reform av organisation och ekonomi kring våra socialförsäkringar. Vi i Miljöpartiet vill därför att lokala arbetsförmedlingar och försäkringskassor skall kommunaliseras och slås samman med delar av kommunernas socialtjänst till en gemensam organisation. Vi är övertygade om att det leder till såväl samhällsekonomiska som mellanmänniskliga vinster. ”Mellanmänniskliga vinster” är när människor slipper vandra runt i systemet utan att någonsin få en helhetsbedömning av sin situation. Kanske är det så att förmågan att göra en helhetsbedömning hör ihop med tillgången till pengarna i dagens ”resursenhetstänkande”. Har ni tänkt på det?

Vår andra huvudinriktning är att införa en bra *grundtrygghet* i trygghetssystemen. Det innebär bl.a. att vi går emot trenden de senaste åren att alltför – genom hårdare kvalifikationskrav – utestängts från de generella försäkringarna. I vår tänkta, långvariga försäkring vid ohälsa och arbetslöshet och i pensionssystemet vill vi ha en ersättning lika för alla, oberoende av tidigare inkomst.

Den nu gällande flerpartiuppgörelsen runt ett reformerat pensionssystem medför en olöslig konflikt mellan målen om inkomstkoppling och grundtrygghet. Det här leder bara till dyrbara, krångliga och svårbegripliga lösningar. Man kan fråga sig vem eller vilka som är betjänta av sådana.

En ekonomisk grundtrygghet, lika för alla, behövs av ekologiska, fördelningspolitiska och ekonomiska skäl. Det viktigaste målet skall vara att tillförsäkra människor ett grundläggande socialt skyddsnät i livets alla olika skeden. Däremot är det ingen uppgift för det statliga trygghetssystemet att tillförsäkra alla att kunna behålla en uppnådd högre levnadsstandard.

Jag får t.ex. en bra pension när jag lämnar riksdagen i höst efter mina sju år här. Tidigare i mitt liv har jag haft det mera knapert. Dock har jag arbetat i minst 30 år. Vilken nivå är det som staten skall försäkra mig för? Är det den inkomstnivå jag har på slutet av mitt yrkesverksamma liv, eller är det den jag hade i början? Det här är inte hållbart över generationer, och det är faktiskt i ett flergenerationsperspektiv som vi måste se våra socialförsäkringar. Jag vet att den första kronan galler, men jag tycker

ändå att det känns så här. Det är därför jag tror så starkt på en grundtrygghet, lika för alla som kommer i behov av den. Vi som sitter här inne utgör ju inte ett genomsnitt av befolkningen, även om man ibland kan tro att det är utifrån vår situation välfärdspolitiken skapas i dag.

Det här var bara en liten parentes. Jag går nu tillbaka till förtidspensionen.

Enligt tidigare regler hade äldre förvärvsarbetande möjlighet att få förtidspension på grund av tungt eller pressat arbete, och det gällde särskilt dem som friställts och hade svårt att få arbete. Möjligheten att få förtidspension av rena arbetsmarknadsskäl togs bort 1991. Fr.o.m. 1997 har de s.k. äldrereglerna tagits bort – något som Miljöpartiet har motsatt sig. De reglerna innebar, bl.a. med tanke på hur arbetsmarknaden ser ut, att det bara krävdes smärre medicinska problem för försäkrade över 60 år. Nu hänvisas i stället de med blandade medicinska problem och arbetsmarknadsproblem till att försöka få en hyfsad ersättning från flera olika försäkringar samtidigt. Vi anser att inriktningen mot att renodla olika försäkringar är en teoretisk konstruktion, som har mycket litet med verkligheten att göra. Den verkar mest ha kommit till i en strävan att kostnaderna skall kunna bokföras på rätt konto.

Alla som arbetar med människor med mångfasetterade problem – dålig hälsa, svårt att finna lämpligt arbete och ibland också sociala problem – vet hur oerhört svårt det är att i praktiken sortera ut vad som är vad. Resultatet blir ofta att individen bollas på ett olyckligt sätt mellan försäkringskassa, sjukvård, arbetsförmedling och sociala myndigheter. Det är förödande för dem som kommer i kläm och ineffektivt och resurskrävande för myndigheterna.

Ett alternativ till renodling är att i stället slå ihop dagens försäkringar mot ohälsa och arbetslöshet till en "arbetslivsförsäkring". En liknande samordning har förordats av bl.a. Riksrevisionsverket. Vi anser att det finns starka skäl som talar för en sådan sammanslagning, framför allt när det gäller långvariga försäkringar.

Förslaget att det formella kravet på arbetsförmågans nedsättning för rätt till hel förtidspension ändras från "helt nedsatt" till "helt eller i det närmaste helt nedsatt" är ett litet steg på vägen mot ett erkännande att strävan mot fullständig renodling inte är hållbar. Vi välkomnar detta steg, men det är tyvärr inte tillräckligt. Vi föreslår i stället att det fortsatta arbetet koncentreras på att skapa en ny, sammanhållen "arbetslivsförsäkring" vid långvarig ohälsa. En sådan allmän försäkring skall baseras på en *samlad* bedömning av den försäkrades hela situation.

För den som har ohälsoproblem skall givetvis den medicinska bedömningen väga tungt. Men den kan inte vara helt utslagsgivande. Man måste också se till människors ålder, psykiska hälsa och möjlighet att få arbete med den restarbetsförmåga han eller hon har. Även eventuella sociala problem måste kunna vägas in.

Prövningen skall vara *aktiv* och syfta till att i första hand finna lösningar som gör att den försäkrade kan finna ett lämpligt arbete på helt eller deltid. Då kan man pröva alla de möjligheter som traditionellt används: utbildning, kompetensutveckling, rehabilitering, arbetsprövning – och kanske förtidspension.

Social- och arbetsmarknadspolitiken på lokal nivå försvåras av att dagens socialförsäkringar är så olika uppbyggda, på ett sätt som inte verkar

konsekvent och genomtänkt. För individen leder det ofta till att frågan om vilken ersättning som skall utgå blir viktigare än att rätt åtgärd sätts in. För myndigheterna blir det ofta en kamp om att slippa betala och att sända över det ekonomiska ansvaret för en individ till en annan penningkassa. Den organisatoriska splittringen på olika ansvariga myndigheter är ett stort problem.

Miljöpartiet anser att en genomgripande organisatorisk reform, ja, nästan en grön revolution skulle vara nödvändig. Den bör bygga på, som jag tidigare sagt, att de lokala arbetsförmedlingarna och försäkringskassorna kommunaliseras och slås samman.

Så var det detta med ersättningsnivåer och beräkningar av olika slag. Ingen kan med säkerhet veta vilken inkomst en människa skulle ha fått under åren fram till pensionen om han eller hon inte blivit sjuk eller arbetslös. Att basera det antagandet på några få inkomstår före insjuknande eller arbetslöshet blir ytterst lotteribetonat, i synnerhet på en arbetsmarknad som blir allt rörligare. Regeringens resonemang visar också att man har stora vändor när man försöker komma fram till ett rättvisande och användbart inkomstbegrepp. Om man tar hänsyn till skatteregler och avtrappning av bostadstillägg kan en inkomstberoende ersättning aldrig få särskilt stor betydelse när den uppgår till så litet som högst 65 % av inkomsten.

Vi är positiva till att regeringen föreslår att ideellt arbete, politiska uppdrag och studier som är av den omfattning som yrkesverksamma utför på sin fritid inte skall föranleda att rätten till förtidspension ifrågasätts. Det har dock visat sig att tolkningen av denna rätt ibland blivit alltför snäv, bl.a. när det gäller politiska uppdrag. Uppdrag som t.ex. vice ordförande i en nämnd eller ledamot av kommunstyrelsens arbetsutskott kan genast ge en del pengar i arvode. Vi föreslår att en gräns fastslås för tillåtet arvode innan förtidspensionen ifrågasätts eller reduceras. Gränsen kan exempelvis sättas till ett basbelopp per år.

Jag yrkar bifall till reservationerna nr 6, 14 och 18.

Vi har också gjort ett särskilt yttrande. Vi anser att barnår bör inräknas i pensionsunderlaget och ge rätt till förtidspension. Vi motsätter oss Förtidspensionsutredningens förslag att pensionsgrundande belopp för barnår inte skall ingå i beräkningsunderlaget.

Anf. 188 ROSE-MARIE FREBRAN (kd):

Fru talman! Som redan har påpekats i debatten här i kväll är det mest principer som regeringen har presenterat för oss genom sin proposition om reformerad förtidspension. Vi kristdemokrater delar i stora drag synen på vilka principer som skall ligga till grund för reformeringen av förtidspensionssystemet.

För övrigt vill jag redan på en gång, innan jag går in på olika delar, säga att jag bara skall yrka bifall till reservation 2. Jag vill alltså inte i onödan ta kammarrens tid i anspråk i morgon med att yrka bifall till fler. Men vi står givetvis bakom alla de sju reservationer som vi är med på i detta betänkande.

Förutom en mängd riktlinjer och principer finns det ett konkret förslag i regeringens proposition som utskottet ställer sig bakom. Jag vill säga någonting om det. Det gäller rätten till hel förtidspension.

Före den 1 juli 1993 gällde en femsjättedelsregel. Sedan har 100 % nedsättning gällt för rätt till hel förtidspension. Nu föreslås någonting som man mellan tummen och pekfingret skulle kunna kalla sju åttondels nedsättning för att kunna få hel förtidspension.

Vi tycker att det är bra att man lättar litet på detta krav, inte minst med tanke på att vi på olika sätt har försökt lyfta fram förtidspensionärers möjlighet till ideella insatser, t.ex. politiska uppdrag, precis som Ragnhild Pohanka påpekade förut. Vi har sett att det har varit problem för dem som har velat göra en insats. Så snäva som reglerna har varit hittills har det kunnat bli problem bara för att den förtidspensionerade har råkat ha det politiska uppdraget i fel kommun så till vida att det har varit för höga arvoden i just den kommunen.

Det kommer man i och för sig inte riktigt till rätta med genom detta förslag. Det behövs någonting mer än det. Vi har velat väcka en tanke om vad som behövs därutöver i vår motion om denna proposition. Det gäller att vi skulle ha mer flexibla ersättningsnivåer än vad vi har i dag.

Jag tror nog att regeringen och majoriteten tycker att vi ändå har större flexibilitet i dag än vad vi har haft tidigare, när vi bara hade hel och halv ersättning. Nu finns det dessutom tre kvarts och en kvarts ersättning. Det finns fyra olika, och det skall väl ändå räcka.

Men det gör inte det. Med de gränser som finns för det arvode som man kan motta kan man ganska enkelt som förtidspensionär med ett politiskt uppdrag hamna i den situationen att man från att ha haft hel ersättning inte får mer än tre kvarts, även om ersättningen för uppdraget inte alls motsvarar en kvart av förtidspensionen. Man lider alltså ett ganska rejält ekonomiskt avbräck.

Det tycker inte vi är riktigt rimligt. Man borde kunna hitta ett system med mer flexibla ersättningsnivåer än i dag. Även för dem som inte är heltidsförtidspensionärer tror vi att de strikta nivåerna ibland motverkar arbetslinjen. Vi har fått exempel från en man som tyckte att han orkade gå upp till att jobba 60 % från 50 %. Han ville göra detta och gjorde det med läkarens goda minne. Han fick naturligtvis en kvarts lägre ersättning i stället för bara 10 %. Det blev ett uppvaknande för honom och en liten chock när han upptäckte detta. Skall vi behöva ha det så? Kan vi inte bli litet mer flexibla i våra regler?

Så skulle jag vilja säga någonting om en av de principer som regeringen talar om, nämligen att systemet skall stimulera eget arbete och aktiv rehabilitering. Då måste vi bli bättre än vad vi är i dag. Beträffande möjligheterna till aktiv rehabilitering måste man ändå påpeka att regeringen hittills direkt har motarbetat denna princip genom neddragningar när det gäller pengar till rehabilitering, genom besparingar på försäkringskassornas administration och genom att säga nej till en permanentning av FINSAM-systemet – en i hela landet lagstadgad skyldighet att samverka och samarbeta på olika sätt, även finansiellt, för att hjälpa människor. Därför tycker jag naturligtvis att vår reservation när det gäller detta är mycket viktig.

För övrigt är det ganska anmärkningsvärt att regeringen inte har kunnat prestera mer än man har gjort i sin proposition. Människor kommer fortsättningsvis att känna sig otrygga och ovissa om vad som kommer att hända. Det gör att det är ganska bråttom med att komma fram med ett genomarbetat förslag. Från kristdemokratisk synpunkt skulle jag vilja

säga att det är viktigt att man väldigt noga överväger att ta med ett fonderat system i förtidspensionen för den finansiella stabilitetens skull och för att minska avgifterna och säkra en bra avkastning.

Jag vill också säga att vår reservation när det gäller studerandes sociala trygghet är viktig. Vi hävdar med bestämdhet att det också behövs en översyn av studerandes sociala trygghet – mer än vad vi har sett hittills – även när det t.ex. gäller föräldrapenning. Vi hoppas att det så småningom skall komma stöd från fler partier för det kravet.

Anf. 189 ANITA JÖNSSON (s):

Fru talman! Vi behandlar nu betänkandet SfU11, *Reformerad förtidspension, m.m.* Jag vill först peka på hur angeläget det är att vi kan ge besked till dagens och kommande förtidspensionärer om hur framtidens förtidspensioner skall se ut i princip.

En viktig uppgift i samband med att den nya pensionsreformen har beretts har varit att förtidspensionen skall fasas in med det reformerade pensionssystemet, som skall träda i kraft den 1 januari 2001. Det känns därför bra att vi nu kan slå fast vilka riktlinjer som skall gälla i den nya reformerade förtidspensionen.

Den nya förtidspensionsreformen kommer inte att ingå i ålderspensionssystemet utan göras till en del av sjukförsäkringen. Utskottet ställer sig bakom de principer som regeringen föreslagit, som innebär att förtidspensionen skall gälla fram till att man fyller 65 år. Då har man rätt att, utöver inkomstgrundad ålderspension, eventuellt också få garantipension från det nya pensionssystemet. Det är ett viktigt besked till bl.a. LO:s medlemmar, som inte skall behöva ta ut ålderspension i förtid.

I betänkandet behandlas framför allt riktlinjerna för en reformering av ersättningen vid varaktigt medicinskt grundad arbetsförmåga – det vi kallar förtidspension. Propositionen har bl.a. föregåtts av Förtidspensionsutredningen.

Den övergripande principen för en sammanhållen ohälsförsäkring är att det också i framtiden skall finnas ett ekonomiskt skydd vid långvarigt nedsatt arbetsförmåga på grund av sjukdom eller funktionshinder. Det skall vara en sammanhållen, allmän och obligatorisk försäkring med enhetliga villkor för alla försäkrade, och den skall vara baserad på inkomstbortfallsprincipen.

Förtidspensionen skall alltså finnas kvar, och man skall kunna få den som en fjärdedels, halv, tre fjärdedels eller hel ersättning. Som jag sade skall man kunna få ersättningen tills man fyllt 65 år. Den skall utges med ca 65 % av den uppskattade inkomsten, upp till ett visst tak. Den inkomstrelaterade ersättningen skall dessutom kunna kompletteras med ett garantibelopp.

De här principerna är tydliga och precisa och ger en god uppfattning om det nya förtidspensionssystemet. Det finns reservationer på området, som i korthet går ut på att man borde invänta regeringens detaljförslag innan man tar ställning. Utskottet menar att det är viktigt att vi redan nu kan ge besked om inriktningen och att princippropositionen är tillräckligt preciserad för att undanröja den osäkerhet som funnits vid övergången till det nya pensionssystemet.

I propositionen läggs det inte fram förslag till hur den inkomstrelaterade förtidspensionen närmare skall beräknas och heller inte vilket in-

komstunderlag som skall användas. Regeringens bedömning är att ersättningen vid hel förtidspension bör vara ca 65 % av den uppskattade inkomsten, upp till ett visst tak. Det är också viktigt att antalet inkomstår som skall ligga till grund för beräkningen är tillräckligt stort för att ge ett stabilt inkomstunderlag som speglar den försäkrades förvärvsförmåga och uppnådda inkomststandard. Med hänvisning till kommande beredning, som har att lägga fram förslag utifrån givna riktlinjer, avstyrks reservationerna från Vänsterpartiet och Miljöpartiet när det gäller den inkomstrelaterade ersättningen.

Fru talman! En allmän försäkring mot inkomstbortfall på grund av sjukdom eller funktionshinder måste omfatta hela befolkningen. För att inte vissa grupper skall stå utanför måste det därför finnas en garanterad lägsta nivå. Om vi inte har en sådan lägsta nivå kommer vissa att stå utan ekonomiskt skydd. Det kan t.ex. vara ungdomar med kortare förvärvstid bakom sig och invandrare som saknat förvärvsarbete i hemlandet.

Förslaget innebär att ett skydd skall utformas med utgångspunkt i en åldersberoende garantinivå, för dem som under tiden före pensionsfallet haft låga eller inga förvärvsinkomster alls. För att ha rätt till ersättning med denna förtidspension förutsätts att man är bosatt i Sverige, och garantibeloppet skall reduceras av utländsk pension. Liksom i nuvarande system skall bostadstillägg finnas som komplement till förtidspension. Hur bostadstilläggen skall utformas bereds ytterligare. Jag vill poängtera att systemet måste garantera förtidspensionärerna möjlighet att ha en bra bostad utan att boendekostnaderna minskar möjligheten att också i övrigt ha en tillfredsställande standard.

Utskottet anser att det kan vara befogat med en lägre garanterad förtidspensionsnivå för de allra yngsta. Det skall ses mot bakgrund av att de genomsnittliga förvärvsinkomsterna och levnadsstandarden i förhållande till den allmänna inkomstutvecklingen stiger upp till 30-årsåldern. Därför bör en uppräkningskurva ske med stigande ålder. Ersättningen måste dock, som någon här påpekade tidigare, vara på en rimlig nivå också för de allra yngsta och i princip täcka alla normala konsumtionsbehov.

Reglerna om förtidspension skall utformas så att de stimulerar till återgång till arbetslivet och ett i övrigt aktivt liv. Arbetslinjen skall främjas. Den förtidspensionär som, trots sjukdom eller funktionshinder, vill pröva på arbete, studier eller andra aktiviteter skall uppmuntras till det.

Reglerna skall tydligare än i dag ge utrymme för och uppmuntra till att pröva på att återvända till yrkeslivet och att i övrigt leva ett aktivt liv. Utskottet instämmer i att rätten till fortsatt förtidspension skall prövas när den försäkrade regelbundet och under en längre tid uppvisat arbetsförmåga. Eventuella arbetsinkomster vid sidan av pensionen skall påverka förtidspensionen. Det här kommer att utredas vidare.

Det föreslås en ändring vad gäller rätt till förtidspension. Ändringen innebär att det formella kravet på arbetsförmågans nedsättning för rätt till hel förtidspension görs mjukare. I dag krävs helt nedsatt arbetsförmåga för att man skall få hel förtidspension, något som flera talare tidigare har nämnt. Utskottet ställer sig bakom regeringens förslag, som innebär att kravet på arbetsförmåga ändras till "helt eller i det närmaste helt nedsatt". Detta anses motsvara ungefär sju åttondelar.

Utskottet har vid flera tillfällen behandlat motionsyrkanden med krav på att reglerna för rätt till hel förtidspension mildras och välkomnar där-

**Fel! Okänt
växelargument.**

för det framlagda förslaget. Samtidigt är det viktigt, som har påpekats bl.a. i några reservationer, att effekterna av det nya förslaget följs upp så att det inte blir svårigheter eller otydligheter i bedömningen.

I detta sammanhang vill jag också nämna att regeringen i vårpropositionen aviserar ett förslag till lösning för dem som har restarbetsförmåga på 25 % eller mindre. Regeringen skall i budgetpropositionen återkomma med förslag som skall gälla från den 1 januari 1999.

Fru talman! Låt mig beröra en central fråga i förslaget, nämligen rehabilitering och samordning, eftersom det finns några reservationer på området. Propositionen betonar att det nya försäkringssystemet skall genomsyras av att rehabilitering och aktivitet skall stimuleras. När arbetsförmågan hos en individ är nedsatt måste åtgärder i första hand inriktas på rehabilitering, för att han eller hon snabbt skall kunna återgå till arbetslivet. När det gäller samordning i det praktiska arbetet ute på fältet har vi i denna kammare tidigare fattat beslut som skapar möjligheter för samtliga aktörer som är involverade i ett rehabiliteringsärende att samverka. Det innebär att samverkan skall vara en del av den ordinarie verksamheten och prägla hela organisationen. Här finns en viktig uppgift, nämligen en uppföljning för att se till att de intentioner vi har gett har fått genomslag genom hela kedjan ned till den enskilde individen.

Till sist: Jag anser att det är en styrka att vi nu kan ta ställning till riktlinjerna för det framtida förtidspensionssystemet för att skapa trygghet bland dem som har ett behov av förtidspension. Vi slår nu fast att systemet skall omfatta alla, baseras på inkomstbortfallsprincipen, gälla tills man fyller 65 år och uppfylla kraven på trygghet, rättvisa och effektivitet.

Med detta vill jag yrka bifall till utskottets hemställan i betänkandet SfU11 och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 190 SIGGE GODIN (fp):

Fru talman! Ingen blir glad av det här principförslaget som ni kommer med, Anita Jönsson. Inte ens LO:s medlemmar kommer att vara nöjda med det. Det går inte att tolka det och förstå vad det innehåller, eftersom det har så många brister. Jag satt själv i Sjuk- och arbetsskadekommittén. Vi jobbade med den här frågan i tre år. Därefter har Förtidspensionsutredningen hakat på det och kommit med förslag. Trots detta lägger ni nu fram någon form av princip som ingen riktigt vet vart den bär hän. Om jag har tolkat utskottets betänkande rätt finns det inget parti som tycker att de där principerna är helt och fullt korrekta, utan det finns avvikande meningar i fråga om det mesta.

Då frågar jag: Vad är skälet till att regeringen dröjer med det här? Det kan kanske vara en enkel fråga, så här på kvällskvisten.

Anf. 191 ANITA JÖNSSON (s):

Fru talman! Vi har ju haft möjlighet att få tillgång till de remissvar på propositionen som har kommit in. Som jag läser dem uppfattar jag att de fackliga organisationerna är relativt nöjda med det här principförslaget och tycker att det på ett tydligt och bra sätt gör klart vad som kommer att gälla i de stora frågorna med ett nytt, reformerat förtidspensionssystem.

När det sedan gäller de återstående frågorna, som mer handlar om olika detaljnivåer, har det inte funnits tillräckligt med underlag. Detta

behöver beredas ytterligare. Jag tycker att det är en styrka att det blir ett förslag där vi kan känna att frågorna har prövats på olika sätt för att resultaten skall bli så goda som möjligt. Jag förutsätter att det fortsatta beredningsarbetet kommer att göra att även Folkpartiet kan känna god tillfredsställelse när vi återigen skall debattera de återstående frågorna.

Prot. 1997/98:108

14 maj

*Fel! Okänt
växelargument.*

Anf. 192 SIGGE GODIN (fp):

Fru talman! Det centrala i förtidspensionssystemet, oavsett vilket system man har, är på vilket sätt man skall beräkna den ersättning man skall ha som förtidspensionär. Detta har Förtidspensionsutredningen kommit med synpunkter på, vilka också Sjuk- och arbetsskadekommittén delade, men regeringen har inte vågat sätta ned foten ens där. Det är ju det som är det intressanta: Den människa som vill känna tryggheten att det kommer ett system som man kan anamma måste ju ändå veta på vilket sätt han skall räkna fram sin ersättning. Det går inte med det här förslaget, och då är det väl ingen trygghet – inte ens för den enskilde LO-medlemmen.

Anf. 193 ANITA JÖNSSON (s):

Fru talman! Jag vet inte vad Sigge Godin relaterar till. I propositionen talas det klart och tydligt om att ersättningen i det nya förtidspensionssystemet skall vara ungefär på dagens nivå och att det skall garanteras goda livsbetingelser för att klara de normala behov som vi har i det här samhället. I den frågan kan vi alltså ge klara besked – däremot inte när det i detalj gäller hur man skall räkna fram det. Men att det skall vara på en skälig levnadsnivå är klart och tydligt utsagt i propositionen.

Anf. 194 KARIN ISRAELSSON (c):

Fru talman! Vårt utskott brukar ju beskyllas för att komma med förslag som gör det omöjligt för Riksförsäkringsverket att komma med riktlinjer och försöka förstå hur datasystemet skall vara konstruerat för att kunna sättas i sjön. Den här gången är det precis tvärtom. Det måste vara en otroligt lång förberedelse tid för att göra den här förändringen.

Jag tycker att regeringen måste ha litet dålig smak som kommer med förslag som om två och ett halvt år skall stimulera förtidspensionerade människor att återgå till arbetslivet och ett i övrigt aktivt liv. Om jag hade förtidspension skulle jag tycka att det var märkligt att försäkringskassan och de som har att handlägga detta inte redan nu kunde påbörja ett aktivare arbete för att få människor tillbaka till ett bra arbetsliv och en bra rehabilitering. Skulle de inte kunna få den här ersättningen från ideellt eller politiskt arbete redan nu, eftersom det också stimulerar till en återgång? Varför måste man, Anita Jönsson, spara detta i två och ett halvt år? Skulle man inte kunna göra det redan vid ikraftträdandet nästa år?

Anf. 195 ANITA JÖNSSON (s):

Fru talman! När det gäller de olika delarna i förtidspensionssystemet har regeringen och utskottet gjort bedömningen att de skall genomföras vid ett och samma tillfälle. Det gäller också det som Karin Israelsson tar upp, nämligen hur mycket av sin fritid man kan ägna åt ideellt arbete utan att det innebär att man får en lägre förtidspension. Jag är överens med Karin Israelsson om att detta är ett bekymmer som det ser ut i dag. Med

**Fel! Okänt
växelargument.**

det här förslaget kommer man att lösa det på ett bra sätt, men man gör det som sagt gemensamt med alla de andra återstående frågorna.

Anf. 196 KARIN ISRAELSSON (c):

Fru talman! Jag förstår att Anita Jönsson måste vara solidarisk med den regering som har lagt fram förslaget. Medge dock att ett sådant här förslag – som i och för sig inte kostar någonting men ger en möjlighet för människor att få en bättre situation – skulle man kunna ha sjösat direkt utan att vänta på ett reformerat förslag i övrigt!

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut skulle fattas den 15 maj.)

**18 § Lagändringar med
flyttning av viss verk-
försäkringsverket till
m.m.**

*Lagändringar med
anledning av flyttning
av viss verksamhet vid
Riksförsäkringsverket
till Söderhamn, m.m.*

**anledning av
samhet vid Riks-
Söderhamn,**

Föredrogs

Socialförsäkringsutskottets betänkande 1997/98:SfU12

Lagändringar med anledning av flyttning av viss verksamhet vid Riksförsäkringsverket till Söderhamn, m.m. (prop. 1997/98:131)

Anf. 197 GULLAN LINDBLAD (m):

Fru talman! Det här betänkandet handlägger i huvudsak ett lagändringsförslag om att Riksförsäkringsverkets yrkesskadeenhet skall flyttas till Gävleborgs läns allmänna försäkringskassa. Det är nämligen så att den väl fungerande Hälsinge flygflottilj i Söderhamn har lagts ned på grund av besparingarna inom försvaret, och nu söker regeringen olika vägar att få nya arbetsplatser till Söderhamn.

Vi vill då säga att en flyttning av yrkesskadeenheten vid Riksförsäkringsverkets sjukhus sannerligen inte är någon lämplig åtgärd. Det kommer heller inte att skapa några nya arbetstillfällen. Det här är en verksamhet som egentligen är kraftigt minskande. Yrkesskadelagen är ju av gammalt datum, och det blir knappast fler fall som behandlas enligt denna. Vad Söderhamn behöver är nya, friska, riktiga arbetstillfällen, inte någon flytt av en fungerande verksamhet i Stockholm.

Detta är alltså huvuddelen av betänkandet, och jag yrkar bifall till reservation nr 1.

Betänkandet innehåller också ett par diverseärenden, så att säga, som är föranledda av motioner. Det ena handlar om hushållstjänster. Här har Rose-Marie Frebran skrivit en motion som behandlar det förslag som Moderaterna, Folkpartiet och Kristdemokraterna har lagt fram i annat sammanhang, nämligen att man skall reducera skatten på hushållstjänster. Vi vet ju att det finns en stor efterfrågan på sådana tjänster, men människor kan helt enkelt inte anställa någon eftersom det på grund av skatteki-larna blir alldeles för dyrt. Därför finns här ett förslag om att reducera genom skatteavdrag. Man kan också tänka sig andra vägar, t.ex. momsre-ducering och sänkta arbetsgivaravgifter, för att göra dessa mycket

otrygga svarta jobb vita för de kvinnor, framför allt, som arbetar inom de här verksamheterna.

Jag tycker att detta är ett mycket värdefullt förslag. Inte minst skulle det gynna våra äldre om de på det här sättet kan köpa sig tjänster på en privat marknad. Vi har också tillstyrkt det i reservationen, men jag har för tids vinnande yrkat bifall bara till reservation nr 1.

Jag vill också nämna att det finns en motion från Vänsterpartiet som förvisso är intressant, nämligen den som tar upp tvåårsregeln i utlänningsärenden – något som vi har debatterat mycket i utskottet. Det gäller alltså de kvinnor som kommer hit och kanske blir slagna och misshandlade av sina män. Har de inte varit här i två år avvisas de.

Det här är en viktig fråga, men den behandlas för närvarande i Kommittén för ny instans- och processordning i utlänningsärenden, förkortat NIPU. Eftersom frågan behandlas där har vi från utskottets sida avstyrkt förslaget.

Summa summarum, fru talman, yrkar jag bifall till reservation 1 av moderaterna.

Anf. 198 SIGGE GODIN (fp):

Fru talman! När det gäller huvudfrågan i betänkandet, att viss verksamhet vid Riksförsäkringsverket skall flyttas till Söderhamn, har Folkpartiet inget att erinra utan tycker att det är okej.

Jag skulle bara i övrigt vilja hänvisa till reservation 2 som gäller hushållstjänster och som Gullan Lindblad har talat om.

Alla borde vara väl medvetna om att allt måste göras för att skapa arbetstillfällen i landet. De tre borgerliga partierna har presenterat en modell. Det kanske finns några andra också. Gullan Lindblad har beskrivit exakt vad det handlar om. Det handlar faktiskt om att göra svarta tjänster vita. Det har visat sig svårt eftersom det kostar mycket pengar för enskilda personer att privatanställa för att få de här tjänsterna. Det är det som har varit problemet. Vi pekar alltså på en modell.

Låt mig i det sammanhanget säga att det ser spännande ut att Centerpartiet börjar närma sig oss i den här frågan. Det är litet trist egentligen att ni bara håller er till ett särskilt yttrande och vill pröva detta i några län för att det skall komma tillbaka så småningom. Det är nu människorna är arbetslösa det är nu vi behöver göra de här insatserna. Det hade varit klädsamt om ni hade varit med på reservationen, eftersom jag vet att ni tycker så här. Då hade det varit lämpligt att Vänsterpartiet fått ägna sig åt den här frågan tillsammans med regeringen, där ni motverkar nya arbetstillfällen. Jag tycker att det borde vara tvärtom i vårt samhälle i dag.

Jag yrkar alltså, fru talman, bifall till reservation 2 och vill också hänvisa till det Gullan Lindblad sade om den s.k. tvåårsregeln. Jag delar helt den uppfattningen. Det är därför vi har ett särskilt yttrande tillsammans med Vänsterpartiet.

Anf. 199 ROSE-MARIE FREBRAN (kd):

Fru talman! Det är en trefaldig mix i detta lilla betänkande. Vi kristdemokrater har inte några invändningar mot det regeringsförslag som finns i betänkandet, flyttning av viss verksamhet vid Riksförsäkringsverket till Söderhamn.

Prot. 1997/98:108

14 maj

*Fel! Okänt
växelargument.*

När det gäller den andra frågan, den tvååriga provotiden i anknytningsärenden, är vi nöjda med att den behandlas i den s.k. NIPU-utredningen. Vår representant i utredningen bevakar den där. Därav följer att vi inte har markerat på något sätt i det här betänkandet.

Det tredje förslaget som behandlas är vår egen kristdemokratiska motion som handlar om åtgärder för att få till stånd en fungerande marknad för tjänster riktade mot hushållen. Jag vill på en gång yrka bifall till reservation 2.

Sysselsättningen i Sverige är katastrofalt låg. Ändå är regeringen handlingsförlamad när det gäller att öppna nya möjligheter. Alla vet att orimliga skatteregler lägger en död hand över marknaden för vita hushållstjänster. Många jobb i den sektorn kommer aldrig till stånd. Hundratusentals hushåll, framför allt barnfamiljer och äldre, köper tjänsterna svart. Tusentals människor arbetar utan att få del av de gemensamma trygghetssystemen. Sådan ser verkligheten ut.

Debatten om att lätta på skattetrycket och släppa fram vita tjänstejobb i hemmen har böljat fram och tillbaka i flera år. Varje gång har det blivit politiska blockeringar med föreställningar om att det skulle vara fult att betala för vissa servicetjänster i hemmen. Att betala någon som sätter upp kakel i badrummet där hemma är avdragsgillt. Men om man betalar någon för att tvätta samma kakel skulle det vara orättvist att få göra avdrag för det.

Vi kristdemokrater har under flera år presenterat åtgärder för att öppna den här marknaden. Vi har på den allra senaste tiden kommit överens med Folkpartiet och Moderaterna om en bra lösning. En skattereduktion på 50 % införs för privatpersoners betalning av arbetskostnad för hushållstjänster som utförs i det egna hemmet upp till en nivå på 25 000 kr om året. Förslaget innebär att det vita priset halveras direkt vid köpet. Vi bedömer att vi här kan få många nya jobb. Mellan 63 % och 74 % av kostnaden för en tjänst består i Sverige av skatter och sociala avgifter.

De här stora skattekilarna, alltså skillnaden mellan köparens pris och säljarens ersättning efter skatt, bromsar framväxten av moderna tjänsteföretag och fler jobb i tjänstesektorn. Det gäller självklart i allra högsta grad tjänsteproduktion riktad till privatpersoner som betalar med redan beskattade medel.

Frågan om skattelättnader för hushållstjänster är nog utredd och analyserad. De erfarenheter och kunskaper som redan inhämtats visar bl.a. att det finns en stor efterfrågan på hushållstjänster. Jag skall inte ta upp tid genom att trötta er med siffror. Det visar också att det finns ett stort potentiellt utbud av arbetskraft, fast en del inte tror det. Men när människor själva får svara på frågan säger de att de är beredda att jobba med detta.

Det övergripande målet med det förslag som vi tidigare har presenterat och nu gemensamt presenterar med Folkpartiet och Moderaterna är att öka antalet jobb. Dessutom finns det flera andra syften som man tillgodoser. Man gör svarta jobb vita, man ökar valfriheten för hushållen, man, hör och häpna, ökar jämställdheten och man ökar effektiviteten i ekonomin.

Nu vill jag instämma med Sigge Godin. Det är väldigt synd att Centerpartiet inte är med på den här reservationen, inte är med på vagnen.

Men jag tror att Karin Israelsson har satt upp sig på talarlistan. Det tycker jag är bra.

Det särskilda yttrande som man har avgett beklagar jag. Jag undrar: Är det så att Centerpartiet på olika nivåer försöker sitta på två stolar? När jag hemma har läst i min regionala tidning har jag sett att det centerpartistiska kommunalrådet i Örebro för några dagar sedan i en insändare publicerat att man tycker att det är synd att regeringen i vårpropositionen har lagt fram förslag och att Centerpartiet föreslår ett avdrag till en maximal nivå per hushåll och år. Jag tycker att detta är dubbla budskap. Är meningen att vilseföra åtminstone väljarna i Örebro län, eller var står Centerpartiet någonstans i den här frågan?

Anf. 200 MARINA PETTERSSON (s):

Fru talman! I socialförsäkringsutskottets betänkande nr 12 behandlas lagändringar med anledning av flyttning av viss verksamhet vid Riksförsäkringsverket till Söderhamn, m.m. jämte en motion väckt med anledning av propositionen.

I propositionen föreslås nödvändiga författningsändringar med anledning av att verksamheten vid Riksförsäkringsverkets yrkesskadeenhet överförs till Gävleborgs läns allmänna försäkringskassa. Ändringarna föreslås genomföras genom en särskild lag som skall träda i kraft den 1 oktober 1998.

Dessutom behandlas två motionsyrkanden från den allmänna motions tiden 1997. Det ena gäller den s.k. tvåårsregeln i utlänningsärenden. Det andra gäller subventioner av hushållstjänster. Motionerna avstyrks med hänvisning till pågående utrednings- eller beredningsarbete.

I reservation nr 1 tas frågan upp om flyttning av viss verksamhet vid Riksförsäkringsverket till Söderhamn. Moderaterna anser att det inte är acceptabelt att flytta arbetstillfällena på det sätt som vi socialdemokrater föreslår. Moderaterna menar att inga nya arbetstillfällena skapas genom att flytta arbetsplatser från en ort till en annan.

Mot bakgrund av att riksdagen beslutat att Hälsinge flygflottilj, F 15 i Söderhamn, skall läggas ned har regeringen för avsikt att lokalisera 350 arbetstillfällena till Söderhamn. Orsaken är den särskilda sysselsättningssituation som råder i Söderhamns kommun. Bland de verksamheter som flyttas från Riksförsäkringsverket i Stockholm till Söderhamn är yrkesskadeenheten och viss IT-verksamhet. Vid yrkesskadeenheten är det 35 arbetstillfällena som flyttas samt den IT-verksamhet som för närvarande är inriktad på att säkerställa datordriften inför millennieskiftet.

Överflyttningen från Riksförsäkringsverket till Gävleborgs läns allmänna försäkringskassa kräver beslut av riksdagen eftersom yrkesskadeenheten enligt bestämmelser i olika lagar i dag handhas av Riksförsäkringsverket.

Vi socialdemokrater anser att ett viktigt regionalpolitiskt verktyg är just statlig verksamhet. Målet har varit och är att hela Sverige skall leva.

I motion Sf28 har Gullan Lindblad m.fl. anført att det inte är acceptabelt att flytta arbetstillfällena på det sätt som regeringen föreslår med motiveringen att det inte skapas några nya arbetstillfällena. På sikt är det ett faktum att det tillkommer arbetstillfällena när utsatta områden, som Söderhamn, får enheter som just håller på med informationsteknik och nödvändigt förändringsarbete inför millennieskiftet.

Prot. 1997/98:108
14 maj

*Fel! Okänt
växelargument.*

*Fel! Okänt
växelargument.*

Jag, liksom Gullan Lindblad, kommer från en region som drabbats av utflyttning. Glesbygden blir alltmer glesbygd för varje år denna utflyttning får ske. Den statliga verksamheten är ett viktigt politiskt redskap som vi har att tillgå som en utjämnande faktor.

Vi går framtiden till mötes med nödvändiga strukturomvandlingar, en förändrad omvärldsbild och en snabb informationsteknologisk utveckling, den s.k. IT-utvecklingen.

Det är vår regionalpolitiska syn att ett helhetstänkande när det gäller regional balans kräver särskilda åtgärder i de mest utsatta regionerna. I det här fallet gäller det när Hälsinge flygflottilj, F 15, avvecklas.

Fru talman! Jag övergår till motion Ju919 och yrkandet om tvåårsregeln i utlänningsärenden. Jag vill här slå fast en viktig aspekt som motionären pekar på. Naturligtvis skall alla som vistas i Sverige ha samma skydd som övriga medborgare. Det är en viktig uppgift för NIPU-utredningen att komma med förslag när det gäller kvinnor som inte har permanent uppehållstillstånd och som utsätts för misshandel av de män de lever tillsammans med.

Vidare är det motion A805 av Rose-Marie Frebran m.fl. Man vill få till stånd en fungerande marknad för hushållstjänster genom statliga subventioner. Motionärerna menar att det går att nedbringa den svarthandel som finns. Här vill jag hänvisa till den skriftliga fråga som Chris Heister ställde till Thomas Östros angående sänkt skatt i tjänstesektorn. Thomas Östros svarade bl.a. att frågan måste beredas vidare, så att inte högre prioriterade områden såsom vården, omsorgen och skolan skulle drabbas.

Fru talman! Jag yrkar bifall till hemställan i betänkandet och avslag på motionen och reservationerna.

Anf. 201 GULLAN LINDBLAD (m) replik:

Fru talman! Jag skall inte ta någon längre debatt om detta vid denna sena timma. Men att flytta på statliga verksamheter tror jag, med förlov sagt, inte särskilt mycket på.

Jag minns när Försvarsverket flyttade till Karlstads kommun. Det var utlovat 1 140 arbetstillfällen. De har krympt ned till något hundratal.

Yrkesskadeenheten vid Riksförsäkringsverkets sjukhus är en krympande verksamhet. Det beror på att det gäller en gammal lagstiftning. För att få fler jobb i Söderhamn och på andra orter i Sverige gäller det att ha en näringspolitik som gör att det uppstår fler jobb naturligt – inte genom att flytta verksamheter omkring i landet.

Sedan var det hushållstjänster. Jag kan inte låta bli att förundras över att i fråga om arbetslösa byggjobbare har regeringen utan att tveka infört ROT-bidrag. Men det är tydligen alldeles omöjligt att tänka sig ”RUT-bidrag” för hushållstjänster. Jag är glad över att man har kommit ifrån pigdebatten och nu talar om hushållstjänster. Det är kanske ett litet steg framåt. Nog är det trist att vi inte kan enas om att försöka med denna lösning när vi nu vet hur stor arbetslösheten är.

Anf. 202 MARINA PETTERSSON (s) replik:

Fru talman! Det gällde arbetstillfällen som flyttas till Söderhamn. Yrkesskadeenheten berör 35 av totalt 350 arbetstillfällen. Det har skapats positiva effekter i Söderhamns kommun genom att utflyttningen sker.

Jag har här ett dokument som visar att arbetslösheten gått ned under åren 1997 till 1998 från 8,9 % till 4,8 %. Jag kan ge Gullan Lindblad dokumentet efter debatten.

Det har blivit fina och positiva effekter av att IT-verksamheten flyttas. Arbetsförmedlingschefen i Söderhamn säger om Söderhamnspaketet att man har lyckats vända negativism och hopplöshet som har präglat Söderhamn, dess invånare och de arbetslösa till en optimistisk anda. Nu är inställningen till utbildning genom arbetsförmedlingens kunskapslyft mycket positiv.

När utflyttningen av IT-verksamheten till Söderhamn blev klar ringde 225 arbetslösa på två veckor och anmälde sig till datautbildning. Det är väldigt optimistiskt.

Anf. 203 GULLAN LINDBLAD (m) replik:

Fru talman! Jag hoppas naturligtvis att Marina Pettersson har rätt. Tillåt mig säga att jag är tveksam.

Jag sade något hundratal i fråga om Karlstad. Det kanske handlar om några hundratal för att vara alldeles riktig. Det är långt ifrån vad som utlovades på sin tid. Jag är rädd för att det blir så även här.

Arbetslöshetssiffror kanske minskar här och där. Det beror på att människor befinner sig i en mängd andra åtgärder, t.ex. kunskapslyftet. Vi ser nu att det är kontraproduktivt, eftersom det inte skapas några arbetstillfällen inom vård och omsorg där de bäst behövs.

Jag hörde inte något om hushållstjänster. Jag hoppas att Marina Pettersson inte är alltför negativ till detta. Men det är trist att vi inte kan gå fram på en gemensam front och pröva denna möjlighet när vi vet att arbetslösheten är så stor som den är. Här finns en möjlighet att få ordentliga arbetstillfällen som ger inte minst kvinnor social trygghet genom att de får vita jobb i stället för att som i dag tvingas att arbeta svart. Det handlar t.ex. om polska kvinnor som i dag tvingas att ta svartjobb.

Men jag hoppas att debatten ändå förs framåt.

Anf. 204 MARINA PETTERSSON (s) replik:

Fru talman! Det förslag som Tjänstebeskattningsutredningen har lagt fram bereds för närvarande – som Gullan Lindblad säger – i Regeringskansliet. Nu kommer det till nya arbetstillfällen inom den privata sektorn. Under den senaste 12-månadersperioden har det tillkommit 40 000 nya arbetstillfällen.

Vad vi socialdemokrater värnar är sektorerna vård, omsorg och skola. Dessa sektorer prioriteras då i första hand. Så jag hänvisar alltså till den beredning som för närvarande pågår inom Regeringskansliet.

Anf. 205 SIGGE GODIN (fp) replik:

Fru talman! Jag vill bara genom Marina Pettersson skicka en hälsning till skatteministern, att han skall läsa på litet bättre i den här frågan.

Om man gör svarta jobb vita kommer det in skattepengar som går att använda till vård och omsorg – det är inte raka motsatsen. På det sättet får han alltså in mer pengar och kan förse vården med de pengar som behövs där. Så enkelt är det faktiskt när det gäller dessa frågor.

Dessutom måste vi ju – precis som det har sagts här – med alla medel göra allt för att människor skall komma i arbete, och det gör man inte när man motverkar sådana här upplägg som ger skattemedel, sätter människor i arbete och skapar en vit tjänstemarknad som är bra för oss alla i det här landet.

Anf. 206 MARINA PETTERSSON (s) replik:

Fru talman! Jag vill fortfarande hänvisa till det beredningsarbete som genomförs i Regeringskansliet.

Anf. 207 SIGGE GODIN (fp) replik:

Fru talman! Jag förstår att Marina Pettersson gör det. Regeringen säger alltid att man bereder den här frågan. Det har man gjort i jättemånga år. Och frågan har utretts av mycket kända ekonomer, inte minst från LO. De har varit här i Riksdagshuset på ett morgonmöte och visat på vad detta skulle ge. Det är bara positiva saker.

Skatteministern kan läsa protokollet, så Marina Pettersson behöver inte gå till honom i kväll eller i morgon bitti och berätta det här. Men jag tycker inte att det behövs någon mer beredning. Det gäller att skapa denna möjlighet för att människor skall komma i arbete, och det tror jag att vi tycker alla.

Anf. 208 ROSE-MARIE FREBRAN (kd) replik:

Fru talman! Marina Pettersson hänvisar till två saker när det gäller avstyrkandet av mitt motionsyrkande.

Det ena är en hänvisning till pågående utredning.

Det andra är en hänvisning till skatteministerns svar på en fråga av Chris Heister.

När det gäller det första vill jag instämma med Sigge Godin. Det är länge nu som vi har fått svaret: Beredning pågår. Det är otroligt att det behövs en så lång beredning av den här frågan. Jag måste säga att jag är förvånad över detta.

När det gäller det andra om Thomas Östros svar uppfattade jag det så att det är annat som går före. Jag kan inte se annat än att socialdemokraterna medvetet försöker att överdriva kostnaderna för att göra svarta hushållstjänster vita.

Som Sigge Godin också påpekade blir det ett väldigt litet skattebortfall när man gör svarta tjänster vita. Det blir eventuellt en liten kostnad på kort sikt, men på längre sikt blir det snarare en positiv nettoeffekt för de offentliga finanserna i stort.

Det verkar som att den socialdemokratiska inställningen är – om jag förenklar – att skattesystemet skall uppmuntra män att köpa tjänster av män inom ROT-systemet men hindra kvinnor från att köpa traditionella kvinnliga tjänster av kvinnor.

Anf. 209 MARINA PETTERSSON (s) replik:

Fru talman! Det förslag som Moderaterna, Folkpartiet och Kristdemokraterna har lagt fram om skattereduktion för hushållstjänster innebär ett borttagande av 1,6 miljarder i skatteinkomster. Genom de borgerliga subventionerna till hushållstjänster skall det skapas nya jobb. Men de 1,6

miljarderna skall tas från pengarna till arbetsmarknadsåtgärder, och det innebär att det inte skapas några nya jobb. De offentliga finanserna förstärks inte heller.

Prot. 1997/98:108
14 maj

*Fel! Okänt
växelargument.*

Anf. 210 ROSE-MARIE FREBRAN (kd) replik:

Fru talman! Beloppet 1,6 miljarder kronor har Marina Pettersson fått från våra egna beräkningar på ett bruttobortfall. Vi talar också om finansiering genom en minskning av anslaget till arbetsmarknadspolitiska åtgärder.

Inför budgetarbetet 1998 föreslog vi kristdemokrater i vårt budgetalternativ en betydligt lägre nivå på anslaget till de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna än vad regeringen föreslog.

Nu har vi sett vad det står i tilläggsbudgeten. Där tar man bort lika mycket som vi hade velat ta bort från början. Vi hade då en fullständigt realistisk uppfattning, vilket regeringen inte hade, och det tror vi att vi har även nu. Så det är inga problem. På sikt blir det alltså inte någon nettokostnad utan snarare en positiv effekt på de offentliga finanserna.

Jag tror att regeringen och socialdemokraterna visar på den obotfärdiges förhinder i den här frågan.

Anf. 211 MARINA PETTERSSON (s) replik:

Fru talman! Vi socialdemokrater prioriterar i första hand vården, omsorgen och skolan, och sedan får vi se om vi har råd med något mera.

Anf. 212 ULLA HOFFMANN (v):

Fru talman! Något av det första som jag lärde mig i riksdagen var att när det i rubriken på en proposition eller betänkande står m.m. måste jag vara vaksam. Under det ena m:et i SfU12 döljer sig subventioner till hushållssektorn och under det andra m:et tvåårsregeln i utlänningsärenden.

Vänsterpartiets och min ståndpunkt vad gäller subventionerade hushållstjänster är väl känd, och vi har inte ändrat uppfattning i frågan.

Gullan Lindblad sade att det var bra att vi har kommit ifrån pigdebatten genom att nu tala om hushållstjänster och att det är ett steg framåt. Men jag hoppas verkligen att det är det enda steget som vi kommer att ta när det gäller subventionering av hushållstjänster.

Vi anser att skattemedlen skall användas på ett sådant sätt att skillnaderna mellan klass och kön utjämnas. Ett sätt att utjämna mellan klass och kön är att utnyttja den offentliga sektorn. Detta med att med skattemedel subventionera hushållstjänster förstärker, menar vi, klasskillnaderna bland kvinnor och gynnar inte den jämställdhet som Sverige som nation bekänner sig till.

Att underlätta vissa kvinnors karriärer med statliga subventioner minskar inte klassklyftorna – det ökar dem. Att undanta männen från deras ansvar för hem och barn ökar inte jämställdheten utan minskar den. Vad som däremot minskar klassklyftorna och främjar jämställdheten är sex timmars arbetsdag, vilket hade varit det mest naturliga för dem som ser subventionerad hemhjälp som den åtgärd som kommer att lösa de flesta av våra problem.

Beräkningar som har gjorts visar att vi måste subventionera varje timme med 100 till 150 kr, eftersom hushållen inte anser sig vilja betala mer än 50 kr i timmen. Dessutom skulle jag vilja tillägga att vi i så fall skulle subventionera en sektor som inte har någon egen livskraft, för det kan den ju inte ha om man måste subventionera den så mycket.

I Kvinnobulletinen nr 3 från 1993 skriver Inga-Lisa Sangregorio: "Jag trodde att kvinnor över partigränserna numera var eniga om att vård av frisk man i hemmet inte är en så angelägen uppgift att den bör uppmuntras via skattesubventioner. Men nu tycks en del kvinnor anse att om vården utsträcks till att gälla även frisk kvinna och friska makars disk och tvätt och dammtussar så bör den subventioneras." Intresset ljuger aldrig, sade en filosof som jag bekänner mig till.

Jag är förstås nöjd med att utskottet avslår kristdemokraternas motion och vill med mitt inlägg också ge mitt och Vänsterpartiets stöd till dem inom regeringspartiet som anser att det är vården av sjuka och äldre människor som skall subventioneras med skattemedel och inte vård av friska män och kvinnor.

Fru talman! Det andra momentet står för tvåårsregeln i utlänningslagen. Vänsterpartiet har vid åtskilliga tillfällen motionerat om att denna regel i anknytningsärenden innebär stora problem för en del av de utländska kvinnor som av olika anledningar och genom olika vägar kommit till Sverige och sammanbor med svenska män.

För att pröva seriositeten i förhållandet gör Invandrarverket en anknytningsutredning. I de flesta fall är det seriösa förhållanden och allt är okej, men i en del förhållanden utsätts kvinnan för misshandel och sexuella övergrepp. Om kvinnan lämnar mannen på grund av misshandeln innan de två åren har gått, skickas hon tillbaka till sitt hemland. I andra förhållanden slänger mannen ut kvinnan på gatan och ringer därefter Invandrarverket och berättar att han har slängt ut henne. Mannen är sedan fri att ta hit en ny kvinna osv. – full returrätt med tvåårig misshandelsgaranti, för att uttrycka det drastiskt. Många gånger får männen också hjälp av svenska myndigheter att verkställa returrätten.

Jag vet inte om alla kammarens ledamöter vet om att det faktiskt finns postorderfirmor i Sverige som för en ringa penning skickar ut kataloger över kvinnor som män i Sverige kan importera.

Genom tvåårsregeln tvingas kvinnor att stanna kvar i förhållanden där de kanske misshandlas och ibland våldtas. Inget samhälle som säger sig vara jämställt kan acceptera en sådan effekt av lagstiftningen. Regeringen tillsatte därför en utredning som leddes av regeringsrådet Marianne Eliasson.

Utredarens förslag speglar i vissa delar en kvinnosyn som jag inte trodde fanns i Sverige. Utredaren skriver på s. 201 att om varje slag av våldshandling eller kränkning skulle medföra att kvinnan skulle få stanna skulle detta leda till att regeln skulle missbrukas för att kvinnan skulle få stanna.

Vad utredaren säger är att en del kvinnor tycker om att slås sönder och samman samtidigt som de utsätts för sexuella övergrepp. Enstaka mindre våldshandlingar skall inte heller kunna leda till uppehållstillstånd, säger man vidare.

Med tanke på hur svårt det är för svenska kvinnor att föra i bevis att de blivit misshandlade eller våldtagna innebär detta att litet misshandel

och litet sexuella övergrepp skall man väl ändå som utländsk kvinna tåla. Om mannen pucklar på kvinnan och våldtar henne strax efter det att hon kommit hit så är inte heller det skäl för uppehållstillstånd. Till yttermera visso skriver regeringsrådet att om kvinnan uppträtt provocerande skall hon, trots att hon utsatts för våld eller kränkning, inte beviljas uppehållstillstånd.

Vad utredningen säger är alltså att det är tillåtet att misshandla kvinnor under vissa betingelser, dvs. att om mannen slår eller kränker henne litet är det okej. Om mannen slår eller våldtar henne strax efter det att de har gift sig är det också okej. Om kvinnan uppträder provocerande är det definitivt fritt fram att slå henne sönder och samman och våldta henne, för då får hon skylla sig själv.

Denna syn på kvinnor i Sverige trodde jag som sagt inte fanns längre, och det är klart att jag blir upprörd när den finns hos ett regeringsråd. Den visar också på hur nödvändig den utbildningssatsning som regeringen föreslår i kvinnofridspropositionen är.

En del av Vänsterpartiets kritik mot kvinnofridspropositionen, som vi i övrigt ställer oss bakom, är att den är så svensk. Den behandlar nämligen inte utländska kvinnors situation i Sverige, för det är väl ändå så att regeringen menar att kvinnofrid skall gälla för alla i Sverige boende kvinnor, oavsett om de är av utländskt ursprung eller om de inte har permanent uppehållstillstånd. Om det inte är avsikten menar jag att det är diskriminering och dessutom ett brott mot FN:s deklaration om avskaffande av våld mot kvinnor.

Fru talman! Vänsterpartiet står bakom betänkandet, och jag har därför inga särskilda yrkanden. Debatten om subventionerade hushållstjänster kommer att tas upp igen när regeringen kommer med sitt förslag om stadspolitiken. Tvåårsregeln i utlänningsärenden är föremål för diskussion i den parlamentariska kommitté som ser över instans- och processordningen i utlänningsärenden. Men det känns angeläget för mig att klart markera var Vänsterpartiet står i dessa båda frågor.

Anf. 213 ROSE-MARIE FREBRAN (kd) replik:

Fru talman! Med tanke på den argumentering som Ulla Hoffmann har använt här i kväll borde Vänsterpartiet ha sagt nej till ROT-avdrag, för det är ju att subventionera tjänster som väl inte utjämnar klass- och könsskillnader. Det handlar om traditionellt manliga arbeten, t.ex. att lägga och slipa golv. Däremot är det fullständigt förkastligt att ge samma typ av ROT-avdrag om någon skulle vilja arbeta med att tvätta samma golv. Varför har inte Vänsterpartiet sagt nej till ROT-avdrag?

Detta med vård av frisk man i hemmet är ett bottennapp av stora mått i debatten. Jag trodde faktiskt att vi hade kommit längre än dit. Jag skall gärna öga mot öga med Ulla Hoffmann ge exempel som visar att det verkligen inte handlar om vård av frisk man i hemmet. Det handlar inte heller bara om att vissa välavlönade karriärkvinnor skall kunna köpa tjänster.

I Gränna finns det en person som går omkring och tvättar fönster svart – fast de blir rena – för 60 kr i timmen. Min partiledares gamla mamma, som dog över 90 år gammal, ville på sin pension på drygt 3 000 kr köpa puts av fönster för 60 kr i timmen, men upplystes av sin son att det kunde hon inte göra eftersom det var svart. Den tjänst som skulle kosta 120 kr

**Fel! Okänt
växelargument.**

vitt skulle enligt vårt förslag kunna köpas för 60 kr av en gammal pensionär med 3 500 kr i månaden i pension.

Anf. 214 ULLA HOFFMANN (v) replik:

Fru talman! Ja, Rose-Marie Frebran, jag måste säga att jag ser fram emot diskussionen öga mot öga. Vi kanske kan ta den när kammaren har stängt.

ROT-avdragen handlar om att bibehålla kompetensen hos en yrkeskår under hög arbetslöshet. Om detta handlar inte det förslag som Rose-Marie Frebran för fram, utan det handlar om att öppna en helt ny marknad som vi menar bygger på att det finns stora klasskillnader mellan människor.

Den svenska inställningen har under decennier varit att friska vuxna människor av båda könen i huvudsak bör klara av sina egna vardagssysslor och att man samtidigt skall lära barnen att ta hand om sig själva.

Jag har besökt projektet Humlan nere i Kungälv. När man talar med kvinnorna där säger de – och de säger det öppet – att de inte vill arbeta med detta. De har det här arbetet under tiden tills de får ett riktigt arbete. Jag skulle vilja påstå att Humlanprojektet t.ex. inte ger den mängd arbetstillfällen som Rose-Marie Frebran talar om.

När det gäller att göra svarta jobb vita kan jag inte förstå hur kd kan få ihop ekvationen. Vi skall alltså subventionera de här tjänsterna med hundra kronor i timmen för att den 60-åriga kvinnan skulle kunna få hjälp i hemmet. Varför inte satsa pengarna på hemtjänsten i stället? Varför?

Anf. 215 ROSE-MARIE FREBRAN (kd) replik:

Fru talman! Jag är som jag har sagt tidigare fullständigt övertygad om att vi på litet sikt, när vi har satt det här systemet i sjön, får positiva nettoeffekter för de offentliga finanserna. Där har vi helt olika utgångspunkter. Och damen var över 90 år – inte 60.

Jag undrar vad det är som gör att vi som politiker skall ha så bestämda uppfattningar om vem som skall utföra vad i varje hem i vårt land. Det skall vara något slags politiskt korrekt uppfattning att alla människor skall ta hand om sin egen smuts. Det borde i så fall också vi riksdagsledamöter kunna göra på våra rum i ledamotshuset. Varför skall någon annan göra det för vår skull? Har *de* någon kompetens som behöver upprätthållas eller är det bara byggnadsarbetare som har en kompetens som behöver upprätthållas?

Effektiviteten i ekonomin, den som har givit oss vårt välstånd, beror på den specialisering som vi har fått i den västerländska ekonomin. Med vårt förslag öppnas möjligheter till ytterligare specialisering och valfrihet för familjer så att de *kan* välja. Det blir mer fritid av att köpa tjänster. Man kan tillbringa den tiden tillsammans med barnen.

I fråga om ett system där man bara får vinnare och inga förlorare är det märkligt att man inte kan få en uppslutning, en bred politisk uppslutning.

Anf. 216 ULLA HOFFMANN (v) replik:

Fru talman! Rose-Marie Frebran är upprörd och menar att vi politiker inte skall lägga oss i vem som sköter människors smuts hemma. Hon

menar också att vi inte skall uttala vad som är politiskt korrekt. Men det har jag faktiskt inte gjort, Rose-Marie Frebran! Det är väl ändå att ta i.

Det står vem som helst fritt att anlita ett städbolag. Det är bara att slå upp Gula sidorna i telefonkatalogen. Där finns det mängder med städbolag. Men då skall man också betala vad det kostar. Vi skall inte ta skattemedel från den offentliga sektorn och lägga över till att subventionera det som Rose-Marie Frebran säger skall vara en valfrihet för familjer.

Men vilka familjer är det som kommer att ha råd? Det finns familjer som inte ens med subventioner kommer att ha råd att använda sig av de här subventionerade hushållstjänsterna. Längst ned i botten kommer det alltid att finnas någon som inte har råd. Och redan i dag finns det möjlighet för Rose-Marie Frebran och hennes vänner att hyra sig de här tjänsterna via städbolag.

Anf. 217 GULLAN LINDBLAD (m) replik:

Fru talman! Nu är det tyvärr så att vi har ett skattetryck här i Sverige som är så högt att inte ens *vi* – även om vi har relativt höga löner som riksdagsledamöter – har råd att anlita någon för hushållstjänster.

Varken jag, Rose-Marie Frebran eller någon annan är ute efter att gynna vissa kvinnors karriär, som Ulla Hoffmann säger. Vårt förslag är framför allt positivt för alla de äldre och de barnfamiljer som på det här sättet skulle få möjlighet till ökad valfrihet mellan kommunens tjänster och en privat tjänst.

Det skulle kunna uppstå en rad hemtjänstföretag för de här kvinnorna. Det är oftast kvinnor det handlar om, för det här är sådant arbete som vi kvinnor har utfört i hundratal år. Och jag anser att det är riktiga jobb. De skulle kunna få en anställning. Därmed skulle de också få en social trygghet som jag tror att Ulla Hoffmann och jag båda är intresserade av att kvinnor får, så att de inte bara arbetar svart och kanske tvingas till socialbidrag. Då kan de inte heller bygga upp någon pensionstrygghet, sjukförsäkring eller någonting.

Det är detta det handlar om. Är det så att Ulla Hoffmann i stället är beredd att sänka skattetrycket ordentligt för låg- och medelinkomsttagarna, så har jag inget emot *det*. Men eftersom jag tror att vi inte är överens på den punkten kan vi väl åtminstone öppna möjligheterna för inte minst unga människor att komma in på arbetsmarknaden på det här sättet?

Anf. 218 ULLA HOFFMANN (v) replik:

Fru talman! Gullan Lindblad säger att skattetrycket i Sverige är så högt att inte ens en riksdagsledamot har råd att hyra en vit städfirma som kan komma hem och städa. Det tvivlar jag på. Vi satt faktiskt och ringde runt till städfirmor här i Stockholm. En veckostädning – jag vet inte om Gullan Lindblad vill ha mer städat – ligger på ungefär 350 kr. Då är det vita tjänster.

I förra inlägget, som Gullan Lindblad hade mot Marina Pettersson, pratade hon om *polska* kvinnor som skulle kunna få jobb. Nu är det *unga* människor som skall få jobb. Är det så att det är unga, polska, invandrade kvinnor som skall få jobb med Gullan Lindblads och Rose-Marie Frebrans förslag?

Det har ju tidigare talats om – jag tror att det var Björn Rosengren som kom med förslaget – att det här vore ett bra sätt för invandrade kvinnor att komma in på den svenska arbetsmarknaden. Jag tycker faktiskt att det är nonsens. Jag kan inte förstå det. De flesta kvinnor i Sverige arbetar väldigt mycket. Då borde man i stället för att ställa krav på att *andra* kvinnor skall komma och städa i hemmet ställa krav på männen och säga: Nu får ni ta hand om er del. Eller också kan man – vilket jag tycker är mer naturligt – kräva sex timmars arbetsdag.

Det förslag som ni vill ha kräver stora klasskillnader. Alla undersökningar visar att det bara är i samhällen med stora klasskillnader som man kan rekrytera kvinnor till sådana här arbeten. I andra samhällen väljer kvinnor hellre att arbeta inom t.ex. vården.

Anf. 219 GULLAN LINDBLAD (m) replik:

Fru talman! Vad det handlar om är att Rose-Marie Frebran, Sigge Godin och jag vill göra det möjligt för både kvinnor och, för all del, män att över huvud taget få ett arbete i stället för att gå arbetslösa. Det här är *en* möjlighet, och jag anser att vi får undersöka *alla* möjligheter när vi har den stora arbetslöshet som vi har i dag. Människor har ju inte råd att anställa någon för arbete i t.ex. hemmet.

Man kan tänka sig annat arbete än precis det här med att städa. Det finns väldigt många uppgifter. Kommunerna skulle kunna avgöra hur många timmar en person behöver i hemhjälp, och så skulle man kunna anlita någon den här vägen. Det går i andra länder. I Finland går det att ha hemtjänstcheckar osv. Men i Sverige är det helt omöjligt.

Jag har talat om polska kvinnor därför att jag vet att det i min egen hemkommun finns väldigt många polska kvinnor. Dessa kvinnor tycker jag synd om, eftersom de i dag inte har någon som helst social trygghet. Det är det jag vill ge dem. Jag kan tänka mig unga kvinnor, och jag kan också tänka mig unga män, som på det här sättet får en chans att få insteg på arbetsmarknaden.

Jag bryr mig inte om klasser och kön. Ulla Hoffmann vet mycket väl att jag tycker att det är viktigt att kvinnor får bra förhållanden. Det kan vi t.o.m. samarbeta om ibland. Men låt oss sluta upp att tala om klasskillnader. Min farmor var piga i sin ungdom, och jag skulle inte skämmas ett dugg om ett av mina barnbarn under några år skulle ta en tjänst i hemmet på det här sättet. Det är ju ett hedervärt arbete. Men låt oss då också göra det vitt, med social trygghet.

Anf. 220 ULLA HOFFMANN (v) replik:

Fru talman! Jag vill bara bekräfta den bild som Gullan Lindblad ger av att jag vet var Gullan Lindblad står i fråga om kvinnor. Vi samarbetar ibland om just det. Vi kan inte samarbeta när det gäller klasskillnaderna. Den saken är helt klar.

Det är inte någon här i kammaren som har sagt att detta är ett arbete att skämmas för. Vi har bara sagt att det inte skall subventioneras. Vem som helst får arbeta inom städsektorn eller var som helst annars. Men det skall inte subventioneras med skattemedel.

Gullan Lindblad vill göra det möjligt för kvinnor och män att få jobb. Ja, det vill vi alla. Det finns inte ett enda parti som säger något mot det.

Men då menar jag att Gullan Lindblad och hennes parti borde ställa sig bakom de s.k. Perssonpengarna. De kommer att leda till fler jobb ute i den offentliga sektorn.

Prot. 1997/98:108
14 maj

Anf. 221 KARIN ISRAELSSON (c):

Fru talman! Jag vill i denna sena timme bara ge några informationer. Det var Folkpartiets och Kristdemokraternas representanter som tyckte att det var anmärkningsvärt att vi från Centerpartiet skulle sitta på två stolar, som man uttryckte det – eller att vi i varje fall inte skulle kunna ställa upp på den här reservationen om hushållstjänster.

Jag förstår att det har varit ont om tid och att det inte varit möjligt att läsa vårt särskilda yttrande där det står: ”Vi avser att återkomma i denna fråga med förslag till försöksverksamhet med subventionerade köp av hushållstjänster i något eller några län.”

Jag kan förklara debatten i Centerpartiet. Det finns för övrigt en motion, som är behandlad. Vi återkommer också i en motion med anledning av vårpropositionen. Det vi först har prioriterat är vårdcheckar för äldre. Vi menar att det är viktigt att äldre som vill bo hemma skall ha möjlighet att till ett subventionerat pris få hjälp med bl.a. fönsterputsning och snöskottning. Det är vad vi i vårt parti har tyckt vara viktigast. I en motion med anledning av vårpropositionen har vi alltså ett förslag om köp av hushållstjänster. Vi har haft en ganska bred diskussion i partiet.

Vi som representerar Centerns kvinnoförbund har tidigare i ett antal motioner krävt just subventionerade tjänster, s.k. RUT-avdrag. Detta är alltså ingen nyhet i partiet. Vad som möjligen är nytt är att hela partiet nu står bakom det här. I rambudgeten har vi ett anslag på ett antal miljoner framöver för att kunna genomföra detta.

Vid en titt på Humlanprojektet i Kungälv finner man att alla är nöjda. De som utförde tjänsterna är mycket nöjda. Det visar sig att man aldrig haft så nöjda arbetsgivare som där de här hushållstjänsterna utfördes. Det är inte bara i hem där mannen avstår från att göra hushållsarbete som de här tjänsterna utnyttjas, utan det handlar också om hem där man har använt all ledig tid för att klara av hushållstjänsterna och inte haft tid med familjen. I de fallen har man upplevt att man plötsligt hinner tala med varandra om saker och ting som är viktiga inom och för familjen. Tidigare har tiden, som sagt, gått åt för att hålla huset rent. De som har utfört tjänsterna har känt att de utfört en väldigt viktig uppgift.

Det här är ett grannliga arbete. Någon form av utbildning kan tänkas för att man skall klara av dessa uppgifter på ett bra sätt. Det är möjligt att man inte tänker ha dem hela livet. Men för några är det möjligt att ägna sig åt sådana här insatser, och det har hänt också tidigare. I både Finland och Danmark finns den här typen, och i Frankrike går det att köpa vårdcheckar. Det rör sig alltså om modeller som redan är prövade.

Vad kommunalrådet i Örebro skriver är korrekt och riktigt. Han ställer upp på det förslag som vi i Centerpartiet centralt har lagt fram. Vi har försökt att beräkna kostnaden. Detta är ju inte alldeles gratis. Vi har anslagit de pengar som vi anser behövs för en försöksverksamhet och för vårdcheckarna. Dessa skall alltså inte vara en försöksverksamhet, utan den saken skall kunna genomföras ganska så direkt. Detta är Centerpartiets syn på hushållstjänster.

*Fel! Okänt
växelargument.*

*Lagändringar med
anledning av flyttning
av viss verksamhet vid
Riksförsäkringsverket
till Söderhamn, m.m.*

Anf. 222 SIGGE GODIN (fp):

Fru talman! Detta med vårdcheckar är utmärkt. Vi i Folkpartiet delar alltså Centerns uppfattning där – ja, egentligen har vi nog samma uppfattning.

Jag skall helt kort summera debatten från min sida. I Sundsvall finns det en man som har egen firma och som jobbar vitt med hemtjänster. Det går alldeles utmärkt. Problemet är bara att han på grund av priset har ytterst få kunder. Det är, som sagt, en *man* som jobbar med det här. Det behöver alltså inte bara vara kvinnor som gör det.

Jag som är gammal arbetsförmedlare tycker att det här är ett alldeles utmärkt sätt att arbeta. En del har det givetvis som ett genomgångsyрке. Numera stannar man ju inte speciellt länge på ett och samma arbete, utan man går från yrke till yrke. Det är ett utmärkt sätt att skola in människor. Dessutom kan människor som varit arbetslösa under en lång tid på det här sättet komma ut på arbetsmarknaden och jobba vitt.

Anf. 223 KARIN ISRAELSSON (c):

Fru talman! Det är bra om vi är flera som tycker samma sak när det gäller vårdcheckarna och det komplement som kan behövas i form av subventionerade tjänster för just nämnda grupp äldre. Jag hoppas att vi tillsammans kan verka för att detta också genomförs.

Anf. 224 ROSE-MARIE FREBRAN (kd):

Fru talman! Det skulle vara intressant att få ta del av hur det förslag konkret ser ut som Centerpartiet säger sig ha lagt fram. Vilka län skall det här omfatta? Hur lång tid skall det pågå, och varför försöksverksamhet i ett begränsat geografiskt område?

Såvitt jag vet har inget av de länder som sjösatt sådana här system haft så begränsade försök. Danmark började med en försöksverksamhet – över hela landet. Sedan permanentade man sitt system.

Anf. 225 KARIN ISRAELSSON (c):

Fru talman! Orsaken är naturligtvis att vi prioriterar vårdcheckarna. Där vet vi vad det kommer att kosta, men vi vet inte vad den slutliga kostnaden blir när det gäller subventionerade hushållstjänster. Vi utgår från vissa beräkningar men kan inte med säkerhet säga att de kommer att hålla. Försöket i Kungälv visar att det kostar pengar om man vill komma i gång med det här, som kan pågå i några år.

I vår motion med anledning av vårpropositionen finns detta med, kanske inte så detaljerat som Rose-Marie Frebran vill ha det men där finns i alla fall riktlinjerna för de här försöken.

Anf. 226 ROSE-MARIE FREBRAN (kd):

Fru talman! Om det finns ett yrkande i en motion och ett visst antal kronor är anslagna har ni väl funderat åtminstone på om mer än ett län skall ingå och på hur lång tid det här skall kunna pågå.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 15 maj.)

19 § Bordläggning

Anmäldes och bordlades
Proposition
1997/98:145 Svenska miljömål. Miljöpolitik för ett hållbart Sverige

Prot. 1997/98:108
14 maj

*Fel! Okänt
växelargument.*

20 § Anmälan om frågor för skriftliga svar

Anmäldes att följande frågor för skriftliga svar framställdes

den 14 maj

1997/98:729 av *Helena Frisk* (s) till socialministern
Psykiskt funktionshindrade

den 13 maj

1997/98:735 av *Åke Carnerö* (kd) till socialministern
Föräldrastöd
1997/98:736 av *Rolf Gunnarsson* (m) till justitieministern
Polissituationen i Dalarna
1997/98:737 av *Eva Goës* (mp) till statsrådet Leif Pagrotsky
Vapenhandel till Indien
1997/98:738 av *Eva Goës* (mp) till utrikesministern
Avrustning
1997/98:739 av *Roy Ottosson* (mp) till miljöministern
Haverö strömmar
1997/98:740 av *Gullan Lindblad* (m) till socialministern
Uppföljning av psykiatireformen

den 14 maj

1997/98:741 av *Helena Frisk* (s) till statsrådet Maj-Inger Klingvall
Underhållsstödet
1997/98:742 av *Gullan Lindblad* (m) till utbildningsministern
Naprathögskolans framtid
1997/98:743 av *Bertil Persson* (m) till statsministern
Cabo Corso-jubileet
1997/98:744 av *Bertil Persson* (m) till kulturministern
Nationalmuseum för idrott
1997/98:745 av *Ulf Melin* (m) till utbildningsministern
Antagning till högre utbildning
1997/98:746 av *Ulf Melin* (m) till statsrådet Ylva Johansson
Möjlighet att höja betyg i gymnasieskolan

Frågorna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll
tisdagen den 26 maj.

21 § Anmälan om skriftliga svar på frågor

Anmäldes att följande skriftliga svar på frågor inkommit

den 14 maj

1997/98:681 av *Per Lager* (mp) till utrikesministern
Guatemala

1997/98:688 av *Bertil Persson* (m) till statsministern
Östersjömiljarderna och Hansaregionen

1997/98:706 av *Birger Schlaug* (mp) till jordbruksministern
Kretsloppsprojekt i Dorotea

1997/98:711 av *Erling Bager* (fp) till utrikesministern
Nigeria

Svaren redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll
tisdagen den 26 maj.

22 § Kammaren åtskildes kl. 22.36

Förhandlingarna leddes
av förste vice talmannen från sammanträdets början till ajourneringen
kl. 13.53,
av andre vice talmannen därefter t.o.m. 11 § anf. 101 (delvis),
av talmannen därefter till ajourneringen kl. 18.00,
av förste vice talmannen därefter t.o.m. 17 § anf. 187 (delvis),
av talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

LISBETH HANSING ENGSTRÖM

/Barbro Nordström

1 § Justering av protokoll.....	1
2 § Anmälan om uteblivna svar på interpellationer.....	1
3 § Hänvisning av ärenden till utskott	2
4 § Förnyad bordläggning.....	2
5 § Beslut rörande utskottsbetänkanden som slutdebatterats den 13 maj.....	3
SoU19 Ombildning av Handikappinstitutet.....	3
SoU21 Frysförvaring av befruktade ägg.....	3
KrU14 Framtidsformer – Handlingsprogram för arkitektur, formgivning och design	4
KrU16 Filmpolitiken	6
6 § Översyn av förvaltningsprocessen, m.m.	7
Justitieutskottets betänkande 1997/98:JuU17	7
(Beslut skulle fattas den 15 maj.)	7
7 § Behandlingen av häktade	7
Justitieutskottets betänkande 1997/98:JuU22	7
(Beslut skulle fattas den 15 maj.)	7
8 § Processrättsliga frågor	7
Justitieutskottets betänkande 1997/98:JuU24	7
Anf. 1 ANDERS G HÖGMARK (m).....	7
Anf. 2 ALICE ÅSTRÖM (v).....	10
Anf. 3 ANDERS G HÖGMARK (m) replik.....	12
Anf. 4 ALICE ÅSTRÖM (v) replik.....	13
Anf. 5 ANDERS G HÖGMARK (m) replik.....	13
Anf. 6 KIA ANDREASSON (mp).....	13
Anf. 7 ANDERS G HÖGMARK (m) replik.....	16
Anf. 8 KIA ANDREASSON (mp) replik	16
Anf. 9 ANDERS G HÖGMARK (m) replik.....	17
Anf. 10 KIA ANDREASSON (mp) replik	17
Anf. 11 ANN-MARIE FAGERSTRÖM (s)	17
Anf. 12 ANDERS G HÖGMARK (m) replik.....	22
Anf. 13 ANN-MARIE FAGERSTRÖM (s) replik	22
Anf. 14 ANDERS G HÖGMARK (m) replik.....	23
Anf. 15 ANN-MARIE FAGERSTRÖM (s) replik	23
Anf. 16 ALICE ÅSTRÖM (v) replik.....	23
Anf. 17 ANN-MARIE FAGERSTRÖM (s) replik	23
Anf. 18 SIVERT CARLSSON (c).....	23
Anf. 19 SIW PERSSON (fp).....	24
Anf. 20 ANN-MARIE FAGERSTRÖM (s) replik	26
Anf. 21 SIW PERSSON (fp) replik.....	26
Anf. 22 ANN-MARIE FAGERSTRÖM (s) replik	26
Anf. 23 SIW PERSSON (fp) replik.....	26
Anf. 24 LENNART HEDQUIST (m).....	26
(Beslut skulle fattas den 15 maj.)	27
9 § Vårdnad, boende och umgänge	27

*Fel! Okänt
växelargument.*

Lagutskottets betänkande 1997/98:LU12	27
Anf. 25 AGNE HANSSON (c)	27
(forts. 11 §).....	30
Ajournering.....	30
Återupptagna förhandlingar	30
10 § Frågestund	30
Anf. 26 ANDRE VICE TALMANNEN.....	30
<i>Barsebäck.....</i>	<i>30</i>
Anf. 27 LENNART DALÉUS (c)	30
Anf. 28 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s).....	31
Anf. 29 LENNART DALÉUS (c)	31
<i>Svenskt bistånd.....</i>	<i>31</i>
Anf. 30 INGRID NÄSLUND (kd)	31
Anf. 31 Statsrådet PIERRE SCHORI (s).....	31
Anf. 32 INGRID NÄSLUND (kd)	31
Anf. 33 Statsrådet PIERRE SCHORI (s).....	31
Anf. 34 INGRID NÄSLUND (kd)	32
<i>Fastighetsskatten på hus i skärgården</i>	<i>32</i>
Anf. 35 KARL-GÖSTA SVENSON (m)	32
Anf. 36 Statsrådet THOMAS ÖSTROS (s).....	32
Anf. 37 KARL-GÖSTA SVENSON (m)	32
Anf. 38 Statsrådet THOMAS ÖSTROS (s).....	32
Anf. 39 KARL-GÖSTA SVENSON (m)	33
Anf. 40 Statsrådet THOMAS ÖSTROS (s).....	33
Anf. 41 KARL-GÖSTA SVENSON (m)	33
Anf. 42 Statsrådet THOMAS ÖSTROS (s).....	34
<i>Delegation för deltidsarbete.....</i>	<i>34</i>
Anf. 43 INGER SEGELSTRÖM (s)	34
Anf. 44 Arbetsmarknadsminister MARGARETA WINBERG (s).....	34
Anf. 45 INGER SEGELSTRÖM (s)	35
Anf. 46 Arbetsmarknadsminister MARGARETA WINBERG (s).....	35
Anf. 47 BENGT KRONBLAD (s).....	35
Anf. 48 Arbetsmarknadsminister MARGARETA WINBERG (s).....	35
Anf. 49 STIG SANDSTRÖM (v).....	35
Anf. 50 Arbetsmarknadsminister MARGARETA WINBERG (s).....	35
<i>Könsperspektiv på ungdomars hälsosituation.....</i>	<i>36</i>
Anf. 51 ELISA ABASCAL REYES (mp).....	36
Anf. 52 Socialminister MARGOT WALLSTRÖM (s)	36
Anf. 53 ELISA ABASCAL REYES (mp).....	36
Anf. 54 Socialminister MARGOT WALLSTRÖM (s)	36
<i>Polisens insatser mot försäkringsbedrägerier.....</i>	<i>36</i>
Anf. 55 BENGT HARDING OLSON (fp).....	36
Anf. 56 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s).....	37
Anf. 57 BENGT HARDING OLSON (fp).....	37

Anf. 58	Justitieminister LAILA FREIVALDS (s)	37	Prot. 1997/98:108
	<i>Kommunernas ekonomi</i>	38	14 maj
Anf. 59	MAGGI MIKAELSSON (v)	38	
Anf. 60	Inrikesminister JÖRGEN ANDERSSON (s)	38	
Anf. 61	MAGGI MIKAELSSON (v)	38	
Anf. 62	Inrikesminister JÖRGEN ANDERSSON (s)	39	
Anf. 63	DAN ERICSSON (kd)	39	
Anf. 64	Inrikesminister JÖRGEN ANDERSSON (s)	39	
Anf. 65	DAN ERICSSON (kd)	40	
Anf. 66	Inrikesminister JÖRGEN ANDERSSON (s)	40	
Anf. 67	DAN ERICSSON (kd)	41	
	<i>Nordiskt försvarssamarbete</i>	41	
Anf. 68	GÖTHE KNUTSON (m)	41	
Anf. 69	Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s)	41	
Anf. 70	GÖTHE KNUTSON (m)	41	
Anf. 71	Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s)	41	
	<i>Kostnadsansvaret för polisövervakning vid stora evenemang</i>	42	
Anf. 72	KIA ANDREASSON (mp)	42	
Anf. 73	Justitieminister LAILA FREIVALDS (s)	42	
Anf. 74	KIA ANDREASSON (mp)	42	
Anf. 75	Justitieminister LAILA FREIVALDS (s)	43	
	<i>Skatter och sysselsättning</i>	43	
Anf. 76	ISA HALVARSSON (fp)	43	
Anf. 77	Statsrådet THOMAS ÖSTROS (s)	43	
Anf. 78	ISA HALVARSSON (fp)	44	
Anf. 79	Statsrådet THOMAS ÖSTROS (s)	44	
Anf. 80	HENRIK S JÄRREL (m)	44	
Anf. 81	Statsrådet THOMAS ÖSTROS (s)	45	
Anf. 82	HENRIK S JÄRREL (m)	45	
Anf. 83	Statsrådet THOMAS ÖSTROS (s)	45	
	<i>Indiens kärnvapenprov</i>	46	
Anf. 84	EVA ZETTERBERG (v)	46	
Anf. 85	Statsrådet PIERRE SCHORI (s)	46	
Anf. 86	EVA ZETTERBERG (v)	47	
	<i>Beskattnings av veteranfordon</i>	47	
Anf. 87	LARS STJERNKVIST (s)	47	
Anf. 88	Statsrådet THOMAS ÖSTROS (s)	47	
Anf. 89	LARS STJERNKVIST (s)	47	
Anf. 90	Statsrådet THOMAS ÖSTROS (s)	47	
Anf. 91	ANDRE VICE TALMANNEN	49	
11 §	(forts. från 9 §) Vårdnad, boende och umgänge (forts.		
	LU12)	49	
Anf. 92	MARIETTA DE POURBAIX-LUNDIN (m)	49	
Anf. 93	ANDRE VICE TALMANNEN	49	
Anf. 94	MARIETTA DE POURBAIX-LUNDIN (m)	49	
Anf. 95	KERSTIN HEINEMANN (fp)	52	
Anf. 96	TANJA LINDERBORG (v)	55	
Anf. 97	AGNE HANSSON (c) replik	59	

Anf. 98	TANJA LINDERBORG (v) replik.....	60
Anf. 99	AGNE HANSSON (c) replik	60
Anf. 100	TANJA LINDERBORG (v) replik.....	61
Anf. 101	YVONNE RUWAIDA (mp)	61
Anf. 102	TANJA LINDERBORG (v) replik.....	64
Anf. 103	YVONNE RUWAIDA (mp) replik.....	64
Anf. 104	TANJA LINDERBORG (v) replik.....	64
Anf. 105	YVONNE RUWAIDA (mp) replik.....	65
Anf. 106	ROSE-MARIE FREBRAN (kd).....	65
Anf. 107	INGER SEGELSTRÖM (s)	67
Anf. 108	AGNE HANSSON (c) replik	71
Anf. 109	INGER SEGELSTRÖM (s) replik	72
Anf. 110	AGNE HANSSON (c) replik	72
Anf. 111	INGER SEGELSTRÖM (s) replik	72
Anf. 112	TANJA LINDERBORG (v) replik.....	73
Anf. 113	INGER SEGELSTRÖM (s) replik	73
Anf. 114	TANJA LINDERBORG (v) replik.....	74
Anf. 115	INGER SEGELSTRÖM (s) replik	74
Anf. 116	MARIETTA DE POURBAIX-LUNDIN (m) re- plik	74
Anf. 117	INGER SEGELSTRÖM (s) replik	75
Anf. 118	MARIETTA DE POURBAIX-LUNDIN (m) re- plik	75
Anf. 119	INGER SEGELSTRÖM (s) replik	76
Anf. 120	KERSTIN HEINEMANN (fp) replik.....	76
Anf. 121	INGER SEGELSTRÖM (s) replik	76
Anf. 122	KERSTIN HEINEMANN (fp) replik.....	77
Anf. 123	INGER SEGELSTRÖM (s) replik	77
Anf. 124	BENGT HARDING OLSON (fp).....	77
	(forts.).....	79
	Beslut om uppskjuten votering.....	79
11 §	(forts.) Vårdnad, boende och umgänge (forts. LU12).....	80
Anf. 125	INGER SEGELSTRÖM (s) replik	80
Anf. 126	BENGT HARDING OLSON (fp) replik.....	80
Anf. 127	INGER SEGELSTRÖM (s) replik	80
Anf. 128	BENGT HARDING OLSON (fp) replik.....	81
Anf. 129	KERSTIN WARNERBRING (c).....	81
Anf. 130	ULLA HOFFMANN (v)	83
Anf. 131	INGER SEGELSTRÖM (s) replik	86
Anf. 132	ULLA HOFFMANN (v) replik	86
Anf. 133	INGER SEGELSTRÖM (s) replik	86
Anf. 134	ULLA HOFFMANN (v) replik	87
Anf. 135	INGER SEGELSTRÖM (s) replik	87
Anf. 136	ULLA HOFFMANN (v) replik	87
Anf. 137	AGNE HANSSON (c) replik	87
Anf. 138	ULLA HOFFMANN (v) replik	87
Anf. 139	AGNE HANSSON (c) replik	88
Anf. 140	ULLA HOFFMANN (v) replik	88

Anf. 141 RAGNHILD POHANKA (mp)	89	Prot. 1997/98:108
Ajournering	91	14 maj
Återupptagna förhandlingar	92	
11 § (forts.) Vårdnad, boende och umgänge (forts. LU12)	92	
Anf. 142 INGER SEGELSTRÖM (s) replik	92	
Anf. 143 RAGNHILD POHANKA (mp) replik	92	
Anf. 144 INGER SEGELSTRÖM (s) replik	93	
Anf. 145 RAGNHILD POHANKA (mp) replik	93	
Anf. 146 MARGARETA ISRAELSSON (s)	93	
Anf. 147 RAGNHILD POHANKA (mp) replik	95	
Anf. 148 MARGARETA ISRAELSSON (s) replik	95	
Anf. 149 RAGNHILD POHANKA (mp) replik	95	
Anf. 150 MARGARETA ISRAELSSON (s) replik	96	
Anf. 151 ULLA HOFFMANN (v) replik	96	
Anf. 152 MARGARETA ISRAELSSON (s) replik	96	
Anf. 153 ULLA HOFFMANN (v) replik	97	
Anf. 154 MARGARETA ISRAELSSON (s) replik	97	
Anf. 155 SIGGE GODIN (fp)	97	
Anf. 156 MARGARETA ISRAELSSON (s) replik	99	
Anf. 157 SIGGE GODIN (fp) replik	99	
Anf. 158 MARGARETA ISRAELSSON (s) replik	100	
Anf. 159 SIGGE GODIN (fp) replik	100	
Anf. 160 INGER SEGELSTRÖM (s) replik	100	
Anf. 161 SIGGE GODIN (fp) replik	100	
Anf. 162 INGER SEGELSTRÖM (s) replik	101	
Anf. 163 SIGGE GODIN (fp) replik	101	
Anf. 164 LENNART ROHDIN (fp)	101	
Anf. 165 ULLA HOFFMANN (v) replik	104	
Anf. 166 LENNART ROHDIN (fp) replik	105	
Anf. 167 ULLA HOFFMANN (v) replik	105	
Anf. 168 LENNART ROHDIN (fp) replik	106	
Anf. 169 INGER SEGELSTRÖM (s) replik	106	
Anf. 170 LENNART ROHDIN (fp) replik	106	
Anf. 171 INGER SEGELSTRÖM (s) replik	107	
Anf. 172 LENNART ROHDIN (fp) replik	107	
Anf. 173 EWA LARSSON (mp)	107	
Anf. 174 ANITA PERSSON (s)	109	
Anf. 175 RAGNHILD POHANKA (mp)	109	
Anf. 176 ULLA HOFFMANN (v)	109	
Anf. 177 LENNART ROHDIN (fp)	110	
Anf. 178 ULLA HOFFMANN (v)	110	
Anf. 179 LENNART ROHDIN (fp)	110	
Anf. 180 ULLA HOFFMANN (v)	111	
(Beslut skulle fattas den 15 maj.)	111	
12 § Sveriges tillträde till Brysselkonventionen	111	
Lagutskottets betänkande 1997/98:LU24	111	
(Beslut skulle fattas den 15 maj.)	111	
13 § Pensionsrättigheter och bodelning	111	

Lagutskottets betänkande 1997/98:LU25	111
(Beslut skulle fattas den 15 maj.)	111
14 § Verksamheten inom OSSE under 1997.....	111
Utrikesutskottets betänkande 1997/98:UU21	111
(Beslut skulle fattas den 15 maj.)	111
15 § Verksamheten i Europarådet 1997	112
Utrikesutskottets betänkande 1997/98:UU22	112
(Beslut skulle fattas den 15 maj.)	112
16 § Transport av farligt gods	112
Försvarsutskottets betänkande 1997/98:FöU8.....	112
Anf. 181 ANNIKA NORDGREN (mp)	112
Anf. 182 ÅKE CARNERÖ (kd).....	113
(Beslut skulle fattas den 15 maj.)	116
17 § Reformerad förtidspension, m.m.....	116
Socialförsäkringsutskottets betänkande 1997/98:SfU11	116
Anf. 183 MARGIT GENNSER (m).....	116
Anf. 184 KARIN ISRAELSSON (c).....	118
Anf. 185 SIGGE GODIN (fp).....	119
Anf. 186 ULLA HOFFMANN (v)	121
Anf. 187 RAGNHILD POHANKA (mp).....	123
Anf. 188 ROSE-MARIE FREBRAN (kd).....	126
Anf. 189 ANITA JÖNSSON (s).....	128
Anf. 190 SIGGE GODIN (fp).....	130
Anf. 191 ANITA JÖNSSON (s).....	130
Anf. 192 SIGGE GODIN (fp).....	131
Anf. 193 ANITA JÖNSSON (s).....	131
Anf. 194 KARIN ISRAELSSON (c).....	131
Anf. 195 ANITA JÖNSSON (s).....	131
Anf. 196 KARIN ISRAELSSON (c).....	132
(Beslut skulle fattas den 15 maj.)	132
18 § Lagändringar med anledning av flyttning av viss verksamhet vid Riksförsäkringsverket till Söderhamn, m.m.....	132
Socialförsäkringsutskottets betänkande 1997/98:SfU12	132
Anf. 197 GULLAN LINDBLAD (m).....	132
Anf. 198 SIGGE GODIN (fp).....	133
Anf. 199 ROSE-MARIE FREBRAN (kd).....	133
Anf. 200 MARINA PETTERSSON (s).....	135
Anf. 201 GULLAN LINDBLAD (m) replik	136
Anf. 202 MARINA PETTERSSON (s) replik	136
Anf. 203 GULLAN LINDBLAD (m) replik	137
Anf. 204 MARINA PETTERSSON (s) replik	137
Anf. 205 SIGGE GODIN (fp) replik.....	137
Anf. 206 MARINA PETTERSSON (s) replik	138
Anf. 207 SIGGE GODIN (fp) replik.....	138
Anf. 208 ROSE-MARIE FREBRAN (kd) replik	138
Anf. 209 MARINA PETTERSSON (s) replik	138
Anf. 210 ROSE-MARIE FREBRAN (kd) replik	139
Anf. 211 MARINA PETTERSSON (s) replik	139

Anf. 212	ULLA HOFFMANN (v).....	139	Prot. 1997/98:108
Anf. 213	ROSE-MARIE FREBRAN (kd) replik.....	141	14 maj
Anf. 214	ULLA HOFFMANN (v) replik	142	
Anf. 215	ROSE-MARIE FREBRAN (kd) replik.....	142	
Anf. 216	ULLA HOFFMANN (v) replik	142	
Anf. 217	GULLAN LINDBLAD (m) replik.....	143	
Anf. 218	ULLA HOFFMANN (v) replik	143	
Anf. 219	GULLAN LINDBLAD (m) replik.....	144	
Anf. 220	ULLA HOFFMANN (v) replik	144	
Anf. 221	KARIN ISRAELSSON (c).....	145	
Anf. 222	SIGGE GODIN (fp)	146	
Anf. 223	KARIN ISRAELSSON (c).....	146	
Anf. 224	ROSE-MARIE FREBRAN (kd).....	146	
Anf. 225	KARIN ISRAELSSON (c).....	146	
Anf. 226	ROSE-MARIE FREBRAN (kd).....	146	
	(Beslut skulle fattas den 15 maj.)	146	
19 §	Bordläggning.....	147	
20 §	Anmälan om frågor för skriftliga svar.....	147	
21 §	Anmälan om skriftliga svar på frågor.....	148	
22 §	Kammaren åtskildes kl. 22.36.....	148	

Elanders Gotab, Stockholm 1998